

Міністерство освіти і науки України
Одеська державна академія будівництва та архітектури
Національний університет "Одеська політехніка"
Національна спілка журналістів України

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції
«Інновації в освіті: сутність, проблеми, перспективи»
27-28 жовтня 2022 р.

м. Одеса

УДК: 37.01+008.2

I 66

I 66 Інновації в освіті: сутність, проблеми, перспективи // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Одеса, 27-28 жовтня 2022 р.)
122 с.

Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інновації в освіті: сутність, проблеми, перспективи» вміщує матеріали, які досліджують проблеми освіти у вимірі сучасних глобальних зрушень, нові стратегії розвитку освіти, здоров'язберігаючі освітні технології, освітні стратегії розвитку духовної та світоглядної культури особистості громадянського суспільства, історію розвитку освіти в Україні та інновації правової освіти.

Рекомендовано для науковців, педагогів, докторантів, аспірантів, студентів.

Рекомендовано до публікації Вченою Радою ОДАБА Протокол №2 від 20.10.2022року

УДК: 37.01+008.2

I 66

© Одеська державна академія
будівництва та архітектури, 2022

**Всеукраїнська науково-практична конференція
«Інновації в освіті: сутність, проблеми, перспективи»**

27-28 жовтня 2022 р.

ОРГКОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Голова:

Ковров Анатолій Володимирович – ректор Одеської державної академії будівництва та архітектури, кандидат технічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, віце-президент Академії енергетики України, голова регіонального відділення Академії будівництва України.

Заступник голови:

Кровяков Сергій Олексійович – доктор технічних наук, доцент, проректор з наукової роботи Одеської державної академії будівництва та архітектури.

Члени оргкомітету:

Кадієвська Ірина Аркадійвна – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, політології, психології та права Одеської державної академії будівництва та архітектури;

Работін Юрій Анатолійович – керівник Одеського відділення Національної спілки журналістів України;

Жарких Володимир Юрійович – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, історії та політології Національного університету «Одеська політехніка»;

Єрмакова Світлана Станіславівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри філософії, політології, психології і права Одеської державної академії будівництва та архітектури;

Рибка Наталія Миколаївна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, історії та політології Національного університету «Одеська політехніка»;

Бикова Світлана Валентинівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри філософії, політології, психології та права Одеської державної академії будівництва та архітектури;

Врайт Галина Яківна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності *Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»*

ВІТАЛЬНІ СЛОВА

Ковров Анатолій Володимирович – ректор Одеської державної академії будівництва та архітектури, кандидат технічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, віце-президент Академії енергетики України, голова регіонального відділення Академії будівництва України

Від щирого серця вітаю учасників, гостей та організаторів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інновації в освіті: сутність, проблеми та перспективи» із початком роботи та бажаю творчої наснаги та нових наукових здобутків в освітній діяльності. Це конференція присвячена 31й річниці Незалежності нашої рідної України, яка сьогодні потерпає від агресії ворога.

В жорстоких реаліях воєнного стану в Україні перед освітянами стоїть надзвичайно важливе завдання – об'єднання зусиль педагогічної та громадської спільноти на засадах взаєморозуміння та співробітництва. Освітян об'єднує не лише професія, але й любов до рідної Батьківщини, віра в її майбутні успіхи, розквіт та благополуччя.

Освіта – це ключовий соціальний інститут, без залучення якого неможливо ефективно вирішення будь-яких проблем, які стоять перед нашим суспільством. Тому задача розвитку освіти і надання якісних освітніх послуг стає ще більш актуальною.

Цьогорічна конференція зібрала провідних науково-педагогічних працівників для обговорення шляхів вирішення різноманітних проблем сучасної освіти, зокрема планується розгляд пропозицій щодо реформування вищої освіти. В сучасних умовах особливого значення також набувають напрацювання, що спрямовані на досягнення європейського рівня якості та доступності освіти, удосконалення дистанційної освіти, розвитку патріотичного та морального виховання, укріплення демократичних цінностей тощо.

Вважаю, що це прекрасна нагода для професорсько викладацького загалу не тільки обмінятися досвідом і новими досягненнями, але й ознайомитися із практичними пропозиціями колег щодо перспектив розвитку освітньої діяльності в Україні та за її межами. Впевнений, ця конференція стане вагомим внеском в реалізацію Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки.

Бажаю учасникам Міжнародної науково-практичної конференції «Інновації в освіті: сутність, проблеми та перспективи» плідної роботи та нових творчих здобутків!

Работін Юрій Анатолійович – керівник Одеського відділення Національної спілки журналістів України

Шановні учасники науково-практичної конференції «Інновації в освіті: сутність, проблеми та перспективи»!

Я радий привітати всіх учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інновації в освіті: сутність, проблеми та перспективи» із початком роботи. Приємно бачити всіх тих, хто не тільки словами, але й корисними справами вже багато разів довів свою відданість Україні. Наш патріотизм має багато важливих проявів, серед яких особливого значення набуває сумлінне виконання своїх професійних обов'язків та плідна робота за покликанням. Маю констатувати, що нинішня конференція зібрала провідних спеціалістів та науковців для обговорення різноманітних проблем освіти, зокрема її філософсько-методологічних, психологічних та правових засад. Напрямки роботи конференції є актуальними не лише для нашої держави, але й для країн Європи, всієї міжнародної спільноти. Від нашої мотивації та щирого бажання працювати якомога краще залежить майбутнє України, її високі позиції у цивілізованому світі. Вважаю освіту тією вищою духовною цінністю, яку ми маємо любити, цінувати та захищати, пам'ятаючи про те, що саме від педагогічної діяльності залежить якість підготовки наших майбутніх фахівців.

Переконаний, що науково-практична конференція «Інновації в освіті: сутність, проблеми та перспективи» стане важливим кроком в розвитку наукових досліджень, ідейному взаємозбагаченні та налагодженні партнерських контактів.

Бажаю учасникам конференції успішної роботи, творчої наснаги та гарних науково-практичних результатів!

Оборський Геннадій Олександрович – Ректор Національного університету «Одеська політехніка», доктор технічних наук, професор

Шановні науковці та співробітники Одеської державної академії будівництва та архітектури та науковці Національного університету «Одеська політехніка».

Наші заслужені Вищі навчальні заклади протягом багатьох років розвивають творчі зв'язки з підприємствами, фірмами та організаціями, навчальними та науково-дослідними закладами України і з усіма, хто прагне допомогти розвитку вищої школи в Україні. Колективи Одеської державної академії будівництва та архітектури та Національного університету «Одеська політехніка» готують висококваліфіковані кадри для сучасного виробництва в нових економічних умовах та продовжують плідно працювати над примноженням науково-технічного потенціалу нашої рідної держави.

Одеська державна академія будівництва та архітектури та Національний університет «Одеська політехніка» тісно взаємодіють з відповідними державними органами, підтримують творчі зв'язки з науковцями країн далекого і близького зарубіжжя.

14 квітня 2022 року, на сайті КМУ було опубліковано розпорядження від 23 лютого 2022 року №286-р «Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки». В документі підкреслюється, що наперекір складній ситуації в Україні, наше головне завдання – продовжувати освітній процес. Також важливо реформувати систему освіти відповідно до нових викликів. Саме цим стратегічним документом визначено основні пріоритети системи вищої освіти на сучасному етапі розвитку суспільства та економіки країни, а також головні характеристики, що будуть сформовані до 2032 року. Очікуваним результатом реалізації Стратегії є створення сучасної ефективної системи вищої освіти, яка задовольняє потреби громадян, економіки та суспільства, має гідну репутацію та є конкурентоспроможною на внутрішньому та світовому ринку освітніх послуг.

Сподіваюсь, що здобутки Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інновації в освіті: сутність, проблеми та перспективи» її доповіді знайдуть відгук у всіх зацікавлених як в Україні, так і за її межами.

Мені хочеться побажати Вам плідної праці в цій конференції і всього самого найкращого. Бажаю колективам Одеської державної академії будівництва та архітектури і Національного університету «Одеська політехніка», який я очолюю, нових творчих здобутків на благо українського народу.

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Ковров Анатолій Володимирович – кандидат технічних наук, професор, ректор Одеської державної академії будівництва та архітектури

Менейлюк Олександр Іванович – доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри технології будівельного виробництва Одеської державної академії будівництва та архітектури

Лукашенко Лариса Едуардівна – доцент кафедри технології будівельного виробництва Одеської державної академії будівництва та архітектури

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ПРИКЛАДНИХ ДИСЦИПЛІН З ВИКОРИСТАННЯМ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Робота присвячена удосконаленню методики викладання прикладних дисциплін за допомогою сучасних інформаційних технологій. Сутність роботи полягає у підвищенні якості навчання з використанням інноваційної авторської методики, за рахунок:

- поліпшення ступеня засвоєння матеріалу;
- збільшення обсягу інформації;
- скорочення часу підготовки студентів до контролю знань;
- мотивація до навчання в академії через мережу Інтернет.

Методика була представлена на міжнародних конкурсах Міністерства освіти і науки України та отримала найвищі нагороди в 2011-2020 роках.

Основні положення методики.

1. Поділ курсу на частини і їх систематизація у вигляді блок-схем.
2. Складання мультимедійних презентацій на кожен частину курсу.
3. Кожна частина починається з класифікації у вигляді блок-схеми, яка містить основні назви блоків.
4. Анімаційне виділення кожного блоку в схемі з подальшими коментарями у вигляді слайдів, анімацій і відеофрагментів.
5. Багаторазове повернення до блок-схемами.
6. Короткочасність показу відеофрагментів і анімацій («нарізка» по 2-5 хвилин).
7. Виділення в коментарях тільки самого важливого (1-3 слайда по кожному блоку).
8. Наявність в додатках: контрольних питань для перевірки засвоєння курсу, відео фільмів, з яких зроблені «нарізки», детального тексту у вигляді електронних підручника, посібників, методичних вказівок.
9. Детальне вивчення фрагментів курсу при виконанні курсових проектів, курсових робіт, рефератів тощо під керівництвом викладачів з використанням мережі Internet.
10. Кожне рішення згадується тричі.
1 раз в вигляді класифікації на початку розділу;
2 раз при описі суті рішення;
3 раз в висновках по розділу.
11. Постійне оновлення презентацій і доповнень в тому числі з використанням результатів робіт студентів.

Згідно з розробленою методикою на початку кожного розділу відкривається слайд з класифікацією у вигляді блок-схеми.

На наступному слайді відбувається анімаційне виділення одного з блоків класифікації. Далі представлені коментарі по кожному блоку, які закінчуються демонстрацією анімаційного або відеофрагменту.

Потім відбувається повернення до блок-схеми класифікації. Після повернення виділяється наступний необхідний блок з подальшими коментарями.

В Одеській державній академії будівництва та архітектури накопичений досвід використання представленої методики. Незалежне тестування студентів показало ефективність її використання в порівнянні з традиційною.

1. Об'єм засвоєної інформації в одиницю часу збільшився в 2,4 рази.
2. Кількість правильних відповідей збільшилася в середньому в 1,9 разу.
3. Час самостійної підготовки студентів до контролю знань скоротився на 45-63%.

Розроблена інтерактивна методика успішно використовується для вивчення більшості прикладних навчальних дисциплін, які викладаються в Одеській державній академії будівництва та архітектури.

Особливо значиму роль пропонується методиці грає в умовах воєнних дій. Також вона може використовуватися для дистанційної і заочної форм підготовки за допомогою сучасних засобів інформаційно-комунікаційних освітніх технологій.

З'являється реальна перспектива отримати якісну вищу освіту або підвищити кваліфікацію, пройти професійну перепідготовку по усіх найбільш затребуваних спеціальностях з будь-якої точки світу через Інтернет. Ця обставина є реальною перспективою для залучення додаткового контингенту осіб, що навчаються і, як наслідок, додаткових грошових коштів у вищій навчальній заклад.

Методика припускає використання сучасних телекомунікаційних технологій і інформаційних мереж. Розміщені на них ресурси навчального призначення (електронні конспекти лекцій, підручники, посібники та інші методичні розробки) доступні за допомогою Інтернету, а також внутрішніх порталів навчального закладу.

При використанні інтерактивних форм роль викладача різко змінюється, він лише регулює процес навчання і займається його загальною організацією, готує заздалегідь необхідні завдання і формулює питання або теми для обговорення, дає консультації, контролює час і порядок виконання наміченого плану.

Перспективи впровадження розробленої методики полягають в тому, що вона дозволяє забезпечити якість навчання та може бути використана для великої кількості прикладних дисциплін у будь-яких навчальних закладах в умовах воєнних дій, або інших обмеженнях (пандемія і т.п.). Більш докладніше приклади використання методики, що викладено в роботі дивись [1,2].

Інформаційні джерела:

Приклади мультимедійних презентацій з використанням методики дивись:

1. <https://classroom.google.com/c/NTI1NzU0MjQyMzQz?cjc=mu7cye3>
2. <https://classroom.google.com/c/NDQzNTgyODAwODc0?cjc=hqhmgiw>

Халансіс Олексій Владиславович – доктор філософських наук, професор, професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

РОЛЬ ФІЛОСОФІЇ У ПІДГОТОВЦІ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ

Протягом останніх років у системі української вищої освіти неодноразово змінювались «правила гри» під гаслами «підвищення якості», «впровадження європейських стандартів» тощо. З кожним новим міністром розпочиналася нова амбітна кампанія реформ, під прикриттям якої постійно зменшувались години на викладання гуманітарних дисциплін взагалі, філософських – зокрема. Неодноразові звернення до керівництва МОНу з цього приводу від українських філософів залишалися без належної реакції. Філософія була не в пріоритеті, попередні керівники країни її лише терпіли. Що маємо в результаті?

1. Культурний рівень студентів значно знизився, і з цим погоджуються не лише гуманітарії, але й викладачі технічних та природничих наук. Якщо раніше людина з вищою освітою суттєво відрізнялася від своїх однолітків, то нині про це годі й казати. Фахівцем

студент стає через вивчення дисциплін з обраної спеціальності, але культурною і освіченою (в повному розумінні цього слова) людиною він може стати лише за допомогою дисциплін гуманітарного циклу, серед яких ключове значення має саме філософія. Попередні керівники Міністерства освіти і науки робили вигляд, що не розуміють цього, намагаючись суто механічно запровадити західні моделі (Болонська система та ін.), але незважаючи на всі їх переможні реляції, якість української вищої освіти не тільки не досягла західних стандартів (варто лише подивитись міжнародні рейтинги вишів), а й втратила ті позиції, які були в попередні часи. Чи може бути культурною людиною, світоглядні позиції якої сформувалися лише за допомогою Інтернету? Питання цілком риторичне.

2. Війна з Росією, яка йде з 2014 року, а з 24.02.2022 набула повномасштабного характеру, особливо актуалізувала проблему проведення грамотної інформаційної політики як невід'ємної складової національної безпеки. В цьому контексті відмова від гуманітарної складової вищої освіти чи надання їй «необов'язкового» характеру вочевидь послаблює нашу інформаційну (а відповідно – і національну) безпеку, а тому є надзвичайно шкідливою та вкрай небезпечною тенденцією.

3. Українське суспільство обрало для нашої країни європейський вибір, але Європа – це, передусім, духовна (цивілізаційна) єдність народів, а потім вже – політичні та економічні інституції. Європейські цінності формувались протягом багатьох століть, причому в їх становленні значну роль відігравали філософські концепції. Саме філософські дисципліни дають змогу українському студентові відчувати, що він є духовним спадкоємцем величної традиції, яка розпочалася у стародавній Греції і визначає характер сучасної європейської цивілізації. Без відчуття співпричетності до духу Європи всі розмови про «європейські цінності» – порожній звук.

4. Таким же порожнім звуком є й намагання механічно запровадити західні ступені «докторів філософії» з окремих наук без якісної філософської підготовки. Адже сама ідея «доктора філософії» передбачає, що людина не просто є фахівцем, приміром, з економіки чи з фізики, а те, що вона розуміє філософське підґрунтя відповідних наук і може вирішувати філософські ж завдання у своїй галузі знання. Не може справжній «доктор філософії» не знати, чим, власне, є філософія. В іншому випадку це буде цілковитою профанацією.

Вважаю, що в цих умовах треба ставити питання про: 1) суттєве (принаймні, в 2-3 рази) збільшення годин на філософські дисципліни в вишах, та 2) необхідність розробки додаткових філософських курсів відповідно до актуальних проблем, що постають перед сучасним українським суспільством. Саме через посилення значення філософії в системі вищої освіти можна сподіватися на вирішення таких завдань, як: підвищення культурного рівня студентів вишів, створення ефективної системи контрпропаганди як складової національної безпеки, залучення молоді до європейських цінностей та посилення теоретичної (філософської) складової вітчизняної науки.

Кримець Людмила Володимирівна – доктор філософських наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії (соціально-гуманітарних проблем) кафедри суспільних наук Національного університету оборони України імені Івана Черняховського, радник начальника університету з гендерних питань

Коломієць Ганна – магістрантка, підполковник, слухач Національного університету оборони України імені Івана Черняховського

THE IMPORTANCE OF GENDER POLICY FOR ARMED FORCES OF UKRAINE AND MILITARY EDUCATION

Nowadays gender mainstreaming as a globally recognized strategy for the implementation of gender equality policy. Such strategy includes policies, programs, legislation and ensure that experienced people, regardless of gender, have equal opportunities.

Women in the military and their relationship with war are subjects that often evoke argumentative reactions which disclose entrenched stereotypes and cultural values central to many societies. The enlargement of roles for women in the armed forces has developed over decades.

Gender equality refers to the equal rights, responsibilities, opportunities and access for men, women, boys and girls. Equality does not mean that women and men will become the same, but that women's and men's rights, responsibilities and opportunities will not depend on whether they are born female or male [1].

Gender equality is a fundamental human right.

UN Security Council Resolution 1325 "Women, Peace, Security" is one of the most important resolutions of the UN Security Council in the field of security policy. This document emphasizes the important role of women in the prevention and settlement of conflicts and in peace-building, and also calls on member states to ensure the more active participation of women at all levels of decision-making in national, regional and international institutions, in the mechanisms of conflict prevention, management and resolution. The resolution became an institutional framework for the integration of women into the security sector [2].

The main provisions of the resolution determine the special importance of taking into account the needs of women and girls in conflict situations and the special vulnerability of women to the negative consequences of conflicts. The Security Council calls on UN member states to actively involve women in decision-making at all levels within the framework of national, regional and international institutions and mechanisms for conflict prevention, regulation and resolution.

The member states of the UN call to include a gender component in field operations, in particular, to actively involve women in the military and police forces.

Achieving gender equality is a key element in the implementation of the mission of the Council of Europe, the essence of which is to protect human rights, support democracy and ensure the rule of law. Gender equality implies equal rights for women and men, girls and boys, as well as their equal importance, opportunities, responsibilities and participation in all spheres of public and personal life. It also means equal access of women and men to resources and the distribution of these resources between them [3].

NATO's policy on gender equality also has a long history and is well structured. Since 1961, senior women NATO officers have organized conferences to discuss the status, organization, terms of employment and career opportunities of women in the Alliance's armed forces. In 1976, the Committee on Women in NATO's Armed Forces (CWINF) was officially recognized by the War Committee. In 1998, a permanent office of the Office of Women in NATO Armed Forces was established to provide information on gender and diversity issues to support the work of CWINF. It is now called the Office of the Gender Adviser.

In May 2009, CWINF's mandate was expanded to support gender mainstreaming in NATO military operations, in particular to support the implementation of UNSCR 1325 and related resolutions. It was renamed the NATO Committee on Gender Perspectives.

The basic document that defines the directions and forms of implementation of gender policy in NATO is the Strategic Command Directive (BI-SCD) 40-1 of September 2, 2009. The Office of the Adviser on Gender Issues (IMS GENAD) reports directly to the Director General of the International Military Staff (DGIMS). and provides information and consultations on gender issues, including the effective implementation of Security Council Resolution (UNSCR) 1325 and related decisions. It also serves as the secretariat of the NATO Committee on Gender Perspectives (NCGP). Among its responsibilities, IMS GENAD collects and disseminates information on national gender policies and the implementation of UN Security Council Resolution 1325 and related resolutions to NATO members and the armed forces of partner countries.

In addition, the Bureau promotes dialogue with partner countries on relevant gender issues and interacts with international organizations and institutions dealing with issues of gender mainstreaming in military operations, the NATO Committee on Gender Perspectives (NCGP) promotes the consideration of gender issues in strategic decision-making in order to needs and experiences of both women and men to become an integral element in the design, implementation,

monitoring and evaluation of policies, programs and military operations. By advising NATO's political and military leadership, as well as member countries on gender issues and the implementation of UN Security Council Resolution 1325 and related resolutions, the NCGP contributes to operational effectiveness in accordance with the goals and priorities of the Alliance. Other responsibilities of the NCGP include facilitating the exchange of information among NATO members on gender policy, ensuring appropriate coordination, and cooperation with international organizations and institutions dealing with issues of gender mainstreaming in military operations [4].

NATO shares its experience with a number of partner countries, and Ukraine is one of the Alliance's most active partners in promoting the "Women. Peace. Security" and integration of gender perspectives in its security and defense sector.

NATO and its Representation in Ukraine have at their disposal a number of practical programs and tools to support Ukraine in its goals and commitments.

In the Armed Forces of Ukraine, ensuring gender equality is developing extremely quickly.

In 2018, persons of both sexes were legally provided with equal opportunities to complete military service and study in military educational institutions of various degrees. This meant not only equal access to positions and military ranks, but also the same amount of responsibility during military service. The changes were the culmination of a long-standing struggle for women's rights as equals to men in the security and defense sector.

In Ukrainian society, a military woman is already perceived calmly and without unnecessary pathos, not as a phenomenon - but as a skillful professional. During the war, women proved irreplaceable in the defense of the country. And now more than 30 thousand women serve in the army in various specialties. At this stage, it is important to resolve all problems, especially in the provision of the military, because most of them are precisely gender-related.

Since 2016, the Ministry of Defense and Armed Forces has adapted about 300 military facilities to the needs of women. The last of the clear examples is the construction of an improved barracks for women at the Shirokiy Lan military training ground to provide more comfortable living conditions during training at the training center.

The number of women in the army has always been many times smaller than that of men. This is understandable - the stereotypical vision of the military profession as a strong man in uniform is rooted in society from childhood. Educational programs always contribute to this, since often the parents themselves prefer to send the girl to dance or drawing, rather than to sports sections. Sometimes, with this attitude, we subconsciously deprive the child of the natural choice of a certain profession in the future. And then, when it comes down to it, the smartest child, with the motivation and desire to learn military affairs, cannot pass the standards. Therefore, it is important to comprehensively develop the child from an early age - to give him the opportunity to try himself in various activities. There are girls who appreciate it. As a rule, these are the ones who seek to serve in the armed forces.

In 2020, the share of girls enrolled in military universities is 13% of the total. Last year, 66 girls were enrolled in the Ivan Bohun Kyiv Military Lyceum and the Naval Lyceum. Every year this indicator grows. Also, taking into account the practice of the leading countries, the approaches of military universities to the integration of the gender component into educational programs are changing.

Ensuring gender equality is evidenced by the expansion of positions in the Armed Forces for women, and the appearance of women generals, whose existence could only be dreamed of not so long ago.

Therefore, as the law is one for all, so the opportunities of women and men should be equal for all. Integrating into the European Union means ensuring equal rights and opportunities for women and men, protection of consumer rights or convenient public services - all this happens thanks to European integration.

References:

1. NATO 2017: BI-Strategic Command Directive 40-1
2. UN Security Council Resolution 1325 "Women, Peace, Security"
3. Council of Europe Gender Equality Strategy 2018-2023
4. Жінки, мир та безпека: інформаційно-методичний збірник для співробітників Міністерства оборони та Генерального штабу України, 2016.

Секундант Сергій Григорович – доктор філософських наук, професор кафедри філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

РЕФОРМА ОСВІТИ: ЄВРОПЕЙСЬКЕ МАЙБУТНЄ ЧИ ГЕНОЦИД УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ?

Навряд чи хтось із викладачів заперечуватиме той факт, що, незважаючи на реформи, спрямовані на зближення нашої системи освіти з європейською, становище викладачів та й самої системи освіти катастрофічно погіршується. Причину цього одні вбачають у недосконалості європейської системи освіти, інші – неприйнятності її для нас. Погіршення матеріального становища вишів породжує ностальгію за радянськими часами та радянською системою освіти, яка фінансувалася краще.

Ніхто з них не заперечує, що вирішальним фактором, який привів нашу систему освіти до такого жалюгідного стану, є бездарна політика міністерства освіти. Але цей безперечний факт не дає відповіді на головне питання: у чому полягали основні прорахунки реформаторів і що потрібно зробити, щоб виправити стан справ і розпочати справді прогресивні реформи? Щоб відповісти на це питання, потрібно спочатку з'ясувати, чи була радянська система освіти дійсно досконалою та ефективною.

На це питання ми не можемо дати позитивної відповіді. Радянський Союз був типовим тоталітарним державою легістського типу, де освіту фінансувалося за залишковим принципом. Основні фінансові кошти йшли на розвиток промисловості, а промислове виробництво спрямоване не на покращення матеріального становища радянських громадян, а на озброєння та допомогу "братським" тоталітарним режимам. Советська система освіти, як і вся держава, була адміністративно-командною, де всі демократичні інститути, включаючи захист дисертацій, мали фіктивний характер.

Будь-який бездарний чиновник міг стати доктором і професором, будь-який молодий талантист чи геніальний вчений міг бути знищений або відправлений у шарашку. Як усередині держави простому народу протистояла багатотисячна армія чиновників, яка спиралася на репресивний військово-міліцейський апарат, так і в вузах простим викладачам, включаючи безпартійних професорів і докторів, протистояла багатотисячна армія чиновників від освіти, партноменклатура, яка вирішувала долі студентів, науковців і викладачів.

Інтелігенція була найбезправнішим і найбіднішим класом. Вона була навіть не класом, а прошарком. Природно-наукова освіта фінансувалася лише тому, що вона сприяла промислому виробництву і, зрештою, посиленню військової могутності країни, а гуманітарна освіта - лише остілки, оскільки вона сприяла обґрунтуванню та поширенню марксистсько-ленінської ідеології, яка робила громадян слухняним зряддям у руках комуністичної партії. Ідеологічний характер гуманітарної освіти та повне безправ'я викладачів і вчених-гуманітаріїв з необхідності призвели до профанації освіти, до нівелювання всіх цінностей та критеріїв оцінки наукової діяльності. Ідеологічні критерії були визначальними, і саме вони призвели до розвалу радянської освіти та, як наслідок, Радянського Союзу.

Я не обмовився. Саме марксистсько-ленінська ідеологія, а точніше "більшовицьке" ставлення до науки та наукової освіти, а не підступи західних спецслужб, призвели до краху Радянського союзу, в який нас намагається зараз затягнути напівчекіст, напівкримінальник Путін. Коли наприкінці 50-х років починається новий етап науково-технічної революції і наука стає головною виробничою силою, а на світових ринках починає домінувати

наукомістка продукція, радянська економіка продовжує, як і раніше, працювати на статистику та (переважно військову) допомогу «братським народам». Коли для всіх на Заході стало очевидним, що наукові знання та вчений є головними факторами суспільного прогресу, в радянському союзі вчений і викладач, як і раніше, залишались «гнилою інтелігенцією», позбавленою навіть рівних прав для вступу до комуністичної партії.

Якщо на початку шістдесятих років рівень життя радянської людини не сильно відрізнявся від рівня життя західної людини, то до початку сімдесятих ця відмінність стала відчутною. Радянська "ідеократія" довела свій антинародний характер. Марксистська ідеологія не допускала майнової нерівності та «надмірного» збагачення окремих верств народу, оскільки це могло привести до експлуатації людини людиною. Однак сам Радянський Союз, який тримав у злиднях населення і практично повністю знецінив працю не тільки вченого, а й робітника, давно перетворився на такий експлуаторський лад, порівняно з яким капіталізм здавався раєм.

Радянський Союз був державою чиновників і для чиновників, які вирішували все. Вже в 60-х роках за Хрущова почалися робочі повстання, які були жорстоко придушені. Радянська економіка, яка працювала на військову машину та космос, не могла перейти на виробництво матеріальних благ і тим паче не могла допустити високі зарплати. Але й топити у крові робочі повстання означало явно виявити свій антинародний характер. Тому за Брежнєва відбулася «лібералізація»: народу дозволили красти. Почалася новий етап «розвиненого соціалізму» - клептократія, коли красти стало не тільки безпечно, а й морально. Головне - робити це «по рангу»: великі чиновники могли красти по-великому, а прості робітники - по дрібницях. Горбачовська «перебудова» лише узаконила цей процес: чиновники отримали право приватизувати награбоване.

Головна ідея перебудови полягала у переході від планової економіки до ринкової. Держава мала контролювати природні ресурси і важку промисловість, а в легкій промисловості та виробництві продуктів харчування допускалися ринкові відношення. Ринкові відносини передбачали наявність капіталу, достатнього організації виробництва. Почався етап початкового накопичення капіталу, який з об'єктивних причин було повністю законодавчо регулюватися, а тому носив кримінальний характер. Цей період початкового накопичення капіталу і переходу на ринкові відносини досі не скінчився. Він охопив не тільки сферу виробництва матеріальних благ, але абсолютно всі верстви населення: від чиновників великого рангу до простих вчителів. Він проник і у сферу освіти.

"Перебудова" у сфері освіти звелася також до скорочення її фінансування та переходу на "госпрозрахунок". На рівних правах з торгівлею алкоголем та товарами широкого споживання освіта дедалі більше переходила на самоокупність. Усі високорозвинені країни відрізняються тим, що фінансування державою освіти завжди було пріоритетом №1. Завдяки відлагодженій системі освіти повністю зруйновані війною німецька та Японія перетворилися на економічних гігантів із передовою економікою. В Україні ж зберіглося більшовицьке ставлення до освіти як непотрібного баласту, який заважає державним чиновникам грабувати бюджет. Вже Кучма сказав, що Україні достатньо 6 національних вишів. Решта повинні були перейти на самозабезпечення. Це призвело до виникнення безлічі приватних та (через корумпованість чиновників від освіти) «національних вузів».

Проникнення ринкових відносин в освіту призвело до створення комерційних спеціальностей, корупції та ще більшої профанації освіти та майже повного знищення науково-дослідних інститутів та системи підготовки наукових кадрів. В умовах співчуття радянської адміністративної системи освіти, в якій почувуються господарями чиновники від освіти, а студенти та викладачі залишаються безправними та повністю залежними від чиновників, жодні реформи не здатні призвести до покращення якості освіти. Найстрашніше інше, в умовах повної руйнації економіки, затребуваними виявилися лише "комерційні спеціальності", які нічого не дають ні країні, ні людині. Коли оцінки, дипломи та дисертації купуються, немає сенсу щось вчити, особливо якщо студенту не гарантують роботу з гідною

зарплатою. На багатьох спеціальностях молодь не хоче йти працювати до вишів. Вона не бачить там перспективи.

Реформа освіти, основна ідея якої полягає у переході всіх вишів на «госпрозрахунок», веде тільки до геноциду українського народу, який страшніший за голодомор і нацистську агресію, бо він знищує душу нації - її інтелігенцію, її основу - освіту та культуру. Поки зберігається влада чиновників та адміністративно-командні відносини у вишах, викладачі та студенти залишатимуться безправними. Зміцнення самостійності вишів призведе лише до розграбування чиновниками майна вишів та їх фактичного знищення. Цей процес уже у деяких вузах розпочався. Що потрібно зробити. Першою чергою, знищити інститут деканства, як основу адміністративно-командної системи та, отже, корупції у вишах. По-друге, скоротити види звітності та кількість чиновників у міністерстві освіти та на місцях. Але найголовніше, викладачі мають позбутися стереотипів тоталітарної свідомості, страху перед чиновниками та створити незалежні профспілки. Створити таку програму та систему освіти, яка б могла генерувати наукові кадри. А для цього необхідно розробити суворі критерії наукової компетентності та стежити за їх дотриманням.

Кадієвська Ірина Аркадіївна – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, політології, психології та права Одеської державної академії будівництва та архітектури

ПОШИРЕННЯ СЕВ СЕРЕД ПЕДАГОГІВ

Не лише високий професійний рівень, але й особистість викладача визначає якість освіти. Цілком зрозуміло, що молодим слухачам потрібні не сухі книжкові визначення, які вони завжди можуть прочитати в інтернеті, скільки позитивний особистий приклад викладача та його творчий підхід до роботи. Гарний викладач здатний пробуджувати у людині найкращі моральні якості. Він здатний виховувати любов до знань, а також оптимістичне та творче ставлення до життя та професійної діяльності. Але діяльність педагога має ряд специфічних особливостей, що дають можливість віднести її до потенційно афектогенних. Високий рівень психічної напруженості праці педагогів обумовлюється її специфікою.

Сам термін емоційне вигорання було введено американським психіатром Фрейзенбергом у 1974 році. Спочатку цей термін визначався як стан знемоги, виснаження, що виникає внаслідок інтенсивного емоційного спілкування у процесі професійної роботи з клієнтами, пацієнтами чи учнями. Розвиток уявлень про вигорання на перших етапах вивчення цієї проблеми відбувався шляхом накопичення описів симптомів, пов'язаних із ним. Більшість досліджень мали суто емпіричну спрямованість. У вітчизняній науковій традиції Бойко розглядає емоційне вигорання з позиції теорії стресу та загального адаптаційного синдрому. Відповідно до його визначення, емоційне вигорання – вироблений особистістю механізм психологічного захисту у формі часткового або повного виключення емоцій у відповідь на психотравмуючі впливи. Глибинний розгляд проблеми (в екзистенційному контексті) належить О. В. Грищуку, Е. В. Єрмаковій і ін. В основі лежать роботи таких відомих учених, як Л.С. Виготський, А.А. Ухтомський, Д.А. Леонт'єв. Автори розглядають емоційне вигорання у вигляді порушення ціннісно-сміслової сфери людини.

СЕВ зазвичай виявляється у психічному та емоційному знеможенні та має різноманітні симптоми, серед яких: хронічна втома, дратівливість, тривожність, тимчасова втрата інтересу до роботи та життя загалом тощо. Причому фахівці чудово знають про те, до яких серйозних наслідків може спричинити СЕВ, у структурі якого зазвичай виділяють три основні елементи: емоційне виснаження, редукція професійних досягнень, а також деперсоналізація. Розглянемо ці компоненти докладніше, не забуваючи у тому, що СЕВ виступає своєрідним механізмом психологічного захисту. Відомо, що повне або часткове відключення емоцій у відповідь на дію стресорних факторів дозволяє більш економно

витрачати наявні в людини енергетичні ресурси. Емоційне виснаження виражається почуттями втоми та спустошення. Якщо говорити про роботу звичайного викладача, то звичайно, що перебування викладача у такому стані на жаль як правило негативно впливає на на якість лекцій, практичних занять і т.д. Звичайно заняття просто не можуть бути якісними та цікавими, якщо викладач сам перебуває у стані апатії та байдужості. Як правило, приховати це буває практично неможливо. Крім того, яскравим проявом емоційного виснаження є постійна пригніченість та дратівливість, що також не сприяє успіху в роботі. Очевидно, що прояви емоційного вигорання є надзвичайно різноманітними. Також провідним компонентом емоційного вигорання завжди є порушення емоційної регуляції, зниження емоційної стійкості. Що ж до редукції професійних досягнень, то цей невід'ємний компонент СЕВ просто не може не викликати в людини почуття глибокого розчарування. Безумовно, коли в результаті емоційного вигорання, викладач починає все більше сумніватися у своїй компетентності, ставати дуже прикро і неприємно. Коли значні успіхи та досягнення у трудовій діяльності здаються викладачеві нікчемними, стрімко падає самооцінка та втрачається віра у свої сили. Понад те, у цьому стані працівник більше неспроможний бачити для себе будь-які позитивні кар'єрні перспективи. І нарешті деперсоналізація проявляється у зміні сприйняття людей не як особистостей, бо як об'єктів, спілкування з якими відбувається без емоційного залучення. Викладач, який нехай тимчасово, але все ж таки не здатний сприймати колег та учнів як особистостей, не може якісно виконувати свої професійні обов'язки. Як я вже говорила, у нашій країні останнім часом величезна кількість працівників сфери освіти особисто зіткнулися із СЕВ. Ситуація істотно погіршується тим, що з різних причин багато викладачів приховують свій реальний стан, хоча гостро потребують невідкладної допомоги. На жаль, у нашій державі проблема збереження та зміцнення здоров'я педагогів та лікарів вочевидь не є пріоритетом. Саме тому, багато співробітників, які страждають на СЕВ, просто не розраховують на отримання допомоги, без негативних наслідків для себе. Таким чином у запущених випадках СЕВ може призводити до розвитку різних залежностей, різкого зниження працездатності, психосоматичних порушень, депресій, а також погіршення міжособистісних відносин на роботі та в сім'ї.

Проблема СЕВ, безумовно, не є новою, але в реаліях сучасного українського соціуму, останнім часом вона повністю виходить з-під контролю. Відомо, що до основних факторів, що впливають на розвиток емоційного перенапруження впливають як об'єктивні зовнішні обставини, так і особистісні особливості людини. І якщо природа людини характеризується відносною стабільністю, зовнішні чинники мають властивість швидко змінюватися. Представники вітчизняної наукової спільноти мають можливість особисто спостерігати, як у сучасній системі освіти постійно збільшується обсяг роботи професорсько-викладацького складу. Важливо розуміти, що навіть у сприятливих соціально-економічних умовах педагогів підстерігають загрози, пов'язані з виробничими стресами в системі «людина-людина». Найважливішою складовою діяльності педагога є спілкування, яке часто супроводжується поступовим наростанням емоційного стомлення і спустошення, що негативно позначається на виконанні професійних обов'язків, призводить до погіршення психічного і фізичного самопочуття. У зв'язку з нестандартністю педагогічних ситуацій, відповідальністю і складністю професійної праці вчителя збільшується ризик розвитку «емоційного вигорання», і дослідження даного синдрому необхідно з точки зору попередження впливу її негативних наслідків на відносини з оточуючими. У міру збільшення педагогічного стажу, віку, збільшення професійного навантаження неминуче відбувається накопичення втоми, наростання тривожних переживань, а також зниження настрою. Однак у несприятливих соціально-економічних умовах, професорсько-викладацький склад страждає не тільки від професійних та виробничих стресів, але значною мірою від організаційних стресів. У кризових умовах недовіри, відчуження та критики духовний та фізичний стан людини має властивість об'єктивно погіршуватися. Достовірно відомо, що кожен з нас для збереження та зміцнення здоров'я, життєрадісності та професійної результативності потребує сприятливої,

доброзичливої, спокійної та творчої обстановки. Таким чином можна з впевненістю стверджувати, що системи як освіти, так і охорони здоров'я в сучасній Україні переживають глибоку кризу, заручниками якої є викладачі та студенти, пацієнти та лікарі. Тому поки що зазначені проблеми не будуть переглянуті та вирішені, наївно розраховувати на позитивні результати процесу навчання, коли значна частина професорсько-викладацького складу почувається не захищеними, скривдженими, недооціненими та духовно підірваними.

Петінова Оксана Борисівна – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

АПОКАЛІПСИС ХХІ СТОЛІТТЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ

З 2012 року у світі спостерігаються значні трансформаційні процеси та зміна епох. Ці процеси трактують по-різному. Кінець епохи Риб і прихід епохи Водолія. Представники різних течій духовної культури говорять про одне й те ж – йде зміна епох, яка була ще зафіксована в стародавніх календарях – Майя, ацтеки, шаманські календарі. Найбільш активний періодом є 2012 – 2025 рр. Попередня епоха – це епоха Планетарної ночі. Нова епоха – це епоха пробудження людини, з новими законами світоустрою та світостворення, з новими філософськими духовними системами та цінностями. Матриця епохи Планетарної ночі руйнується.

Зміна світу є неминучою. Це новий виток еволюції, Божественне провидіння коригує хід історії, однак сили, що так довго тут господарювали, не хочуть втрачати владу та протидіють змінам. Але цьому протистояти не можна. Зміна епох супроводжується війнами, конфліктами, стихійними лихами, важкими потрясіннями. 22.02.2022 – відкрився портал, певний коридор з минулого в майбутнє. Інструменти переходу є різні. Прихід нової епохи відбуваються на різних рівнях та в різних світах: одні сили вступають в конфлікти з іншими силами. Відповідно війна є багатовимірною, і наша війна є частковим відображенням тієї. В Ведах говориться про те, що наступить Планетарний день, Сат'я-юга, і для цього необхідно, з точки зору астрології, щоб Сонце, Місяць і Юпітер були у сприятливих аспектах до зірки Сіріус в сузір'ї Великого Пса. Саме такий аспект планети зайняли у 2012 році, і почався Планетарний День.

У 2022 році маємо дату паліндром – це унікальна дзеркальна дата, день шести двійок, що читаються однаково з обох боків. Цей коридор відкрив шлях та новий вектор на майбутнє, що ознаменувався початком війни. Чому саме Україна? Дуже давня земля. Трипільська культура передувала навіть Єгипетській цивілізації; вона розійшлась по всьому світу і багато інших культур запозичили її елементи. На цих територіях історично або народжувались релігії, або набували нових значень старі. Наша територія така ж по міцності як Індія та Ізраїль. Це дуже важлива точка, де народжувались духовні вчення. Під час Планетарної ночі ця земля заснула. Після паліндрому вона прокинулася, і тут мають проявитись Божественні сили високої мудрості. Що з нами відбувається? Йде те саме Вогняне Хрещення – очищення людей і планети вогнем перед Переходом у Новий Світ. І конфлікти, що почастишали, вибухи соціальної напруженості, незрозумілої агресії не тільки окремих людей, але цілих країн і народів, несвідомий страх, напруження життя у всіх її областях, невизначеність, занепокоєння, очікування чогось важливого, невідворотного, почастишали стихійні лиха, зміни є свідчення того, що час змін наступив. І цей період можна назвати епоєю NEW AGE. На нашу думку, якщо змінюється ера, то змінюється й людина, вона набуває нових якостей і стає іншою. Складність переходу – як піднятися з дна. Процеси вибудовування нової реальності при втрачання старої, що спостерігаються у всіх сферах буття людини: здоров'я, енергетика, соціальна сфера, реалізація призначення, гроші. Використовуючи мову символіки, нові вібрації планети можна уявити як цунамі, що

змитають на своєму шляху стару світобудову, що не відповідає новим вібраціям землі; усталені погляди на світ, на себе, на своє місце тут і зараз. Наразі поступово відбувається переорієнтація на «повернення до себе». Це боротьба з нашими ілюзіями, старими програми, кармічними програми, переконаннями, установками, всім внутрішнім світом. Що ми можемо зробити? Перше, що починає робити невідповідна людина – починає боротись з цим, займає місце в опозиції, всю свою енергію спрямовує на захист, намагається зупинити цю хвилю у своєму житті, підлаштовує все під звичні стандарти, що були сформовані соціальною системою, до якої ми звикли, вибудовує захист від сили, з якою боротися немає сенсу. Друге – прийняття цієї енергії, цієї сили, цього океану, що змиває все старе, якщо уявити собі це, то людина стане частиною цієї нової системи, частиною цього океану. Наразі є 2 протилежні сили: та, про яку ми говорили вище: сила Життя, океан енергії, та, що змиває, стирає... Друга – особиста сила кожного, вона всередині нас: сила душі, сила духу, цілюща енергія, мікрокосм. І щоб цією силою керувати, необхідно прийняти першу. Неможливо заперечувати першу, однак бажати прийняти іншу.

Лугова Тетяна Анатоліївна – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри інформаційної діяльності та медіакомунікацій Національного університету «Одеська політехніка»

ІГРОВІ КАТЕГОРІЇ «БАЛАНС» ТА «МЕЖА» В АРТЖУРНАЛІСТИЦІ

Вступ. Дисципліна «Артжурналістика» з 2020 року уведена у цикл вибіркового дисциплін освітньо-професійної програми «Журналістика» [1] в Національному університеті «Одеська політехніка». Сьогодні дисципліна набула широкого розповсюдження в українських університетах не лише у межах журналістської спеціальності, а й культурології [2], [3], образотворчого [4] та музичного мистецтва [5]. Таке різноманіття підходів до артжурналістики зумовлює її трансдисциплінарність, багатогранність та водночас складність перебування змісту дисципліни «на межі» мистецтва та журналістики, мистецтва та не мистецтва, журналістики та блог-сфери, піару та перформансу. Ситуацію підсилюють такі загальні тенденції медіапростору, як конвергентність, глобалізація, гейміфікація, цифровізація, інформаційні маніпуляції, що нівелюють власне поняття «межа». Ми переконані, що це впливає на зниження якості журналістської діяльності. Тож задля виховання відповідального артжурналіста, який керується професійними принципами та етикою, доцільним видається формування у студентів відчуття «межі» та «балансування» як елементів фахової майстерності протягом всіх тематичних модулів дисципліни. Означена проблематика спонукає до пошуків найбільш ефективних методів викладання дисципліни. Найбільш релевантним є так зване неоігрове навчання, або «game-based learning» [6], особливістю якого є фокус на комп'ютерних іграх. Саме філософія відеоігор розглядається нами як методологічне джерело для розвитку відчуття професійних меж та балансу, а відтак і формування інтегральної компетентності «Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі соціальних комунікацій, що передбачає застосування положень і методів соціальнокомунікаційних та інших наук і характеризується невизначеністю умов» [7].

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження. На тлі значного наукового інтересу до журналістики взагалі та різноаспектних питань журналістської освіти [8-15], питання артжурналістики не розкрито. Українські дослідники спорадично аналізують комунікаційний простір артжурналістики [16], прикладні аспекти показу культурної проблематики в сучасних журналістських матеріалах [10], [17-19]. Натомість кількість англомовних досліджень художньої журналістики за даними Google Scholar станом на 05.10.2022 року сягнуло за мільйон.

Для нашого дослідження найбільш знаковими є такі розвідки: розмитість мистецтва, журналістики та адвокації: протистояння пропаганді 21 століття у світі онлайн-журналістики [20].

Відома багата історіографія у галузі ігрового навчання, теорії серйозних ігор, розробки професійно орієнтованих ігрових середовищ. Значним є науковий масив з теорії серйозних ігор [21-22], навчання, заснованого на іграх [6]. Нами також порушено питання канва-орієнтованого підходу до ігрового дизайну [23], ігрового глибокого навчання [24], впровадження принципів гейм-дизайну у методику викладання [25]. Доцільно загадати суміжні праці з гейміфікації як технології розвитку медіаграмотності учнів [26], взаємодії медіа та серйозних ігор [27], розробки навчальних відеоігор для підготовки менеджерів [28-31], проектування навчальних ігор для розвитку неявних знань [32].

Загалом треба констатувати відсутність фундаментальних праць з ігрофікації методів навчання при підготовці артжурналістів. Гостру суспільну потребу у науковому обґрунтуванні різних аспектів розробки та застосування серйозних ігор у навчанні професійних журналістів.

Мета дослідження – описати ігрові категорії «баланс» та «межа» як змістовні та ціннісні вектори розробки дисципліни «Артжурналістика».

Виклад основного матеріалу.

«Артжурналістика» є дисципліною, яка межує з мистецтвознавством та культурологією. Дисципліна має навчити студентів відчувати межі художнього акціонізму, піару та журналістської діяльності; навчити відрізняти функції критика і журналіста у художній спільноті, і на цій основі писати журналістські тексти з дотриманням вимог жанру. Артжурналіст не обов'язково має бути експертом у галузі культури та мистецтва. Але у нього мають бути сформовані навички арткритики, фактчекінгу, розуміння тенденцій галузі, контакти з провідними артекспертами.

Метою дисципліни є прищеплення здобувачам освіти навичок сприйняття й ефективного опису творів мистецтва і подій культури. Цьому допомагають рольові ігри як алгоритми візій. Прикладом застосування таких ігор є відомий метод шести капелюхів де Боно як універсальна контент-стратегія [33]. Здобувач освіти може брати на себе різні ролі: арткритика, митця, відвідувача культурного заходу (очевидця), журналіста, пропагандиста, піарника, рекламіста, блогера, куратора арт-проєкту тощо. Кожна роль диктує вибір різних жанрових та мовних засобів для опису художніх творів та подій. В такій ситуації ігрові межі певним чином актуалізують, стають відчутними, що створює «магічне коло» Й. Хейзинги. У різних ролях в оцінюванні мистецького твору, що уособлюються кольорами капелюхів, студенти можуть порівняти досвід перебування у різних ігрових сферах, тож і усвідомити межі між світоглядними та мовними засобами опису мистецтва. Кожна ігрова роль може бути асоційована із комплексом ігрових правил (game-rules), які визначають мету гри.

Наприклад:

«Руйнувати» (Destroy) – для ролі «критика», митця, пропагандиста, блогера;

«Уникати» (Avoid) для ролі митця, очевидця, блогера;

«Узгодити» (Match) для ролі арткритика (експерта-мистецтвознавця), артжурналіста, куратора мистецького проєкту.

Ігрова категорія «баланс» є рівновагою між ігровими об'єктами (персонажами, командами, тактиками гри тощо). Алгоритм балансування є важливою частиною правил та динаміки гри, впливає на її складність, мотиваційний потенціал та плавність ігрового процесу. Ігровий «баланс» є важелем встановлення справедливості, аби гравці не розчарувалися та зберігали інтерес до кінця гри. Ця справедливість реалізується:

у системі правил – баланс ризику та нагороди, баланс початкових умов гри;

у системі динаміки гри – баланс завдань та часу виконання), баланс прийнятих рішень, засобів та складності ігрових завдань; в ігровій історії – це баланс сил ігрових персонажів (сильний, але дурний персонаж протистоїть слабкому, але розумному), баланс властивостей ігрових артефактів.

Висновки. Ігрові категорії «баланс» та «межа» є не лише методологічними підходами до вивчення артжурналістики. Вони є основами для фундаментальної трансформації мислення, результатом якої має стати цілісний гуманістичний світогляд. Перефразовуючи тезу Римського клубу [34] про синергію та холистичність, можна визначити таку роль ігрових категорій у педагогіці: відчуття «меж», примирення протилежностей (принцип комплементарності) і баланс є пошуком мудрості, що цінує стійкість і дбає про майбутнє.

Література:

1. Лугова Т. А. Арт-журналістика: навчальна дисципліна професійної підготовки зі спеціальності 061 "Журналістика" першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. [Internet]. 2020 [cited 2022]. Available from: <https://op.edu.ua/education/programs/components/7101>.
2. Брайченко О. Д. Арт-журналістика: силабус навчальної дисципліни першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. [Internet]. [cited 2022]. Available from: https://nakkkim.edu.ua/images/Instytutu/Akademiia/dvv_silabusy/ArtZhurnalistyka_4k.pdf.
3. Місюн Г. В. Арт-журналістика: навчальна дисципліна професійної підготовки. [Internet]. 2020 [cited 2022]. Available from: <https://op.edu.ua/ru/education/programs/components/8188>.
4. Корнєв А. Ю. Арт-журналістика: навчальна програма першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. [Internet]. 2019 [cited 2022]. Available from: <https://ksada.org/pdf1/NP-art-zhur.pdf>.
5. Петлій С. В. Мистецтво і ЗМІ. Силабус вибіркової навчальної дисципліни другого (магістерського) рівня вищої освіти. [Internet]. 2020 [cited 2022]. Available from: https://vnu.edu.ua/sites/default/files/2021-03/Мистецтво_і_ЗМІ.Магістр.pdf.
6. Gee J. P. What video games have to teach us about learning and literacy. 112003rd ed. New Yor: Palgrave Macmillan; 2003.
7. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 06 Журналістика, спеціальність 061 Журналістика. Затверджено та введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України. [Internet]. Київ: Міністерство освіти і науки України; 2019 [cited 2021 Aug 11]. Available from: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u284/061_zhurnalistika_bakalavr.pdf.
8. Квіт С. Проблеми журналістської освіти в сучасній Україні. МАІ ІСТЕРІУМ. 2006 4-8.
9. Демченко В. Д. Журналістська освіта в умовах інформаційного суспільства. Ученые записки Крымского федерального университета имени В.И. Вернадского. Филологические науки. 2008;21(1).
10. Бобаль Н. Р. Формування соціокультурної компетентності майбутніх журналістів у процесі професійної підготовки. Дисертація канд. пед. н. Вінниця: Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського; 2013.
11. Габор Н. Журналістська освіта епохи WEB. 3.0: дослідження, новітні навички, спроби перезавантаження. Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика. 2018 273-279.
12. Лугова Т. А., Панькевич О. О. Інтерактивні методи навчання для подолання пізнавально-психологічних бар'єрів під час формування комунікативних компетентностей майбутніх журналістів. In: Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології ХХІ століття: матеріали ХІІ Міжн. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 11–13 вересня 2019 року); 2019; Одеса. p. 274-288.
13. Андреева Н. В. Виробнича практика як складова професійної підготовки фахівців у галузі журналістики. In: Актуальні проблеми науки та освіти: Збірник матеріалів ХХІІІ підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. М.В. Трофименка; 2021; Маріуполь. p. 133.
14. Тимошик М. Як звільнити журналістську освіту з пут теорій масової комунікації: до проблеми викладання фахових дисциплін на факультетах журналістики українських університетів. Український інформаційний простір. 2021;1(7):31-68.
15. Luhova T. A. Journalism education based on serious games. Open educational e-environment of modern University. 2021 92-105.

16. Пирогова К. Арт-журналістика в системі комунікаційного простору на прикладі видання Телекритика. Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика. 2014;39(1):92-97.
17. Тарусова Н. С. Добірка журналістських матеріалів на культурно-освітню тематику. [Internet]. 2020 [cited 2022]. Available from: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/78305/1/Tarusova_Bachelous_paper.pdf.
18. Шулінова Л. В. Стилiстичний ресурс засобiв вторинної номiнацiї у медiйних текстах культурно-мистецької тематики. [Internet]. Available from: http://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v50/part_1/39.pdf.
19. Федоренко О. Д., Семенюта В. О. Культурна проблематика в контенті сайтiв громадських органiзацiй. In: Бiблiо свiт; 2020. p. 103.
20. Hobbs R. The blurring of art, journalism, and advocacy: Confronting 21st century propaganda in a world of online journalism. *Journal of law and policy for the information society (ISJLP)*. 2012;8(3):625 - 637.
21. Dörner R., Göbel S., Effelsberg W., Wiemeyer J. *Serious games*. Basel, Switzerland: Springer International Publishing; 2016.
22. Ratan R. A., Ritterfeld U. Classifying serious games. In: *Serious games*. Routledge; 2009. p. 32-46.
23. Blazhko O., Luhova T. Features of using the canvas-oriented approach to game design. *Applied Aspects of Information Technology*. 2018:62-73.
24. Blazhko O., Gdowska K., Gawel B., Dziabenko O., Luhova T. Deeper learning approaches integrated in serious games. In: *Project, Program, Portfolio Management*. P3M; 2017; Odessa. p. 18-21.
25. Лугова Т. А. Геймдизайн орієнтований підхід до розробки навчальних дисциплін закладів вищої освіти. *Information Technologies and Learning Tools*. 2021;81(1):235-254.
26. Приходькіна Н. О. Гейміфікація як ефективна технологія розвитку медіаграмотності учнів: досвід США. Збірник наукових праць «Педагогічні науки». 2020 84-90.
27. Ochsner A., Burkart P., Herro D., Gilbert J. E. *Beyond Fun: serious games and media*. ETC Press; 2008.
28. Luhova T., Chursyn M., Blazhko O., Rostoka M. Stages of developing narrative material for educational video games for the formation of managerial competencies in decision making. *Online Journal for Research and Education. R&E-SOURCE*. 2019:213-221.
29. Лугова Т. А. Наратив та сторітелінг в знанієвій структурі навчально-ділової відео гри як чинники синергії інформаційних технологій та духовно-орієнтованої педагогіки. Електронне наукове фахове видання «Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету» (Open educational e-environment of modern University). 2020 42-59.
30. Шевчук Л. Д., Лапінський В. В. Програмно-імітаційні комплекси у підготовці управлінців. In: Збірник праць XIII Міжнародної наукової конференції "Сучасні досягнення в науці та освіті", 6–13 вересня 2018 р. (м. Нетанія, Ізраїль); 2018; Хмельницький. p. 211-214.
31. Шевчук Л. Д. Теоретичні та методичні аспекти застосування програмно-імітаційних комплексів у підготовці управлінців. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2017 39-48.
32. Лугова Т.А., Блажко О. А. Розробка навчальних відеоігор, заснованих на активізації неявних знань. *Управління розвитком складних систем*. 2018 105-112.
33. Mahoney J., Patterson L., Hall C. De Bono's Six Hats Thinking Strategy for All Content Areas. *Kentucky Teacher Education Journal: The Journal of the Teacher Education Division of the Kentucky Council for Exceptional Children*. 2022;9(1):<https://digitalcommons.murraystate.edu/ktej/vol9/iss1/4>.
34. Weizsäcker, E. von; Wijkman, A. *Come On! Capitalism, Short-termism, Population and the Destruction of the Planet A Report to the Club of Rome*, prepared for the Club of Rome's 50th Anniversary in 2018. Springer Science+Business Media LLC; 2018. DOI 10.1007/978-1-4939-7419-1.

Рибка Наталія Миколаївна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, історії та політології Національного університету «Одеська політехніка»

Виноградов Євген Дмитрович – студент 3 курсу Інституту комп'ютерних систем Національного університету «Одеська політехніка»

ЗНАЧЕННЯ ВИВЧЕННЯ ФІЛОСОФІЇ У СТАНОВЛЕННІ ТА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Значення вивчення філософії у становленні та розвитку особистості актуалізувалось тому, що сучасність позначена безпрецедентною складністю соціального буття та сучасне соціальне буття породжує таку ж неоднозначну багатомірну особистість [1,2]. Ця особливість, полягає у тому, що, з часом, образи мислення та зразки поведінки у суспільстві змінюються.

Отже, зауважимо, що сучасна система виховання та освіти не відповідає потребам у формуванні актуального типу особистості, цю функцію може оперативніше взяти на себе філософія, як галузь знань та як соціальний інститут, оскільки філософія гармонійно поєднує у собі досягнення всіх дисциплін та вибудовує систему нашого пізнання про світ, як про цілісний феномен.

Розглядаючи тенденції впливу на розвиток людини комп'ютеризованого суспільства, необхідно звернути увагу на ще одну небезпеку нашого часу.

Прошарки суспільства, які живуть в умовах достатку, починають пристосовувати економіку до нового рівня людських потреб, а конкретніше – економіка стає націленою на психічне задоволення потреб людини. Такий напрямок розвитку може призвести до втрати людством здорового глузду та здатності відрізнити ілюзію від реальності.

З огляду на важливість для світового суспільства мати ефективну систему виховання та освіти актуального типу особистості визначимо, що визначальні фактори формування особистості це виховання, середовище та спадковість.

Виховальна функція філософії дозволяє цілком ефективно реалізовувати програми формування сучасної, актуальної особистості. Також, при засвоєнні філософських знань формується цілісна стійка система поглядів про світ і закономірності його існування, про явища та процеси природи та суспільства, що мають значення для підтримки життя суспільства та людини. Теоретизація пізнавальної діяльності, що розгортається як реалізація гносеологічної функції філософії, дозволяє коригувати біологічні та психологічні обмеження.

Отже, можна говорити про те, що засвоєння філософських знань та спілкування у межах соціального інституту філософії дає можливість виховувати актуальний тип особистості.

Таким чином, вивчення філософії – необхідна умова становлення людини, як активного суб'єкта соціальної діяльності, творця світу, свого буття, творця свого щастя. Філософське знання, якому притаманні постійний пошук, сумнів, критика, сприяє формуванню людини вдумливої, творчої, гуманістичної та діяльної.

Філософствування ж – це насамперед метод дослідження, метод аналізу, метод роздуми, для суспільства, що потребує філософствування, характерні динамізм, демократичність та саморозвиток.

Література:

1. Рибка Н., Киселев Д. Філософствування – потреба глобального суспільства. Світова самоізоляція як можливість переосмислення. Матеріали VI науково-методичного міжнародного Круглого столу (8 червня 2021 р.). – Одеса (Україна), Бенгбу (Китай): ОНПУ, 2021. – 238 с. С.82-86.
2. Штомпка П. Социология социальных изменений; пер. с англ. М., 1996. 416 с.

Афанасьєв Олександр Іванович – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, історії та політології Національного університету «Одеська політехніка»

Василенко Ірина Леонідівна – кандидат філософських наук, доцент кафедри журналістики, політології та соціальних комунікацій Державного університету інтелектуальних технологій та зв'язку

МЕТАМОДЕРН ТА МЕТАНАРАТИВИ

Освітні стратегії повинні враховувати не тільки дисциплінарні зрушення, викликані процесами глобалізації, але насамперед культурні зрушення, до яких особливо чутливе мистецтво. На жаль студенти та й часто-густо викладачі, занурені у дисциплінарні компетентності, не бачать саме культурних змін, які для виживання людства мають вирішальне значення, не менше, ніж наука, техніка, технології. Це видається неспростовним, бо людським світом правлять саме культурні цінності, від яких походять наукові чи технічні цінності.

Сучасний стан культури дедалі частіше називають метамодерном. Дане поняття фактично увібрало в себе ті характеристики, які висували гіпермодерн, альтермодерн, трансмодерн, діджимодерн та ін. У той же час, назвати феномен метамодерну таким, що реально вже відбувся, як мінімум, ще рано. Очевидно, деякі культурні тенденції цим терміном схоплені, але чи реалізуються вони у майбутньому повною мірою, невідомо. Швидше за все, саме з цієї причини не сформувалося сталої філософської течії під ім'ям «метамодерн».

Технічні засоби пошуку та подачі інформації суттєво змінюють сприйняття світу, породжуючи, серед іншого, відставання раціонального від чуттєвого, рефлексивного від інтуїтивного, цілісного від фрагментарного, пояснювального від описового. Мабуть, не випадково голландці Т. Вермюлен та Р. Ван ден Аккер, які опублікували у 2010 році свої «Нотатки про метамодернізм», назвали свій текст нотатками. Це не була спроба створення ґрунтовної, глибоко обґрунтованої теорії. Швидше, це були певною мірою картинки, перелік інтуїцій, опис відчуттів з мінімумом аналізу та аргументації.

У такому разі метамодерн не стільки філософія чи теоретична течія в культурі, скільки світовідчуття певної кількості людей, які намагаються його якось осмислити, висловити та відрізнити від інших світовідчуттів та світоглядів, зокрема від постмодерну.

Метамодерн заявляє про протистояння цінностям постмодерну, які по суті є відмовою від цінностей, точніше цінностей модерну, жорсткою іронією по відношенню до них, часом відвертим сарказмом, цинізмом і деконструкцією. Мистецтво, що називає себе метамодернізмом, прагне до реконструкції, до відродження дискурсу, великих наративів, наприклад, відродження міфу. Щоправда, відродження відбувається своєрідно. Це швидше занурення у зображення сучасних ситуацій міфічних образів, як, наприклад, на полотнах американського художника Адама Міллера. Перетин екологічних, гуманітарних тем із міфічними образами змушує відчувати, переживати та осмислювати крихкість життя в сучасних умовах. Подібний підхід у творчості можна позначити як своєрідне вивільнення гуманності, людяності, взагалі загальнолюдських цінностей з-під преса тотальної іронії.

Втім, варто зауважити, що іронія можлива з приводу чого завгодно. Убивча іронія Вольтера свого часу прокладала дорогу цінностям модерну, які були лише чуттєво-раціональною конструкцією: від природних невідчужуваних прав людини до моральних та естетичних ідеалів. Не останнє місце там займали наративи та метанаративи про прогрес, гуманізм, призначення людини та ін. Трагедія людства в тому, що розум виявився здатним створити не лише їх, а й засоби знищення цивілізації, побудованої на цінностях модерну. Іронія постмодерну допомогла осмислити цю суперечність.

Вирішення зазначеного протиріччя можна назвати відтворенням метанаративів. Справді, метанаративи акумулюють у собі найвищі цінності: гуманізм, істину, добро, красу та інші загальнолюдські ідеали. Вони фіксують не те що змінюється, а те, що зберігається і

сприяє збереженню, і в цьому сенсі вічне і загальне, що спрямовує людство до вищих цілей. По суті, це сприяє виживанню, існуванню, розвитку людства. Метанаративи значною мірою створені штучно, раціонально, можливо, навіть усупереч тваринній, щоб не сказати звіриній, сутності людини, яка здатна занепасти його своїми деструктивними проявами. Своє втілення метанаративи знайшли в ідеалах Просвітництва, у проекті модерну, хоча, зрозуміло, витoki простежуються і в древніх міфах, й у ідеалах античності і Відродження, й у моральних нормах християнства, буддизму, ісламу та інших релігій. Нас не повинна бентежити уявна штучність, надуманість, літературність метанаративів, що виявляється і у відборі та впорядковуванні лише деяких цінностей, і в їхній спрямованості до свідомо відібраних цілей, і в їхній сюжетній побудові, і в інших проявах наративності. Це невід'ємні властивості нашого розуміння навколишнього світу і себе. Навіть об'єктивні наукові знання, покликані вийти на ненаративний рівень, зрештою вписуються в наративні структури, а не навпаки.

Неіронічне, серйозне ставлення до найвищих цінностей відносно нове явище в сучасному мистецтві. Воно нове саме відносно, оскільки, за великим рахунком, ніколи не зникало, а лише переосмислювалося контркультурними тенденціями, що періодично виникали, починаючи від кінків і закінчуючи постмодерном. Тому повернення метанаративів є закономірним і певною мірою лікувальним, оскільки тотальна іронія, цинізм, контркультура явища болючі. Хочеться вірити, що не смертельно болючі.

Виникає найважливіше питання: які метанаративи доречно зберегти чи відродити? Ідеологічні або історичні метанаративи, пронизані сучасними міфами зазвичай дуже гарні, заспокійливі, навіть заколисуючі, вони змушують часом пишатися тим, чого слід соромитися. За рахунок іронії багатьох з них вдалося позбутися. Тому не можна втратити постмодернові досягнення іронії. Непросто визначити конкретні критерії вибору та розмежування потрібних та непотрібних, правильних та неправильних метанаративів. Проте загальний, важливий, вихідний критерій очевидний. Це загальнолюдські цінності, а не цінності окремих груп чи маргінальних ідеологій.

РОБОТА СЕКЦІЙ

Секція 1

ОСВІТА У ВИМІРІ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗРУШЕНЬ

Врайт Галина Яківна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Гавриш Ніколь Євгенівна – студентка 3 курсу, соціально-гуманітарного факультету, спеціальність «Культурологія»

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ІСПАНІЇ

Сучасна українська освіта націлена на євроінтеграцію, що полягає не тільки у вивченні європейської системи освіти, а й активному співробітництві та обміні досвідом між українськими та європейськими закладами освіти. Однією з таких європейських країн є Іспанія.

Метою нашої роботи є розгляд особливостей сучасного освітнього процесу Іспанії.

Почнемо з особливостей дошкільної освіти. В Іспанії діти в садку зможуть вивчити мову, завести друзів, підготуватися до школи та швидше адаптуватися до нових умов. Садочок більш-менш схожий на українську систему дошкільного виховання, маючи декілька важливих відмінностей. Складається з двох ступенів:

- 1) Дитячий садок - Escuela Infantil;
- 2) Підготовчі класи - Aula Infantil.

Щодо першого, там займаються дітьми, віком від двох місяців до трьох років. Підготовчі класи - від 3 років до 6. Важливим є те, що відвідування садка чи підготовчих класів не є обов'язком маленьких іспанців. Але варто подумати про Aula Infantil, оскільки місце в школі буде складно отримати. Через те, що перевагу надають дітям, котрі ходили до підготовчих курсів.

Дошкільні заклади в Іспанії поділяються на три типи: державні - фінансування з місцевого бюджету; змішані - часткове фінансування; приватні.

До безкоштовних садочків беруть діток з малозабезпечених сімей або з родин емігрантів. Платити за послуги не потрібно, хоча є недолік у великій кількості дітей в групах та в місці розташування.

Приватних та змішаних садків значно більше, а умови більш комфортні.

Режим дня починається о 9 ранку та триває до 5 вечора. Перебування під наглядом вихователя понад цього часу - оплачується. Батьки можуть забирати дитину в середині дня.

У групі є два вихователі і няня(помічник). При садку працює кухня і годують малят смачними та корисними обідами. “Тиха година” є обов'язковою частиною дня. Сплять не в ліжках, а на спеціальних складних матрацах на підлозі. Через брак простору на території садка зробили таку організацію.

На дошкільному етапі зосереджують увагу на фізичній та розумовій активності. Під час ігор діти намагаються приймати рішення, розвивають мислення, налаштовують комунікацію.

Процес підготовки до зарахування у заклад починається на початку весни, хоча перший день навчання - другий тиждень вересня. В березні садки оголошують про початок набору. Важливим є відкриття банківського рахунку і підготовка таких документів як: посвідка на проживання або посвідчення особи видане в Іспанії, свідоцтво про народження (перевести та апостилювати на іспанську), довідка про щеплення [1].

Перейдемо до навчання у школі. До першого класу в Іспанії діти йдуть у 6 років. Загалом середня освіта в Іспанії ділиться на 3 етапи: молодша школа (1—6-ті класи), середня школа (7—10-ті класи) та старша школа (11—12-ті класи). Середня освіта (до 10 класу) тут є обов'язковою та безкоштовною, якщо говорити про державні школи.

У початковій школі діти вивчають близько 10 предметів. У нашій школі був дуже важкий розклад уроків: з 9.00 до 12.00 години уроки, потім з 12.00 до 12.30 — перерва, і з 12.30 до 14.00 — навчання.

У середній школі учні вивчають близько 10 предметів. Серед них — математика, фізика, хімія, біологія, іспанська та англійська мови, музика, релігія, інформатика. Старша школа (11—12 класи) у Іспанії є профільною. Тут учні вивчають 8 шкільних предметів — 4 обов'язкові та 4 на вибір. Серед обов'язкових — іспанська мова, іноземна мова, історія Іспанії та філософія. Ці предмети вивчають усі старшокласники. Інші 4 предмети учень обирає за спеціальністю. Наприклад, науковий чи філологічний напрям.

Навчальний рік в іспанських школах поділено на три триместри. У кожному триместрі діти вивчають в середньому по 4-5 тем із кожного предмета. Після вивчення певної теми учні складають екзамен. У кінці навчального року, після складання усіх екзаменів виводиться середній арифметичний бал та додається бал за поведінку учня. Якщо у підсумку учень здає усі предмети, то він переходить у наступний клас, якщо не набирає достатньої кількості балів — залишається на ще один рік. Шкільна система оцінювання в Іспанії є 10-бальною. Оцінки вчителі не озвучують вголос. Після кожного триместру і за підсумковий рік навчання дітям видаються табелі, причому починають ще з дитячого садка. Якщо говорити про шкільну форму, то у переважній більшості початкових класів кожна школа має власну, яка відрізняється кольором та дизайном від інших шкіл. Але є й спільні риси: форма буває шкільною та спортивною, літньою та зимовою. Щороку батькам за шкільну форму потрібно було платити біля 200 €.

Організацією різноманітних свят та позашкільних заходів, створенням гуртків у школі займається «Асоціація батьків». Це структура, що має свій статут, керівний орган та рахунок

у банку. На відміну від батьківських рад, які існують в українських школах, до «Асоціацій батьків» в Іспанії входять усі батьки. Вони беруть участь в організації концертів та конкурсних номерів класів під час святкування Різдва, Пасхи, після завершення навчального року в школі тощо. До речі, в Іспанії у школах немає свята 1 вересня, діти після канікул у перший день одразу починають навчатися [2].

Вища освіта в Іспанії починається з моменту складання іспитів та подання документів. Іноземні абітурієнти для вступу до університету Іспанії повинні скласти єдиний вступний іспит Prueba de Acceso a la Universidad, або "selectividad". Це комплексний тест, що перевіряє як загальний рівень підготовки абітурієнта, так і володіння іспанською мовою. Складається з обов'язкової частини (іспанська, історія, філософія, друга іноземна) і предметів на вибір. Тих, хто має диплом про здачу іспиту DELE, звільняють від здачі мовної частини.

Результати selectividad, які оцінюються за 10-бальною системою, є перепусткою до університетів. Найбільш престижні факультети приймають лише "відмінників", в інших умови більш м'які, досить набрати всього 5 балів. Для іноземних абітурієнтів була розроблена спеціальна програма підготовки в іспанські університети. За цією програмою сьогодні можна займатися в Мадриді, Барселоні, Малазі і Аліканте.

Загалом іспанські університети мають своєрідну структуру, яка відрізняється від європейських і американських. До їх складу входять 4 види навчальних підрозділів. Це університетські факультети (facultades universitarias), де можна вивчити всі дисципліни, окрім технічних, і отримати наукові ступені. Це також вищі технічні училища (escuelas técnicas superiores), що дають можливість отримати ті ж ступені з технічного напрямку. Є і університетські школи з професійною орієнтацією, що видають дипломи, і університетські коледжі, що забезпечують вищу освіту на рівні бакалавра [3]. Претендувати на вступ може кожна людина, що досягла віку 18 років. Рік навчання складається з 2 семестрів : з вересня по грудень і з січня по березень.

Вища освіта може бути 3 рівнів: бакалаврату, магістратури та докторантури. Оцінка знань обчислюється по системі кредитів. Зоб перейти на наступний курс необхідно мати 60 кредитів. Бакалавр вчиться 3-4 роки, набираючи 240 кредитів. Для отримання магістра студент має провчитися ще декілька років і отримати додатково 120 кредитів. Для доктора наук - 3 чи 5 років додаткової праці за фахом.

Навчання відбувається на іспанській та англійській. Зазвичай, то іспанська ,але викладачі можуть спокійно проводити заняття англійською.

Якщо говорити про державні вузи ,то там зазвичай теоретична частина матеріалу, а от у приватних університетах прагнуть надавати більш практичних навичок. Переважна більшість іспитів - усні, письмові є рідкістю. Щодо курсових робіт та атестаційних - те, на чому акцентують увагу викладачі. Іноземні студенти не мають можливості вчитися на заочній формі навчання [4].

Вища освіта в Іспанії здійснюється 76 університетами країни, більшість з яких фінансується за рахунок держави. Двадцять чотири з цих університетів є приватними, сім з яких пов'язані з католицькою церквою. Вища освіта здійснюється на платній основі. Сума оплати варіюється в межах від 2500 до 5000 євро (в державних установах), а в приватних ціни значно вище - від 3000 до 20 000 євро в рік. В Іспанії існує гнучка система стипендій, обміну та грантів, що дозволяє студентам повністю оплатити навчання чи відправитися за програмою обміну в іноземний ВНЗ.

Для всіх іспанських ВНЗ передбачена певна автономія, що дозволяє їм змінювати навчальний план і програму освіти. Адміністрація університетів розраховує вартість навчання для кожного факультету.

В Іспанії навчальний рік починається в жовтні, а закінчується в червні. Для студентів-іноземців передбачені мовні курси, причому ухил в навчанні зроблений з урахуванням обраної спеціальності (юриспруденція, економіка, медицина) [5].

І наостанок скажемо про необхідні документи для вступу. Звичайно, що це атестат про середню освіту і таблиць з оцінками, проставлені студенту протягом 3 років. Якщо це

магістратура - диплом з додатком до нього, де є інформація про оцінки. Деякі університети просять сертифікат, щодо володіння англійською або іспанською мовами. Слід направити анкету абітурієнта - мотиваційний лист чи есе. Усю документацію українською мовою достовірно перекладаємо на іспанську. І обов'язковим є легалізація перекладених документів [4].

Список використаних джерел:

1. URL: [Дитячий сад в Іспанії у 2022 році: як влаштувати дитину \(migrant.biz.ua\)](http://migrant.biz.ua)
2. URL: [osvita.ua.com | Школа в Іспанії. Із досвіду навчання українського учня](http://osvita.ua)
3. URL: [Вища освіта в Іспанії – Освіта.UA \(osvita.ua\)](http://osvita.ua)
4. URL: [Отримання вищої освіти в Іспанії: специфіка, вартість, рекомендації від NTidea](#)
5. URL: [Освіта в Іспанії: система освіти, вартість, рекомендації від спеціалістів | Mudra.ua](#)

Гладченко Світлана Володимирівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри гуманітарних та соціально-економічних дисциплін, Військова академія (м.Одеса)

ВПРОВАДЖЕННЯ ҐЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ В ГАЛУЗІ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сьогодні Україна призвело до глибоких суспільних змін, які зумовлюють нові реалії та вимоги до сучасної військової освіти. Важливим складовою формування освіти є також гендерна свідомість суспільства, а впровадження гендерного підходу в військову освітню галузь є досить актуальним.

Військова освіта в Україні зазнає істотних змін, які визначають об'єктивну необхідність пошуку умов, що сприятимуть підвищенню її ефективності. Необхідно зазначити, що поняття гендерної рівності в освіті означає однакове забезпечення рівними правами жінок та чоловіків, тобто відсутність привілеїв за статтю, заборону дискримінацій, а так же свободу вибору. Особливо це набуває актуальності саме в військовій освіті.

Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків під час проходження військової служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях» (номер законопроекту №6109) зрівнює права чоловіків і жінок в армії, зокрема, встановлюються рівні можливості при укладенні контракту про проходження військової служби, скасовано обмеження щодо зарахування жінок-військовослужбовців до запасу, встановлюються однакові засади призначення у наряд і проходження військових зборів, направлення у відрядження, притягнення до відповідальності за порушення військової дисципліни чоловіками і жінками [1].

Серед проблем щодо гендерної рівності серед військовослужбовців необхідно виділити наступні:

Поінформованість військовослужбовців про гендерну рівність;

Мотивація військовослужбовців-жінок до отримання військової освіти;

Взаємовідносини у військових колективах;

Поширеність випадків дискримінації за ознакою статі в військовому середовищі, тощо.

Ґендерні підходи сьогодні впроваджуються у зміст вищої військової освіти через дисципліни соціогуманітарного циклу: філософію, історію, соціологію, психологію, логіку тощо. Сучасна система військової освіти вимагає від всіх викладачів володіння прогресивними педагогічними методиками навчання, сприйняття кожного курсанта у всій його цілісності і значущості як особистості, сприяння реалізації його творчого потенціалу без будь-яких упереджень. Важливим компонентом особистісно-орієнтованої освіти виступає її діалогічний характер, тому актуальним стає саморозвиток і самореалізація усіх суб'єктів навчання. Підготувати висококваліфікованих, військовослужбовців, з демократичним

світоглядом, позбавленими патріархальних упереджень, можуть тільки викладачі, які володіють такими компетентностями.

Проблема врахування та впровадження ідеї гендерного підходу у вітчизняну систему військової освіти є досить дискусійною. Українські дослідники вважають, що впровадження цього підходу є важливою складовою узгодження української системи військової освіти з європейськими вимогами. Одним з рішень цієї проблеми є створення оптимальних умов для формування вільної від стереотипів та упереджень гендерної свідомості і відповідальності за власні міжособистісні взаємини у соціумі. Проведення гендерних перетворень вимагає об'єднання зусиль суспільства, держави та освітніх установ у подоланні сталих стереотипів щодо традиційного розподілу гендерних ролей у суспільстві.

Задля вирішення цих проблем, на нашу думку, необхідно удосконалювати питання гендерної політики в військової освітній галузі на законодавчому рівні, також включити гендерні проблеми до державних програм освіти як пріоритетні; вилучити з навчальних матеріалів та навчальних програм зайві гендерні стереотипи; вводити в навчальні програми всіх рівнів військових навчальних закладів дисципліни з гендерного питання; сприяти створенню у ВНЗ кафедр гендерної рівності; проводити гендерні дослідження; сформулювати гендерну чутливість усіх учасників навчально-виховного процесу як здатність усвідомлювати права особистості, моделювати впливи соціального середовища, реагувати на прояви сексизму; сформулювати мотивацію молоді до рівноправної участі у всіх сферах життєдіяльності, реалізації своїх гендерних прав і свобод; мотивувати викладачів та курсантів до гендерної самоосвіти; організація та проведення семінарів, тренінгів, «круглих столів» з гендерної військової освіти.

Література:

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків під час проходження військової служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 44, ст.353. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2523-19#Text>

Дубініна Наталія Василівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри іноземних мов Одеської державної академії будівництва та архітектури

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ – ЯК ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

Загострення внутрішніх та зовнішніх конфліктів сьогодення, зазвичай, гостро відображається на мовних питаннях. Не є новиною, що наразі знання лише однієї іноземної мови не є достатнім для формування та розвитку досвідченого фахівця, здатного працювати в сучасних умовах. Становлення та кар'єрне зростання будь-якого фахівця потребує як професійних знань та вмінь, так і вмінь здійснювати спілкування, заключати контракти, а також вирішувати різні конфліктні ситуації.

Вже багато років спостерігається необхідність міжнародного співробітництва між фахівцями різних напрямів. Все більше українських фахівців працюють із зарубіжними партнерами у багатьох країнах, особливо Європи, задля задоволення взаємних професійних інтересів. Найбільш поширеним це є серед таких фахівців, як: економісти, юристи, військові, інженери, викладачі, бізнесмени, тощо. Саме актуальність міжнародного співробітництва і зумовлює потребу у вивченні інших іноземних мов.

Мовна політика нерозривно пов'язана з соціальною політикою. Багатомовність країн-членів ЄС призвели до таких понять, як мультилінгвізм та плюрилінгвізм. Мультилінгвізм передбачає володіння фахівцем хоча б двома іноземними мовами, крім рідної, а плюрилінгвізм – вивчення якомога більшої кількості іноземних мов протягом всього життя.

До основних напрямів мовної

політики ЄС належить активне сприяння мовній освіті, поширення мульти-та плюрилінгвізму. Жодна європейська соціальна політика, спрямована на зниження рівня бідності та нерівного існування всіх членів суспільства, неможлива без урахування національних, регіональних мов, мов меншин або іноземних мов. Отже, володіння рідною та іноземними мовами стає все більш важливою компетенцією для професійного життя, а також соціальної єдності.

Рада Європи має на меті суттєво підвищити рівень якості спілкування між країнами-членами ЄС задля гарного розуміння один одного, здійснення вільного спілкування на професійні та побутові теми для успішного здійснення трудових відносин у різних галузях ринку праці. Крім того, слід відзначити що Рада Європи заохочує та всіляко сприяє розвитку новітніх методів викладання та вивчення іноземних мов, що дадуть змогу людям будь-якого віку успішно застосовувати набуті знання та вміння для здійснення комунікації з оточуючими.

У світі останніх подій, коли Україна стала кандидатом у члени ЄС, виникла нагальна потреба виконання всіх його вимог, зокрема обов'язкового вивчення другої іноземної мови.

Як правило, першою іноземною мовою, яка є найбільш розповсюдженою у світі, зокрема в Україні, є англійська. Її вивчення починається у початковій школі, а іноді у дитячому садку. Другою іноземною мовою, яка також є розповсюдженою у світі, є німецька. Німецькою мовою розмовляють у Німеччині, Австрії, Швейцарії, Ліхтенштейні та Люксембурзі.

Населення, яке володіє німецькою мовою та проживає на території Євросоюзу, становить майже 30%, серед якого близько 16% вважають німецьку мову рідною. Німецька мова входить до трьох робочих мов Європейської Комісії – вищого органу виконавчої влади Європейського Союзу. Проте фактично в роботі інстанцій (за винятком офіційних заходів) використовуються в основному англійська та французька мови. Сучасна міжнародна мовна політика Німеччини спрямована на поширення німецької мови поза межами країни та на зростання її ролі серед інших мов Європейського Союзу. У Європі німецька мова знаходиться на другому місці за частотою використання в галузях експортної економіки [1].

Наприкінці XIX – початку XX століть німецькомовні країни, передусім Німеччина, посідали провідне місце в багатьох наукових напрямках, що сприяло зміцненню ролі німецької мови на міжнародному рівні. Друга світова війна позбавила німецьку мову її провідного статусу. Після об'єднання Німеччини з'явилися перспективи для поновлення статусу німецької мови. Цьому мали сприяти економічний розвиток країни, участь у міжнародних організаціях і проектах, культурних і наукових проектах і заходах. Проте в науковій сфері німецька мова, не встигла відновити своє значення [1]. У зв'язку з вищезазначеним виникає потреба переосмислити методи її викладання. Як правило, у школах та ВНЗ переважає «перекладний» метод. Тобто учні та студенти опрацьовують лексику, читають, перекладають текст, після чого виконують до нього завдання та переказують. З нашої точки зору, цей метод є продуктивним, незважаючи на його критику іншими фахівцями. Він допомагає засвоїти потрібну лексику, формує та розвиває навички перекладу, переказ та складання діалогів розвивають навички говоріння. Але не часто є можливість застосовувати аудіо-візуальний метод (використання аудіо-та відеоматеріалів). Його використання є не менш важливим, тому що крім вищезазначених навичок є суттєвим розвиток навичок розуміння мовлення співрозмовників. З нашого погляду, це пов'язано з недостатньою кількістю годин, що відведені на вивчення німецької мови, а також обладнання для здійснення такого роду діяльності.

Говорячи про методи викладання іноземної мови, зокрема, німецької, неможливо оминати увагою актуальну та розповсюджену у світі комунікативну методіку. Навчання за такою методикою є найбільш актуальним під час підготовки до міжнародних іспитів з німецької мови, як-от: Goethe Zertifikat, Deutsch Sprachdiplom, DAF-Test, тощо. Ці тести

схожі за своєю тематикою та завданнями, але різні за призначенням. Кожен з них має 6 рівнів: A1, A2, B1, B2, C1 та C2.

A1 та A2 – елементарне володіння мовою (розуміння простих виразів та речень в ситуаціях повсякденного спілкування, прийняття участі в діалогах, складання монологів);

B1 та B2 – самостійне володіння (розуміння основних положень, чітко вимовлених висловлювань в межах літературної норми, розуміння змісту аудіо-та відео програм, а також передач, пов'язаних з особистісними та професійними інтересами, вміння вести діалоги та складати монологи, виражати власну точку зору з тем, що обговорюються);

C1 та C2 – вільне володіння мовою (розуміння розгорнутих повідомлень, навіть, якщо вони мають нечітку логічну структуру та в них простежуються нечітко виражені змістовні зв'язки; повне розуміння художніх та нехудожніх текстів, статей на професійні теми, технічних інструкцій, телепрограм, вміння вести діалоги та складати діалоги на будь-які теми, в тому числі і професійні).

Приймаючи до уваги вимоги до кожного рівня знань мови, студенти складають іспит за 4ма видами мовленнєвої діяльності: читанням, письмом, аудіюванням та говорінням і у зв'язку з цим «перекладний» метод викладання не є актуальним під час підготовки до цих іспитів.

Висновки. У зв'язку з підвищенням вимог до викладання іноземних мов, необхідністю вивчення другої іноземної мови, найбільш гострим постає питання: як обрати найбільш продуктивний метод її викладання? Таким чином, ми приходимо до висновку про необхідність узгодження методу викладання з метою навчання. Якщо мова йде про навчання в школі та ВНЗ, то доцільним буде поєднання «граматико-перекладного» з комунікативним методом. Але, якщо метою студента є опанування певного рівня знань німецької мови та складання міжнародного іспиту, то тут слід використовувати комунікативну методикою, тому що завдання цих іспитів не пов'язані з перекладом та знанням кожного слова. З власного досвіду, хочемо додати, що найкращим буде метод порівняння німецької лексики з англійською, тому що звучання і значення багатьох слів у цих мовах збігаються, так як вони належать до однієї групи – германські мови.

Список використаних джерел:

1. Гуменюк З.В. (2019). Особливості мовної політики Німеччини: минуле та сьогодення // Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського. Серія. Соціальні комунікації. Том 30 (69) № 2 Ч. 1. С. 68-72.
2. Hendlmeier W. Sprachpflege einst und heute. *Die Deutsche Schrift*. Vierteljahreshefte zur Förderung der deutschen Sprache und Schrift. Sonderheft. 1990. Т.1991. Р.12–14.
3. Schönfelder W. Es gibt in der EU kein emotionales Thema als Sprachen. *Süddeutsche Zeitung*. 1 April 2005.
4. From linguistic diversity to plurilingual education: Guide for the development of language education policies in Europe. Council of Europe. Language Policy Division. Strasbourg, 2007. URL: www.coe.int/lang (дата звернення: 20.05.2019).
5. The Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment (CEFR). Council of Europe, 2018. URL: <https://www.coe.int/en/web/language-policy/cefr> (дата звернення: 20.05.2019).

Єрмакова Світлана Станіславівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри філософії, політології, психології і права Одеської державної академії будівництва та архітектури

Бабенцова А. – студентка 3 курсу Архітектурно-художнього Інституту Одеської державної академії будівництва та архітектури

ЗАСТОСУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ОЩАДЛИВОГО ВИРОБНИЦТВА ЯК ІНСТРУМЕНТУ УПРАВЛІННЯ БУДІВЕЛЬНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

Ощадливе виробництво – унікальна, але й водночас універсальна, філософія менеджменту. Завдяки слідуванню її основним постулатам вже протягом майже 100 років підприємства різних країн світу підвищують свою ефективність та отримують більші прибутки за рахунок зменшення усіх видів витрат та позбавлення своєї діяльності від непотрібних процесів. Також, завдяки тому, що компанії змінюють свій фокус із отримання якомога більшого доходу на доставлення максимальної користі своїм споживачам, клієнти виказують свою прихильність та залишаються саме з цими фірмами й рекомендують їх.

Розвитку концепції ощадливого виробництва приділено увагу багатьох вчених: Дж.П. Вумека, Д.Т. Джонса, Дж.К. Лайкера, М.Л. Джорджа, О.Е. Леві, Т. Луйстера, Д. Тепінга, Г.М. Скударя, Т. Оно, М. Вейдера, М. Імаї, М.А. Мироненка, Т.В. Омельяненко та ін. Засновником концепції вважають Тайіті Оно (Taiichi Ohno), який розробив її на японському підприємстві «Тойота» (“Toyota Motor Corporation”) [2]. Після того, як вийшла книга Дж.П. Вумека та Д.Т. Джонса “The Machine That Changed The World” («Машина, яка змінила світ») – ця теорія ощадливого виробництва стала всесвітньо визнаною [3]. Сьогодні принципи ощадливого виробництва застосовуються в Японії, Німеччині, Китаї, Великобританії, США, Росії, Україні тощо. Спосіб впровадження ощадливого виробництва для виробничої сфери, запропонований Джеймсом Вумек можна транслювати і в сферу будівництва. Дж. Вумек запропонував: «Знайти агента змін», тобто необхідно обрати керівника, лідера, який зможе впровадити технології ощадливого виробництва на будівельному підприємстві. Саме на нього покладається відповідальність за розробку та впровадження концепції. Також керівник проекту повинен володіти певними знаннями з технологій ощадливого виробництва і організувати навчання співробітників. Необхідно навчити не тільки відомим методам, принципам і засобам ощадливого виробництва, але і пояснити філософію даної системи, значимість і необхідність її впровадження. Це потрібно для того, щоб людина усвідомлено застосовувала цю систему на практиці, а не під примусом з боку керівництва [4]. На сьогоднішній день однією з ключових проблем, пов'язаних з реалізацією інвестиційно-будівельних проектів, є зрив термінів введення в експлуатацію об'єктів будівництва, – то, згідно з концепцією ощадливого виробництва, це є втратою для будівельного підприємства, що тягне за собою подорожчання кінцевої вартості реалізації проекту і, як правило, погіршує якість будівництва. При дослідженні втрат на будівельних підприємствах було визначено вісім видів втрат в будівельному процесі, які необхідно звести до мінімуму, щоб підвищити економічну ефективність діяльності будівельного підприємства.

При дослідженні втрат на будівельних підприємствах було визначено вісім видів втрат в будівельному процесі, які необхідно звести до мінімуму, щоб підвищити економічну ефективність діяльності будівельного підприємства.

1. Визначення цінності. Важливо розуміти, в чому конкретно полягає цінність послуг будівельного підприємства для клієнта-замовника. Якщо підприємець чітко уявляє, які вимоги до продукту будівельно-інвестиційного проекту найбільш цінні для клієнтів, він зможе сконцентруватися на основних моментах, від яких залежить, чи будуть задоволені замовники.

2. Визначення потоку створення цінності. Реалізація будівельно-інвестиційного проекту розбита на окремі організаційно-технологічні цикли, які, в свою чергу, складаються з окремих технологічних операцій, які можуть виконуватися послідовно, паралельно або з

частковим суміщенням в часі - потоковим методом. Для впровадження такої системи менеджменту спочатку слід скласти карту потоку створення цінності відповідно до траєкторії переміщення матеріалів, робочих і обладнання в ході процесу. При цьому основну увагу звертають на виявлення і усунення втрат в будівельному процесі.

3. Забезпечення потоку. В області будівництва складання такої карти є обов'язковим і знаходить своє відображення в календарному плані-графіку виконання робіт, крім цього, на кожен окремий виробничий процес складається технологічна карта. Календарний план виконання робіт - це графічне зображення системи комплексів будівельних процесів. Ця система багатоваріантна і керована; її планування і оптимізація (розробка та оптимізація календарного плану) виконуються на основі техніко-економічної оцінки можливих варіантів і їх зіставлення. Слід лише підкреслити, що в кожному розглянутому варіанті повинні бути дотримані всі необхідні параметри технологічних процесів і комплексів процесів, а також їх суворя послідовність. В результаті впровадження методів системи «бережливого виробництва» виникають величезні резерви, які можна використовувати, усуваючи вчасно втрати, які виникають та згортаючи етапи, що не додають цінності. На практиці кінцевою метою застосування даної системи є організація потоку одиничних виробів стосовно до всіх видів робіт, будь то проектування, прийом замовлень або саме будівництво. Такий потік забезпечує послідовну реалізацію інвестиційно-будівельних проєктів зі швидкістю, що відповідає запитам замовника.

4. "Витягування" продукту. Орієнтація на потреби інвесторів-замовників з точки зору якості надання будівельних послуг та їх кількості лежить в основі успішної діяльності будівельного підприємства.

5. Кайдзен – безперервне вдосконалення.

Таким чином, враховуючи вищезазначене щодо ощадливого виробництва та мети його впровадження, узагальнено види втрат при реалізації інвестиційно-будівельних проєктів, які необхідно звести до мінімуму, щоб підвищити економічну ефективність діяльності будівельного підприємства. Наведено принципи ощадливого виробництва будівельного підприємства, яких потрібно дотримуватися при організації будівельного процесу. Відтак, можна з впевненістю говорити про те, що на сьогодні технології ощадливого виробництва поступово впроваджуються у всі сфери життя, а також у сферу будівництва. Застосування концепції ощадливого виробництва на будівельному підприємстві дозволяє зробити процес управління інвестиційно-будівельними проєктами більш ефективним, забезпечити ефективне управління ресурсами та підвищити конкурентоспроможність даного підприємства.

Література:

1. Петрова, Л.В. & Федорова, Е.Ю. (2015). Бережливое производство как инструмент управления экономической эффективностью транспортной компании. Транспортное дело в России. № 2. – С. 71-77.

2. Тайіті, О. (2012). Виробнича система Тойоти: йдучи від масового виробництва. Москва : ІКСІ. 260 с.

3. Womack, J.P., Jones, D.T. & Roos D. (1990). The Machine that changed the World: The Story of Lean Production. Harper Collins, New York. ISBN 978-0-060-97417-6.

4. Ковальчук, Е.М. (2017). Внедрение технологий бережливого производства в образование. Система образования и технологии бережливого производства: материалы очно-заочной Региональной научно-практической конференции. Нижневартовск: Изд-во Нижневарт. гос. ун-та. С. 25-31.

5. Вумек, Дж. & Джонс Д. (2010). Бережливое производство: Как избавиться от потерь и добиться процветания вашей компании; Пер. с англ. – 5 изд. – М.: Альпина Паблишерз. 471с.

6. Высочий, Д. Система Lean: Концепция бережливого производства // [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://otrude.ru>, свободный.

Кадієвська Ірина Аркадійвна – доктор філософських наук, професор, завідувача кафедри філософії, політології, психології та права Одеської державної академії будівництва та архітектури

Бойко Сусанна Олександрівна – студентка IV курсу відділення історія та філософія Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МОЛОДІ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Ціннісні орієнтації молоді визначають життєві плани юнаків та дівчат, які згодом видозмінюються та уточнюються. Планування життя є неможливим без певних мотивів, якими керується людина. Ці мотиви, як і життєві плани в цілому, у різних соціально-професійних та вікових груп молоді істотно розрізняються. Складність життєвих планів людини залежить від багатьох чинників, але вирішальним серед них завжди є рівень духовного розвитку та міжособистісних зв'язків. Сучасна молодь обумовлена, перш за все, тим, що суспільство, яке на сьогоднішній день є ставить перед хлопцями одне завдання - мати якомога більше грошей. Але при цьому все, що відбувається навколо, вчить підростаюче покоління виключно тому, що гроші не потрібно заробляти - є безліч інших способів їх отримання, набагато легших і простих. Тому в очах молоді, які мали значущість для їхніх предків, втрачають свою цінність. Такі проблеми молоді в суспільстві неминуче ведуть до поступової деградації соціальних та втрати зв'язку поколінь та примітивного існування, позбавленого духовної складової. В сучасних наукових дослідженнях поняття «ціннісні орієнтації» є досить поширеним, в ньому розкривається ідея співвідношення суспільства та культури. Взаємодії особи на рівні ціннісних орієнтацій відповідають системі культурних цінностей суспільства. Ця система виступає складною ієрархією явищ, де кожна група, прошарок, покоління комбінують культурні цінності лише їм властивим чином. Ціннісні орієнтації є компонентом складної ієрархічно організованої структури ставлення особистості до умов її існування й активності. Диспозиції особистості (спрямованість інтересів, ціннісні орієнтації, соціальні установки, суб'єктивне ставлення, домінуюча мотивація) фіксуються у її соціальному досвіді. Здійснювати пошук моральних орієнтирів для молодої людини сучасної доби доводиться шляхом подолання обмеженого індивідуалізму як зосередження на самому собі. Для нашого часу стає характерною «культура самоздійснення», для якої є неприйнятною апеляція до абстрактних цінностей та ідеалів, але в ній все ж таки присутній моральний ідеал, хоча його вираження і є досить спотвореним.

Моральні проблеми сучасної молоді, на думку психологів, обумовлені двома основними труднощами: лінню та відсутністю мети. Багато батьків, самі пройшовши через лихоліття безгрошів'я і «первинного накопичення капіталу», прагнуть зробити так, щоб їхнє чадо ні чого не потребувало. І це у них виходить - підростаюче покоління дійсно не потребує ні чого - ні грошей, ні сім'ї, ні любові. Можна говорити про появу нового психологічного типу молоді. Це передусім «людина-споживач», матеріальне благополуччя якої є основним мотивом її поведінки. Крізь призму речових стосунків вона розглядає всю систему взаємовідношень, що значною мірою обумовлюється впливом ЗМІ. В той же час зміна культурної парадигми призвела до зменшення каналів, через які здійснюється передача традиційних моральних цінностей. Головна риса світогляду молоді виявляє себе у прийнятті досить поверхового релятивізму: кожен має свої цінності, які неможливо ставити під сумнів. Зокрема, соціологи свідчать про лояльне ставлення молоді до корупції та хабарництва, відсутність яких є найважливішою засадою побудова цивілізованого демократичного суспільства. На їх думку, якщо так піде далі, то називати молодь «нашим майбутнім» буде досить проблематично. Також багато проблем сучасної молоді викликані тим інформаційним

полем, в якому вони живуть. Інтернет та телебачення не ставлять перед собою нового покоління, головна їхня мета – розвага. Причому більшість цих розваг бездумні і позбавлені будь-якого сенсу. Це є ще одним фактором, що провокує деградацію. У сучасному суспільстві нажаль спостерігається зростання споживальницьких настроїв молоді. Зараз моральність не є орієнтиром, на який спираються молоді люди у своєму світобаченні. Моральний ідеал, який стоїть за самоздійсненням, полягає у тому, щоб бути чесним перед собою, мати свої цінності та не заперечувати цінності іншого. Криза моралі є звичайним наслідком руйнування старої ціннісної системи. За умов різкого падіння моральності, природне зіткнення інтересів у будь-яких формах від аморальних до кримінальних має реальне підтвердження в нашому суспільному житті.

Коренблат Олена – аспірантка кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ

В останні десятиліття проблема толерантності стала однією з найбільш актуальних і широко затребуваних у цілому світі. У відповідних аспектах її проблематика обговорюється на різних рівнях, включаючи пласт різноманітних питань, безпосередньо пов'язаних із особливостями взаємин між людьми. Надмірна зацікавленість до феномену толерантності зумовлена не лише її науковою міждисциплінарністю, але і нагальною потребою суспільства, яке нині потерпає від надмірної конфліктності та всезагальної дегуманізації. Відтак однією з основних передумов повернення нашої уваги до феномену толерантності є побутуюча у наукових колах думка про те, що відсутність, зокрема комунікативної толерантності унеможлиблює як продуктивні міжособистісні відносини, а також вносить певні деструкції у гармонійний розвиток особистості майбутнього професіонала.

Наявність у науковій літературі різнопланових підходів і думок щодо феномену комунікативної толерантності, насамперед, пов'язані з широким діапазоном інтерпретацій даного поняття.

В.В. Бойко перший вводить поняття комунікативної толерантності і розглядає її як характеристику ставлення особистості до людей, що виявляє ступінь перенесення нею неприємних чи пропущених психічних станів, якостей і вчинків партнерів по взаємодії [2].

За дослідженням В.М. Гришук комунікативна толерантність – це психосоціальна характеристика особистості з домінантною спрямованістю свідомості на терпиму, безконфліктну комунікативну поведінку, на особливий, доброзичливий тип взаємодії індивіда з іншими людьми [3].

О.Г. Бабчук розглядає комунікативну толерантність як «..стійку характеристику особистості, завдяки якій здійснюється особливий тип взаємодії індивіда з іншими людьми, заснований на наявності у свідомості суб'єкта успішного, особистісно значущого зразка терпимої (безконфліктної) комунікативної поведінки» [1, С. 9].

Трактуючи поняття комунікативної толерантності А.Г. Скок пропонує наступне визначення, зокрема як «здатність людини до взаємодії з іншими. Вона є пізнанням особистістю самої себе та іншої людини, толерантними настановами поведінки й спілкування» [6, с. 80].

Повсякденне спілкування свідчить про різноманітні прояви комунікативної толерантності: одні люди дуже толерантні відносно оточуючих людей, інші вміють добре приховувати ворожість до партнерів, треті здатні силоміць переконувати, примушувати себе не помічати неприємні властивості іншого. Аналогічно, в широкому діапазоні дає про себе знати той чи інший ступінь зниження комунікативної толерантності: риси іншого можуть викликати часткове або повне засудження, роздратування чи неприйняття.

Спираючись на основні підструктури, які характеризують комунікативну

толерантність, В.В. Бойко [2] виокремлює рівні комунікативної толерантності:

1) рівень ситуативної комунікативної толерантності – фіксується у ставленні особистості до конкретної іншої людини, наприклад, до шлюбного партнера, колеги, пацієнта, випадкового попутника. У цьому разі потік енергії емоцій суворо спрямований. Низький рівень ситуативної толерантності виявляється, наприклад, у висловлюваннях «терпіти не можу цієї людини», «вона мене дратує своєю присутністю», «мене трусить від неї», «мене все в ній обурює». Про високий рівень свідчать такі висловлювання, як: «мені дуже імпонує цей діловий партнер», «з цією людиною легко спілкуватися». Про середній рівень говорять такі висловлювання: «я не все приймаю в цій людині», «інколи вона нестерпна», «дещо в ній мене дратує»;

2) рівень типологічної комунікативної толерантності – виявляється у ставленні людини до збірних типів особистостей або груп людей, наприклад, до представників конкретної нації, соціальних верств, професії. Певна енергія емоцій відбивається у взаємодії з конкретними людськими типами. Низький рівень типологічної толерантності полягає у словах: «мене дратує такий тип людей», «я не став би жити в одній кімнаті з нацменом», «краще мати справу з клієнтами-пенсіонерами». Середній рівень виявляється у мовленнєвих зворотах: «такі робітники викликають суперечливі почуття», «якщо захотіти, її можна витримати як партнера». Про високий рівень типологічної толерантності свідчать висловлювання: «зазвичай представники цієї нації – гарні люди», «обожаю такий тип чоловіків»;

3) рівень професійної толерантності – виявляється у ставленні до збірних типів людей, з якими доводиться мати справу, зважаючи на діяльність. У цьому разі додаткова енергія емоцій виявляється в особистості, здебільшого, в робочій обстановці. Так, можна говорити про терпимість лікаря чи медсестри відносно хворих – капризних, які перебільшують важкість захворювання, порушують лікарський режим тощо. У стюардес існує поняття «гарний» чи «поганий» пасажир, у офіціантів, перукарів, водіїв таксі – «гарний» чи «поганий» клієнт;

4) рівень загальної комунікативної толерантності – у ньому простежуються тенденції ставлення до людей в цілому, тенденції, що зумовлені життєвим досвідом, настановами, властивостями характеру, моральними принципами, станом психічного здоров'я людини. Загальна комунікативна толерантність здебільшого зумовлює інші її форми – ситуативну, типологічну, професійну.

Здійснюючи аналіз структури комунікативної толерантності О.Б. Скрябіна пропонує більш розширену багатокомпонентну модель [5]. Науковець виділяє п'ять основних структурних компонентів, зокрема: когнітивний (усвідомлення і інтеріоризація сенсу толерантного спілкування); емоційний (відношення суб'єкта до процесу та результатів толерантного спілкування через емоційну силу); мотиваційно-ціннісний (відношення особистості до власної інформації як до рівноправного діалогу та поєднання всіх структурних компонентів); конативний (інтенсивний розвиток особистості в комунікаційному процесі) та інструментальний (здатність особистості управляти комунікативними навичками, що сприяють толерантному спілкуванню).

Подібним до попередніх моделей структури комунікативної толерантності є модель, запропонована С.Н. Толстиковою [7], яка виокремлює: когнітивну, емоційну та конативну підструктури комунікативної толерантності, але науковець пропонує доповнити її ще наступними компонентами, зокрема: аксіологічний (представлені основні ідеологічні ідеали людини); ідентичності (способи прийняття іншої людини); сенсорний (відображають специфіку чуттєвого сприйняття світу на рівні нюхового, зорового, смакового, слухового, рухового відчуттів); соціально-перцептивний (як поєднання усіх варіантів (групового, міжособистісного, особистісно-групового) сприйняття); характерологічний (відображає стійкі, типотворюючі набуті або вроджені риси особистості).

У своєму дослідженні А.В. Зінченко [4], пропонує структуру комунікативної толерантності майбутнього педагога, що складається з аксіологічного, характерологічного,

когнітивного та поведінкового компонентів, які конкретизовані критеріями толерантно-етичної та естетичної орієнтації, толерантно-комунікативної емоційності й характеру, перцепції та компетенції, інтерактивності й рефлексивності.

Отже, теоретичне дослідження джерел, присвячених комунікативної толерантності, дозволило дійти висновку, що цей феномен є інтегральне утворення, що означає психосоціальну характеристику особистості з домінантною спрямованістю свідомості на терпиму, безконфліктну комунікативну поведінку, на особливий доброзичливий тип взаємодії індивіда.

Література:

1. Бабчук О. Г. Психологічні особливості майбутніх фахівців з різним рівнем комунікативної толерантності. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Психологія*. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Випуск 3. С.5–9.
2. Бойко В.В. Энергия эмоций в общении: взгляд на себя и на других М.: Информационно-издательский дом «Филинь», 1996. 472с.
3. Гришук В. М. Формирование коммуникативной толерантности у студентов гуманитарных специальностей в вузе : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Киров, 2005. 228 с.
4. Зінченко А. Модель формування комунікативної толерантності студентів педагогічних спеціальностей університетів у процесі гуманітарної підготовки. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2011. № 3. С. 241–248.
5. Скрябина О.Б. Педагогические условия формирования коммуникативной толерантности у старшеклассников : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.06. Кострома, 2000. 209 с.
6. Скок А.Г. Комунікативна толерантність викладача вищого навчального закладу. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2007. № 34. С. 79–84.
7. Толстикова С.Н. Развитие коммуникативной толерантности у будущих социальных педагогов системы образования : дис. ... канд. психол. наук. Калуга, 2002. 176 с.

Нікорчук Дарія Дмитрівна – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 035 «Філологія» (перша – китайська, друга – англійська), 4 рік навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Науковий керівник: Петінова Оксана Борисівна – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ОСВІТА У ВИМІРІ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗРУШЕНЬ

Освіта є важливим чинником не тільки для культурного, а й для економічного та соціального розвитку країн, а також впливає на індивідуальному рівні і вважається найнадійнішим шляхом до загального добробуту, тому що дає шанс отримати стабільну роботу. «Показник розраховується на основі завершених років навчання та отриманої кваліфікації» [1].

Глобалізація – це процес, який торкнувся багатьох сфер людського життя, однією з яких є освіта, яка зазнає постійних змін. Розвиток суспільства у процесі глобалізації формує із дітей не тільки громадян власної держави, а й «громадян світу», людей, які володіють великою кількістю різних навичок і знань. Крім того, «якісну освіту» визначено як одну з цілей сталого розвитку [2]. Наразі перед системою освіти стоїть декілька завдань: надати здобувачам освіти нові знання та навички, які є необхідними для конкурентоспроможності на глобальному ринку. У такий спосіб глобалізація дає нам можливість переглянути важливість освіти та її основні цілі.

Глобалізація дає змогу обмінюватися знаннями, технологіями, та сприяє розвитку окремих людей або певних спільнот та суспільства у багатьох куточках світу. З позитивних рис глобалізації загалом та в освіті, зокрема, можна виділити:

глобальний обмін знаннями, навичками та інтелектуальними активами;
сприяння міжнародній співпраці та прийняттю культурного розмаїття;
мультикультурний внесок на різних рівнях між країнами.

У той же час глобалізація має негативні наслідки для країн, що розвиваються, і для слаборозвинених країн. Наприклад:

збільшення технологічного розриву між країнами з різним рівнем розвитку;
зростання нерівності та конфліктів між територіями та культурами;
сприяння домінуванню окремих культур над іншими.

Отже, освіта є головною проблемою для всіх суспільств, адже є основною рушійною силою економічного, соціального та людського розвитку, яка підпорядковується результатам прогресу. Саме період глобалізації створює нові умови для розвитку освіти та вимагає від неї певних змін, які будуть відповідати новій системі взаємодії у світі.

Література:

1. Braga M. Institutional Reforms and Educational Attainment in Europe: A Long Run Perspective / M. Braga, D. Checchi, E. Meschi. // *IZA Discussion Paper*. – 2011. – №6190.
2. United Nations. The 17 Goals [Електронний ресурс] / United Nations – Режим доступу до ресурсу: <https://sdgs.un.org/goals>.

Шоу Бінбін – аспірант кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

МІЖЕТНІЧНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

В історії людства нетерпимість була присутня завжди, породжуючи війни, релігійні переслідування та ідеологічні протистояння. Відсутність толерантності призводить до агресивності, запальності та необдуманості, від чого сумні наслідки, в більшості випадків, були неминучими. Ці потрясіння продемонстрували всьому світу, що захист прав народів на національне самовизначення, на збереження та розвиток рідних мов та національних культур є необхідною умовою для збереження миру та стабільності у всьому світі!

В інтересах міжетнічної, міжконфесійної згоди істотно важливо, щоб окремі люди, громади та нації визнавали та поважали культурне різноманіття людської спільноти. Світ неможливий без толерантності, а розвиток держави та її демократія неможливі без миру. Толерантність необхідна у відносинах, як між окремими людьми, так і на рівні сім'ї та громади. У школах та університетах, у рамках неформальної освіти, вдома та на роботі необхідно зміцнювати дух толерантності та формувати ставлення відкритості, солідарності та уваги один до одного. Засоби комунікації відіграють величезну роль у справі сприяння вільного та відкритого діалогу та обговорень, поширенню цінностей толерантності та роз'ясненню небезпеки прояву байдужості по відношенню до «набираючих силу груп та ідеологій, що проповідують нетерпимість».

Унікальність кожного індивіда полягає в тому, що немає йому подібного в суспільстві, і, як було б нецікаво жити, якби люди були однаковими. Припустимо, що всі ми схожі: у нас немає імен, немає своїх думок, немає своїх переконань. Наш світ перетворився б на подобу людського суспільства, як у романі Є. Замятіна «Ми», де замість імен – номери, де немає живих почуттів, а на кохання відводиться певна година, де люди не мають своєї думки [3]. У такому суспільстві людина перестає співчувати, співпереживати чужому горю, стає нетерпимою, а іноді агресивною. Насправді ж все навпаки: всі ми різні, у кожного своя думка, спосіб життя, традиції, своя релігія, свої національні особливості, свій менталітет.

Якщо одна особа чимось не схожа на інших, то це не означає, що вона може бути кращою або гіршою за когось. Своєю оригінальністю людина не ображає, а навпаки, збагачує іншого. Французький письменник Антуан де Сент-Екзюпері якось сказав: «Якщо я чимось не схожий на тебе, я цим зовсім не ображаю тебе, а навпаки, обдаровую» [4]. У цьому контексті поняття «обдаровувати» слід розглядати у значенні «дати інформацію про нове, несхоже на тебе», і це є збагаченням особистого інтелекту іншої особистості.

Дуже важливо зрозуміти його у всьому різноманітті, щоб це поняття служило кожному представнику людського суспільства, допомагало зробити його і суспільство кращим, стало тим «золотим ключиком», який відкриє нам двері у світ любові, добрих стосунків, взаємодопомоги. У багатьох сучасних тлумачних словниках зазначено, що толерантність (від латів. *tolerantia* - терпіння) – толерантність до чужого способу життя, поведінки, звичаїв, почуттів, думок, ідей, вірувань [1]. Толерантність - це, передусім, активне ставлення, яке формується на основі визнання універсальних прав та основних свобод людини. Сьогодні всі вільні дотримуватись своїх переконань, але ми маємо визнавати таке ж право за іншими. Люди за своєю природою різняться за зовнішнім виглядом, становищем, мовленням, поведінкою та цінностями, і мають право жити у світі, зберігаючи свою індивідуальність.

На сьогоднішній день поняття про толерантність має суто найважливіший характер у молодіжному середовищі, бо саме за нами будується наше майбутнє, майбутнє нашої країни. Отже, щоб наша країна була розвиненою і досконалою, необхідно постаратися зробити все можливе для цього. Якщо ж толерантність у нас буде розвинена і вихована, то це послужить гарантією запобігання міжнаціональним конфліктам, протистоянням етнічним і релігійним екстремізму, а також низькому рівню зневажливих відносин в оціночних характеристиках представників різних народів або принижують національну гідність людей, що належать до іншої культури, раси.

Якщо у молодіжному середовищі буде сформована толерантність, то насамперед не буде міжетнічних конфліктів, розбіжностей між людьми і, отже, між державами. І тому заклик виховати в собі те, що послужить користю не тільки для окремої особистості, але і для держави в цілому можна називати закликом до встановлення толерантності в суспільстві. А розпочинати виховання принципів толерантного ставлення один до одного треба ще в ранньому віці: у сім'ї, у дитячому садку, у початкових класах школи. У молодих людях, які надійшли до вищих навчальних закладів, можна лише продовжити зміцнювати ці принципи, оскільки студентська молодь – це особи, що вже встановилися, з певним переліком поглядів, інтересів та амбіцій.

Для формування громадянського суспільства необхідне виховання громадянина - людини, що володіє відповідними цьому суспільству ціннісними орієнтаціями. Однією з найважливіших якостей, властивих такій людині, є етнічна толерантність – уміння терпимо, а головне – з розумінням ставитися до людей інших національностей, до їх звичаїв, традицій, культури, зразків поведінки, способу життя. Етнічна толерантність чи, навпаки, етнічна нетолерантність багато чому визначає характер міжнаціональних відносин.

Формування толерантної особистості, здатної до реалізації особистих і професійних компетенцій в умовах сучасного поліетнічного простору стає об'єктивною вимогою часу.

Повага - це почуття, засноване на визнанні чийось переваг, заслуг, якостей; поважати – це означає «бути уважним, виявляти увагу». Поважати інших у їхній значущості, у їхній свободі вибору та свободі рішень означає, за З. Бауманом, «шанувати в іншому значимість, у чужому чужість при цьому подібність між мною та іншим полягає в нашій відмінності, в універсальності нашої унікальності. Лише шануючи мою власну відмінність, я можу поважати й відмінність інших людей [2].

Отже, толерантність як особливість свідомості чи особистісна риса не властива людині спочатку і може ніколи не з'явитися, не спеціально вихована, сформована. Навпаки, людині радше органічно властива протилежна тенденція – настороженість, що легко

переходить у ворожість, агресію по відношенню до тих, хто від неї відрізняється, на неї не схожий. Кожна людина має несвідомий механізм, який фіксує ставлення «свій - чужий»[5].

Література:

1. Асмолов А. Г. На пути к толерантному сознанию. М., Смысл, 2000. 255с.
2. Бауман Зигмунт *Индивидуализированное общество*. Авторы. Пер. с англ. под ред. В.Л. Иноземцева М.: Логос, 2005. 390 с.
3. Замятин Е. «Мы»: Текст и материалы к творческой истории романа / Сост., подгот. текста, публ., коммент. и статьи М. Любимовой и Дж. Куртис. СПб.: Мирь, 2011. 608 с.
4. Сент-Экзюпери А. де Военные записки. 1939-1944: Худож. публицистика. Пер. с фр. / Предисл. Л. Г. Андреева. М.: Прогресс, 1986 272с.
5. Якимович А. К. «Свой-чужой» в системах культуры. *Вопросы философии*. 2003. № 4. С. 48–60.

Щербина Олег Сергійович – аспірант кафедри екології Одеської державної академії будівництва та архітектури

Науковий керівник: Кадієвська Ірина Аркадійвна – доктор філософських наук, професор, завідувача кафедри філософії, політології, психології та права Одеської державної академії будівництва та архітектури

НОВІ ГОРИЗОНТИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ

Освітня система ХХІ століття має пережити трансформації, пов'язані з адаптацією до того майбутнього, яке нас очікує. Глобалізація передбачає єдність економічних, політичних і культурних процесів, що зближує економічний розвиток країн, але не ліквідує розрив між бідними та багатими країнами. Цінності, на основі яких здійснюється глобалізація, хоча й універсальні, проте абстрактні. Ринкова економіка, раціональність, демократія, соціально-правова держава, освітні цінності різні в різних країнах, їх реалізація залежить від культури й традицій суспільства. А.Д. Урсул в якості нової освітньої парадигми розглядає модель, що базується на принципах відкритості майбутньому, безперервності та перспективності розвитку. Методологічною основою нової освітньої парадигми виступає переорієнтація ціннісних підвалин в змісті освітніх систем на фундаментальний науковий інструментарій гуманістичного характеру. В цій новій парадигмі головне місце відводиться аналітичним навичкам, умінню шукати та знаходити інформацію, перевіряти нові гіпотези, оцінювати отримувані дані. Зростання швидкості інтелектуальної та технологічної інформації призводить до швидкого впровадження нових знань в суспільство та їх інтеграції між різними галузями. Водночас мало володіти інформацією, необхідно її перетворити в знання. Перетворення інформації в знання, її систематизація та перероблення здійснюється в процесі освітньої та науководослідної діяльності. Тому процес навчання новому не може припинитися. В глобалізованому світі розвиток суспільства на базі нових інформаційних і цифрових технологій вимагає від людини постійно вчитися, пізнавати, опановувати і не тільки перетворювати інформацію в знання, а й купувати відповідні компетентності, розвивати творчі здібності. Можна говорити про освоєння в освітньому просторі цінностей нової філософії освіти. Вона формується під суттєвим впливом глобалізації, яка виявляє свої системи цінностей та життєвих сенсів. Виникають нові вимоги до сучасного світорозуміння, яке має трансформуватись в глобальне світорозуміння, в результаті якого ті, хто навчається, будуть краще знаходити зв'язки між фактами та будувати єдину всеохоплюючу картину світу. Глобалізація освіти являє собою об'єктивний незворотний процес, який обумовлений соціально-економічним, політичним і культурним зближенням країн і народів. Глобалізація освіти формує свою філософію і світогляд, мораль і систему цінностей. Її прояв двоякий, з одного боку, глобалізація являє собою об'єктивний процес інтеграції освітніх систем, який сприяє взаємопроникненню культур, обмін інформацією та досвідом, можливості наукової та

академічної мобільності, веде до можливості використання і оволодіння різноманітними педагогічними концепціями та методиками, взаємне визнання дипломів. З іншого боку, глобалізації властива така універсалізація, що часто веде до дестабілізації національних освітніх і виховних систем, стирання їх унікальних відмінностей. Вона несе уніфікацію, посилюючи поширення західних цінностей, переважно американізмів, що веде до глобальної «гуманітарної експансії» і нехтування національно-культурних цінностей більшості народів.

Теоретичні освітні системи, методи викладання, стилі навчання інтенсивно асимілюються, хоча освіта є одним із найконсервативніших елементів цивілізації. Національні освітні системи тривалий час жили окремо. Вони керувались власною логікою, хоча вона нерідко буває застарілою або неефективною. Нова філософія освіти підвищує реальний попит на освіту та її якість. Це пов'язано, по-перше, з економічними причинами підвищення грошової винагороди тим, хто отримав якісну вищу освіту в глобальній економіці. Друга причина – соціально – політична: демографія (сім'я, що змінюється) та демократичні ідеї збільшують вплив на університети, вимагають від них забезпечення доступу до вищої освіти тих груп, які традиційно не вчилися в університеті. Деякі аналітики звертають увагу на той факт, що глобалізація скорочує попит на кваліфіковану робочу силу та працівників середньої кваліфікації, що нова техніка може скоротити попит на робочу силу взагалі. Нові інформаційні технології в змозі замінити багатьох працівників. Однак цей аспект ринків не заперечує більш важливої мети, що покладена в основу стратегії розвитку освіти. Глобалізація та нові технології є наукоємними, а нові ринки праці стають дедалі більш інформаційно ємними. Зростання індивідуалізації працівників та зростаюча роль освіти роблять заклади новими центрами співтовариства знань.

Секція 2

ВИЩА ОСВІТА: НОВІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ

Brednyova Vira Petrivna – Cand. Ttech. Sci., PhD, Professor Department of Descriptive Geometry and Engineer Graphic, OSACEA

RESEARCH OF APPROACHES TO IMPROVING THE DEVELOPMENT OF THE CREATIVE POTENTIAL OF FIRST YEAR STUDENTS OF ARCHITECTURE AND ART SPECIALTIES

The modern reform of the higher education system in Ukraine puts forward new requirements for the teaching of graphic disciplines in higher education institutions, in connection with which there is a need for constant discussion and monitoring of the quality of education and control of student progress. The consequence of this, respectively, is the problem of how to develop and improve each applicant's personal qualities necessary for creative professional activity, which is the relevance of the study. The profession of an architect or artist, like no other, has a unique creative potential for cognition and transformation of reality. In the scientific and methodological literature, we find a number of studies on the problem of improving the methods of teaching graphic disciplines for students of creative specialties of higher education institutions [1, p.38-42; 4, p.172-176 and etc.].

By creative potential, we will understand a complex of personality qualities that allows us to realize the creative, aesthetic and psychological aspects of the future profession. Our research is based on the development of differentiated options and experimental verification of the expediency of implementing educational creative tasks that allow, based on an individual approach, to develop students' compositional thinking and, accordingly, their creative potential. The study of graphic disciplines is important, as it contributes to the development of volumetric-spatial and logical thinking of students, the mastery of artistic techniques real display of environmental objects and definition of the structure and geometry of objects in general [2, p.49-50; 3, p.44-48 and etc.].

When using different teaching methods, the student's motivation and efficiency of mastering theoretical and practical skills increases, cognitive competence is formed. He learns to analyze, structure the acquired knowledge, look for new opportunities to realize their creative potential. *Descriptive geometry* is a science that continues to develop even at the modern stage. We are convinced that this discipline will help students become competent specialists capable of formulating and solving scientific and applied problems.

In the future, it is planned to continue research in this direction, to improve the methodology for determining and ranking creative potential, to expand the criteria for its assessment and development prospects for students of the architectural and artistic direction.

References:

1. Bredniova V. On the improvement of the methodology of engineer staff's graphic training on the basis of optimization of psychological and pedagogical approaches. *Modern Tendencies in Pedagogical Education and Science of Ukraine and Israel*: Ariel University: 2016. Issue 7. P. 38–42.
2. Бредньова В.П., Смичковська О.М. Моніторинг якості професійного навчання студентів архітектурно-художнього профілю. *Zbior artykulow naukowych*. Warszawa: 2017. p. 49–50.
3. Драч І.І. Компетентнісний підхід як засіб модернізації змісту вищої освіти.-К.: Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. 2008, вип.57. С.44-48
4. Nahrybelna I.A., Nahrybelnyi Ya.A. Educational potential of digital tools in the individual work of future navigators in the conditions of blended learning. *Журнал наукових праць Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій «Інноваційна педагогіка»*. 2021. №40. P.172-176.

Вітченко Андрій Олександрович – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри суспільних наук НУОУ імені Івана Черняхівського

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ІННОВАТИЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ВІД НАСЛІДУВАННЯ ДО ПРОБЛЕМАТИЗАЦІЇ

Провідною умовою конкурентоздатності національної вищої школи, підвищення якості вищої освіти є організація освітнього процесу на інноваційній основі, продумане використання інновацій, цілеспрямоване залучення суб'єктів навчання до інноваційного пошуку, академічна кооперація та наукове співробітництво в інноватиці.

Інноватизація вищої школи спрямована на розроблення та практичне впровадження принципово нових ідей, більш ефективних технологій, методів, форм або засобів навчання, що дозволяють досягти кращих результатів у підготовці майбутніх фахівців з вищою освітою порівняно із традиційними підходами. До специфічних ознак інноваційного навчання вітчизняні дослідники відносять «його відкритість майбутньому, здатність до передбачення на основі постійної переоцінки цінностей, налаштованість на конструктивні дії в оновлюваних ситуаціях» [2, с. 16]. Результативність інноваційного навчання залежить від розуміння його складної сутності та концептуальної основи, психолого-педагогічних умов успішної практичної реалізації.

Діалектичний характер інноваційного розвитку вищої освіти розкривається в тому, що університети не тільки активно вивчають передовий досвід з різних сфер життєдіяльності суспільства, на основі бенчмаркінгу опрацьовують інновації, але всіляко підтримують і стимулюють інноваційну пошукову діяльність у власному освітньому середовищі, займаються просуванням ексклюзивних інноваційних розробок на відповідних ринках. Саме тому слід переглянути наслідувальний підхід у вітчизняній освітній політиці, зберегти традицію проблемно-діяльнісного впровадження інновацій в освітню практику. Свідченням хибності некритичного застосування освітніх інновацій є запозичення компетентностей з проєкту Тьюнінг. Ідея переорієнтації із знансєцентризму на підготовку компетентного

фахівця має всі ознаки інноваційності: розвивальність, спрямованість не на проміжні, а на заключні інтегральні результати навчання. Втім, за Тьюнінгом, компетентність було витлумачено як окремий показник особистісно-професійного розвитку: здатність до аналізу і синтезу, здатність до критики і самокритики, здатність застосовувати знання на практиці тощо [1]; креативність, комунікаційні навички, «передавання інформації: уміння представити складну інформацію у стислій усній або письмовій формі» [2, с. 26]. У разі належного розуміння інноваційного потенціалу компетентнісного підходу результати навчання (компетентності) мали набути інтегрального характеру: самоосвітня, лідерська, дослідницька та ін.

Проблемний підхід спрямовує інноваторів на виявлення взаємопов'язаних суперечностей в освітньому процесі, формулювання наявних проблем, розкриття причинно-наслідкових зв'язків, системне розв'язання актуалізованих проблем.

Завдяки праксеологічному підходу освітня інновація набуває втілення в різних видах діяльності як її розробників (винахідницька, конструкторська, експериментально-дослідна тощо), так і користувачів (експертна, технологічна).

Аксіологічний підхід актуалізує увагу на ціннісному характері інноваційної діяльності, допомагає конкретизувати духовно-практичну цінність інноваційної розробки для кожного суб'єкта навчання.

Акмеологічний підхід допомагає усвідомити розвивальний потенціал освітньої інновації, її значимість для особистісного і професійного зростання суб'єктів навчання.

Прогностичний підхід реалізується у системі наукових передбачень інноватора, завдяки яким встановлюються потенційні можливості інноваційної розробки, її місце і роль у досягненні освітньо-виховних цілей навчання.

Технологічний підхід передбачає алгоритмізацію процесу розроблення та впровадження освітньої інновації, відпрацювання та засвоєння чіткого алгоритму навчальної взаємодії суб'єктів щодо вирішення освітньо-виховних завдань на інноваційній основі.

Ефективність інноватизації вищої освіти залежить від урахування низки психолого-педагогічних умов:

1. Сприйнятливність суб'єктів навчання до нового, прагнення до самовдосконалення та успіху.

2. Конкуренція інноваторів, відкритість освітньо-наукового простору для дискусійного обговорення інноваційних ідей, проєктів, розробок.

3. Проблемність інноваційного пошуку, взаєморозуміння і творча співпраця між інноваторами й користувачами освітніх інновацій.

4. Узгодженість освітніх інновацій з університетськими традиціями, свідоме ставлення викладачів і студентів до використання інноваційних розробок у власній діяльності, налагодження продуктивної навчальної взаємодії (співпраці).

5. Гнучкість практичної реалізації освітніх інновацій, урахування індивідуальних, вікових особливостей тих, хто навчається, наявного у здобувачів вищої освіти життєвого і професійного досвіду.

6. Технологічність інноваційного навчання, зорієнтованість на досягнення конкретних особистісно і професійно значимих результатів.

7. Перспективність освітніх інновацій, їх розвивальний і соціально-економічний потенціал.

Освітня інноватика належить до специфічних напрямів науково-дослідницької діяльності, що потребують сталої освітньої політики, соціально-економічної стабільності, змагальності, прозорості управлінських рішень, пріоритетного фінансування, просвітництва. Налагодженню ефективного інноваційного пошуку у вищій школі України заважає російсько-українська війна, що поглинає системні ресурси (людські, фінансові, матеріально-технічні), негативно позначається на організації освітнього процесу, унеможливорює поступальний рух на шляху його вдосконалення та підвищення якості вищої освіти. Враховуючи реалії воєнного стану і ресурсний дефіцит, доцільно, на нашу думку, зосередити

увагу на обговоренні теоретико-методологічних проблем інноваційного розвитку вітчизняної вищої школи на найближчу перспективу, розробити загальну програму інноватизації університету відповідно до вимог конкурентного освітньо-наукового середовища, партнерської кооперації та академічної мобільності ЄПВО.

Література:

1. Вступне слово до Проекту ТЬЮНІНГ – гармонізація освітніх структур у Європі. URL: https://www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/documents/General_Brochure_Ukrainian_version.pdf (дата звернення: 06.09.2022).
2. Дубасенюк О. А. Інновації в сучасній освіті. Інновації в освіті: інтеграція науки і практики : збірник наук.-метод. праць ; за заг. ред. О.А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 12–28.
3. Методичні рекомендації для розроблення профілів ступеневих програм, включаючи програмні компетентності та програмні результати навчання : пер. з англ. Київ: ТОВ «Поліграф плюс», 2016. 80 с.

Доценко Юлія Валеріївна – кандидат технічних наук., доцент кафедри нарисної геометрії та інженерної графіки Одеської державної академії будівництва та архітектури
Сидорова Наталія Валеріївна – кандидат технічних наук, доцент кафедри нарисної геометрії та інженерної графіки Одеської державної академії будівництва та архітектури

ВИКЛАДАННЯ ГРАФІЧНИХ ДИСЦИПЛІН З ВИКОРИСТАННЯМ ГРАФІЧНОГО РЕДАКТОРУ ARCHICAD

Сучасні темпи розвитку інформаційно-технічних засобів у всіх сферах виробництва потребують постійного збільшення обсягу графічних знань. Актуальне завдання формування нового покоління інженерів, архітекторів та дизайнерів вимагає суттєвого та негайного розширення спектру досліджуваних комп'ютерних додатків. Використання комп'ютерних технологій в інженерній освіті має багато цілей, основними з яких є підвищення якості професійної освіти у галузі графічних дисциплін на всіх ступенях навчання, зокрема підвищення якості навчальних робіт та проектів за рахунок надання студентам професійних інструментів для професійної роботи, що дозволяє легко та швидко адаптуватися до сучасних умов ринку, а також стимулювання розвитку окремих особистісних якостей, необхідних кожному майбутньому фахівцю, зокрема, уяви, просторового мислення, пізнавальної діяльності.

Використання комп'ютерно-графічних компонентів в інженерній освіті забезпечує студентам можливість ефективної роботи з віртуальними тривимірними моделями, що сприяє розвитку просторової уяви та технічної ерудиції; інтенсифікації процесу виконання та високу якість самостійних робіт; активізації процесу самонавчання.

У рамках робочої програми дисципліни «Інженерна графіка» студенти Архітектурно-художнього інституту ОДАБА освоюють основні принципи роботи в графічному редакторі ARCHICAD з виконання креслень житлової будівлі та оформлення проектно-конструкторської документації, основ моделювання виконання плоских побудов та тривимірного моделювання архітектурно-будівельних об'єктів в графічному середовищі ARCHICAD, розробленого компанією Graphisoft. Це потужний програмний комплекс, який призначений для роботи над проектами найвищого ступеня складності: об'єктами цивільного та промислового будівництва, комплексними проектами міської інфраструктури, прив'язками складних споруд, генеральними планами, внутрішніми інтер'єрами приміщень. За допомогою редактора Archicad студенти з легкістю освоюють на практиці основні прийоми виконання та редагування двовимірних зображень, а також основи тривимірного моделювання просторових об'єктів.

В основі пакету ARCHICAD лежить концепція «віртуальної будівлі». Проектувальникам, інженерам, конструкторам та архітекторам пропонується працювати не з окремими кресленнями, а вже з об'ємною моделлю, яка містить усі необхідні дані про проєктовану будівлю, з яких у потрібний момент може бути вилучена будь-яка потрібна інформація про об'єкт у вигляді креслень (поверхові плани, розрізи, різноманітні фасади та інші елементи проєктованої будівлі), кошторисів та специфікацій, презентаційних матеріалів.

Найважливішою особливістю цього редактора є те, що, працюючи з ним, користувач має справу не з набором інструментів, а зі звичними будівельними конструкціями: стінами, вікнами, дверима, перекриттями, дахами і т.д. Володіння такими редакторами спільно зі знанням основ теорій конструкцій, композиції дасть майбутнім спеціалістам незаперечні переваги в умовах, що нині склалися на ринку праці.

В умовах сьогоденних реалій, коли у багатьох містах, містечках та селах України знищено інфраструктуру на перший план в освіті майбутніх фахівців виходить дистанційне навчання [1,2,3]. Викладачам доводиться й графічні дисципліни викладати он-лайн. Інженерна графіка з використанням ARCHICAD – не є випадком.

Безперечною перевагою класичної аудиторної форми навчання є наявність постійного зворотного зв'язку між студентами та викладачем. Фіксуються всі найтонші нюанси процесу навчання, викладач розуміє в динаміці, як іде навчання у кожного студента, і здатний вчасно допомогти, підказати, зорієнтувати. Повною мірою реалізується позитивний потенціал так званого «людського фактору», а саме вміння викладача зацікавити, організувати робочу атмосферу, підтримувати дисципліну та ефективний навчальний процес, дохідливо пояснюючи матеріал та незрозумілі моменти у процесі роботи. Також підтримується вміння студентів працювати в колективі, вони адекватно оцінюють свої здібності, зусилля та успіхи, безпосередньо порівнюючи свою роботу з роботами одногрупників, що є мотиваційним стимулом рухатися далі. В умовах дистанційного навчання є й певні переваги викладання та опрацювання матеріалу курсу. Крім економії часу як викладача, так і студентів, можливості працювати в будь-який час дня та ночі, перевагою є використання додаткових комп'ютерно-інформаційних компонентів графічних дисциплін, що дозволяє скоротити кількість традиційних наочних посібників: плакатів, моделей та макетів, які використовуються у навчальному процесі [4].

Але існує і низка проблем, які окреслилися з погляду викладачів при дистанційному навчанні [1]. Одна з найважливіших проблем у наш час – це відсутність техніки або відсутність умов для занять у студентів. Проблема, які окреслилися з погляду викладача при дистанційному навчанні. Одна з найважливіших проблем у наш час – це відсутність техніки або відсутність умов для занять у студентів. Але це організаційна і цілком вирішувана проблема. Ще однією проблемою для викладача є великий потік робіт, які надсилаються на перевірку. Практика показала, що аудиторне викладання для педагога набагато зручніше та ефективніше, оскільки в аудиторії він може безпосередньо взаємодіяти як зі студентами, так і з їх поточною роботою (файлом). Працюючи дистанційно, виникає потреба завантажити кожен студентський проєкт на комп'ютер викладача, розглянути його, розібратися, у чому питання чи помилка. Для оцінки також доводиться завантажувати кожен проєкт. Ще однією проблемою є неможливість однозначно ідентифікувати авторство роботи, так як неможливо відстежити, наскільки самостійно студент виконував своє завдання.

Якщо підсумувати, то найкращий результат викладання інженерної графіки з використанням ARCHICAD – це методика, що поєднує комплекс кращого як з традиційного, так і з дистанційного способів навчання.

Література:

1. Сидорова Н., Доценко Ю., Думанська В., Калінін О. Переваги та недоліки дистанційного вивчення графічних дисциплін в умовах карантину. Інноваційна педагогіка. Науковий журнал. Вип.30. Том1. - Видавничий дім Гельветика, 2020. – С.142-146.

2. Сидорова Н.В., Доценко Ю.В., Вікторов О.В. Сучасне викладання онлайн графічних дисциплін. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. Класичний приватний університет. Збірник наукових праць. Вип.74, 2021. – С.126-129.

3. Сидорова Н., Доценко Ю., Думанська В., Калінін О., Макаренко Л. Застосування формату дистанційного навчання для вивчення графічних дисциплін. Інноваційна педагогіка. Науковий журнал. Вип.44. Том2. - Видавничий дім Гельветика, 2022. – С.106-110.

4. Інноваційна наука, освіта, виробництво та транспорт: юриспруденція, освіта та виховання, фізичне виховання та спорт, філософія, література та лінгвістика: монографія / [авт. кол.: Зайцева С.Е., Доценко Ю.В., Мороз М.А., Воропаєва Т.С. и др.] - Одеса: Куприенко СВ, 2018. – С. 85-97.

Дружкова Ірина – кандидат історичних наук, доцент кафедри соціально-економічних дисциплін Одеського державного університету внутрішніх справ

NFT МОЖЛИВОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Незамінні токени, більш відомі як NFT, з'явилися на ринку, щоб надати оригінальності та цінності певним цифровим активам. Сьогодні вони використовуються в мистецькій та інших сферах, як-от освіта, яка використовує ці ресурси для підвищення якості навчання.

NFT це сертифіковані цифрові об'єкти, які гарантують автентичність прав власності. Вони використовують ту ж технологію блокчейн, що й криптовалюти; таким чином, токени, розповсюджені їх творцями, є унікальними, незмінними та зашифрованими, що відрізняються від їхніх копій. Відповідно до OpenSea, найбільшого онлайн-ринку NFT, «блокчейн забезпечує координаційний рівень для цифрових активів, надаючи користувачам права власності та дозволи на керування». Вони також «додають кілька унікальних властивостей незамінним активам, які змінюють відносини користувачів і розробників з цими активами».

Система блокчейну забезпечує взаємодію, яка дозволяє активам переміщатися через різні екосистеми та розпізнаватися різними постачальниками сховищ NFT. Вони взаємозамінні та продаються на світових ринках, а також демонструються у віртуальних світах. Отже, наявність і впровадження незамінних токенів може сприяти освіті.

Видача та управління сертифікатами. NFT можуть замінити дипломи, визнання чи сертифікати та надійно підтвердити академічну кваліфікацію та досягнення. Використання токенів зменшує можливість фальсифікації під час керування обліковими записами студентів, відстеження прогресу в навчанні протягом усього життя та збереження даних про освіту.

Інші спроби розробки цифрових сертифікатів не потребують блокчейну, хоча вони все ще забезпечують надійний механізм перевірки. Массачусетський технологічний інститут (MIT), Tecnológico de Monterrey, Гарвардський університет та інші вищі навчальні заклади по всьому світу сформували Digital Credentials Consortium, міжнародну мережу університетів із спільною системою відстежуваної цифрової академічної акредитації, доступною для роботодавців для перевірки.

Професор Бо Бреннан з Університету Пеппердайн включив нагороди NFT наприкінці свого курсу. Щоб учні мали доступ до групування своїх навчальних досягнень в Інтернеті, він попросив їх виконати та надіслати свої навчальні завдання, щоб продемонструвати своє володіння предметом. Бреннан також попросив своїх студентів видати йому NFT, щоб відобразити його роботу вчителя. Він пояснює, що токен – це те, що студенти та викладачі можуть демонструвати публічно чи ні, і це може бути точкою входу для роботи чи інших можливостей. Він додає: «Ця концепція обміну токенами як «акредитації» може допомогти ще більше легітимізувати та підняти викладачів і курси на всіх видах платформ у всьому світі, роблячи їх більш доступними та покращуючи якість освіти». Деякі університети також

використовують NFT для дипломів своїх випускників. У 2019 році Tecnológico de Monterrey став першим мексиканським університетом, який запропонував своїм новим випускникам цифрові ступені з перевіркою в мережі блокчейн.

Ще однією перевагою незамінних токенів є приписування авторства творцям різного контенту чи творів. Студенти витрачають більшу частину свого часу на створення оригінального контенту. За словами Пітера Томаса, директора Королівського мельбурнського технологічного інституту, зазвичай в освітній сфері захист авторських прав на роботи та проекти студентів не розглядається. З цієї причини необхідне творче визнання. NFT дозволяють знати про ці досягнення та ділитися ними, віддаючи належне авторам.

Іноді дослідники або винахідники втрачають визнання своїх відкриттів через те, що їм не вдається їх запатентувати. Університет Каліфорнії в Берклі створив незамінні токени для двох лауреатів Нобелівської премії; згодом їх було продано з аукціону для фінансування подальших досліджень. Джеймс Еллісон отримав Нобелівську премію з фізіології та медицини у 2018 році за дослідження імунотерапії раку, а Дженніфер Дудна отримала Нобелівську премію з хімії у 2020 році за редагування гена CRISPR-Cas9. Аукціон NFT на винахід Еллісон проводився через Ethereum, транзакційну блокчейн-мережу. Виручені кошти були спрямовані на інноваційну освіту та дослідження університету, включно з блокчейн-центром кампусу.

Нагороди вчителів також можуть використовувати технологію NFT для перевірки своєї роботи. Прикладом є Preply, платформа вивчення мов, яка зареєструвала три NFT у OpenSea у 2021 році, щоб винагородити своїх викладачів номер один, які збагачують досвід своїх студентів. Троє найкращих викладачів англійської, французької та іспанської мов провели 11 000 годин занять того року. З ними зв'язалися, щоб отримати їх NFT через їхній криптовалютний гаманець. Емі Прітчетт, менеджер із успішного навчання студентів Preply, сказала, що створення онлайн-кабінету трофеїв можна зберігати та ділитися з потенційними клієнтами, роботодавцями чи приймальними комісіями університетів.

Крістін Бонке, автор-фрілансер, що спеціалізується на EdTech та Східній Азії, припускає, що спектр можливостей для NFT, які надійно зберігаються в блокчейні, виходить далеко за межі аудиторії. Наприклад, якщо студент втратив свою академічну довідку чи сертифікати, його облікові дані можуть бути перевірені, що значно допоможе конфліктним зонам. Якщо система освітніх записів будь-якої країни впаде, функціональність блокчейну дозволить переміщеним особам перевірити свою освіту та продовжити свій кар'єрний шлях.

Ще одна додаткова цінність NFT, про яку згадує К. Бонке, – перевірка неформального навчання. Таку інформацію, як дослідницький досвід, проекти, навички, наставництво та онлайн-навчання, можна додати до портфоліо студента. Досьє може містити масові відкриті онлайн-курси (МООС), пройдені студентами, що підтверджує знання, отримані поза вищими навчальними закладами.

Виникають деякі питання щодо включення NFT в освітню сферу. Оскільки інформація по токени захищена цифровим способом, її важко змінити, і для внесення будь-яких змін її необхідно перевірити колективно. Отже, що, якщо студенти передумують розкривати певні дані під час навчання? Чи зможуть вони вибрати, яка інформація буде зберігатися в їхніх постійних записах?

Одрі Уоттерс, автор освітніх технологій, висловлює ті самі занепокоєння та сумнівається, чи зможуть студенти контролювати свою конфіденційність після впровадження технології блокчейн. Подібним чином вона пропонує приклад: що, якщо людина хоче «почати з нуля» після операції з підтвердження статі? Що робити, якщо хтось хоче приховати свою особу від переслідувача чи кривдника? Основне питання в освіті стосується того, як ви розробляєте освітні стратегії для захисту конфіденційності за замовчуванням.

Застосування незамінних токенів в освіті допомагає авторам і творцям контенту захищати свої права інтелектуальної власності. Їхня цінність полягає в тому, щоб зробити досягнення учнів і вчителів вимірними, впізнаваними та перевіреними. Ці досягнення

роблять зусилля, спрямовані на навчання протягом усього життя, помітними та захищають записи; однак необхідно поставити відповідні запитання, щоб знайти найбільш відповідний спосіб впровадження NFT.

По суті, NFT — це одиниця даних, що зберігається в блокчейні, яка засвідчує, що цифровий актив є унікальним і тому не є взаємозамінним. Це ключ і корінь «незамінної» частини назви. Якби у вас була банкнота 10 аед, ви могли б замінити її на дві банкноти номіналом 5 аед, і ви б мали однакову вартість. Це тому, що банкноти є взаємозамінними знаками. Однак якщо у вас є оригінал Пікассо, він унікальний і, отже, унікально цінний. Можна надрукувати копію, сфотографувати його чи навіть намалювати свою власну версію, але це ніколи не буде таким самим і ніколи не матиме такої ж цінності. Проблема полягає в тому, що у фізичному світі виявлення автентичності може бути складним звіром. Лише подивіться на один із найпопулярніших предметів колекціонування всіх часів – колекційні картки. Деякі з рідкісних дуже дорогі, але їх відносно легко скопіювати або підробити. Технологія блокчейну робить це неможливим, тож незалежно від того, чи є ваш NFT фотографією, GIF-файлом чи відео, після того, як він буде викарбуваний у блокчейні, його автентичність і право власності висічені на цифровому камені.

Ми почали з NBA Topshot, оскільки ми обидва баскетбольні вболівальники, але це швидко переросло в щось набагато ширше та всеосяжніше, коли ми почали торгувати різними типами NFT і спостерігати за шаленими продажами. Для контексту: ми обидва тепер маємо абсолютно різні облікові записи в Twitter, зосереджені виключно на просторі NFT, оскільки він так швидко розвивається і почав домінувати в деяких освітніх напрямках.

Оскільки блокчейн поступово замінить хмарне вмістилище для всіх форм контрактів, записів і довгострокової документації. Тому NFT вплинуть на освітній сектор. Зміни можливі у світі студентського мистецтва. Заклади освіти та самі студенти тепер мають можливість продавати своє цифрове мистецтво як NFT глобальній аудиторії, яка прагне підтримати нових художників і творців контенту. Це не тільки розширює можливості молодих творців контенту, але й може допомогти їм розвинути підприємницькі навички, а також створити та зрозуміти маркетинг, PR і криптовалюту. Також варто пам'ятати, що NFT може приймати різні форми, включно з музикою – це не лише простір для відділу мистецтв

Блокчейн означає, що документи можна зберігати та легко відстежувати зміни. Майже неминуче, що постійні записи студентів потрапляють у ланцюжок як певна форма NFT, яку можна легко передавати в різні школи та переглядати в будь-який час будь-ким, кому потрібен доступ. Більше жодних втрат чи інформації чи очікування даних.

Зберігання офіційних сертифікатів у мережі не тільки неминуче, це дуже важливо. Якби екзаменаційні органи та установи зберігали копії результатів іспитів, ступенів та інших досягнень у ланцюжку, їх завжди можна було б довести як оригінальне, справжнє джерело. Компанія цифрових значків Credly вже почала використовувати технологію блокчейн саме з цієї причини. Професіонали можуть розмішувати свої цифрові значки на LinkedIn, і кожен, хто переглядає їхній профіль, може перевірити автентичність постачальника. Тому усі університетські ступені незабаром можуть отримати таку форму.

Література:

1. Bambury S. 3 Ways NFTs will Disrupt the Education Sector <https://www.gesseducation.com/gess-talks/articles/3-ways-nfts-will-disrupt-the-education-sector>
2. Posavec, A.B., Aleksic-Maslac, K., Tominac, M. *Non-Fungible Tokens: Might Learning About Them Be Necessary?* 2022 45th Jubilee International Convention on Information, Communication and Electronic Technology, MIPRO 2022 – Proceedings c. 700-705.
3. Rehman, W., Hijab e Zainab, Imran, J., & Bawany, N. Z. (2021). NFTS: Applications and challenges. In *2021 22nd International Arab Conference on Information Technology, ACIT 2021*. Institute of Electrical and Electronics Engineers Inc. <https://doi.org/10.1109/ACIT53391.2021.9677260>

Іванова Оксана Станіславівна – кандидат філософських наук, професор кафедри філософії, психології та педагогіки Державного університету інтелектуальних технологій і зв'язку

Ягольницька О.М. – студентка III курсу Архітектурно-художнього Інституту Одеської державної академії будівництва та архітектури

"HARD SKILLS" ТА "SOFT SKILLS", ЯК НЕВІД'ЄМНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Раніше, після промислової революції, коли людство здебільшого перейшло від аграрного суспільства до індустріального – в роботі необхідними були знання ринку, вміння бути ефективним і старанно працювати. Натомість в інформаційну епоху молоді фахівці потребують інших навичок: вміння критично мислити, творчо розв'язувати проблеми, швидко пристосовуватись до нових технологій та легко адаптуватись до правил мінливого світу. Тож після навчання від молоді потребують гнучкості, ініціативності та лідерських якостей.

В сучасну епоху інформатизації суспільства основною конкурентною перевагою є наявність у співробітників «м'яких» навичок (soft skills), незалежно від професійної кваліфікації сучасні фахівці повинні вирізнятися високим коефіцієнтом soft skills, що забезпечують 85% кар'єрного успіху сьогодення (Watts M and Watts R. K, 2008). Концепція «soft skills» за останні 20 років стала невід'ємною складовою світового ринку праці у найрізноманітніших сферах економіки та суспільства. У багатьох контекстах «soft skills» прирівнюють до таких термінів як «employability skills» (навички для працевлаштування), «people skills» (навички спілкування з людьми), «non-professional skills» (непрофесійні навички), «key skills» (основні 32 навички), «skills for social progress» (навички для соціального розвитку), «life skills» (життєві навички).

Поняття «soft skills» починає вживатися у наукових роботах ще з 90-і рр. ХХ століття. Одними з перших до нього звертаються американські та німецькі фахівці в галузі управління, пізніше воно з'являється в працях представників бізнесу і освіти. «М'які» навички прийнято розглядати в доповненні до технічних, «жорстких» навичок (hard, technical skills), тобто професійних навичок, що забезпечують виконання фахових завдань (Arkansas Department of Education, 2007).

Країни-члени Європейського Союзу прийняли цілий ряд документів, які дозволяють ввести уніфіковану класифікацію «soft skills» для єдиного європейського економічного простору. Європейські ініціативи з розвитку навичок включали «Rethinking Education» - консультування країн-членів ЄС щодо інвестування в розвиток навичок для отримання оптимальних соціально-економічних результатів; у 2018 році були прийняті 11 директив, які передбачають впровадження нових методів навчання і викладання для розвитку у студентів університетів ЄС «soft skills», особливо пов'язаних з цифровою і технологічною діяльністю. Для функціонування нової політики і її інститутів в 2017 році була розроблена офіційно прийнята класифікація і пояснення до неї, що отримала назву «Європейські навички, компетенції, кваліфікації і види занять» (ESCO), що включає в себе тисячі триста вісімдесят чотири навички, затребуваних ринком праці (ESCO Handbook, 2017). Це навички, пов'язані з комунікацією, креативністю та управлінням; вони визначають ефективність мислення [1,3]. На відміну від «жорстких» навичок, які можна формувати і розвивати, «м'які» навички складніше освоювати та змінювати [5].

Схожі тенденції в освітній і кадровій політиці мають місце в Північній Америці, Австралії, а також ряді країн, що розвиваються (наприклад, в Китаї, Малайзії). Багато великих дослідницьких центрів США вивчали феномен «soft skills», в тому числі Інститут

майбутнього (Institute for the Future) підготував спільно з Університетом Фенікса в 2011 році на основі методології форсайта прогноз щодо розвитку затребуваних навичок на ринку праці (IFTF, 2011). З одного боку, у визначенні «soft skills» дослідники акцентують здатність людини до міжособистісних взаємодій і його особистісні характеристики. Наприклад, soft skills - це соціологічний термін, що відноситься до коефіцієнта емоційного інтелекту людини; набір рис особистості, соціальні навички, комунікативні здібності, особисті звички, дружелюбність і оптимізм [4]. З іншого боку, ряд авторів визначають «м'які» навички, акцентуючи їх роль у розбудові професійній кар'єрі. «М'які» навички - це риси характеру, що поліпшують здатність людини взаємодіяти з іншими людьми працездатність і перспективи кар'єрного росту [2]. «М'які» навички - це особисті якості, особливості, таланти або рівень захоплення професійною діяльністю, які відрізняють дану особистість від інших людей зі схожими вміннями і компетентністю [5].

Комплексне масштабне дослідження із залученням експертів (як представників роботодавців, так і вчених, що займаються дослідженням кваліфікацій і навичок робочої сили), проведене в 2009 році в рамках програми ЄС «Безперервне навчання Еразмус» (Lifelong Learning Erasmus), виділив три групи навичок, що включають 22 навички: 1) особистісні навички; 2) соціальні навички; 3) методологічні навички (Cinque, 2016). Вектор розвитку ринку праці орієнтується на навички міжособистісного спілкування (interpersonal skills), особистісний потенціал (personal qualities), навички побудови кар'єри (career attributes), що спонукає до розвитку нових тенденцій в освіті, створення сучасних освітніх технологій, пошуку альтернативних освітніх програм. В абсолютній більшості ЗВО України не приділяють належної уваги розвитку «soft skills», проте навчальні програми перенавантажені навчальними дисциплінами, які розвивають у студентів «hard skills», тобто «тверді» навички, пов'язані зі знанням фундаментальних та спеціальних дисциплін, здобуттям практичної підготовки тощо.

Таким чином, сучасна вища професійна освіта тільки стоїть на порозі реформ, пов'язаних з орієнтацією навчання на розвиток навичок, що мають попит на ринку праці, основу модернізації складають інноваційні перетворення практично всіх складових освітньої системи, включаючи безперервну освіту, on-line освіту, змішане навчання.

Література:

1. Mitchell G. Essential soft skills for success in the 21st century workforce as perceived by Alabama business/marketing educators [Електронний ресурс]. URL: http://etd.auburn.edu/bitstream/handle/10415/1441/Mitchell_Geana_57.pdf.
2. Paajanen G. The EI Measures the Personality Characteristics behind Productive Job Behaviour. Employment Inventory Reports, Technology Based Solutions / Personnel Decisions, Inc. New Jersey, 1992. 95 p.
3. Parsons T. Definition: Soft skills [Електронний ресурс]. URL: <https://searchcio.techtarget.com/definition/soft-skills>.
4. Rana K. Persuasion, trust, and personal credibility [Електронний ресурс]. URL: <https://www.diplomacy.edu/resources/general/persuasiontrust-and-personal-credibility>.
5. Robles M. Executive perceptions of the top 10 soft skills needed in today's workplace // Business Communication Quarterly. 2012. № 75 (4). P. 453-465.

Кадієвська Ірина Аркадіївна – доктор філософських наук, професор, завідувача кафедри філософії, політології, психології та права Одеської державної академії будівництва та архітектури

ЗНАЧЕННЯ ТА РОЛЬ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ

В сучасних умовах населення дуже швидко почало забувати про те, заради чого взагалі слід бути добрими, чуйними, чесними та порядними. Чому необхідно виховувати здатність до безкорисливої любові та дружби, готовність допомагати та прощати, співпрацювати та надавати підтримку один одному. Яку роль у житті суспільства відіграють моральні якості та чим загрожує поширення тотальної аморальності? У чому полягає сенс доброзичливості, щирості, турботи, привітності та гостинності, бажання радіти не лише за власні успіхи, а й за досягнення інших людей? Можливо, втративши віру у більшість духовних цінностей, ми зміцнилися в переконанні про те, що все у світі людей купується і продається. Тому заради комерційного успіху, представленого як єдино об'єктивний успіх у житті, можливо і навіть необхідно обманювати, зраджувати і винищувати один одного. Криза духовності в сучасному суспільстві не є чимось абстрактним, вона проявляється у всіх аспектах життєдіяльності людини. За невичерпного культурного потенціалу, накопиченого попередніми поколіннями, ми змушені констатувати ознаки духовного зубожіння нашого багатонаціонального народу.

Сьогодні на превеликий жаль всі ми зіткнулися із парадоксальною ситуацією дегуманізації та дегуманізації освіти в Україні. Професорсько-викладацький склад українських ВНЗ зазнає серйозного занепокоєння у зв'язку з планомірним та цілеспрямованим скороченням дисциплін гуманітарного циклу. Серед предметів, які з незрозумілих причин зазнають особливого скорочення, можна назвати такі, як: філософія, соціологія, політологія, культурологія, психологія і т.д. Невже наша держава вирішила відмовитись від всебічного інтелектуального та духовного розвитку студентів у вищій школі? Втім, хочеться сподіватись на те, що наші співгромадяни розуміють та усвідомлюють ту серйозну роль, яку філософія та інші гуманітарні науки відіграють у житті людини та суспільства. Вивчення дисциплін гуманітарного циклу позитивно впливає на інтелект і психіку особистості, активно розвиває потенціал кожної людини. Тому держава та суспільство мають бути зацікавлені у ефективному функціонуванні філософії та інших гуманітарних предметів.

Філософія традиційно виконує надзвичайно важливу просвітницьку місію, що об'єднує, виховує в людині високі моральні та громадянські якості. І тому дуже важливо створювати всі необхідні умови для залучення людей до вищих духовних цінностей. Філософія та інші гуманітарні дисципліни приймають активну участь у формуванні світогляду особистості. Адже саме світогляд є універсальним інструментом збереження та передачі традиційних моральних, духовних, естетичних цінностей та є основою гармонійного, вільного суспільства.

Філософія є універсальною мовою спілкування та взаєморозуміння і має колосальний ресурс для об'єднання людей навколо високих гуманістичних цілей та цінностей. Тому всі освітяни та науковці мають формувати таке освітнє середовище, в якому освіченість, ерудиція, знання гуманітарних дисциплін та класичної літератури стануть правилом гарного тону. Наше спільне завдання не лише зберігати культурні надбання, а й сприяти їх всебічному розвитку. Думаю, що головною місією філософії є вічна спрямованість у пошуку сенсу життя. Безумовно наука не повинна перетворюватися на безцільне накопичення знань, мистецтво – на формалізм, освіта – на процес засвоєння знань, умінь та навичок, політика – на боротьбу за владу, а економіка – на торгівлю. Усі сфери життя повинні розвиватися осмислено. І особливо важливо, щоб усі ці сенси культури та цивілізації були гуманними та вели до соціального творення.

Каранфілова Олена Володимирівна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, політології, психології та права Одеської державної академії будівництва та архітектури

ПОСТМОДЕРНІЗМ У ФІЛОСОФІЇ ЯК СВИТОГЛЯДНИЙ ПІДСТАВ СУЧАСНОЇ НЕЛІНЕЙНОЇ АРХІТЕКТУРИ

Гострі соціальні кризові ситуації у світі викликають сьогодні в людей відчуття нестабільності як перманентного стану світу. У зв'язку з цим термін «постмодерністська чутливість», який виник у ХХ столітті, знову стає актуальним і розкриває тотальну напруженість до світу, що втратив колишню стрункість і логічність [2]. А ті глобальні процеси, які відбуваються сьогодні, породжують тезу про хиткість та хаотичність усієї соціальної системи, що породжує філософські сумніви та рефлексію. Сьогодні людина не тільки відчуває екзистенційну тугу по порядку, а й усвідомлено вчиться жити у перманентно нестабільному світі. Проблема нестабільності світу однаково постає сьогодні перед мистецтвом, філософією та наукою, які намагаються дати відповідь виклику часу. Архітектура, в якій нестабільний хаотичний стан системи сприймається як творчий феномен, що сприяє нагромадженню великої різноманітності можливостей розвитку цієї системи, надає «поле вибору» для її подальшого розвитку. Філософські категорії дискретності, динамічності, суперечливості, взагалі є принципами архітектури постмодернізму [1]. Вони символізують антиномічність сучасності, поєднання прогресивних і регресивних змін у форматі одного процесу чи явища, а архітектурне світогляд відображає соціальні зміни, що відбуваються. Результатом цього процесу в ХХІ столітті стало формування архітектурного неоавангардизму, що включає три напрями: постмодернізм, деконструктивізм і нелінійну архітектуру.

Отже, принцип нелінійності ліг основою нової наукової картини світу, за якою існують закономірності його розвитку, а нелінійні процеси утворюють бар'єр, який перешкоджає зворотному ходу часу. Постмодернізм став філософсько-світоглядною основою нелінійної архітектури. У цілому, постмодерний поворот 70-х років ХХ століття дозволив запровадити нові принципи та прийоми мислення в архітектурне формоутворення. Таким чином, взаємодія філософії та архітектури має перманентний характер. Продуктивність даного процесу експлікується в народженні нових архітектурних форм і стилів, прийомів архітектурного мислення, що відображають в цілому трансформацію наукової картини світу, джерелом якої є філософське знання.

Література:

1. Стародубцева Л. Архітектура постмодернізму: Історія. Теорія. Практика. Київ : Спалах, 1998. 208 с.
2. Ясієвич В. Постмодернізм // Мардер А. П., Євреїнов Ю. М., Пламєницька О. А. та ін. Архітектура: короткий словник-довідник. Київ : Будівельник, 1995. С. 228–229.

Кисельов Володимир Миколайович – старший викладач кафедри архітектури будівель та споруд Одеської державної академії будівництва та архітектури

Кисельова Ганна Володимирівна – старший викладач кафедри містобудування Одеської державної академії будівництва та архітектури

АРХІТЕКТУРНЕ МАКЕТУВАННЯ – ОСНОВА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ АРХІТЕКТОРІВ

Значення використання методу архітектурного макетування для освіти майбутніх архітекторів важко переоцінити. Він дозволяє методично грамотно та цікаво побудувати навчальний процес, навчаючи студентів вирішувати при цьому цілий комплекс завдань,

осмислення яких необхідне в архітектурній практиці, концептуальному проектуванні та навчанні.

Моделювання об'єктів архітектури у вигляді макетів-моделей або комп'ютерних моделей дозволяє створювати різні варіативні простори на базі однієї моделі. При цьому варіативність створюється за рахунок використання різних форм, кольорів, фактур, матеріалів та інших цілком певних засобів. Простори, створені за однією моделі, можуть змінюватись під впливом різних умов. Простори, змодельовані по модульній сітці, мають більшу гнучкість і варіативність. В основі будь-якого моделювання простору лежить композиція. Композиція чи естетична структура простору формується за принципом узгодження елементів у сфері цілого. Усі композиції будуються у просторі та у часі та розвиваються у русі. Рух або система зв'язків є основою композиції.

Мета макетування полягає в тому, щоб розробити об'ємно-просторову концептуальну модель-композицію заданого архітектурного простору.

Кожна архітектурна школа усвідомлює переваги макетування у навчанні студентів творчого підходу до проектування, проте прагне виробити свою стратегію застосування цього методу.

Традиції легендарної німецької архітектурно-мистецької школи Баухауза, побудовані на принципах «речовини» та індустріальності, простежуються і в проектах нового покоління німецьких архітекторів. Основна увага при навчанні студентів звертається на вивчення та освоєння спадщини відомої архітектурної школи, на грамотне продумане вирішення функціональних, естетичних та конструктивних завдань. На виставках дипломних робіт Баухауза у Веймарі видаються на перший погляд дуже прості дипломні роботи, які не претендують на оригінальність форми чи подачі. Моделі архітектурних об'єктів, які є невід'ємною частиною будь-якого дипломного проекту, є виставковими макетами, виконаними дуже ретельно і добротно.

Інший підхід до моделювання форми та простору переважає у навчальному архітектурному проектуванні в американських ВНЗ. Тут основна увага приділяється пошуковому моделюванню нової форми. Наприклад, у Колумбійському Університеті Нью-Йорка студенти-архітектори виконують пошукові моделі композиційних структур, що нагадують живі організми, природні форми та предмети побуту. Фантазія майбутнього архітектора, моделюючи подібні об'єкти, може перетворити їх на сучасні об'ємні та просторові композиції.

В Архітектурно-художньому інституті Одеської державної академії будівництва та архітектури створення архітектурних макетів вивчаються починаючи з третього курсу і знайомить студентів з новими засобами вираження творчих задумів та фантазій, дає можливість наочно уявити свої ідеї та вільно оперувати обсягами та простором. Моделювання майбутньої архітектурної форми або простору здійснюється, як у вигляді пошукового макета, так і у вигляді робочих макетів. Створення пошукових моделей з одного боку має на меті формування різних композиційних структур з подальшою розробкою варіативних форм та просторів на їх основі з іншого боку формує просторове мислення майбутнього архітектора.

Література:

1. Кузьмінець М., Кудренко Р., Пасько О. Макетування в дизайні: підручник . Київ : Видавництво «МП Леся», 2020. 134 с.

Кириченко Дар'я Олександрівна – здобувачка першого (бакалаврським) рівня вищої освіти за спеціальністю 035 «Філологія» (перша – китайська, друга – англійська) IV року навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Науковий керівник: Петінова Оксана Борисівна – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ВИЩА ОСВІТА: НОВІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ

Сьогодення стало періодом введення реформаційних змін до системи вищої освіти в Україні, офіційна назва яких відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 286-р, – «Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022 – 2032 роки» [1], а також «Операційний план реалізації у 2022 – 2024 роках Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022 – 2032 роки» [2]. Причиною для розробки та реалізації Стратегії стали результати аналізу динаміки розвитку національної системи вищої освіти [3], визначення її сильних та слабких сторін, виявлення можливостей її подальшого розвитку, беручи за основу тенденцій розвитку вищої освіти глобального рівня. Приводом для внесення змін до Стратегії, що стосуються організації освітнього процесу у воєнний та післявоєнний період, стало військове вторгнення на територію України [4].

Відповідно до Стратегічної піраміди, для вирішення зазначених у піраміді ключових проблем, експерти робочих підгруп із розроблення Стратегії виокремили п'ять стратегічних цілей, кожна з яких сформульована відповідно до місії (мети) Стратегії, – «Інтелектуальний, культурний і професійний розвиток особистості, формування якісного людського капіталу та згуртування суспільства для утвердження України як рівноправного члена європейської спільноти, розбудови ефективної інноваційної конкурентоспроможної економіки та забезпечення високих стандартів якості життя» [5].

Основною стратегічною ціллю розвитку вищої освіти є підвищення «ефективності управління системою», що для своєї реалізації потребує, у першу чергу, збільшення бюджетного фінансування. Наступна стратегічна ціль ставить на меті утвердження «довіри громадян, держави та бізнесу до освітньої, наукової, інноваційної діяльності закладів вищої освіти». Нововведення стосуватимуться організації проведення «зовнішнього незалежного оцінювання, виявлення порушень академічної доброчесності, створення умов для розвитку державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти» [4].

Для забезпечення «якісної освітньої наукової діяльності, конкурентоспроможної вищої освіти, яка є доступною для різних груп населення», Стратегії надають здобувачам вищої освіти навчатися за національною та міжнародною академічною мобільністю, організовують особливі умови навчання тимчасово окупованих територій. Велику увагу в Стратегіях приділено широкому використанню інноваційних технологій та новітніх комп'ютеризованих засобів у процесі здобування вищої освіти. Четверта стратегічна ціль пов'язана з «інтернаціоналізацією вищої освіти України», що на меті має створення такої структури вищої освіти, яка б відповідала європейському рівню вищої освіти [5].

Особливу увагу варто звернути на 5-ту стратегічну ціль – «Привабливість закладів вищої освіти для навчання та академічної кар'єри», оскільки вона пов'язана з ключовими принципами Болонського процесу, тобто відбудеться посилення процесу цифровізації, студентоцентрованого навчання та викладання [5].

У висновку варто зазначити, що побудована система вищої освіти є досить структурована, пункти, висунуті для введення змін до них, чітко окреслені та зрозуміло сформульовані. Доречним стане цитування Головного очікуваного результату Стратегії: «Створення сучасної ефективної системи вищої освіти, яка задовольняє потреби громадян,

економіки та суспільства, має гідну репутацію та є конкурентоспроможною на внутрішньому та світовому ринках послуг» [6].

Список використаних джерел:

1. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. Кабінет Міністрів України. Розпорядження «Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022 – 2032 роки». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/nras/proshvalennya-strategiyi-rozvitku-vishchoyi-osviti-v-ukrayini-na-20222032-roki-286->
2. Кабінет Міністрів України. Розпорядження «Про операційний план реалізації у 2022 – 2024 роках Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022 – 2032 роки. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <file:///C:/Users/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD/Desktop/Operatsiynny.plan.SRVO-23.02.22.pdf>
3. SWOT-аналіз національної системи вищої освіти в Україні. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <file:///C:/Users/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD/Desktop/SWOT.stsenariyi-23.02.22.pdf>
4. «Стратегію розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки» схвалено. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://forlan.org.ua/?p=50759>
5. Міністерство освіти і науки України. Опубліковано стратегію розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2023 роки. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/opublikovano-strategiyu-rozvitku-vishoyi-osviti-v-ukrayini-na-2022-2032-roki>
6. Стратегічна піраміда розвитку вищої освіти в Україні на 2022 – 2032 роки. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/04/15/VO.plan.2022-2032/Stratehichna.piramida-23.02.22.pdf>

Коншина Олена Михайлівна – старший викладач кафедри рисунка, живопису та архітектурної графіки АХІ Одеської державної академії будівництва та архітектури

ПОЛІГРАФІЧНИЙ ДИЗАЙН, ЯК ОСОБЛИВА ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ

У наш час дизайн поліграфія, тим більш дизайн рекламної поліграфії надзвичайно важливий.

Дуже часто початківці дизайнери вважають, що знання графічних програм дизайну і верстки дає їм можливість розробити дизайн будь-якої поліграфічної продукції. Однак рекламна поліграфічна продукція повинна бути затребувана, сприяти розвитку бізнесу, збільшенню продажів, а зовсім не припадати пилом на полицях. Тому професійний дизайн поліграфії повинен враховувати масу чинників, перерахованих вище.

На кафедрі Рисунка, живопису та архітектурної графіки, у 2022 році, з успіхом пройшов перший прийом та творче випробування на спеціальність «Графічний дизайн» абітурієнтів. На сьогодні, ця професія дуже потрібна, особливо, якщо їй навчатимуть у творчому, мистецькому, з багаторічним досвідом, вищі АХІ ОДАБА. Першокурсники вже почали навчання у цей непростий час. І одним із самих основних предметів у вивчанні, є «Поліграфічний дизайн». Метою навчальної дисципліни є формування системи знань, умінь і навичок з художнього проектування поліграфічного продукту як носія інформації та джерела вражень. При цьому поліграфічний продукт розглядається у єдності його утилітарно-комунікативної, естетичної та емоційно-психологічної функцій. Предметом вивчення в рамках даної дисципліни є змістовні принципи та тенденції графічного дизайну у сфері поліграфії. Основними завданнями навчальної дисципліни є: розвиток компетентностей студентів з проектування дизайну поліграфічної продукції відповідно до утилітарно-комунікативного критерію; розвиток компетентностей студентів з проектування дизайну поліграфічної продукції як джерела вражень.

З кожним роком з'являються нові торгові марки і пропозиції, з кожним днем все більше зростає конкуренція на ринку товарів і послуг. Кожна компанія має бажання виділитися, привернути увагу споживача і стати популярною, просунути свій товар або послугу. Тому в останні роки так сильно зросла роль рекламної поліграфії.

Друкована реклама є одним з найпопулярніших видів реклами завдяки низькій вартості і високій ефективності, що дозволяє донести потрібну інформацію в короткі терміни найширшій аудиторії населення.

Щоб привернути увагу потенційного клієнта, застосовуються найрізноманітніші засоби друкованої реклами: буклети, листівки, брошури, каталоги, календарі тощо. На споживача обрушується маса рекламних поліграфічних виробів, і кожен переконує в тому, що запропоновані ним товари або послуги - найкращі, найякісніші.

Природно, що будь-який відвідувач виставки або презентації зверне увагу насамперед на той каталог, буклет або брошуру, який привернув його увагу своїм зовнішнім виглядом. І тільки потім, можливо, у відвідувача виникне бажання вивчити зміст брошури або каталогу. Звідси випливає факт, що визначальну роль при створенні будь-якої поліграфічної продукції відіграють два важливі чинники: перш за все, це оригінальний дизайн, здатний звернути на себе увагу відвідувача, і якісна поліграфія.

Дизайн поліграфії координально відрізняється від інших видів дизайну. При створенні макета для поліграфії, спочатку враховуються нюанси і особливості технології друку. Технологія друку надає першорядний вплив на концепцію дизайну [1].

Найчастішою помилкою як замовників, що бажають отримати більше, так і дизайнерів буває те, що вони забувають про головну мету поліграфічного дизайну. Захоплюючись ідеєю креативного підходу і "наводячи красу", не береться до виду головна мета дизайну - стимуляція покупки товару або послуги. Різні креативні спецефекти і дизайнерські ідеї можуть настільки сильно відволікати споживача, що за ними втрачається головна мета макета - донести споживачам інформацію про товар або послуги при мінімумі інформації, що подається.

Навіщо потрібен якісний дизайн поліграфії?

Дизайн поліграфії, верстка і висока якість друку є основним способом залучення уваги відвідувача до продукції рекламної поліграфії. Професійно виконаний дизайн поліграфії відіграє провідну роль при виготовленні візиток, листівок, буклетів, каталогів, брошур, а також при розробці логотипу і інших елементів фірмового стилю. Вдало виконаний дизайн поліграфії є запорукою успішної рекламної компанії.

Діяльність будь-якої компанії неможлива без друкованої продукції. Листівки та буклети, брошури і каталоги, що розповідають про компанію та її продукти - все це грає найважливішу роль як у створенні іміджу компанії, так і в розвитку і зміцненні бізнесу, його впізнаваності на ринку товарів і послуг. Ось чому без послуг дизайнерів - поліграфістів при розробці дизайну рекламної продукції абсолютно неможливо обійтися, адже грамотно розроблений дизайн поліграфії здатний творити чудеса. Професійний дизайнер разом з технологом-маркетологом навіть звичайну листівку зможе зробити настільки ефектною, привабливою і цікавою, що її навряд чи захочеться викинути у відро для сміття.

Дизайн поліграфії має дві основні функції: розробка дизайну рекламної поліграфічної продукції, а також створення фірмового стилю компанії.

Надзвичайно важливим є якісний дизайн і в питаннях фірмового стилю. Адже інформаційний лист, відправлений в фірмовому конверті фірми, спочатку розглядають, і вже по його зовнішньому оформленню часто створюється враження про компанію взагалом. Дизайн поліграфії іміджевої не менш важливий, ніж дизайн рекламної поліграфічної продукції, а іноді саме він може відігравати визначальну роль у зростанні популярності компанії.

Що входить у визначення дизайну поліграфії?

Дизайн поліграфії - невід'ємна частина фірмового стилю і брендбуку. Це особлива технологія дизайну з грамотним вибором шрифтів, кольорів, компоновання, розташування

тексту і графіки в рекламному виробі, гармонійне поєднання тексту і графіки. Дизайн поліграфії - це фотозйомка і сканування, верстка, колажі, корекція кольору, ретуш та багато іншого [2].

А головне: Це максимум ефективності при мінімумі інформації!

Саме завдяки дизайну поліграфії брошура, каталог продукції або буклет зможуть виглядати привабливо для потенційного клієнта, що викликає бажання взяти їх в руки для ознайомлення.

Чи відбудеться перший контакт з клієнтом, який зацікавився буклетом або брошурою, багато в чому залежить від вдалого, що привертає увагу, дизайну. Важливу роль відіграє і якість друку. Наприклад те, наскільки якісно виконаний друк каталогів може позначитися на інтересі потенційного клієнта до продукції, а також бажання купити товар.

При замовленні розробки дизайну поліграфії, багато хто, ймовірно, задається питанням: що важливіше - текст або картинка? Який дизайн буде ефективнішим? Однозначної відповіді на це питання, ймовірно, дати неможливо: скільки людей - стільки й думок. Однак, згідно з дослідженнями психологів, більшу частину інформації (до 80%) людина сприймає через зір. Зображення іноді може замінити велику кількість слів. Але і якісно розроблена текстова реклама може бути образна, виразна і ефективна.

Література:

1. Потрашкова Л. В. Комп'ютерна підтримка прийняття рішень у сфері дизайну поліграфічної продукції / Л. В. Потрашкова // Системи обробки інформації. – 2010. – № 7(88).
2. Водчиц С. Естетика пропорцій в дизайне. Система книжних пропорцій : учеб. пособ. для вузов / С. Водчиц. – М. : Техносфера, 2005.

Інформаційні ресурси:

3. Лаптев В. Про дизайн. Швейцарський панк или типографика "новой волны" [Електронний ресурс] / В. Лаптев. – Режим доступу : <http://www.advertology.ru/article34481.htm>.

Назаренко Олег Аскольдович – кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри вищої математики Одеської державної академії будівництва та архітектури

Васильєва Наталія Семенівна – кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри вищої математики Одеської державної академії будівництва та архітектури

Шпінарева Ірина Михайлівна – кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри математичного забезпечення комп'ютерних систем ОНУ ім. І.І. Мечникова

ПРИНЦИПИ ПОБУДУВАННЯ ТА МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМ ПРИСКОРЕНОГО КОНТРОЛЮ ЗАСВОЄННЯ ЗНАНЬ «ТРУД» З ТЕСТОВИМ ПРИКЛАДОМ

Мета повідомлення. Дати короткий опис програми контролю «ТРУД», викласти основні принципи їх побудови, методики використання, і також запропонувати зразок самих тестів [9, с.149-151].

ПК СН «ТРУД», їх призначення. Для активізації навчального процесу при контролі знань, скорочення зайвих витрат часу педагога та студентів, пропонується впроваджувати заздалегідь підготовлені до масового використання, відповідно до теми програми прискореного контролю, системи навчання «ТРУД» (далі за текстом ПК або СН). Наведено опис, елементи методики побудови та використання ПК з урахуванням розроблених принципів.

ПК можна віднести [1, с. 3] до засобів, що забезпечують конструктивність удосконалення навчального процесу. Зокрема, для розвитку пізнавальної активності, організації самостійної навчальної роботи студентів, забезпечення зворотного зв'язку.

Апробація такого роду ПК з деяких тем «теоретичної механіки» та однієї – «вищої математики» проводилася у низці ВНЗ Одеси [1-5] у тестових режимах.

Відомо, що контроль знань студентів пов'язаний із масовою візуальною перевіркою викладачем однотипних робіт учнів [1-5]. Для скорочення таких витрат, уніфікації контролю, що не є в СН самоціллю, активізації пізнавальної активності можуть бути ПК.

Програмою прискореного контролю в СН називають бланк (електронна сторінка) або набір бланків (сторінок) спеціальної форми та змісту з текстом, що включає умову та перелік відповідей з кодами та дозволяє отримати оцінку рівня знань, а також провести прискорену перевірку виконаних за ПК робіт за допомогою комп'ютера (на відстані) та без нього, моделюючи, при цьому, процес перевірки рішень (відповідей на питання) викладачем [1-5].

Основні принципи побудови ПК СН «ТРУД»: - принцип відсутності на бланках (електронних сторінках) ПК явно неправильної інформації; суміщення в ПК завдань та відповідей; кодування інформації; розбиття об'ємних завдань та рішень на контрольовані у кодах частини; поєднання контролюючої та навчальної функцій [1, с. 7; 4, с.26]. Застосовувати ПК можна на поточному чи підсумковому контролі, в аудиторії і на відстані, і навіть при організації самостійної роботи учнів.

Методика використання ПК СО «ТРУД». При використанні ПК, кожен, хто навчається, отримує відповідні темі контролю бланки, брошуру, посилання на який-небудь електронний носій або платформу. Час роботи встановлюється досвідченим шляхом, нормується та повідомляється студентам. Варіюванням кількістю питань, завдань, повноти завдання та його складності може бути досягнутий необхідний рівень контролю. Після закінчення роботи над завданнями, що містяться в ПК, студенти разом з повними відповідями (рішеннями), надають записані у рядок або стовпець (стовпці) у відповідному порядку запитань (пунктів) коди відповідей до рішень. Очевидно, що в цих умовах перевірка виконаних ПК робіт може бути здійснена традиційним шляхом або шляхом візуальної звірки кодів відповідей з наявними еталонами - викладачем, лаборантом, іншим студентом, а також за допомогою комп'ютера при віддаленому навчанні. У роботах [6, с. 25-33; 7, с. 51-55; 8, с. 46-60] запропоновані комплекти ПК для контролю засвоєння знань про векторний добуток двох векторів. Як приклад, наведемо перетворений, з урахуванням викладеного, один комплект із ПК «Векторний добуток».

Варіант I ПК «Труд» на тему: «Векторний добуток». Точки $A(x_A; y_A; z_A)$ і $B(x_B; y_B; z_B)$ розташовані на паралелепіпеді зі сторонами a, b, c , (Рис. 1.). Вектор $\vec{r} = \vec{OA}$ – радіус-вектор точки A , яка є початком для вектора $\vec{F}, \vec{F} \uparrow \uparrow \vec{AB}$. Кут φ - кут між вектором $\vec{AB}$ та позитивним напрямком осі OY .

Виконати (згідно з варіантом) завдання 1 – 10 та записати по порядку запитань відповідні коди правильних відповідей, взявши параметри з таблиці 1:

Варіант	$ \vec{F} $	φ	d	a	b	c
I	$8/\sqrt{3}$	60°	1	6	10	$4\sqrt{3}$

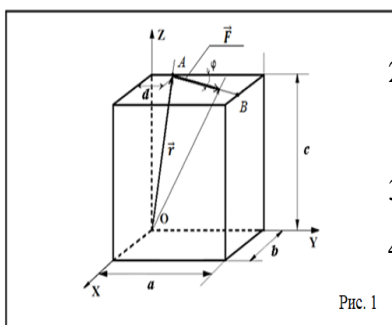

Рис. 1

- Здійснити необхідні обчислення та записати радіус-вектор $\vec{r} = \vec{OA}$ у координатній формі: $\vec{r} = \{x_A; y_A; z_A\}$;
- Обчислюючи відповідні проєкції, записати $\vec{F}$ в координатній формі: $\vec{F} = \{F_x, F_y, F_z\}$;
- Скласти визначник для обчислення вектора $\vec{m} = \vec{r} \times \vec{F}$;
- Обчислити векторний добуток $\vec{r} \times \vec{F} = \vec{m}$ та записати результат у координатній формі: $\vec{m} = \{m_x, m_y, m_z\}$;

5. Записати проекцію m_z вектора $\vec{m}$ на вісь Oz ;
6. Записати проекцію m_y вектора $\vec{m}$ на вісь Oy ;
7. Записати проекцію m_x вектора $\vec{m}$ на вісь Ox ;
8. Обчислити довжину (модуль $|\vec{m}|$) векторного добутку $\vec{m}$, припускаючи, що параметри задані у відповідних одиницях виміру;
9. Обчислити та записати у зазначеному порядку напрямні косинуси вектора $\vec{m}$: $\{\cos\alpha; \cos\beta; \cos\gamma\}$, де $\cos\alpha = \frac{m_x}{|\vec{m}|}$; $\cos\beta = \frac{m_y}{|\vec{m}|}$; $\cos\gamma = \frac{m_z}{|\vec{m}|}$;
 $\alpha = \sphericalangle(\vec{m}, Ox)$; $\beta = \sphericalangle(\vec{m}, Oy)$; $\gamma = \sphericalangle(\vec{m}, Oz)$;
10. Побудувати схему розташування вектора $\vec{m}$, використовуючи його проекції на осі координат.

В к а з і в к и

1. Векторний добуток знайти за формулою: $\vec{r} \times \vec{F} = \begin{vmatrix} \vec{i} & \vec{j} & \vec{k} \\ x_A & y_A & z_A \\ F_x & F_y & F_z \end{vmatrix}$;

2. Відповіді до варіанта відображені на (Рис. 2.).

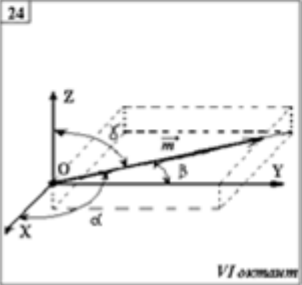
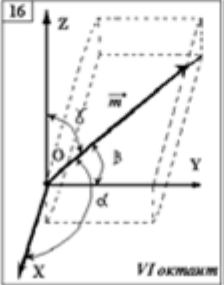
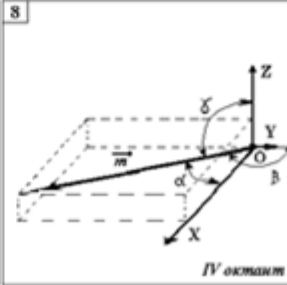
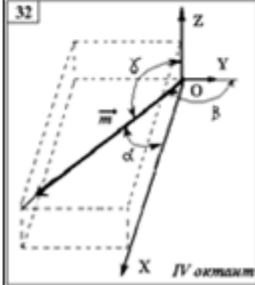
Код	Відповідь	Код	Відповідь	Код	Відповідь	Код	Відповідь
17	$\left\{-\frac{4}{\sqrt{65}}; \frac{4\sqrt{3}}{\sqrt{65}}; -\frac{1}{\sqrt{65}}\right\}$	9	$-16\sqrt{3}$	1	-4	25	$\left\{-\frac{4\sqrt{3}}{\sqrt{65}}; \frac{4}{\sqrt{65}}; -\frac{1}{\sqrt{65}}\right\}$
18	$16\sqrt{3}$	10	$(0; 1; 4\sqrt{3})$	2	$4\sqrt{65}$	26	4
19	16	11	-16	3	$\left\{\frac{4}{\sqrt{3}}; 5; 4\right\}$	27	$\left\{-4; -\frac{4}{\sqrt{3}}; 0\right\}$
20	$\left\{\frac{4\sqrt{3}}{\sqrt{65}}; -\frac{4}{\sqrt{65}}; \frac{1}{\sqrt{65}}\right\}$	12	$(16; -16\sqrt{3}; 4)$	4	$(0; 1; 4)$	28	$(-16; 16\sqrt{3}; -4)$
21	$\left(4; \frac{4}{\sqrt{3}}; 0\right)$	13	$\left\{\frac{4}{\sqrt{65}}; -\frac{4\sqrt{3}}{\sqrt{65}}; \frac{1}{\sqrt{65}}\right\}$	5	$(16\sqrt{3}; -16; 4)$	29	$(-4; -4\sqrt{3}; 0)$
22	$(4; 4\sqrt{3}; 0)$	14	$(-16\sqrt{3}; 16; -4)$	6	$(5\sqrt{3}; 6; 4\sqrt{3})$	30	$4\sqrt{65}$
23	$\begin{vmatrix} \vec{i} & \vec{j} & \vec{k} \\ \frac{4}{\sqrt{3}} & 5 & 4 \\ -4 & -4\sqrt{3} & 0 \end{vmatrix}$	15	$\begin{vmatrix} \vec{i} & \vec{j} & \vec{k} \\ 5\sqrt{3} & 6 & 4\sqrt{3} \\ -4 & \frac{4}{\sqrt{3}} & 0 \end{vmatrix}$	7	$\begin{vmatrix} \vec{i} & \vec{j} & \vec{k} \\ 0 & 1 & 4 \\ 4 & 4\sqrt{3} & 0 \end{vmatrix}$	31	$\begin{vmatrix} \vec{i} & \vec{j} & \vec{k} \\ 0 & 1 & 4\sqrt{3} \\ 4 & \frac{4}{\sqrt{3}} & 0 \end{vmatrix}$
24		16		8		32	

Рис. 2. Відповіді до варіантів I - II ПК на тему: «Добуток векторів».

Змінюючи вхідні параметри з таблиці 1, а також напрямки вектора, можна добитися великої різноманітності варіантів завдань у межах однієї таблиці результатів, не вдаючись додатково до процесу перекодування відповідей.

Література:

1. Полетаев Г.С., Петренко И.С. Опыт работы по построению и использованию в учебном процессе программ ускоренного контроля. –Одесса: ОВАКОЛУ, 1986. – 16с.
2. Подлозный Э.Д., Полетаев Г.С, Горбатенко О.М. Отчет по теме Ш.7.3 Минвуза УССР. – Одесса: ОИСИ, 1979. – ВНИЦ инв. № Б 873042. – 108с.
3. Горбатенко О.М., Подлозный Э.Д., Полетаев Г.С. Некоторые аспекты активизации внеаудиторной работы // Материалы координационного совещания вузов «Исследование объема и структуры внеаудиторной самостоятельной работы студентов...» - МТИ, НИИПВШ. – Москва, 1979. – С. 37-38.
4. Полетаев Г.С., Подлозный Э.Д. Об основных принципах построения программ ускоренной системы обучения «Труд» // X Научно-методическая конференция. Тезисы докладов. – Хмельницкий: ХВАКУ, - 1983. – С. 26.
5. Полетаев Г.С., Подлозный Э.Д. Программы ускоренного контроля по некоторым темам теоретической механики. – Одесса: ОВАКОЛУ, 1983. – 47с.
6. Poletaev G., Nazarenko O., Voytik T., Nazarenko M. Method of creation and use of accelerated knowledge control programs. // Norwegian Journal of development of the International Science №42(2)/2020, P.24-34.
7. Poletaev G., Nazarenko O., Voytik T. Section pedagogical sciences. Accelerated knowledge control programs in the «TRUD» training system.//Journal of science, ISSN 3475-3281, Lyon, France.-2020, №7 (Vol.2), P. 50-56.
8. Poletaev G., Nazarenko O., Stekhun A., Voytik T. Kits of programs for accelerated control of knowledge learning in the "TRUD" education system on the topic of vector multiplication. // Science of Europe, №51 (2020), Praga, Czech Republic, P. 44-61.
9. Ковальова Г.В., Назаренко О.А., Шпінарева І.М. Принципи побудування і методики використання програм прискореного контролю засвоєння знань// Матеріали Міжнародної науково-методичної конференції: «Управління якістю підготовки фахівців». Конференція XXVII, ч. 2.- Одеса: ОДАБА, 2022. - С. 149-151.

Пальчик Сергій Сергійович – аспірант кафедри теплогазозабезпечення та вентиляції Одеської державної академії будівництва та архітектури

КЛЮЧОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

В Україні система освіти, що має досить динамічну структуру переживає зараз радикальні зміни, що зачіпають усі її складові компоненти. Поряд із державними навчальними закладами виникають альтернативні, зокрема приватні. Розширюються можливості вибору варіативних форм освіти. Перехід на дистанційне навчання у зв'язку з пандемією COVID-19 спричинив появу цілої низки нових проблем освіти, які потребують термінового вирішення. Ефективність самостійного навчання, більше, ніж інших форм освіти, залежить від способів надання навчальних матеріалів, контролювання роботи і контактування з викладачем. Тому, насамперед, розвиток цієї форми навчання був зумовлений упровадженням новітніх інформаційних технологій і засобів комунікації. Еволюція в цьому напрямку зумовила те, що в сучасному розумінні дистанційне навчання – це сучасна форма освіти, в якій інтегровані елементи всіх видів навчання (очного, вечірнього, заочного) на основі використання новітніх комп'ютерних і телекомунікаційних технологій. Досконаліша форма дистанційного навчання – це навчання на основі використання всесвітніх і локальних комп'ютерних мереж (Internet). Вона використовує переваги, що притаманні традиційним формам навчання, звільняючись від їхніх недоліків. Дистанційне навчання через Інтернет забезпечує постійний контакт та інтенсивний обмін інформацією між слухачем та викладачем, хоча фізично їх можуть розділяти тисячі кілометрів. Інша перевага такої форми навчання – гнучкість, що дає змогу слухачеві

самостійно планувати заняття, не відриваючись від роботи або ж не залишаючи свого місця проживання.

Кардинальні зміни відбуваються також і у самому змісті навчання, його методах. Цілковито обґрунтованим є відстоювання та просування курсу на гуманітаризацію та гуманізацію освіти. У зв'язку з цим у майбутньому має змінитись на краще роль та зміст дисциплін соціально-гуманітарного циклу. Освіта є єдиною спеціалізованою соціальною підсистемою, цільова функція якої збігається з метою сталого розвитку суспільства. У той час як різні галузі виробляють певні матеріальні та духовні цінності, система освіти готує кваліфіковані кадри для всіх сфер життя. Це визначає провідну соціальну функцію освіти - гуманістичну. Гуманізація виступає об'єктивною потребою у

Гуманізм у його класичному, антропоцентристському розумінні за сучасних умов обмежений і недостатній. Він відповідає вимогам концепції сталого розвитку, виживання людства у тих глобальних проблемах сучасності. Сьогодні у філософському дискурсі людина сприймається як відкрита система з позицій провідної ідеї коеволюції. У цьому сенсі першому плані виходить концепція неогуманізму.

Якщо звернутися до різних ланкам системи освіти, то з найбільшою повнотою неогуманістична функція покликана реалізовуватись у системі вищої освіти. Саме тут закладаються основи світоглядного, інтелектуального та морального потенціалу у розвитку особистості. Людина є не тільки самоціллю, а й умовою розвитку суспільства, виступаючи як головна продуктивна сила. І що вищого рівня досягає суспільство, то більші вимоги пред'являє воно до якості освіти. Через систему освіти ведеться підготовка кваліфікованих спеціалістів. Універсальні знання та навички формують здатність включатись у новий професійний світ. Дуже важливо, щоб система освіти готувала людей, які здатні до безперервного вдосконалення.

Сидорова Наталія Валеріївна – кандидат технічних наук, доцент кафедри нарисної геометрії та інженерної графіки Одеської державної академії будівництва та архітектури
Доценко Юлія Валеріївна – кандидат технічних наук, доцент кафедри нарисної геометрії та інженерної графіки Одеської державної академії будівництва та архітектури

ТЕНДЕНЦІ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Впровадження інноваційних ідей в освіту відносно та стосовно викладацького процесу означає введення всього нового в цілі, зміст, методи та форми навчання. Ефективність інновації є ознакою її результату і дозволяє робити висновок про те, наскільки вона прийнята освітньою системою.

Поняття "інновація" в освіті розглядається як оновлення та нововведення. Все нове, що створюється для системи освіти, застосовується підвищення ефективності результатів навчання. Стандарти освітніх закладів постійно змінюються та з'являються нові підходи у навчанні студентів. Таким чином, освіта є інновацією. Інновації в освіті, в першу чергу, повинні бути спрямовані на створення особистості, налаштованої на успіх у будь-якій галузі застосування своїх можливостей.

Мета інновацій – пошук та вдале застосування нових підходів до навчання підростаючого покоління. Будь-які нововведення мають відповідати вимогам сучасного суспільства та інформаційних технологій. Якісна освіта є основним інструментом розвитку всього суспільства. Щоб досягти якості, в освітній процес необхідно впроваджувати інновації, які мають йти паралельно із стрімким розвитком суспільства. Це викликає необхідність такої організації системи освіти і самого освітнього процесу, які могли б підготувати сьогоднішніх студентів до професійної конкурентоспроможності в умовах, що швидко змінюються. Інновація передбачає присутність у викладача постійної мотивації до здійснення будь-яких перетворень.

Під інноваціями в освіті розуміється процес удосконалення викладацьких технологій, сукупності методів, прийомів та засобів навчання. Інноваційні технології в освіті різноманітні: це і організаційна робота зі студентами, і формування здорової особистості, виховання патріотизму, проведення олімпіад, творчих конкурсів і індивідуальний підхід у навчанні. Все це покладається на викладача, особливо під час війни в державі та нестабільному психологічному стані більшості студентів. В інноваційному просторі підвищуються вимоги саме до особистості викладача. Він тепер повинен не просто багато знати, а й бути поінформованим у останніх новинах знання. Не просто компетентний, але і професіонал у найглибшому сенсі: інтелектуальні можливості пов'язані зі здатністю освоїти новітні технологічні досягнення, зокрема інформаційні. У сучасній системі вищої освіти є свої плюси та мінуси, і вона потребує вдосконалення. Інновації у навчанні передбачають нові методики викладання, включаючи мультимедійні програми та авторські розробки. Оскільки дидактичні інноваційні технології навчання спрямовані, переважно, на самостійну роботу, студенти можуть остаточно не засвоїти матеріал чи зробити неправильні акценти на досліджуваному і як наслідок, вибрати неправильний напрям у його засвоєнні.

Шляхи підвищення ефективності освіти – проблема всіх освітян. Позитивні сторони інноваційних технологій незаперечні та їх правильна реалізація неодмінно веде до колосальних досягнень у системі освіти. Впровадження інноваційних технологій дозволяє підвищити якість навчання та рівень підготовки студентів. Активне використання в навчальному процесі інформаційно-комунікаційних технологій є однією з ключових умов освіти. Фактори, що перешкоджали впровадженню інновацій, а саме: невідповідність до інноваційної діяльності викладацького складу та слабка технічно-інформаційна база залишились в минулому.

Таким чином, досвід сучасного вищого навчального закладу має в своєму розпорядженні найширший арсенал застосування викладацьких інновацій у процесі навчання. Ефективність їх застосування залежить від традицій, що склалися в навчальному закладі, здатності педагогічного колективу сприймати ці інновації та матеріально-технічної бази установи.

Сторожук Світлана Сергіївна – кандидат архітектури, доцент кафедри містобудування Одеської державної академії будівництва та архітектури

Лисаченко Максим Григорович – студент кафедри містобудування Одеської державної академії будівництва та архітектури

ОСОБЛИВОСТІ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ АРХІТЕКТОРІВ ТА ЇХ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Сучасні глобальні світові проблеми, такі як пандемія коронавірусної інфекції COVID-19, війни тощо викликали закриття кордонів багатьох держав, що привело до кардинальних реформ у світовій освіті. Карантинні рамки змусили більшу частину суспільства скористатися сучасними комп'ютерними технологіями, як виходом із цієї незручної ситуації. Перехід на дистанційну роботу, змінив не тільки стандарти подачі навчального та робочого матеріалу, а й змусив змінити ставлення до інноваційних технологій, а також сприяв розвитку та особистісному зростанню викладачів.

Архітектура та образотворче мистецтво, як і багато інших професій схильні до впливу загальносвітових тенденцій, а дистанційна робота призвела до потужних змін у подачі навчального та робочого матеріалу для архітекторів та художників. Також це дозволило отримати нові можливості для реалізації своїх навичок поза будівельними професіями, а саме у сфері реклами, віртуальної реальності, ігор.

Ручна художня подача, що є традиційним шляхом навчання архітектурі та образотворчому мистецтву, дозволяє розвинути у студента об'ємно-просторове мислення, а також навчити його фундаментальним навичкам та розумінню ремесла. Але ж довгий час

навчання та унікальність самої роботи призводять до подорожчання вартості послуг фахівця.

Цифрова подача матеріалу набагато швидше та легка в редагуванні на відміну від ручної подачі, вона дозволяє отримати швидко короткострокову вигоду, проте програє в перспективах розвитку самого архітектора, що веде до обмеженості розвитку та реалізації себе, як фахівця у майбутньому.

Програмне забезпечення (ПЗ) оновлюється майже щороку, що приводить к важкості самостійного навчання, незалежно від наявності величезної кількості інформації в інтернет-ресурсах. Без структурованої та вже підготовленої інформації студент просто буде не встигати за змінами програми та швидко втратить мотивацію. Також програми найчастіше дорогі та вимогливі до комп'ютера. Навчання цифрової подачі на даний момент у ВНЗ не знаходиться на високому рівні та не встигає за сучасними удосконаленнями і тому єдиним місцем отримання всеосяжних знань та сертифікатів про освіту ПЗ є різноманітні курси (офіційні реселери компаній виробників).

У професійному резюме існують наступні рівні знання ПЗ: *Початківець* (навіть не згадується в резюме), *Базовий* (знання інтерфейсу програми та основного функціоналу), *Впевнений* (уміння виконувати більшу частину функціоналу) та *Просунутий* (повне знання програми та різного роду доповнень до неї, а також вміння працювати з нею у команді). Щоб навчитися працювати у програмі на *просунутому* рівні потрібно приблизно 1 рік постійного навчання та використання її у практиці, деякі програми вимагають більше часу, переважно до 3 років. Також слід пам'ятати, що за ці 3 роки можна зрозуміти лише як використовувати програму. Але ж все таки єдиним місцем здобуття фундаментальних знань саме у композиції, колористиці, об'ємно-просторовій композиції поки що є Архітектурно-мистецькі ВНЗ (4 – 6 років навчання).

Найпоширеніша методологія програм, що використовується архітекторами наступна: за просторовим функціоналом – 2D графічні редактори (растрові, векторні і досить нове – інтерфейсні редактори), 3D моделюючі програми та 4D (+ час) редактори для створення анімації. 3D програми поділяються за технологіями побудови моделі: полігональне моделювання (High Poly, Low Poly), NURBS-технологія на основі кривих та BIM-інформаційна будівельна модель. Також до 3D відносяться програми для візуалізації, а саме фото реалістичні на основі технології трасування променів (Ray-Trace), програми для онлайн візуалізації (Real-time) та ігрові.

Залежно від спеціалізації професії, а також особистих інтересів потрібно як мінімум три-чотири програми. На даний момент через обмеження комп'ютерів та складності програмування подібних програм, таких багатофункціональних програм, які б покривали всі необхідні потреби, не існує.

Все це породило у професійному середовищі такий термін, як «*пайплайн*» (від англ. Pipeline – трубопровід, конвеєр). Суть терміна у правильній послідовності стадій та програм, через які проходить модель. Для студента архітектора звичайний пайплайн був наступний: креслити в AutoCAD; піднімати стіни та візуалізувати в 3dsMax+Corona(V-ray); оформляти – на аркуші за допомогою 2d графічного редактора Adobe Illustrator або CorelDraw. Цей пайплайн широко використовується багатьма архітекторами з 2010 року і став одним із найпопулярніших. Однак він вже застарів та з'явилася велика кількість нових програм та можливостей.

Актуальний пайплайн на 2022 рік, що враховує більшу частину можливостей, а також перспектив розвитку для архітекторів України, виглядає трохи інакше: Перша стадія розробки – це проектний містобудівний аналіз, який виконується архітекторами спеціальності Містобудування; основними програмами та ресурсами є: Відкриті геоінформаційні системи (QGIS, ArcGis ...), портал Державного Гео Кадастру України, а також програми Rhinoceros(Rhino) + Grasshopper. Rhino універсальна програма, що заміняє собою AutoCAD, SketchUp, працюючи на NURBS-технології. Є можливість встановлення Real-Time

та Ray-Trace модулів для візуалізації, що робить її досить привабливою для багатьох студентів та архітекторів.

Друга стадія розробки – це BIM-моделювання. Основними програмами є Revit, ArchiCAD, Tekla, Allplan та Vectorworks. Інформаційна модель на відміну від полігонального або NURBS проектування має інформаційний шар. Також вона дозволяє працювати з моделлю не лише архітекторам, а й іншим проектувальникам. Є можливість встановлення Real-Time модуля для візуалізації (Lumion, Twinmotion, Enscape).

Третя стадія розробки – це полігональне моделювання та візуалізація (і можлива анімація). Основними програмами є 3dsMax+Corona (або V-ray), Maya+Arnold (або V-ray) та Cinema4D. Якщо архітектор хоче зробити просту анімацію, то її можна зробити в 3dsmax, якщо складніше з подальшим переведенням в ігрові движки (Unreal engine, Unity, Cryengine), то це Maya. Cinema4D має непоганий функціонал, і добре сумісний з ArchiCad, Allplan, Vectorworks.

Четверта стадія розробки – це пост обробка: компонування та відео-подача. Постобробку візуалізацій зазвичай роблять у Photoshop, Corel Paintshop, Affinity Photo. Компонування або «верстка» на аркушах зазвичай проводиться в Adobe Illustrator, CorelDraw, а також InDesign (для багатосторінкової подачі).

Загалом на 2022 рік за стадіями «пайплайн» молодому студенту – архітектору вже на 2-му курсу необхідно знати, як мінімум векторний (Adobe Illustrator) і растровий (Adobe Photoshop) графічні редактори. На момент 3-го курсу вже потрібно вчитися 3D моделювання (Rhino або SketchUp), а ще краще BIM (Revit або ArchiCad). 4 курс – візуалізація у відносно простих Real-Time програмах (Enscape), а також верстка (InDesign). На магістратурі – параметрична архітектура та аналіз (Rhino + Grasshopper або Revit + Dynamo), фото реалістична візуалізація (можна Revit(Rhino) + V-ray, але краще 3dsMax + Corona) та анімації (якщо є інтерес). Загалом 5-6 програм на 6 років навчання.

Ці програми будуть актуальні до вивчення ще 6 – 7 років. У даний момент простежується тенденція переходу постачальників програмного забезпечення від улаштування програм на комп'ютерах користувачів до улаштування онлайн сервісів, як це зробили з графічним редактором Photoshop. Це дає змогу використовувати необхідні ПЗ на не дорогому комп'ютері.

Церковняк-Городецька Олена Георгіївна – кандидат філологічних наук, викладач кафедри військово-гуманітарних дисциплін Військового інституту телекомунікацій та інформатизації імені Героїв Крут (Київ)

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД У СФЕРІ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ ЗСУ УКРАЇНИ

Система підготовки військових фахівців має швидко, чітко, системно реагувати на запити суспільства та Збройних Сил України враховуючи, війну Росії проти України – це вкрай необхідно. Успіхи нашого війська – це комплексна перемога військового командування, підготовки військових фахівців та військових викладачів, волонтерів та мужності українського народу. Отже, одним з інноваційних напрямків у сфері військової освіти є «електронне навчання» або інакше «дистанційне навчання».

Власне дистанційне навчання передбачає – використання сучасних інформаційних технологій у навчально-пізнавальній діяльності курсантів підвищує ефективність і оптимізує процеси викладання та вивчення дисципліни.

Поняття «дистанційне навчання» досить широке й ґрунтується на трьох складових: відкрите навчання, комп'ютерне навчання, активне спілкування з викладачем. Як правило, дистанційне навчання реалізується засобами Інтернет: при такому навчанні активно використовуються дистанційні технології для подання лекційного матеріалу та практичних робіт.

Серед цих технологій найвагомішими є: – мультимедійні презентації; ілюстративні аудіо- та відеоматеріали; – бази даних; – міжнародні стандарти та системи; – он-лайн відео конференції та відеоконференції в реальному часі, онлайн бібліотеки, навчальне відео, відео-тестування, електронні підручники за матеріалами лекцій; – електронні методичні розробки для підготовки до семінарів та практичних занять; – електронні лабораторні практикуми; – комп'ютерні тренажери.

Поточний та підсумковий контроль результатів засвоєння матеріалу здійснюється за допомогою тестових програм. Дистанційні технології створюють інформаційний простір, у якому курсант працює за складеною з урахуванням рівня підготовки кожного індивіда програмою навчання. Процес оволодіння знаннями проходить самостійно.

Переваги дистанційного навчання очевидні: по-перше, ця технологія більш гнучка, вона особистісно-орієнтована спосіб отримання знань через дистанційний курс – це самостійна робота, що є складним процесом навчання, проте якість отриманих знань буде вищою.

Технології дистанційного навчання можна розділити на три категорії: – неінтерактивні (друковані матеріали, аудіо-, відеоносії); – засоби комп'ютерного навчання (електронні підручники, комп'ютерне тестування й контроль знань, новітні засоби мультимедіа); – відеоконференції – розвинені засоби телекомунікації через аудіо-, відеоканали та комп'ютерні мережі. Переважна більшість навчальних ресурсів: електронні курси, електронні підручники, довідники, контролюючі програми, енциклопедії тощо творчо розробляються самим викладачем, тому є більш корисними й цікавими в використанні.

Керуючись центральною концептуальною ідеєю дистанційного навчання – інтеграцією в освітньому процесі навчального, соціального та професійного середовищ, відзначимо, що освітній процес за умов дистанційного навчання складається з попереднього, основного, підтримуючого та розвиваючого етапів.

Для реалізації технології дистанційного навчання розробляються дистанційні курси за двома типами. Перший тип призначений для самостійного вивчення. Дистанційний курс розміщується на сайті, доступ до нього безкоштовний. Курсант виконує всі вказівки, перевіряє рівень своїх знань, отримує посилання на інші ресурси 114 освітньої мережі для отримання додаткової інформації. Таких курсів в мережі Інтернет наразі дуже багато, їх кількість постійно зростає.

Необхідними компонентами дистанційного курсу є: інформаційні матеріали, засоби контролю й оцінювання, засоби спілкування. Зазвичай дистанційний курс містить такі інформаційні матеріали, як конспекти лекцій, методичні матеріали до виконання лабораторних та практичних робіт, комп'ютерні навчальні програми в Інтернет чи на дисках, інструктивні матеріали тощо.

Засоби контролю й оцінювання в межах дистанційних курсів – це, традиційно, комп'ютерні тести, що створені з використанням тестових оболонок (Mytest, E-tester тощо) або інструментальними засобами середовищ для дистанційного навчання (Moodle, Прометей тощо).

До категорії асинхронних засобів спілкування включено форуми, великий недолік яких полягає в повільному темпі процесу взаємодії, а як позитивне – індексація змісту форумів пошуковими машинами (Яндекс, Рамблер, Google тощо).

Зрозуміло, що дистанційне навчання буде поглиблюватись, розвиватись, розширювати свої можливості та горизонти. Проблема над якою у майбутньому варто працювати – це створювати спеціалізовані дистанційні курси для військових, зокрема гуманітарного циклу та технічного, окремо варто приділити увагу дистанційним курсам іноземних мов, наприклад заняття, спілкування з носіями мов.

Окрему групу засобів спілкування в дистанційному навчанні складають відеоконференції. Так, наприклад, www.wiziq.com – сервіс, що дозволяє проводити onlinелекції, вебіари. Існує два протилежні підходи, які виникають при проектуванні

дистанційних навчальних курсів: орієнтований на викладача та орієнтований на курсанта. Зупинимось детальніше на другому підході, який орієнтований на курсанта.

Орієнтований на курсанта. Альтернативний підхід базується на конструктивних принципах, в яких курсант активно отримує знання за допомогою матеріалу, що вивчається. Це є основою як для ситуативного пізнання, так і проблемно-орієнтованого навчання. Розробка дистанційних навчальних курсів зазвичай проходить такі стадії проектування: аналіз навчальних потреб та аналіз майбутньої аудиторії. Відповідно до цих етапів, розробляється навчальний і додатковий матеріали, а потім відбувається навчання за розробленим курсом й одночасно здійснюється модульна та комплексна оцінки. Дуже важливо пам'ятати і про якість дистанційного курсу йдеться про п'ять параметрів: мета (мета будь-якого дистанційного курсу може бути загальною і частковою); взаємодія або зворотній зв'язок з викладачем надзвичайно важливий момент, бо йдеться не тільки про обмін інформацією, а й власним досвідом, оцінкою доречності й достатності інформації, можливість запропонувати свою стратегію, оцінити ситуацію тощо. Це формує мотивацію курсантів до діяльності та почуття самодостатності всіх учасників процесу навчання; оцінка і контроль. Вони характеризують процес навчання, визначають рівень знань і забезпечують студентів еталонними тестами, керують стратегіями навчання; навчальні засоби інформації та інструментальні середовища. Вибір засобів інформації і прикладного забезпечення здійснюється через аналіз їхньої ролі в досягненні навчальної мети, розуміння впливу технології, що використовується, і ретельного аналізу характеристик курсанта; для забезпечення успішного навчання курсантів в проекті дистанційного курсу обов'язково передбачаються певні технічні засоби підтримки курсантів та послуги під час навчання. Отже, підсумовуючи вище викладене очевидно, що дистанційне навчання містить чи мало інноваційних методів та методик, пропонує курсантам актуальну інформацію що дозволяє бути конкурентоспроможними та обізнаними у тій галузі знань, що вивчають.

Література:

1. Закон України про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 19-20, ст.166).
2. А. М. Сиротенко, С.О. Богунов, Ю. І. Приходько Інновації в системі підготовки військових фахівців з вищою освітою: поняття, сутність, спрямованість// Наука і оборона 3'2018

Янушевич Ірина Анатоліївна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, історії та політології Національного університету «Одеська політехніка»

ФІЛОСОФСЬКІ СПЕЦКУРСИ НА ІНОЗЕМНІЙ МОВІ І ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМ РЕФОРМУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ

В наш час актуально постає питання про узгодження формату освітньої програми України із зразками цивілізованих країн, що входять в єдине європейське співтовариство. Метою української освітньої реформи є збільшення академічної мобільності між європейськими країнами, і зрештою підвищенні конкурентоспроможності кожного студента на ринку праці.

Україна поступово реалізує ці цілі. Українські студенти стали частіше брати участь в міжнародних конференціях і семінарах, проводити частину свого навчання закордоном (семестрове або річне). Кількість студентів і викладачів, що виїжджають в країни європейського співтовариства для обміну досвідом, поступово зростає. В той же час, збільшення міри включеності українських ВНЗ в глобальний освітній простір вимагає проведення аналізу ряду помилок, що допускаються у вітчизняній освітній системі, а також виявлення чинників, що гальмують інтеграційний процес української і європейської освітніх систем.

Наскільки освітні системи (українська і західні зразки) розрізняються або схожі? Що необхідно створити/змінити в існуючій освітній системі, щоб академічна мобільність успішно реалізовувалася, а інтерес студентів до базових для європейської університетської освіти (навіть непрофільних) предметів зростав? Які дисципліни гуманітарної підготовки у ВНЗ вважати обов'язковими, а які другорядними, для усіх спеціальностей або вибірково? Які кроки відносно викладання непрофільних предметів могли б бути зроблені вже зараз з метою підвищення авторитету гуманітарних дисциплін в технічних ВНЗ? Дії, що зроблять гуманітарні дисципліни необхідним і бажаним атрибутом університетської технічної освіти. Це широке коло проблем належить вирішити в найкоротші терміни. Ідентичні проблеми доводиться вирішувати і кожному технічному Внз, коли справа стосується викладання філософії.

Філософія стала фундаментом європейської освіти ще з часів античності. Проте сучасна тенденція порушення традиційного балансу між, так би мовити, «високою» і «низовою» культурами на користь домінування «низової», масової культури, негативно позначилася на відношенні у ВНЗ до такого, по суті, елітарного предмета як філософія. Українські чиновники від освіти, в завдання яких, як мінімум, повинне входити рішення питань зближення української освіти за формою і змістом з високими європейськими або світовими стандартами знань, несподіваним чином заговорили про філософію як про «пережиток радянської освітньої системи», «необов'язкову», «вторинну» дисципліну гуманітарної підготовки у більшості ВНЗ.

Заради справедливості треба помітити, що з упередженим відношенням до філософії самі викладачі у більшості випадків стикаються вже в студентській аудиторії. Частенько студентам здається цей предмет як «незрозуміле», «непотрібне» знання. Тому велика частка педагогічних зусиль доводиться на те, щоб переконувати студентів в зворотному. А саме в тому, що філософія не лише потрібна і корисна в їх майбутній професійній діяльності, але і в тому, що як би вони того не бажали, філософія ніколи не залишить їх, якщо вони вважають себе інтелектуальними людьми з університетською освітою.

Пояснень всякому роду профанацій по відношенню до цього базового для усіх наук знання немало. Якщо порівняти західну і нашу системи освіти, без зусиль можна помітити: на вищі навчальні заклади в нашій країні перенесена частина турбот, які на заході традиційно вирішуються у рамках шкільної гімназичної освіти. Через це учбові плани ВНЗ переобтяжені, велика частина часу витрачається на загальноосвітні дисципліни, вивчення іноземної та рідної мови. На заході усім цим предметам приділяється належна увага в школі. Тоді зрозуміло, чому в західних Внз курс основ філософії не є обов'язковим (як, до речі, і іноземна мова – її вивчення на заході є предметом особистого вибору студента, а вищий навчальний заклад лише надає студенту можливості для вдосконалення тої або іншої іноземної мови).

Нарешті, чом би проблему, залишену нам в «спадщину» недоліками шкільної освіти, не спробувати вирішити таким чином. За опитуваннями студентської аудиторії можна зробити висновок, що найбільший інтерес більшості студентів поширюється не на певний курс філософії в цілому, і навіть не на окремі теми курсу, а на конкретні питання курсу. Крім того, більшість студентів бажали б мати додаткову, «живу» практику у вивченні тієї або іншої іноземної мови. Чому б в зв'язку з цим разом з обов'язковим курсом основ філософського знання, запропонованим міністерством (або рекомендованим кафедрою) не пропонувати на вибір студентів, як альтернативний, курс філософії, що читається на різних іноземних мовах. Теми цього курсу не обов'язково повинні дублювати основний курс, а можливо варіюватися залежно від спеціалізації і в цілому інтересів студентів, тобто мати прикладний характер. Ці курси можуть проводитися у вигляді семінарського зайняття або будь-якого виду інтерактивного навчання і, можливо навіть, на комерційних началах.

Як показали результати опитування студентів енергетичного інституту і інститутів радіоелектроніки і телекомунікації комп'ютерних систем ОНПУ, найбільший інтерес у цієї

аудиторії викликають теми, що стосуються проблем інформаційно-технічного світу і медіафілософії, зокрема такі як:

1. Problems of informational society.
2. Futurology about society of «the third wave».
3. A state and prospects of informalization in Ukraine.
4. Social and psychological problems of computer revolution.
5. Modernization of the economic relations: changes of the concept «work» and «capital».
6. A self-identification problem in virtual reality.
7. Photo as way of communication.
8. Colorable reality of cinema.
9. Ringtone as new hardware condition of music.
10. Virtual communication: phenomenon of alternative language

Популярністю з опитуваної категорії студентів користуються також питання функціонування штучного інтелекту:

12. Main paradigms of artificial intelligence.
13. Gnoseological problems of the theory of artificial intelligence.
14. Intellectual systems.
15. Philosophical problems of society Hi-Tech.
16. Social networks and network games.

Не менш цікаві студентському кругу вікової категорії від 18-21 року і філософсько-антропологічні проблеми, пов'язані з розумінням, комунікацією, аксиологічними філософськими концепціями:

17. Consciousness, language and problems of communication
18. Language and thinking, consent or contradiction?
19. Humanism and utilitarianism. what's right?
20. Machiavelli, tyrant or realist?
21. Freedom and necessity as philosophical categories of human life

Даний блок проблем міг би читатися єдиним курсом або окремо, на іноземній або рідній мові. Однак проблеми найчастіше виникають на етапі організації читання цих курсів, і пов'язані вони, головним чином, з технічним оснащенням і методичним забезпеченням курсів. В цьому випадку більшою мірою важливий чинник часу і терпіння.

На закінчення приведемо одно чудове висловлювання члена-кореспондента НАН України, доктора філософських наук, професора В.П. Андрущенко, що розставляє точки в питанні про необхідність в сучасну технократичну епоху викладання філософії у ВНЗ: «Європейська філософія є утвердження пріоритету загальнолюдських цінностей, забезпечення на їх основі творчого діалогу культур, досягнення й розв'язання глобальних проблем сучасності, опрацювання механізмів збереження миру й цивілізації як такої. Класові, національні, групові інтереси і цінності аж ніяк не зникають з поля людських взаємин і пристрастей. Вони об'єднують або роз'єднують людей, зіштовхують їх у протиборстві. Однак – і це факт – коли мова заходить про виживання людства як цивілізації, вони відступають на задній план. Людство віддає перевагу вічним цінностям. Дотримуючись їх як загальних принципів розумної організації життєдіяльності, людство збільшує ноосферний потенціал цивілізації, її життєздатність як унікального неповторного явища універсалу» [1; с. 44].

Ясно, що ніхто і ніколи не зможе філософію відмінити. Навіть якщо гіпотетично це станеться у формі деякої заборони, то майже таке рішення не відмінить філософію як тип певного мислення про граничні підстави буття, філософію як деяку граничну рефлексію.

Література:

1. Методологічний семінар АПН України 22 листопада 2020р. //3б. наук. праць. Вип. 3 /За заг. ред. В. Андрущенка. – Київ, 2000. II методологічний семінар «Філософія освіти XXI століття: проблеми і перспективи» 30 листопада 2020 р. // «Філософія у вищих навчальних закладах України: проблеми викладання». – Київ, 2020 –240с.

Янушевич Ірина Анатоліївна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, історії та політології Національного університету «Одеська політехніка»

Величко Поліна Вадимівна – студентка Національного університету «Одеська політехніка»

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЯК ОСНОВИ ЗАГАЛЬНОПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ

«Критичне мислення» – тема дуже популярна і багато обговорювана, проте дуже часто під розвитком критичного мислення розуміють сукупність екзотичних прийомів роботи, зважаючи на глибинну сутність цього феномену. Хотілося б одразу звернути увагу, що термін «критичне мислення» – це умовна назва, яка закріпилася за науковим типом мислення для вирішення нетривіальних практичних проблем в освітньому просторі.

Критичне мислення сприймається як науковий підхід до розв'язання кола проблем – від життєвих до професійних. Наукове мислення зазвичай пов'язують із наукою як сферою дослідницької діяльності, спрямованої на виробництво нових знань про природу, суспільство та мислення. У той час як критичне мислення вважається практичним застосуванням наукового підходу до вирішення життєвих, професійних та особистих проблем. Можна стверджувати, що для західного прагматичного світогляду концепція критичного мислення стала інструментом удосконалення традиційного практичного мислення громадян, яке почало хитатися перед стрімкими змінами другої половини ХХ століття.

Статистичні дослідження, що проводяться в різних куточках нашої планети, демонструють нам дуже сумну картину: люди вкрай недбало ставляться до критичного мислення. Наведемо приклад: американськими психологами була спроба заміряти рівень сформованості критичного мислення серед студентів одного з провідних університетів. Результати цього експерименту, у якому взяли участь понад 2 700 піддослідних, показали, що тільки 25% учнів першого курсу мають навички, мінімально необхідні логічного чи абстрактного мислення. Це означає, що більшість студентів не мають достатньої самостійності у своїх судженнях, відчувають серйозні труднощі у висловленні власних думок, схильні до численних стереотипів і упереджень, не вміють оцінювати інформацію об'єктивно і неупереджено, насилу виявляють хибні ідеї та цінності. В наслідку, як основні побічні ефекти недостатньо розвиненого критичного мислення проявляється інтелектуальна зарозумілість (догматизм і заперечення можливості своєї помилки, визнання себе у всьому правому, небажання слухати іншу точку зору) або інтелектуальна лінь (редукціоністське мислення, ігнорування необхідності розбиратися в складних питаннях бажання сумніватися у набутих знаннях).

Розглянемо суттєві ознаки критичного мислення. Перше питання: які характеристики має критичне мислення? Тут необхідно встановити ознаки, що відрізняють процес критичного мислення від догматичного мислення. Догматичному мисленню властива відсутність критики та сумнівів, консерватизм (нездатність сприймати інформацію, що суперечить догмам), сліпа віра в авторитети. Психологічно догматизм спирається на сліпу відданість колись напрацьованим прийомам, способам пізнання та діяльності. У той час як для критичного мислителя характерна відкритість для сумнівів (пошук та усвідомлення протиріч), самостійність та гнучкість (пошук нової інформації, нових прийомів пізнання та діяльності), пошук доказів та перевірка обґрунтованості будь-яких знань [3]. Одним словом, критичне мислення – це мислення, що характеризується самовдосконаленням. Такий тип мислення є науковим за своєю суттю, оскільки саме наукове мислення, яке постійно самовдосконалюється, забезпечує науково-технічний та суспільний прогрес. Воно постійно шукає проблеми (у той час як догматичне мислення їх не бачить), вирішує їх, тим самим просуваючи суспільство до нових звершень. Отже, критичність – це найважливіша характеристика наукового мислення, а критицизм є пошуком деяких протиріч чи невідповідностей.

Розглянемо відповідь друге питання: із чого складається критичне мислення? Критичне мислення складається з певних установок дослідника, що орієнтують його на облік контексту, широту охоплення фактичної інформації тощо, а також процедур, спрямованих на забезпечення логічної досконалості, фактичної обґрунтованості та ціннісної доцільності міркувань.

Наступне питання: у яких випадках використовується критичне мислення? Такий тип мислення необхідний для вирішення неординарних практичних завдань. Коли перед нами постають реальні проблеми, які неможливо вирішити за допомогою наявних знань та умінь, тоді ми залуцаємо принципи, стратегії та процедури критичного мислення. Це відбувається під час вирішення проблемних завдань, формулювання висновків, ймовірнісної оцінки та прийняття рішень.

І нарешті, останні питання: якими умовами забезпечується розвиток критичного мислення та які стадії воно проходить у своєму розвитку? Найважливішою умовою у розвитку критичного мислення є створення проблемних ситуацій у процесі його навчання. аме вирішення проблем забезпечує оволодіння принципами, стратегіями та процедурами критичного мислення. Потреба у критичному мисленні виникає тоді, коли ми стикаємося зі складними ситуаціями вибору, які потребують ретельного обмірковування та оцінювання. Характерною особливістю цього мислення є й те, що процес міркування нестандартний, не шаблонний, відсутній готовий зразок рішення. А отже, що наслідком навчання через критичне мислення виступають особистісні зміни: перебудовується досвід, освоюються нові знання та способи вирішення проблемних завдань.

Від висловлювання простих оціночних суджень та елементарної аргументації переходять до відповідального способу мислення – уміння здійснювати багатофакторний аналіз, який дозволяє виявити суттєві зв'язки у системі суспільних відносин та доцільно вплинути на неї. Багатофакторний аналіз передбачає виявлення якомога більшої кількості факторів та умов, що впливають на перебіг процесу. Тут також оцінюється ступінь впливу цих факторів і визначаються значущі та зневажливі. Згодом визначаються умови, у яких спочатку зневажливий чинник набуває значимість, а потім значимий – втрачає її.

Слід зазначити, що проблемність – це основна умова у розвитку критичного мислення. Саме проблемність навчання забезпечує внутрішню мотивацію навчальної діяльності, спонукає до ознайомлення із правилами критичного мислення, потребує використання проблемних методів навчання та інтерактивних занять, а також орієнтує на письмовий виклад розв'язків задач та організацію осмислення цих рішень. Всі ці умови у комплексі забезпечують розвиток критичного мислення.

На закінчення відзначимо, що з розвитку критичного мислення необхідно: створювати проблемні ситуації у процесі навчання; пропонувати нетривіальні проблемні завдання; ознайомлюватися із принципами, стратегіями та процедурами критичного мислення; регулярно створювати ситуації вибору (проблемні методи); організовувати діалог у процесі вирішення проблемних завдань (інтерактивні форми навчання); передбачити письмовий виклад міркувань із наступною рефлексією; і нарешті, моделювати ситуації виправлення помилок. За таких умов навчання мислення стане усвідомленим, самостійним, рефлексивним, обґрунтованим, контрольованим і самоорганізованим, тобто розвиватиметься мислення другого порядку, яке і називають критичним мисленням.

Література:

1. Терно С.О. Теорія розвитку критичного мислення (на прикладі навчання історії). Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2011. 105 с.
URL:<http://sites.znu.edu.ua/interactiv.edu.lab//Posibnyky/Terno-CTDTheory.pdf>

Янушевич Ірина Анатоліївна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, історії та політології Національного університету «Одеська політехніка»

Салагор Ігор Вікторович – студент Національного політехнічного університету

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА РОЗВИТОК ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ

У зв'язку зі зміною вимог до професійної підготовки спеціалістів для ведення ефективної сучасної діяльності недостатньо лише мати високий рівень компетентності, виникає потреба у всебічному розвитку творчого потенціалу особистості. Фахівець із досвідом творчої роботи вміє знаходити нестандартні рішення складної професійної ситуації, легко адаптується до стрімко мінливих реалій сучасності, здатний розвиватися в кожному пізнавальному процесі, підвищувати свій професійний рівень. Оновлення сучасних університетів потребує розробки ефективних технологій навчання, де основний акцент робиться на створенні необхідних умов для особистісного розвитку кожного студента з урахуванням його здібностей і нахилів. Одним із елементів цього процесу є розробка інтерактивних методів навчання учнів. Проте на шляху впровадження інтерактивних методів навчання учнів виникають певні труднощі, як у викладачів, так і у студентів.

Оскільки логічне мислення є важливою рисою інтелектуального розвитку, засвоєння знань і особистого використання знань, вчителі повинні виховувати в учнів здатність до логічного мислення. Передбачається, що вчителі знають, що таке логічне мислення і як розвивати його у своїй педагогічній практиці, але це може бути не так, якщо їх не навчили логічного мислення до або під час навчання. Це особливо вірно для такої країни, як Пакистан, де освіта студентів це зубріння, а не набуття навичок логічного мислення, і для вчителів, хто дає знання, а не як фасилітатори розвитку знань учнів. Окрім засвоєння навчальних тем, викладачі також повинні розуміти «концепції, стратегії, епістемологію та освітні наслідки логічного мислення».

Щоб розвивати логічне мислення учнів, вчителі повинні обирати відповідний зміст і навчальні стратегії, навчальні цілі, сприяти взаємодії між учителем і учнем і заохочувати учнів ставити питання, які спонукають до роздумів, і відповідати на них без упередження [1]. Оскільки загальні методи взаємодії, особливо вирішення та пошук проблем, значно сприяють формуванню внутрішньої мотивації та зменшують стрес, спричинений особистістю вчителя, вони мають менший вплив. Небагатослівні студенти менш відкриті до навчальної діяльності, менш стійкі до зусиль, нездатні послідовно виконувати навчальні завдання та нездатні концентруватися, тому вони мають брати участь у формуванні власних знань [2].

Щоб розвинути логічні процеси мислення, важливо відокремити встановлені факти від особистих спостережень. Зосередження на навколишньому середовищі та почуттях – це лише особисте сприйняття, і його не слід плутати з логікою. Наприклад, скажімо, двоє людей збираються разом за обідом. З одного боку страва огидно пахла, а з іншого – нагадувала обід. Першим запах не сподобався, тому вони зробили висновок, що страва неїстівна, шкідлива для здоров'я і погано приготовлена. Це не логічний спосіб дійти правильного висновку. По-перше, Х не має переконливих доказів того, що їжа нездорова або неправильно приготовлена. Тому висновки, зроблені на основі цього спостереження, є недостатніми. Щоб зробити логічний висновок, люди повинні відкинути власні упередження та зосередитися на перевірній інформації, такій як інгредієнти, які використовуються для приготування їжі, спосіб приготування та обладнання, яке використовується для приготування їжі, щоб вони могли сформулювати чітке твердження. Окрім спостережених фактів, висновки також мають ґрунтуватися на кулінарних знаннях, а не на обчислювальних припущеннях. Оскільки логічне мислення передбачає звернення уваги на всі деталі та поєднання їх одну за одною, поки картина не стане ясною, стратегія відіграє важливу роль у процесі мислення. Навчання мислити стратегічно не тільки підживить ваш мозок, але й допоможе вам навчатися швидше та ефективніше [3].

Здатність людини мислити дисципліновано або базувати свої ідеї на фактах і доказах називається здатністю до логічного мислення. Простіше кажучи, навички логічного мислення означають включення логіки у ваш процес мислення кожного разу, коли ви аналізуєте проблему, щоб знайти рішення. Навички логічного мислення вимагають і передбачають покроковий аналіз, наприклад, шляхом зважування всіх доступних варіантів, використання фактів і цифр і прийняття важливих рішень на основі «за» і «проти». Вони не беруть до уваги почуття та емоції. Здатність логічно мислити є важливою для здоров'я будь-якого робочого середовища. Від людей будь-якого рівня можна попросити та очікувати вирішення проблем, характерних для їхньої сфери знань.

Тому краще використовувати навички логічного мислення під час навчання; чим краще процес прийняття рішень, тим менше помилок. Навички логічного мислення допомагають нам удосконалюватися багатьма способами, наприклад, змушуючи вас вдосконалюватися інтелектуально, оскільки навіть коли оцінюєте власну роботу, ви берете до уваги невизначні факти. Вони також можуть допомогти стати кращим командним гравцем, оскільки ви менш імовірно дозволите своїм емоціям, як-от самолюбству, впливати на ваші судження. Вони також, як правило, підвищують вашу творчість, оскільки ви прагнете створити якомога більше логічних зв'язків між предметами. Усі ці вдосконалення на індивідуальному рівні зрештою призводять до успіху.

Література:

1. Enhancing Educators' Skills for Promoting Critical Thinking in Their Classroom Discourses: A Randomized Control Trial - Raisa B. Gul, Shehla Khan, Azra Ahmed, Shanaz Cassum, Tanveer Saeed, and Yasmin Parpio Aga Khan University, 2014 – 18 с.
2. Interactive teaching and learning in primary school, univ. Prof. Dr. Vasile Chiş, 2011 – 28 с.
3. What Is Logical Thinking and How to Strengthen It - Vladimir Zivanovic, 2017 – 5 с.

Секція 3

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Аліханаді Олеся – здобувачка першого (бакалаврським) рівня вищої освіти, 2 рік навчання історико-філологічного факультету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Науковий керівник: Петінова Оксана Борисівна – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Будь-який освітній заклад повинен приділяти особливу увагу питанню здоров'я. У системі цінностей, якими дорожить будь-яка цивілізована нація особливе місце відводиться здоров'ю людей. Протягом багатовікової історії людства, на різних етапах розвитку суспільства вивченню проблем здоров'я завжди надавалась велика увага.

Чимало представників педагогічної науки розглядали проблему навчання і виховання здорової людини, створення здорових умов навчання. Відповідні аспекти можна знайти в працях К. А. Гельвеція, Я. А. Коменського, Ж.-Ж. Руссо та інших. Серед класиків вітчизняної педагогіки, які приділяли увагу проблемі здоров'я, можна відзначити К. Д. Ушинського, Л. С. Виготського, В. О. Сухомлинського.

Аналіз стану здоров'я дітей в Україні підтверджує, що пошуки інноваційних методів освіти і виховання щодо збереження та зміцнення здоров'я молодого покоління держави набувають особливого значення. Успішне вирішення проблем щодо збереження та зміцнення здоров'я молодого покоління можливе тільки при методичній, комплексній і узгодженій

роботі батьків, педагогів та інших фахівців з цього питання. Сьогодні в школі гостро стоїть проблема збереження здоров'я учнів, і тому в традиційній системі навчання виділяють здоров'язберігаючі освітні технології. На підставі аналізу праць науковців, можна констатувати, що сутність здоров'язберігаючих технологій полягає у системному підході до вивчення умов навчання і виховання, за допомогою яких можна сформувати у школярів навички здорового способу життя [2, с. 1-4].

Поняття "здоров'язберігаючі технології" можна назвати системою, що включає в себе усі напрями діяльності загальноосвітнього закладу щодо формування, збереження та зміцнення здоров'я учнів. До цього поняття входять: сприятливі умови навчання дитини в школі, організація навчального процесу і обов'язкове дотримання раціонально організованого рухового режиму.

Мета усіх здоров'язберігаючих технологій – сформувати в учнів необхідні знання, вміння та навички здорового способу життя, навчити використовувати отримані знання в повсякденному житті. Діти повинні зрозуміти, що найважливіший елемент життя - це здоров'я, та навчитися самостійно слідкувати за ним. Здоров'я є життєвою основою та стан здоров'я і творчих можливостей людини майже на 70% залежить від неї самої, від рівня і стилю її життя, від чинників зовнішнього середовища [1, с.46-50].

Аналіз класифікацій існуючих здоров'язберігаючих технологій дає можливість виокремити такі типи:

- здоров'язберігаючі – технології, що створюють безпечні умови для перебування, навчання та праці в школі та ті, що вирішують завдання раціональної організації виховного процесу (з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм), відповідність навчального та фізичного навантажень можливостям дитини;

- оздоровчі – технології, спрямовані на вирішення завдань зміцнення фізичного здоров'я учнів, підвищення потенціалу (ресурсів) здоров'я: фізична підготовка, фізіотерапія, ароматерапія, загартування, гімнастика, масаж, фітотерапія, музична терапія [4].

- технології навчання здоров'ю – гігієнічне навчання, формування життєвих навичок (керування емоціями, вирішення конфліктів тощо), профілактика травматизму та зловживання психоактивними речовинами, статеве виховання. Ці технології реалізуються завдяки включенню відповідних тем до предметів загальнонавчального циклу, введення до варіативної частини навчального плану нових предметів, організації факультативного навчання та додаткової освіти;

- виховання культури здоров'я – виховання в учнів особистісних якостей, які сприяють збереженню та зміцненню здоров'я, формуванню уявлень про здоров'я як цінність, посиленню мотивації на ведення здорового способу життя, підвищенню відповідальності за особисте здоров'я, здоров'я родини [3, с. 340- 341].

Будь-яка педагогічна технологія має бути здоров'язберігаючою. При розгляді здоров'яформуючих технологій як системи, можна виявити їх основні компоненти, які сприяють формуванню культури здоров'я учасників навчально-виховного процесу:

- аксіологічний, що проявляється у розумінні школярами цінності власного здоров'я та бажанні вести здоровий спосіб життя, застосовуючи при цьому усі свої фізичні й розумові можливості. Реалізація даного компонента проходить на основі формування світогляду учня, його внутрішніх переконань з урахуванням вікових, психічних та фізіологічних особливостей дитини. В умовах навчально-виховного процесу, цей компонент є важливою складовою у формуванні ціннісно-орієнтаційних установок на збереження власного здоров'я як невід'ємної частини життєвих цінностей;

- гносеологічний, нерозривно пов'язаний з набуттям дитиною необхідних знань та умінь стосовно збереження та зміцнення здоров'я, можливістю здійснення самостійних спроб удосконалити себе, своє тіло, психіку, емоції, інтересом до питань здоров'язбереження тощо. Під час навчання цей процес реалізується у формуванні системи наукових і

практичних знань, умінь та навичок учнів, а також орієнтує їх на дбайливе ставлення до свого здоров'я та здоров'я оточуючих;

– здоров'язберігаючий компонент включає у себе формування гігієнічних навичок, які необхідні для нормального функціонування організму. Важлива роль у цьому компоненті відводиться раціонально організованому робочому режиму, дотриманню правил здорового харчування, попередженню шкідливих звичок, різним оздоровчим заходам та ін.;

– емоційно-вольовий, до якого належать прояви психологічних механізмів – необхідних для збереження здоров'я. За допомогою даного компонента створюються умови для відчуття позитивних емоцій від здорового способу життя та бажання зміцнювати власне здоров'я;

– екологічний – формування умінь та навичок адаптації до екологічних факторів (уміння гуманно вести себе на природі, дотримуватися порядку і чистоти у школі та дома, берегти шкільне приладдя тощо);

– фізкультурно-оздоровчий компонент, в основі якого закладено володіння засобами діяльності, що сприяють руховій активності.

Необхідно зауважити, що відмінними особливостями реалізації здоров'язберігаючих технологій під час навчально-виховного процесу є:

– співпраця з учнями у протидії авторитаризму (Авторитаризм (лат. *autoritas* — повна влада) — режим правління, за якого всю чи більшу частину влади зосереджено в руках однієї особи чи групи осіб);

– антропоцентрична (Антропоцентризм (грец. *ανθρωπος* — людина і лат. *centrum* — центр) — це принцип, відповідно до якого людина є завершенням еволюції світобудови) орієнтація навчально-виховного процесу на відміну від дидактоцентричної (панує суб'єкт-об'єктні відносини між педагогом і учнем, при цьому чільним виступає навчання перед вихованням);

– індивідуалізація виховного впливу на школярів;

– творчий підхід до навчання;

– активні методи і форми навчання;

– скерованість на попередження втомлюваності;

– гнучке та узгоджене використання учителем візуального та слухового контактів донесення інформації до учня;

– організація оздоровчих п'ятихвилин [5].

Можна виділити дві групи методів: специфічні та загально-педагогічні. Серед специфічних методів на основі існуючої педагогічної практики можна виокремити такі: лекція, демонстрація, оповідання, дидактичне оповідання, активні методи навчання, практичний метод та інші. У свою чергу загально-педагогічні методи застосовуються у всіх випадках навчання та виховання [7, С. 1-6].

З позиції сьогодення застосування здоров'язберігаючих технологій в школі сприяє підвищенню якості навчально-виховного процесу, розвитку оздоровчих систем, формуванню у школярів стійкої мотивації на здоровий спосіб життя. Також, одним із основних факторів адаптації організму школярів до навчальної діяльності та успішного засвоєння знань є фізіологічна й гігієнічна складова навчального процесу. У цьому контексті важливим є раціональний розподіл навчального навантаження. Зокрема для його нормування необхідно враховувати ступінь труднощів предметів, чергувати у розкладі важкі й легші дисципліни, чергувати предмети з різними видами діяльності, залежно від рівня працездатності та ступеня підготовленості учнів учителями повинен проводитися комплекс заходів для подолання прогалин шляхом створення малих груп змінного складу тощо.

Здоров'язберігаючі технології реалізуються через напрями освітньо-виховної діяльності. У цій сфері можна виокремити наступні психолого-педагогічні тематики для збереження здоров'я: психогімнастика, казкотерапія, кольоротерапія, бібліотерапія, естетотерапія та інші [4].

Питання реалізації здоров'язберігаючих освітніх технологій в навчально-виховному процесі є пріоритетним завданням сучасної школи. Оскільки у сучасному розумінні метою навчання є всебічний розвиток дитини з урахуванням її вікових та індивідуальних особливостей разом із збереженням та зміцненням здоров'я, то й, відповідно, здоров'язберігаючі технології постають як єдина система організаційних форм та технологічних одиниць, головною метою яких є збереження та зміцнення здоров'я особистості [6].

Література:

1. Байбара Т. Компетентнісний підхід у початковій ланці освіти. *Початкова школа*. 2010. № 8. С.46-50.
2. Бойченко Т. Валеологія – мистецтво бути здоровим. *Здоров'я та фізична культура*. 2005. №2. С. 1-4.
3. Ващенко О. М. Виховання у школярів здорового способу життя. *Психолого-педагогічні основи гуманізації виховання і навчання*: Зб. Наук. Праць. — Рівне: Тетіс, 2000. С. 340—341.
4. Ващенко О.М. Фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі навчального дня молодшого школяра: Навч.-метод. Посіб. Кам'янець-Подільський: Абетка, 2004.
5. Пометун О.І. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. Посібник. А.С.К., 2004.
6. Здоров'язберігаючі технології в навчальному закладі / Упоряд. О.Колонькова, О.Литовченко. К. ; Шк.. світ, 2009.
7. Ващенко О. Готовність вчителя до використання здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховному процесі. *Здоров'я та фізична культура*. 2006. № 8. С. 1-6.

Бикова Світлана Валентинівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри філософії, політології, психології та права Одеської державної академії будівництва та архітектури

Погибльов Олександр – студент інженерно будівельного інституту Одеської державної академії будівництва та архітектури

Найдьонова Уляна – студентка інженерно будівельного інституту Одеської державної академії будівництва та архітектури

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Проблема здоров'я студентської молоді є однією із пріоритетних. У сучасних умовах реформування системи вищої освіти актуального характеру набувають питання формування здорового способу життя, що впливатимуть на якість життя та навчальну успішність студента. Сьогодні успішне здобуття вищої освіти можливе лише за умов досить високого рівня здоров'я. На жаль, останнім часом спостерігається стійке погіршення стану здоров'я студента. Наслідками цього є значне психоемоційне навантаження, порушення режиму дня, зниження рівня рухової активності, що свідчить про недотримання здорового способу життя [1; 2].

Тому актуальним питанням сьогодення є поліпшення здоров'я, показників здорового способу життя, можливостей його реалізації, засобів впливу та здоров'язберігаючі технології в підготовці майбутнього фахівця.

Акцент на формуванні здорового способу життя для здоров'язбереження молоді зумовлено тим, що саме в молоді роки відбувається сприйняття певних зразків поведінки, накопичення відповідних знань та вмінь, усвідомлення потреб і мотивів, визначення ціннісних орієнтацій, інтересів та уявлень [3].

Вітчизняні та зарубіжні вчені приділяють посилену увагу дослідженню проблем здоров'язбереження молодого покоління, що охоплює усі напрями діяльності, які стосуються формування культури здоров'я, позитивної мотивації здорового способу життя.

Поняття «здоров'язберігаючі освітні технології» з'явилося в педагогічному лексиконі нещодавно і сприймається багатьма педагогами як заміник санітарно-гігієнічних заходів. Здоров'язберігаючі освітні технології – це сукупність прийомів, принципів і методів педагогічної роботи, які доповнюють традиційні технології навчання, виховання і розвитку завданнями здоров'язбереження. Класифікація здоров'язбережувальних технологій, на думку Смірнова Н.К., повинна включати медико-гігієнічний, фізкультурно-оздоровчий, екологічний та розвивально-адаптуючий пункти, «що пов'язуються з вирішенням вужчого здоров'яохоронного завдання, включаючи педагогічні проблеми, методи та технології, які не шкодять прямо чи побічно здоров'ю студентів, а забезпечують їм безпечні умови перебування, навчання та роботи» [4, с. 28].

У сучасного студента перш за все необхідно формувати самосвідомість і волю, навчати творчо підходити до вирішення будь-яких життєвих проблем, спонукати до самовиховання і мотивації, розвивати позитивні духовні риси через традиції культури українського народу та етику родинних зв'язків, сприяти запобіганню шкідливих звичок та дотримання відповідних гігієнічних норм, виховувати потребу вести здоровий спосіб життя. Важливо, застосовуючи у навчальному процесі різноманітні методи навчання, наприклад: інформаційно-рецептивний, репродуктивний, проблемно-пошуковий чи навчально-дослідницький, не забувати про зміну форми та прийомів навчання. Запорукою успіху позитивні взаємовідносини викладача із студентами. Навчаючи кожного студента слід, стимулювати до продуктивної праці, виховувати почуття відповідальності. Студентів стомлює одноманітність, нетворча робота, під час навчальної діяльності. Перш за все при підготовці майбутнього фахівця стоїть мета в процесі навчання зберегти здоров'я студента, тому важливо, щоб основою продуктивності розумової праці були гігієнічні вимоги, які включають поступове входження в професійну діяльність, її ритмічність, правильне чергування праці та відпочинку, дотримання послідовності та систематичності, урахування індивідуальних можливостей.

Аналіз класифікацій існуючих здоров'язберігаючих технологій дає можливість відокремити такі їхні типи [3, с. 2]: здоров'язберігаючі технології, що створюють безпечні умови для перебування, навчання та праці; оздоровчі технології, що спрямовані на вирішення завдань зміцнення фізичного здоров'я, підвищення потенціалу здоров'я: фізична підготовка, фізіотерапія, загартування, гімнастика, масаж, фітотерапія, музична терапія; технології навчання здоров'ю – гігієнічне навчання, формування життєвих навичок, керування емоціями, вирішення конфліктів тощо, профілактика травматизму та зловживання психоактивними речовинами, статеве виховання; виховання культури здоров'я – виховання в студентській молоді особистісних якостей, які сприяють збереженню та зміцненню здоров'я, формуванню уявлень про здоров'я, як цінність, посиленню мотивації на ведення здорового способу життя, підвищенню відповідальності за особисте здоров'я, здоров'я родини.

Мета усіх здоров'язбережувальних освітніх технологій — сформувати в студентів необхідні знання, вміння та навички здорового способу життя, навчити їх використовувати отримані знання в повсякденному житті. ВНЗ стає відповідальним за здоров'я своїх студентів через наявну матеріально-технічну базу навчального і виховного процесу, житлові приміщення в гуртожитках та їх відповідність санітарно-гігієнічним нормам і правилам, організацію харчування студентів, умов для відпочинку, занять фізичною культурою і спортом, первинну лікарську та психологічну допомогу.

Література:

1. Бикова С.В., Бабчук О.Г. Особливості саморозвитку особистості майбутніх фахівців – збірника наукових праць «Теорія і практика сучасної психології» – наукове фахове видання категорії Б, журнал індексується Index Copernicus International (Республіка Польща), 2020 № 1 (том 1) с.8 – 12
2. Здоров'язберігаючі технології в освіті [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/technol/3650>

3. Марченко В. А. Мотивація навчальної діяльності студентів у процесі вивчення дисципліни «Основи безпеки життєдіяльності» / В. А. Марченко // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи: [зб. наук пр. / за заг. ред. проф. В. І. Євдокимова і проф. О. М. Микитюка] ; ХНПУ імені Г. С. Сковороди. – Х., 2010. – Вип. 33. – С. 89–94.
4. Смирнов Н.К. «Здоров'язбережувальні технології» – М.: АПК и ПРО, 2016. – С. 95–121.

Бикова Світлана Валентинівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри філософії, політології, психології та права Одеської державної академії будівництва та архітектури

Яремчук Олександр – студент Одеської державної академії будівництва та архітектури

Фютак Олександр – студент Одеської державної академії будівництва та архітектури

ІНТЕРНЕТ ЗАЛЕЖНІСТЬ: ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОЛОДІ

Багатьом з нас зараз важко уявити своє життя без Інтернету, який став таким звичним. Платою за всі переваги і вигоди впровадження Всесвітньої Мережі в повсякденне життя суспільства - формується надмірне захоплення Інтернетом, часом досягає, у частини користувачів, стану хворобливої пристрасті. Особливу тривогу викликає те, що залежність від Інтернету найбільш часто проявляється в юному віці - в середовищі юнаків, що ускладнює їх соціалізацію, перешкоджає здатності зробити кар'єру, створити сім'ю [1, с.78].

Представлене повідомлення, це одна із спроб дослідження особистості залежного від інтернету юнака. У процесі роботи ми спробували охарактеризувати таку особистість через опис її особистісних відмінностей, через розкриття протиріч у його самосвідомості, що могли стати причиною виникнення адиктивної поведінки у формі залежності від інтернету.

Мета дослідження полягає в вивченні психологічних особливостей зв'язку інтернет залежності з особливостями самосвідомості у юнацькому віці. Відповідно до мети дослідження нами було сформовано вибірку, що включає в себе 63 студента, 1 - 2 курсів Інженерно будівельного інституту, освітнього ступеню бакалавра, 15 дівчини та 48 хлопців. Психологічна діагностика тривала дистанційно з 15 жовтня 2021 року по 24 грудня 2021 року. Дослідження проводилося на базі Державного закладу «Одеська державна академія будівництва та архітектури».

Для виявлення рівня комп'ютерної залежності у здобувачів вищої освіти було обрано методику Інтернет-залежності Чен (шкала CIAS) в адаптації В.Л. Малигіна, К.А. Феклісова. Тест дозволяє паралельно вимірювати специфічні симптоми залежності серед яких: толерантність, симптом скасування, компульсивності і в той же час виключно психологічні аспекти такі як: здатність керувати власним часом і наявність внутрішньо особистісних проблем.

Для діагностики особливостей самосвідомості ми використали методику Т. Лірі. Дана методика призначена для дослідження уявлень суб'єкта про себе реального та ідеального, а також для вивчення взаємовідносин в малих групах. З її допомогою виявляється переважаючий тип відносин до людей в самооцінці та взаємному оцінюванню.

Так, на основі теоретичного аналізу сучасної літератури ми можемо констатувати, що інтернет залежність є однією з різновидів адиктивної поведінки і характеризується прагненням піти від повсякденності методом трансформації власного емоційно-психічного настрою. Теоретичний аналіз сучасних досліджень дозволяє описати особистість інтернет-адиктів за допомогою таких характеристик, як неадекватність самосприйняття, знижений самоконтроль, наявність фрустрованих потреб, акцентування на гедоністичному теперішньому, схильність уникати відповідальності тощо. Інтернет залежність значною мірою впливає на розвиток особистості, а саме, призводить до викривленого та

неструктурованого сприйняття власного образу «Я» і гіпертрофованої об'єктивної реальності. Така особистість може вважати себе неповноцінною, гіршою за інших, вона переконана, що не заслуговує на повагу оточуючих. Це змушує її шукати підтримки в інтернет-середовищі, де спілкуватися набагато легше, адже є можливість зберегти анонімність.

У процесі емпіричного дослідження були встановлені деякі характерні відмінності між особливостями самосвідомості студентів. А саме, було визначено, що найбільш поширеним є середній рівень залежності від комп'ютера. При аналізі середньої величини розбіжності між Я-реальним та Я-ідеальним у респондентів з різним ступенем комп'ютерної залежності можливо констатувати, що юнаки з високим рівнем комп'ютерної залежності характеризуються меншим вираженням та меншою різницею між Я-реальним і Я-ідеальним у прагненні до домінування та дружелюбності.

За результатами кореляційного аналізу між загальною шкалою CIAS за методикою Інтернет- залежності Чен (шкала CIAS) в адаптації В.Л. Малигіна та усіма шкалами методики діагностики міжособистісних відносин Т. Лірі, включаючи інтегративні шкали домінування, дружелюбності у обох категоріях Я-реального та Я-ідеального ми отримали результати, які свідчать про те, що випробувані з високим рівнем інтернет залежності (не зважаючи на те, які властивості вони приписують Я-реальному) бажають бути більш впевненими у собі (але не диктаторами), більш завзятими і наполегливими, але не власними, більш скромними та емоційно стриманими, але не пасивними та не слабвовольними, більш чемними, ніж є на тепер. Бажають навчитися прислухатися до думки оточуючих, але не принижуватися при цьому.

При аналізі кореляційних взаємозв'язків загальної шкали інтернет залежності за методикою Інтернет- залежності Чен (шкала CIAS) в адаптації В.Л. Малигіна CIAS та значеннями середнього арифметичного восьми базових шкал методики діагностики міжособистісних відносин Т. Лірі ми змогли визначити, що чим більш у випробуваного показник комп'ютерної залежності, тим більш при описі образу свого Я-ідеального юнак прагне до низьких показників тесту Лірі, які інтерпретуються «позитивно» (незалежно від того, як випробуваний описує своє реальне Я).

Також був встановлений взаємозв'язок інтернет залежності між шкалами методики Інтернет- залежності Чен (шкала CIAS) в адаптації В.Л. Малигіна. За результатами даного аналізу треба відмітити прагнення випробуваних з інтернет залежністю до змінення шизоїдних рис свого характеру у бік більшої соціабельності. А також про прагнення випробуваних з комп'ютерною залежністю до підвищення своєї самооцінки, бажання звільнитися від схильності завжди ставити себе на останнє місце, від схильності у всьому і всім поступатися, звільнитися від постійного почуття провини у чомусь. Юнацький вік є фактором ризику виникнення комп'ютерної залежності. Отже серед усього різноманіття факторів, що сприяють розвитку комп'ютерної залежності юнаків, можна виділити індивідуально особистісні та соціально-психологічні. Тому вже сьогодні потрібним є комплексний інтегративний підхід до проблеми вивчення психологічних особливостей залежності юнаків від інтернету, з погляду як медичних психологів, практичних психологів, педагогів, так і психіатрів, для напрацювання методів профілактики інтернет адикції.

Література:

1. Бикова С.В., Бабчук О.Г. Особливості саморозвитку особистості майбутніх фахівців – збірника наукових праць «Теорія і практика сучасної психології», 2020 № 1 (том 1) с .8 – 12
2. Вукoвa S. V., «Interconnection between risk-taking and passionarity of persons of young age» - збірник наукових праць «Вісник національного авіаційного університету. Серія: педагогіка. Психологія» № 1 (16), 2020 с.151 – 156
3. Risk in behavior and professional activity/ S. Вукoвa // Word Science: Multidisciplinary scientific edition. – 2018. – №5 (33). – С. 11-16 . (Збірник індексується в наукометричній базі даних Index Copernicus)

4. Young K., Kimberly S. What makes the Internet Addictive: potential explanations for pathological Internet use / Paper presented at the 105th annual conference of the American Psychological Association, August, 1997, Chicago, IL; <http://www.pscw.uva.nl/sociosite/psyberspace.html>

Бикова Тетяна Валеріївна – здобувачка першого (бакалаврським) рівня вищої освіти за спеціальністю 035 «Філологія» (перша – китайська, друга – англійська), 4 рік навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Науковий керівник: Петінова Оксана Борисівна – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ПРІОРИТЕТНЕ ЗАВДАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Однією з найактуальніших проблем сьогодення в Україні є збереження здоров'я нового покоління. Навіть висока увага з боку суспільства не поліпшує ситуацію з низьким здоров'ям школярів. Кількість здорових дітей в нашій країні, за різними даними, коливається від 4 до 10%. На сьогоднішній день, 36% учнів загальноосвітніх шкіл мають низький рівень фізичного здоров'я, 34% - нижче за середній, 23% - середній, 7% - вище середнього, і лише 1% - високий [4].

У зв'язку з цим актуалізується завдання пошуку ефективних навчальних технологій, в яких збереження здоров'я учнів є пріоритетним завданням навчально-виховного процесу. Цьому сприяє до сприяє «Національна доктрина розвитку освіти» пріоритетним останніх років. У завданням якої є виховання людини в дусі відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих як до найвищої індивідуальної і суспільної цінності [5]. Закон України «Про загальну середню освіту» спрямовує на формування особистості учня, розвиток його здібностей і обдарувань, забезпечення повноцінного фізичного розвитку й зміцнення здоров'я наділяють [6].

Вирішення проблеми здоров'язбереження присвячено праці сучасних науковців (І. Волкова, В. Єфімова, О. Іонова). здоров'язберігаючим технологіям у підготовці майбутніх фахівців (М. Зоріна, Г. Остапенко). Проте у працях, зазначених вище науковців недостатньо уваги приділено механізмам впровадження здоров'язберігаючих технологій у навчальний процес ВНЗ.

Як зазначає І. Волкова, поняття «здоров'язберігаючі технології» об'єднують в собі всі напрями діяльності освітнього закладу щодо формування, збереження та зміцнення здоров'я учнів. Однак поняття «здоров'язберігаюча» можна віднести до будь-якої педагогічної технології, яка в процесі реалізації створює необхідні умови для збереження здоров'я суб'єктів освітнього процесу - учнів та вчителів. І саме головне, що будь-яка педагогічна технологія має бути здоров'язберігаючою [3].

Вважаємо, що здоров'язбереження повинно бути якісною характеристикою будь-якої освітньої технології. Однак, згідно логіки й методології сучасних підходів до технологізації навчання, проблеми здоров'язбереження учнів слід вирішувати у конкретних навчальних технологіях, які зберігають здоров'я та спрямовані на його покращення. Для цього потрібно розробляти й впроваджувати ефективні здоров'язберігаючі технології в яких збереження та покращення здоров'я є пріоритетним завданням.

Під змістом здоров'язберігаючих технологій Т. Бойченко пропонує розуміти:
- сприятливі умови навчання дитини в школі (відсутність стресових ситуацій, адекватність вимог, методик навчання та виховання);

- оптимальну організацію навчального процесу (відповідно до вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм);
- повноцінний та раціонально-організований руховий режим.

На його думку сутність здоров'язберігаючих та здоров'яформуючих технологій постає в комплексній оцінці умов виховання і навчання, які здійснювати моніторинг показників індивідуального розвитку, прогнозувати можливі зміни здоров'я і проводити відповідні психолого-педагогічні, корегувальні, реабілітаційні заходи з метою забезпечення успішності навчальної діяльності та її мінімальної фізіологічної "вартості" [1]. Розглядаючи класифікацію технологій здоров'язбереження, що існують О. Ващенко [2] виокремлює такі типи:

- здоров'язберігаючі - технології, що створюють безпечні умови для перебування, навчання та праці в школі та ті, що вирішують завдання раціональної організації виховного процесу (з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм), відповідність навчального та фізичного навантажень можливостям дитини;

- оздоровчі - технології, спрямовані на вирішення завдань зміцнення фізичного здоров'я учнів, підвищення потенціалу (ресурсів) здоров'я: фізична підготовка, фізіотерапія, ароматерапія, загартування, гімнастика, масаж, фітотерапія, музична терапія;

- технології навчання здоров'ю - гігієнічне навчання, формування життєвих навичок (керування емоціями, вирішення конфліктів тощо), профілактика травматизму та зловживання психоактивними речовинами, статеве виховання. Ці технології реалізуються завдяки включенню відповідних тем до предметів загально-навчального циклу, введення до варіативної частини навчального плану нових предметів, організації факультативного навчання та додаткової освіти;

- виховання культури здоров'я - виховання в учнів особистісних якостей, які сприяють збереженню та зміцненню здоров'я, формуванню уявлень про здоров'я як цінність, посиленню мотивації ведення здорового способу життя, підвищенню відповідальності за особисте здоров'я, здоров'я родини.

Отже, вважаємо, що здоров'язберігаючі технології є найбільш ширшими і включають в себе: оздоровчі технології, навчання здоров'ю та виховання культури здоров'я, оскільки вони є складовими збереження здоров'я та спрямовані у всіх напрямках діяльності загальноосвітнього закладу з формування й зміцнення здоров'я школярів.

Література:

1. Бойченко Т. Валеологія – мистецтво бути здоровим. *Здоров'я та фізична культура*. 2005. №2. С.1-4.
2. Ващенко О. Готовність вчителя до використання здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховному процесі. *Здоров'я та фізична культура*. 2006. № 8. С.1-6.
3. Волкова І. В. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://edu-post-diploma.kharkov.ua>
4. Єфімова В.М. Здоров'язбережувальні технології у контексті педагогічних досліджень [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2010-01/10yvmspi.pdf>
5. Контроль над тютюном в Україні. Другий Національний звіт. К.: МОЗ України, ДУ «Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України», 2014. 128 с.
6. Національна доктрина розвитку освіти [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>
7. Про загальну середню освіту [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/651-14>

Bykova Svitlana – Ph.D. associate professor at the Department Philosophy, Political Science, Psychology and Law Odessa National Academy of Civil Engineering and Architecture

Lungu Viorelia – Dr. associate professor, Department of Social and Human Sciences Technical University of Moldova

Bezverhni Vasilii – student Technical University of Moldova

TO THE QUESTION OF THE PSYCHOLOGY OF DECISION-MAKING: NEEDS OF THE TIME

The subjective concept of risk in the literature is presented fairly widely. The content of this concept is that the risk is considered as a subjective category, which characterizes the psychological relation of the subject to the outcome of personal and other actions, actions, activities. It is also believed that the category of "activity", which is often used to determine the risk, is not sufficiently successful within the same activity, entities may behave differently. Their behavior is quite free, although it reflects an objective necessity. Under the same conditions (situations), subjects can choose different lines of behavior, therefore, and risk differently.

The intellectual-psychological mechanism of inducing a person to free or involuntary generation (creation, provocation) of risk situations, a tendency to solve problems with a high degree of uncertainty, as the advantage of cases containing elements of risk in psychology is called risk-generating potential. Many studies also indicate the relationship of riskiness with the volitional personality. Thus, the tendency to risk is often combined with initiative, courage, determination, courage, bravery, passionarity, etc. AM Maximov believes that the more courageous and decisive the actions of the individual, the higher the risk and the likelihood of defeat. And people who have these traits are more at risk. So some authors determine the existence of positive emotions, satisfaction with risk.

He attention of domestic and foreign scientists was also aimed at the study of the relationship of predisposition to risk with other properties of the individual. A large number of works contains information on the relationship of predisposition to risk with high search activity [1], high self-confidence [5], high energy [3]. A special study of these issues, and, in particular, the influence of personal qualities on risky behavior, was devoted to the study VA. Petrovsky In his "climbing to risk" model, the readiness of the subject for "personal risk", which is associated with "activity aimed at meeting the danger and acting as the result of the free choice of the subject" [4] is considered.

Based on the above, it is possible to assume that the manifestations of predisposition to risk, accompanied by passion, purposefulness, unselfish risk, sensory passions, activity, and perhaps also passionarity.

The term "passionarity" comes from the Latin word "passio". In Latin, "passio" is suffering and passion, passion. One of the root words in European languages are different spontaneous shades. The "Pasion" of the Spaniards corresponds to the Latin meaning. The Italians also use "passione" to express their passionate love. The French and Romanians also use the terms "passion" and "passione" to characterize, mainly, carnal passions, impulses of thirst. The Englishmen introduced a new meaning to passionarity: for them, the "passion" is also an outbreak of anger, a blast of feelings. Poles are rage, rabies. And for the people of the north - the Dutch, Germans, Swedes, Danes, "passion" - admiration [5]. Obviously, predisposition to risk is accompanied by passionarity. Passionarity L Gumilev sees as a phenomenon that brings elements of activity and purposefulness, thus assuming that the energy of the passionate personality must be directed at the formation of a life-affirming worldview and a positive Self-concept, but manifested in the form of creative virtue. Outstanding passionarity is characterized by excellent organizational skills and the so-called passionate induction (contagion, the ability to lead a mass of non-patisan people). After all, sincerity causes sympathy, and activity, the more sacrificial, is contagious [1]. It is interesting to note that, on the one hand, in L Gumilev, "passionarity of an individual can be combined with any abilities: high, medium, small ...", on the other hand, passion, these people are mentally healthy and

even good, because "for the elementary forecast requires a high degree of passionate stress. " True, sometimes the impulse of passionarity is so strong that "... passionators can not force themselves to calculate the consequences of their actions" [2]. Passionarity of an individual is combined with abilities; it does not depend on external influences, being an attributive feature of human constitution; has nothing to do with ethical norms, equally easily generating exploits and crimes, creativity and destruction, good and evil, except indifference; it does not create from the person a "hero" leading the "crowd", since most passionarians are in the "crowd", defining its potentiality and the degree of activity at one or another moment of everyday life. The mods of passionarity are diverse: here is the pride that stimulates the thirst for power and glory in the ages; vanity that pushes on demagogy and creativity; greed that generates the savagers, criminals and scientists who accumulate knowledge instead of money; jealousy that multiply the cruelty and stimulate the protection of the hearth, and in applying to the idea of creating fanatics and martyrs [1, p. 55].

The theory of passionarity L. Gumilev is based on a description of bright historical personalities who were able to change the life of their ethnic group, bring it to a new level of development. Psychological science, conducting biographical research, was able to make a passionate portrait based on personal qualities and features of the character inherent in such people, which makes it possible to recognize passionarians of the present and direct their activities into socially meaningful activities. The interest in passionarity is traced in a number of psychological studies: MI Kovalenko traced the correlation of passionarity with the temperament and personality motivation; V.Ya. Bogdanov [6] conducted a comparison between the personal typology LM Gumilev [2] and the psychological typology of accentuation of the character of Leonhard; KI Frumkin [5] suggested that passionarity could be explained by the theory of sexuality of Z. Freud [4] and, consequently, being a manifestation of sublimated unconscious trains.

The passionate man has a high level of adaptation to the new conditions, as well as the ability to change the conditions for himself, improving the new environment. His ability to adapt is evaluated as super-adaptation.

References:

1. Gumilev L.N., & E.M. Goncharova (2008). *Konets i vnov' nachalo: populyarnyye lektsii po narodovedeniyu* [End and start again: popular lectures on ethnology]. M: – nauchnoye izdaniye seriya «Biblioteka istorii i kul'tury» – a scientific edition of the series «Library of History and Culture».
2. Gumilev L.N., & comp. V.A. Michurin (1993) *Slovar' ponyatiy i terminov teorii etnogeneza*.
4. Professional mobility of the future teacher AD ALTA: Journal of Interdisciplinary yResearch. N. lutsan, O. Bulgakova, O. Kuznetsova, S. Bykova Volume 11, Issue 2, Special Issue XX, 2021, P. 110-115.
5. Bykova S. V., Features of the connection between emotional intelligence and success motivation - збірник наукових праць «Габітус» випуск 12/2020, с. 67– 71 2–ye, ispr. i dop. –SPb.: Izd. tsentr «Gumanitarnaya Akademiya»
6. Troitskaya I.V., & M.K. Tutushkina (2002) *Psikhologiya riska, protsessa prinyatiya resheniy i innovatsiy* [Psychology of risk, decision-making and innovation]. *Prakticheskaya psikhologiya dlya ekonomistov i menedzherov.* – SPb. : uch. posobiye. Didaktika Plyus – Practical psychology for economists and managers.

Войтенко Н. С. – старший викладач Фахового коледжу Міжнародного гуманітарного університету

Семененко Т. І. – студентка 3 курсу Архітектурно-художнього Інституту Одеської державної академії будівництва та архітектури

МОТИВАЦІЙНИЙ БІОХАКІНГ: ПРОВІДНА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧА ОСВІТНЯ ТЕХНОЛОГІЯ

Ринок сучасних освітніх послуг вже готовий до застосування провідної освітньої здоров'язберігаючої технології – мотиваційного біохакінгу [1,2,3]. Однак, як саме зробити свій спосіб життя здоров'язберігаючим, у той час, коли сучасні технології прискорюють процес глобальних світових змін [1], які нерідко шкідливо впливають на людство. Саме тому, вирішенню проблеми здоров'язбереження присвячено багато праць сучасних науковців [4,5]. Проте, у них недостатньо велику увагу приділено механізмам упровадження здоров'язберігаючих технологій саме у навчальний процес.

Так, інноваційним поглядом на турботу про здоров'я сьогодні варто вважати мотиваційний біохакінг. Зробивши його частиною свого життя, людина здатна взяти під контроль усі системи свого організму та запобігати хворобам. Загалом біохакінг – це оздоровча практика, яка спрямована на поліпшення фізичного, емоційного, інтелектуального і духовного здоров'я; досягнення довголіття та підвищення якості життя. Вона містить у собі елементи превентивної, антивікової медицини та психології й передбачає комплексний підхід до коригування всіх аспектів життєдіяльності – харчування, сну, фізичних навантажень та ін.

В основі мотиваційного біохакінгу лежить діагностика. Так, щоб виявити хворобу та ризики для здоров'я, прихильники цього напряму передусім проходять повне медичне обстеження. Як інструменти для дослідження використовуються функціональні, лабораторні та інші методи діагностики. Для вимірювання параметрів здоров'я також застосовуються передові гаджети, наприклад, фітнес-трекери, розумні ваги та інші девайси. На основі отриманих даних лікарі складають індивідуальну програму «біологічного злому» організму та поліпшення здоров'я. Залежно від того, які цілі переслідує біохакер, вона може містити такі моменти, як: корекція харчування; контроль гормонів; детоксикація організму, нормалізація сну; поліпшення мозкової діяльності та розвиток когнітивних функцій; боротьба зі стресом і підвищення стійкості до стресу; складання індивідуальної програми тренувань та ін.

На думку Андреа Майєра [4], 75% нашого здоров'я залежить від самого способу життя людини: лише 20% визначається спадковими факторами і 5% через невдачу. Відтак, розглядаючи класифікацію існуючих технологій здоров'язбереження О. Ващенко виокремлює такі їх різновиди: 1) здоров'язберігаючі технології, що створюють безпечні умови для перебування, навчання та праці та ті, що вирішують завдання раціональної організації освітньо-виховного процесу, відповідність навчального та фізичного навантажень можливостям дитини; 2) оздоровчі технології, спрямовані на вирішення завдань зміцнення фізичного здоров'я учнів, підвищення потенціалу (ресурсів) здоров'я: фізична підготовка, фізіотерапія, ароматерапія, загартування, гімнастика, масаж, фітотерапія, музична терапія; 3) технології навчання здоров'ю – це гігієнічне навчання, формування життєвих навичок (керування емоціями, вирішення конфліктів тощо); 4) профілактика травматизму та зловживання психоактивними речовинами, статеве виховання. Проаналізувавши дану класифікацію різновидів технологій здоров'язбереження та їхній зміст, вважаємо, що здоров'язберігаючі технології включають у собі: оздоровчі технології, навчання здоров'ю та виховання культури здоров'я. [1, с. 56]

Засновник біохакінгу Дейв Аспрей і винахідник Bulletproof Coffee надихнули інших вчених актуалізувати нові методи мотиваційного біохакінгу [1]. На думку науковця Едуарде де Вільде [2] усе вимірюється та зберігається на інформаційній панелі, яка пов'язана з

різними програмами, такими як MyFitnessPal (харчування), Oura (сон і фізичні вправи), KetoMojo (глюкоза та кетони) та ін.

Культивація навика рівності усіх систем організму констатує, що один і той самий навик позитивно впливає на дві грані спектра наших проявів [3, с. 2]. Рівність припускає невмішанняне вмішування в природний потік суб'єктивних почуттів, тоді як апатія означає безвідмінність від контрольованого результату об'єктивних подій [3, с. 3].

Отож можна зробити висновок: значення здоров'язберігаючих технологій найбільш вагоме серед усіх відомих освітніх технологій за ступенем впливу на здоров'я людей, а саме поняття «здоров'язбережувальні технології» варто розглядати як частину педагогічної науки, яка вивчає і розробляє цілі, зміст і методи навчання здорового способу життя.

Література:

1. Здоровозберігаючі освітні технології у ВНЗ / Л. Б. Волошко, Є. В. Вишар // IX Международная научно-практическая Интернет-конференция «Наука в информационном пространстве» (10–11 октября 2013 г.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/2013-nauka-v-informatsionnom-prostranstve/pe2_voloshko.htm.
2. Едуарду де Вільде та Деббі ван Соест, Біоакінг: 11 порад, як уповільнити старіння та отримати більше енергії з завтрашнього дня [Електронний ресурс]. Ініціатором створення блогу є Mind&Health. – URL: <https://mindandhealth.nl/biohacking-11-tips-om-je-veroudering-te-vertragen-en-vanaf-morgen-meer-energie-te-hebben/>.
3. Шинзен Янг. Що таке рівнісність?», // Стаття [15 вересня 2015 року; переклад з англійської Віктора Ширяєва, 2010-2022.] – URL: <https://victorshiryaev.org/shinzen-in-russian/>
4. Інструменти гігантів. Секрети успіху, прийоми підвищення продуктивності та корисні звички видатних людей. Тімоті Ферріс.-Добра книга .Рік: 2019. -850с.
5. Шинзен Янг .Увага до змін. // 2008; пер. з англ. В. Ширяєва, 2010-2022. – URL: <https://victorshiryaev.org/shinzen-in-russian/>

Іванова Оксана Станіславівна – кандидат філософських наук, професор кафедри філософії, психології та педагогіки Державного університету інтелектуальних технологій і зв'язку

Єфімова А.Г. – студентка 3 курсу Архітектурно-художнього Інституту Одеської державної академії, будівництва та архітектури

ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ УПРОВАДЖЕННЯ БІОЕТИКИ В ОСВІТНЮ ПРАКТИКУ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Людству терміново була потрібна нова мудрість, яка була "знанням про те, як використовувати знання" для виживання людини і поліпшення її життя. Концепція мудрості як керівництво до дії та знання, необхідне для досягнення соціального блага та покращення якості життя, називається наукою виживання. На наш погляд така наука має ґрунтуватися на знанні біології і водночас виходити за межі її традиційних уявлень; включати у сферу свого розгляду найістотніші елементи соціальних та гуманітарних наук, серед яких особливе значення все ж належить філософії, яка розуміється як "любов до мудрості". Сьогодні така наука є, і це біоетика, яка стала не просто науковою галуззю, а новою мудрістю, яка б об'єднала два найбільш важливі і вкрай необхідні елементи - біологічне знання та загальнолюдські цінності [1].

На початку свого виникнення біоетика була багатодисциплінарною галуззю дослідження, наразі вона є повноцінною наукою. По мірі того як біотехнології приходили у життя людства - біоетика розвивалась і виникали питання, пов'язані з її впровадженням [2].

Засновник біоетики американський онколог Ван Ренсселлер Поттер розглядав її як область інтеграції між наукою та системою людських цінностей, природним і гуманітарним знанням, як систему знання та практики, що регулює втручання людини в будь-яке життя в

межах біосфери. В умовах сьогодення актуальність біоетичної проблематики, усвідомлення її важливості зумовлені необхідністю повернення до моральних засад духовності, протистояння гіпертрофованому технічному прогресу, в якому технократичний погляд фахівця з домінуванням принципу корисності деформує духовність людини [4].

Методологічний потенціал біоетичної освіти полягає в органічній взаємодії природничого та соціогуманітарного знання; ідеї цінності життя, єдності людини та живої природи, коеволуції суспільства та природи, повноцінної відповідальності майбутнього фахівця перед життям та всесвітом; гармонізації зв'язків природи та соціуму.

Біоетика, як інтегральний міждисциплінарний напрям у сучасній науці, дає інтелектуальне підґрунтя та соціальне оформлення публічним дискусіям, у ході яких суспільство приймає рішення про те, де проходять межі людського існування. Крім того, біоетика, як наука, має особливий статус відкритості. Це зумовлено невирішеністю багатьох її проблем, які кожного разу потребують конкретних ситуативних рішень щодо морального вибору та особистої відповідальності. Біоетика сконцентрована переважно на аналізі окремих випадків, моральних колізій, казусів, складних з моральної точки зору для прийняття рішень.

З іншого боку, біоетика носить глобальний та універсальний характер, відкриває нову «постлюдяність», висвітлюючи нові моральні норми поведінки, орієнтує людину на відмову від антропоєгізму та вчить її проявляти повагу та відповідальність по відношенню до всього природного світу.

Біоетика об'єднує різні системи цінностей : біологічні (фізичне існування, здоров'я людини), особистісні (особиста безпека, самоповага), соціальні (права на достойну якість життя), екологічні (усвідомлення самоцінності природи, її унікальності). Тому вивчення біоетики розширює межі корпоративної свідомості фахівців різних напрямів підготовки, дозволяє перебороти вузькі рамки буденності, готує їх до осмислення глобальних проблем людства, стаючи світоглядною основою всіх видів діяльності людини.

Біоетична освіта, на нашу думку, виконує такі основні функції: аксіологічну – поєднання фахових знань з біоетичними цінностями і мораллю задля досягнення найвищого ступеня екологічної відповідальності фахівця, його активної життєвої позиції; світоглядну – формування біоетичного ноосферного світогляду; превентивну – формування природоохоронних мотивацій, підготовка до професійної діяльності з позицій моральних норм професійної та наукової діяльності; нормативну – засвоєння моральних принципів, норм і правил – специфічного кодексу етичної відповідальності фахівця певного напрямку підготовки [3, 5].

Враховуючи вищезазначене вважаємо, - впровадження біоетики в освітню практику вищих навчальних закладів дозволить сформувати біоетичний світогляд майбутніх фахівців, сприятиме формуванню відчуття повноцінної відповідальності за результати професійної діяльності з урахуванням біоетичних норм і правил.

Література:

1. Запорожан В. М., Аряєв М. Л. Біоетика: підручник для вищ. мед. навч. закладів. Київ : Здоров'я, 2005. - 288 с.
2. Пустовит С.В. Глобальная биоэтика: становление теории и практики: [монография]. - Киев, 2009. - 324 с.
3. Хіміч С.Д., Кулик Я.М. Проблеми біоетики при навчальному процесі та дослідженнях з залученням дітей // Біоетика-путь к мировым стандартам //Тезиси докл. 2-го междунар. Симпозиума 4-7 октября 2005г.- Харьков, 2005. - С.189-190.
4. Goldim, J. R. (2009). Revisiting the beginning of bioethics: The contribution of Fritz Jahr (1927). *Perspect Biol Med, Sum*, 377—380.
5. Основи біоетики і біобезпеки : [посібник] / С. Н. Вадзюк, Н. М. Волкова. – Тернопіль : ТДМУ : Укрмедкнига, 2019. – 128 с.

Секція 4 ОСВІТНІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ДУХОВНОЇ ТА СВІТОГЛЯДНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Атаманюк Зоя Миколаївна – доктор філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

СУЧАСНА ОСВІТА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЦІННОСТЕЙ СВОБОДИ

Проблема свободи у філософії осмислюється, як правило, по відношенню до людини і її поведінки (свобода в природі осмислювалась як випадковість, як «непізнана необхідність»). У історії філософії свобода традиційно розглядалася в її співвідношенні з необхідністю. Вона отримала розвиток в таких філософських проблемах, як свобода волі і відповідальності людини, можливість бути вільним, свобода як сили, регулююча громадські стосунки.

Для особи володіння свободою – це історичний, соціальний і моральний імператив (веління), критерій її індивідуальності і рівня розвитку суспільства. Довільне обмеження свободи особи, жорстка регламентація її свідомості і поведінки, зведення людини до простого «інструменту» в соціальних і технологічних системах завдає шкоди як особі, так і суспільству. Врешті саме завдяки свободі особи суспільство набуває здатності не просто пристосовуватися до наявних природних і соціальних обставин навколишньої дійсності, але і перетворювати їх відповідно до своїх цілей. Конкретним матеріальним носієм свободи, її суб'єктом завжди є особа, а відповідно і ті спільності, в які вона включена, – нації, соціальні групи, класи [1, с.211].

Впродовж розвитку людського суспільства багато разів змінювалися погляди на цінність людини в залежності від соціально-економічного устрою суспільства, його структури, ідеології, світоглядних систем, ціннісних парадигм та інших чинників, що знайшло відображення у світовій та вітчизняній філософській думці. В процесі становлення аксіологічної теорії проблема загальнолюдських цінностей розглядалася у взаємозв'язку з проблемами буття людини, сферами її життєдіяльності, матеріальною та духовною культурою. Цим пояснюється зацікавленість різних галузей наукового пізнання даною проблемою. Зокрема, в центрі наших зацікавлень знаходиться система освіти та її відношення до цінностей свободи. Роль освіти в умовах інформаційного суспільства особливо зростає, адже не матеріальний капітал, а інтелектуальний стає засобом виробництва. Розвиток системи освіти великою мірою свідчить про розвиток суспільства. Вироблення чіткої концепції розвитку освіти, сформування на основі цього культурної програми розвитку суспільства свідчить про високий розвиток цього суспільства. Саме молодь повинна бути рушієм суспільних трансформацій. Стара система освіти нездатна подолати екзистенціальний вакуум, викликаний сучасною цивілізаційною кризою. В Україні впевнено імплікують «наздоганяючу» економіку і «наздоганяючу» освіту. Прикрість у тому, що у процесі гонки за новими підходами, тенденціями, парадигмами наше суспільство не працює над виробленням своїх власних моделей освітнього розвитку, який полягає не в «ксероксній» культурі наслідування, а у виробленні власного підходу на основі традиційності мислення і специфіці культурних цінностей. Школа, зміст і методи викладання якої визначаються державою, часто ставилася на службу тоталітарним режимам. Але і при демократії в державних школах педагогічна орієнтація залежить від пануючих політичних напрямків. Школа, що знаходиться під впливом політичних або економічних інтересів, хоча і може спрямувати розвиток людини у певному руслі, але здатна лише в обмеженій мірі врахувати власні умови і закони цього розвитку. Це відноситься до державних школах і в демократичній державі. Тут панують деформуючі впливи, що виникають в результаті злиття ролі державного службовця і вихователя. Як можна виховати

молодь у душі свободи і відповідальності, якщо школа за допомогою своєї бюрократичної структури управляє вчителями через різні інструкції і дріб'язково опікає їх в їх педагогічній діяльності?

Створення незалежних від держави, вільних шкіл надзвичайно актуально. Але перетворення шкільної системи від зрощеної з державою у вільну вимагає більшого, ніж просто відмова від державного управління і його бюрократії. Воно вимагає створення педагогіки, орієнтованої на людину. Вільна школа була б лише тулубом без голови, якщо б вона зберегла старий зміст і старі методи викладання, прийняті в державних школах, старі форми підготовки вчителів.

На наш погляд, феномен освіти проявляється в тому, що змінюється соціальна роль освіти в сучасному світі, перш за все, як сфери зайнятості і як специфічної індустріальної галузі, в яку залучені значні маси населення.

Цілком природно, що розвиток філософії освіти потребує наукового обґрунтування та філософської рефлексії, а саме: переосмислення педагогічних ідей шляхом їх наукової інвентаризації та подальшої теоретичної реконструкції, визначення ідеалу освіченої людини та впливу філософії на освіту. Вирішення даних завдань можливо на засадах нової раціональності, котра, по-перше, фокусує увагу на відтворенні умов і структури проблемних ситуацій, в які потрапляє сучасна людина у своїх взаємовідносинах із реальністю, по-друге, предметом якої виступає реальність людської дії, реальність становлення і формування дійсності через діяльність, що передбачає саморозвиток її суб'єктів.

Література:

1. Гобозов И.А. Социальная философия: учебник для вузов . М. : Академический проект, 2007. 352.
2. Лутай В. Філософія сучасної освіти: Навчальний посібник. К.: Центр «Магістр - 5» Творчої спілки вчителів України, 1996. 256 с.

Бабчук Микита Ігорович – аспірант кафедри теорії та методики практичної психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ВІДОБРАЖЕННЯ ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ У ЗОВНІШНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

У суспільстві відбувається актуалізація перфекціоністських тенденцій особистості щодо багатьох аспектів її буття. Даний феномен пов'язується з культом, що запанував успіх та благополуччя [7], з технологічним бумом з поширенням споживчих цінностей [6], з феноменом індивідуалізації у сучасній культурі, культурі нарцисизму [1, 4, 6]. Соціокультурні фактори зумовлюють значимість зовнішнього вигляду для сучасної людини, по-перше, визначаючи його як засіб репрезентації життєвого благополуччя, задоволеності життям, успішності та спроможності, цінних у суспільстві, а, по-друге, відводячи йому вагомий роль у реалізації життєвих планів особистості, зокрема професійних. Так, на підтвердження останньому, є вказівки на те, що в різних галузях професійної діяльності, непов'язаних з індустрією краси та моди, де зовнішній вигляд, що відповідає певним стандартам, є головною «професійною якістю», дедалі більшу цінність набуває молодий вигляд, а наявний тиск на ринку праці визначає прагнення бути підтягнутим і виглядати здоровим і робить видимі ознаки старіння неприйнятними [5]. Зовнішній вигляд все більшою мірою співвідноситься з деякими «ідеальними зразками зовнішності», які активно пропагуються засобами масової інформації, та асоційовані з певними стратифікаційними та гендерно-віковими характеристиками. Зразки ідеальної зовнішності, що транслуються у ЗМІ, також пов'язані зі здоровим образом власників гарної зовнішності.

Відповідно до цього зовнішній вигляд сучасної людини неодмінно повинен бути відображенням ведення цього способу життя. В результаті всього цього до зовнішнього

вигляду людини в сучасному суспільстві пред'являються все більші вимоги у певному напрямку: зовнішній вигляд має бути красивим, привабливим (для протилежної статі), доглянутим, сексуальним, здоровим; компоненти, що входять до його структури, наприклад, обличчя, крім цього, – виразним; тіло – підтягнутим, добре складеним; оформлення зовнішнього вигляду – цікавим, приємним, ефектним тощо.

Відповідність зовнішнього вигляду людини даним соціальним очікуванням щодо його зовнішнього вигляду, а також самооцінювання свого зовнішнього вигляду у напрямі приписування йому таких характеристик, як «гарний», «привабливий», «здоровий», «доглянутий», «сексуальний» на противагу «некрасивому», «непривабливому», «нездоровому», «недоглянутому», «несексуальному» і т.д. стає свідченням його соціальної адаптованості у світі. Все це вказує на поширеність прагнень «поліпшувати» свій зовнішній вигляд, наближати його до наявних зразків красивого/привабливого зовнішнього вигляду, у зв'язку з чим саме він стає об'єктом перфекціоністських устремлінь особистості, що визначає актуальність дослідження перфекціонізму щодо зовнішнього вигляду людини.

Останнім часом з'явилися роботи, присвячені вивченню взаємозв'язку перфекціонізму та афективно-когнітивних змінних, що стосуються тілесності людини, таких як особливості сприйняття «кордонів образу тіла» (В. Травова, 2008), задоволеність образом тіла (І. Малкіна-Пих, 2010) та окремими його параметрами: мускулатурою, повнотою, зростанням (Debbie L. Grammas, Jonathan P. Schwartz, 2009). Також перфекціонізм вивчається у контексті виявлення певних особистісних психологічних характеристик у людей, які вдаються до різноманітних тілесних практик, причому у більшості досліджень фіксується дезадаптивний характер даних особливостей: є вказівки на перфекціоністські тенденції особи у зв'язку з вивченням факторів ризику розладів особистісної дезадаптації у пацієнтів естетичної хірургії з прикордонно-нарцисичним синдромом (Л. Баранська, 2008, 2010), визначено роль перфекціонізму у дисфункціональній системі особливостей самосвідомості аутодиструктивної особистості у хворих на нервову анорексію (П. Циганкова, 2010), виявлено співвідношення феноменів патологічного та нормального перфекціонізму та супутніх їм синдромів психологічних характеристик: афективно-когнітивних особливостей особистості, стилю саморегуляції та міжособистісної комунікації у професійних та непрофесійних спортсменів (В. Травова, 2008). Є роботи, які присвячені вивченню перфекціонізму як фактору формування неадаптивної (залежної, компульсивної) поведінки щодо тілесних практик: залежності від тренувань (exercise dependence) (Howard K. Hall, Andrew P. Hill, 2009); ескалації таких видів харчової поведінки, як дієта та харчові кутежі (binge eating) (Angela S. Cain, Anna M. Bardone-Cone, 2008) та ін.

П. Хьютт та Г. Флітт розуміють перфекціонізм як «особистісний конструкт, що характеризується прагненням до бездоганності та постановкою високих стандартів» [8, с. 22]. Цей конструкт відбиває взаємодія когнітивних, емоційних, мотиваційних та поведінкових факторів та процесів. У структурі конструкту авторами виділяються три складові: перфекціонізм, орієнтований на себе, (завищені, нереалістичні вимоги до себе самому, посилене дослідження себе, суворая самокритика); перфекціонізм, орієнтований на інших (передбачає наявність надзвичайно високих стандартів, встановлених людиною для інших людей, вимогливість до них, нетерпимість, небажання прощати помилки, недосконалості) і соціально-приписаний перфекціонізм (переконання суб'єкта в тому, що до нього оточуючі пред'являють надмірно високі вимоги, яким необхідно відповідати, щоб заслужити схвалення та прийняття, уникнути негативної оцінки). У соціально-психологічному значенні конструкт перфекціонізму може бути зрозумілий як певний тип спрямованості особистості, що полягає в сукупності стійких мотивів, переконань та установок, пов'язаних з необхідністю бути досконалим щодо себе та інших. Що стосується перфекціонізму, то об'єктом даної спрямованості виступає зовнішній вигляд людини.

Зовнішній вигляд є динамічною, варіабельною, конструйованою сукупністю трьох взаємопов'язаних підсистем: статичних, середньодинамічних та динамічних компонентів [3]. Зовнішній вигляд людини виступає у ролі посередника у ситуаціях соціального спілкування

з іншими людьми: він є конструктором Я-для-другого, що функціонує у ситуації спілкування у зв'язку з необхідністю уявляти себе іншому, конструювати себе йому. На цій основі формується певне враження у партнера щодо спілкування про суб'єкт, його ставлення до суб'єкта [3]. Важливою функцією зовнішнього вигляду є формування соціально-психологічного образу людини, її гендерної, вікової ідентичності, вказівку на соціально-стратифікаційні показники індивіда [2]. Крім цього, власний зовнішній вигляд виступає об'єктом пізнання самим індивідом, і цей процес супроводжується емоційно-оцінним ставленням до свого зовнішньому вигляду (у тому числі до відображеного зовнішнього вигляду). Зовнішній вигляд займає певне місце у ціннісно-смысловій картині світу людини [2], що відбивається у ступені значимості зовнішнього вигляду у структурі відносин особистості.

Таким чином, під перфекціонізмом як соціально-психологічним феноменом розуміють певний тип спрямованості особистості на власний зовнішній вигляд як інтегрального утворення, яке полягає у сукупності стійких мотивів, переконань та установок, пов'язаних з необхідністю виглядати абсолютно (ідеально) і характеризується значимістю свого зовнішнього вигляду в структурі відносин особистості та певної самооцінкою свого зовнішнього вигляду.

Отже, надзвичайно актуальним та своєчасним виявляється вивчення перфекціонізму, спрямованого на зовнішність, для позначення якого у наступних наших роботах буде використовуватися термін «фізичний перфекціонізм».

Література:

1. Баранская Л.Т. Факторы риска расстройств личностной адаптации у пациентов эстетической хирургии: автореф. дис. ... доктора псих. наук. М., 2010. 44 с.
2. Лабунская В.А. Не язык тела, а язык души! Психология невербального выражения личности. Ростов н/Д: Феникс, 2009. 344 с.
3. Лабунская В.А. Экспрессия человека: общение и межличностное познание. Ростов-н/Д: Феникс, 1999. 608 с.
4. Парамонова В.В. Феномен телесного перфекционизма как социокультурная патология. *Культурно-историческая психология*. 2009. № 3. С. 34–41
5. Рамси Н., Харкорт Д. Психология внешности / пер. с англ. СПб.: Питер, 2009. 256 с.
6. Соколова Е.Т. Нарциссизм как клинический и социо-культурный феномен. *Вопросы психологии*. 2009. № 1. С. 67–81.
7. Холмогорова А.Б., Гаранян Н.Г. Культура, Эмоции и Психическое здоровье. *Вопросы психологии*. 1999. № 2. С. 61–74.
8. Hewitt P.L., & Flett G.L. Perfectionism in the self and social contexts: Conceptualization, assessment, and association with psychopathology. *Journal of Personality and Social Psychology*. 2001. № 5. P. 21–39.

Боринштейн Євгеній Русланович – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Бондаренко А. Р. – студентка 3 курсу Архітектурно-художнього Інституту Одеської державної академії, будівництва та архітектури

СОЦІАЛЬНІ ЛІФТИ ЯК МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

Актуальність даного дослідження полягає у тому, що поняття "соціальних ліфтів" останнім часом стало сильніше впроваджуватися в нашу реальність. Цей необхідний соціальний механізм тісно пов'язаний з нашим життям, через що став найважливішим завданням суспільства, яке прагне збереження своїх структур. У ході проведення

дослідження цього феномена було вирішено такі завдання: детальний аналіз трактування поняття "соціальний ліфт", виявлення його особливостей та проблем, важливість його впровадження у культуру.

Загалом соціальну мобільність можна охарактеризувати як рух або перехід індивіда або його сім'ї з одного статусу в інший. Таким чином, зсув може вироблятися вище або нижче і не завжди можна відразу визначити, чи є ця зміна позитивною або негативною. Такі соціальні зрушення можуть статися з часом, коли перехід виробляється через різні соціальні взаємодії, прагнення та бажання.

Мобільність більшою чи меншою мірою дає людям переваги, оскільки вони мотивовані різними факторами у суспільстві та працюють над досягненням нових ролей, які пропонують їм більш високий рівень життя та більшу винагороду. Багато соціологів вважають, що соціальна мобільність є хорошим критерієм для виміру успіху демократичного суспільства [1]. Адже саме мобільність сприяє зміні менталітетів, які сформувалися у суспільстві, і є стрижневим чинником суспільної стабільності, функціонування та виживання держави. У зв'язку з цим доцільно розглядати становлення системи управління як сукупність таких трансформаційних компонентів (мети, принципів, структур, статусів тощо) та зв'язків між ними щодо всіх напрямків [5].

Нові вимоги та стандарти якості життя громадян – є двигуном нових рівнів у суспільному розвитку, зв'язаним насамперед із політичною, правовою, соціальною та культурною трансформацією [2, 3]. Відповідно створення владою необхідних умов для успішної та ефективної самореалізації, розвиток потенціалу молоді, підтримка всіляких ініціатив у науці, суспільних та творчих сферах - підвищує добробут спільноти. Після цього соціальний ліфт стає невід'ємним механізмом суспільства або соціальним інститутом, за допомогою якого кожен має можливість змінити свій соціальний статус [4].

Принагідно зауважимо, що поняття соціального ліфта у науковий вжиток запровадив Пітірім Сорокін. Дослідник вважав, що людині для швидкої зміни свого статусу потрібно знайти зручний канал мобільності, тобто відповідний соціальний ліфт. Існують такі канали мобільності як: армія, церква (найзатребуваніший соціальний ліфт), освіта (найдоступніший соціальний ліфт, який здатний забезпечити вертикальне сходження людини від низького до більш високого соціального статусу), сім'я (шлюб) (практична реалізація соціального ліфта можлива лише тоді, коли у подружжя різний соціальний статус), бізнес (власність), держслужба, спорт, політика (орієнтуються на просування перспективних фахівців, що дозволяє забезпечити змінність кадрів та підтримувати конкуренцію між політичними діячами), мистецтво (нестандартний соціальний ліфт через вимоги до вроджених особливостей та талантів людини, тому користуватися ним може невелике коло людей), також можна виділити інтернет (розвиток сучасних технологій, популярність соціальних мереж, перехід бізнесу в онлайн-простір — ці чинники дуже вплинули на становлення нового цифрового соціального ліфта).

Соціологи зазвичай ділять "ліфти" за двома характеристиками: у якому напрямі відбувається рух і коли відбувається мобільність [2]. Виходячи з цих двох концепцій, соціальна мобільність може бути розбита на незалежні один від одного інші типи: горизонтальна та вертикальна мобільність.

Горизонтальна конкретизує зміну ряду занять людини, при цьому її загальне соціальне становище залишається незмінним. Вертикальна мобільність - відноситься до зміни професійного, політичного чи релігійного статусу людини, що викликає зміну її соціального стану.

Соціальна мобільність сильно залежить від загальної структури соціальних статусів та занять у даному суспільстві [1]. На соціальний статус також впливають такі чинники як: здоров'я (термін «соціальний градієнт» щодо здоров'я відноситься до ідеї про те, що нерівність щодо здоров'я пов'язана із соціальним статусом людини), як вже було вище згадано освіту (має значення як репутація вишу, так і отримана спеціальність), дохід (можна розглядати як частину теорії кривої Великого Гетсбі), раса (як фактор, що впливає на

мобільність і висхідний до колоніальних часів), стать (жінки, порівняно з чоловіками, відчують меншу соціальну мобільність [6].

У напрямку вивчення "соціальних ліфтів" можна звернути увагу на не менш важливі компоненти як: види соціальної мобільності (організована - переміщення людини або цілих груп вгору, вниз або по горизонталі керуються державою за згодою або без згоди людей; і структурна - викликана змінами у структурі економіки і відбувається поза волею та свідомістю окремих індивідів), маргінали (індивіди та групи, виключені із системи звичних соціальних зв'язків і що знаходяться на межах соціальних верств та структур) та дауншифтинг (гра на соціальне зниження, відмова від нав'язаних соціумом цінностей, повернення до себе, до своїх бажань) [7].

Таким чином, одним із шляхів регулювання індивідуальності буття людини є її просторова активність, бажання змінювати своє територіальне існування. Соціальний простір не дається людині в готовому вигляді, воно будується і організується ним самим.

Література:

1. Alesina, A. & Stantcheva, S. & Teso, E., 2018. "Intergenerational Mobility and Preferences for Redistribution," *American Economic Review*, American Economic Association, vol. 108(2), p. 521-554, February.
2. Benabou, R. and E.A. Ok (2001), "Social mobility and the demand for redistribution: the poutm hypothesis", *Q J Econ*, Vol. 116/2, pp. 447-487
3. Bibi, S., J.Y. Duclos and A. Araar (2014), "Mobility, taxation and welfare". *Social Choice and Welfare*, Vol. 42/3, pp. 503-527.
4. Chan, T.W. (2018), "Social mobility and the well-being of individuals". *The British Journal of Sociology*, Vol. 69/1, pp. 183-206.
5. Коваліско Н. В. (2015) Специфіка й механізми функціонування соціальних ліфтів у сучасному суспільстві. Актуальні проблеми філософії та соціології. № 6. С. 79–82.
6. Бауман З. Індивідуалізоване суспільство. Пер. з англ. за ред. В. І. Л. Іноземцева. М.: Логос, 2002. - 390 с.
7. Хасанов І.І. Соціальні ліфти як засіб соціальної динаміки суспільства. *Інтеграція наук*. 2018. №8 (23). С. 273-274.

Гавриш Ніколь Євгенівна – студентка III року навчання спеціальності 034 «Культурологія» соціально-гуманітарного факультету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Науковий керівник: Самчук Лариса Сергіївна – кандидат філософських наук, викладач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

СТАН ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ПРОЄКТІВ ДЛЯ СІМЕЙ В УКРАЇНІ

Сім'я є важливим джерелом соціально-культурного та економічного розвитку суспільства, яка робить значний внесок у розвиток його духовного потенціалу. Вона продукує головне суспільне багатство – людину, витрачає на це певні духовні та матеріальні ресурси, сприяючи її формуванню, становленню і розвитку.

З одного боку, сім'я – досить авторитетне, замкнуте об'єднання людей, яке захищає свій внутрішній світ. З іншого, – осередок, відкритий для всього, що відбувається в суспільстві, світі. Спілкування в сім'ї складається не лише з волі її членів, але й під впливом зовнішніх умов соціально-культурного життя суспільства [1, с. 13]. Сучасна соціально-економічна ситуація в Україні спричинює значні ускладнення у виконанні сім'єю своїх функцій. Значна частина родин не змогла адаптуватися до нових соціальних і економічних умов. Це викликає в людей посилення емоційного напруження, роздратування й

агресивності. Зазначені негативні тенденції є небезпечними для суспільства, позаяк існує безпосередній зв'язок між інтенсифікацією сімейного неблагополуччя й тенденціями кількісного збільшення протиправної поведінки дітей і підлітків. Водночас сім'я залишається головним соціальним інститутом, де формуються й розвиваються соціально значущі цінності й настанови особистості, де виховують покоління.

Зростання суспільного статусу сім'ї, підвищення культурно-освітнього рівня її членів, розширення сфери побутового обслуговування населення значно посилили роль соціальних та морально-психологічних засад у використанні вільного часу. Нині ефективність виховної функції сім'ї, міцність психологічних зв'язків подружжя дедалі більше залежать від способу використання родиною вільного часу. Як свідчать дослідження, 70 – 80 % вільного часу ми проводимо у власних квартирах разом з сім'єю. Сфера сімейного дозвілля стає основою розвитку нового типу сім'ї. У зв'язку з послабленням господарсько-економічної функції у життєдіяльності сім'ї зростає функція вільного часу – необхідна умова гармонійного розвитку кожного члена сімейного колективу, підтримання в ньому сприятливого психологічного клімату, зміцнення подружніх стосунків.

Характеризуючи зміни в структурі вільного часу сім'ї, можна констатувати, що нині викристалізовується своєрідна поляризація форм дозвілля: з одного боку, розширюється час користування культурно-організаційними послугами відпочинку, переважно активними його формами, з іншого – простежуємо збільшення частки сімейного дозвілля в домашніх умовах. Цей факт можна пояснити різким розшаруванням суспільства за майновим чинником, що виникло останнім часом. Іншими словами, заможна частина суспільства має значну перевагу в можливостях використання вільного часу. При цьому телебачення поступово витісняє такі форми дозвілля, які традиційно проводили в домашніх умовах (самодіяльні творчі заняття, співи, рукоділля та інші аматорські захоплення).

ХОБФ «Соціальна служба допомоги» підтримує сім'ї, які опинилися в складних життєвих обставинах, в проєкті «Допомога сім'ям з дітьми» з 2012 року. Це родини, де є батьки або діти з інвалідністю, багатодітні сім'ї, родини вимушених переселенців тощо. Фонд допомагає батькам впоратися з труднощами, зберегти сім'ю для дитини і дитину в сім'ї. У проєкті ведеться робота щодо соціального супроводу сім'ї та допомоги фахівців до її виходу з кризи. Однак дуже важлива як соціальна, так і матеріальна підтримка у вигляді продуктів харчування та товарів першої необхідності. Оскільки процес соціальної роботи тривалий, саме допомога продуктами харчування дає можливість родині пережити складний період [3].

Громадська спілка «Українська мережа за права дитини» з 25 липня 2019 року розпочала реалізацію нового проєкту «Соціальна інфраструктура для внутрішньо-переміщених родин», що створений для того, щоб гарантувати, що соціальні послуги у громадах продовжать підтримуватись і надалі. Проєкт впроваджується Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) та Консорціумом партнерських організацій за фінансової підтримки Німецького уряду та Німецького банку розвитку. У проєкті беруть участь 12 громад Луганської та Донецької областей. Його метою є допомогти громадам організувати якісне надання соціальних послуг для сімей, що опинилися у складних життєвих обставинах. Проєкт має дві основні цілі: посилення соціальної згуртованості – розбудова обізнаності та усвідомлення важливості надання соціальних сервісів від імені громади її мешканцям; посилення континууму соціальних сервісів – тобто, їх безперервне надання у просторово-часовій перспективі [2].

Отже, сьогодні в Україні активно впроваджують проєкти для допомоги сім'ям, зокрема, внутрішньо-переміщеним, багатодітним, малозабезпеченим родинам. Цей процес сприяє соціальній згуртованості та стійкості населення.

Література:

1. Гайдукевич К. А. Морально-естетичні цінності в духовній культурі сучасної української молоді сім'ї : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. культурології : 26.00.01. Київ, 2011. 19 с.
2. Проект «Спільно. Соціальні послуги для сімей у громаді» URL: https://childrights.org.ua/projects/proect_spilno_sotsialni_posluhy_dlia_simei_u_hromadi/ (дата звернення: 03.10.2022).
3. Соціальна допомога. Мамо, я хочу їсти! URL: https://dobro.ua/project/mamo_ia_khochu_yisti_2/ (дата звернення: 05.10.2022).

Горицька О. В. – кандидат педагогічних наук, доц. кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов МГУ

Курілович К. В. – студентка III курсу Архітектурно-художнього Інституту Одеської державної академії будівництва та архітектури

ТЕХНОЛОГІЯ КАЙДЗЕН ЯК ОСВІТНЯ СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ДУХОВНОЇ ТА СВІТОГЛЯДНОЇ КУЛЬТУРИ

Миттєвий успіх - не більше, ніж цікавий міф. Іноді здається, що світові бренди та міжнародні компанії з'явилися нізвідки, а відомими стали за волею випадку. Однак, насправді такі досягнення є результатом багаторічної роботи, рухом від невдачі до невдачі без втрати ентузіазму. Успіх не дається легко. Для відкриття власної справи та створення компанії необхідні не лише нові ідеї та стартовий капітал, а ще й знання того, як саме правильно організувати робочий процес. Однією з найвідоміших бізнес філософій сучасного суспільства - є філософія кайдзен, основні принципи якої були сформовані ще в Японії, а трактується це слово як безперервне поліпшення. Мета такої технології полягає у вибудовуванні якісних стосунків між працівниками та налагодженні роботи на виробництві.

Головні принципи концепції кайдзен були розроблені Едвардом Демінгом-американським вченим, статистиком і консультантом з теорії управління якістю. Найбільшу популярність Е. Демінг отримав за свої інноваційні пропозиції щодо реорганізації підприємств, широко використовуваних в Японії та інших країнах за назвою «ощадливе виробництво». Він стверджував, що контроль якості слід передати безпосередньо у руки лінійних працівників.

Пізніше філософія кайдзен була поширена на Захід і популяризована Масаакі Імаї - японським теоретиком з питань організації та консультантом з менеджменту. Як власнику консалтингової компанії, яка займалась підбором менеджерів вищої ланки у найбільші холдинги світу, його авторству належать багато відомих книг, серед яких «Кайдзен: ключ до успіху японських компаній» та «Гемба Кайдзен: шлях до зниження витрат та підвищення якості».

Принадно зауважимо, що основні задачі наукової робіт Масаакі Імаї такі як-от: 1) характеристика структури та особливостей технології кайдзен; 2) аналіз ефективності даної концепції на прикладі провідних компаній світу; 3) застосування принципів кайдзен у повсякденному житті.

Отож, кайдзен — це підхід до безперервного вдосконалення, заснований на ідеї, що невеликі постійні позитивні зміни можуть принести значні покращення [1, с. 22].

Ключова ідея концепції кайдзен полягає в тому, що без вдосконалення в компанії не має проходити і дня. При цьому вдосконалювати потрібно все, починаючи з життя працівника найнижчого рангу і закінчуючи престижем компанії на світовому ринку. [1, с. 32]. Однак, сам по собі кайдзен не надає готової інструкції та не є універсальним «підручником успіху». Це швидше набір ідей і принципів, на які варто опиратися. Серед провідних елементів концепції кайдзен варто виділити наступні: командна робота; особиста дисципліна; моральний дух; брейн шторм-групи; банк ідей щодо покращення.

Найбільш поширена технологія кайдзен в Японії, - її підтримують серед своїх співробітників провідні компанії світу - Toyota, Mitsubishi, Nissan, Philips [2, с. 154]. Проте, неабиякого успіху, завдяки даній методиці досягла західна компанія- Nestlé S.A. Компанія є швейцарським транснаціональним виробником продуктів харчування і напоїв. Ощадливе виробництво та відсутність втрат є першорядною місією компанії. Ідеї кайдзен чітко простежуються у Корпоративних принципах діяльності та Політиці якості Nestlé [2, с. 108].

Відома німецька компанія Siemens також вирішила працювати за правилами концепції кайдзен. Так, було створено гасло «Хто перестав ставати кращим, той перестав бути хорошим». Рекомендації, спрямовані на всіх співробітників, повинні оптимізувати процес розробки та впровадження покращень. Співробітники мають бути готові відмовитися від свого традиційного мислення у стінах організації, а також від питання, чому щось не можна виконати. Також стверджується, що рішення, яке розроблено тільки наполовину, вигідніше застосовувати негайно, ніж чекати на повну стратегію протягом невизначеного періоду часу [2,71].

В основному систему кайдзен застосовують саме в компаніях і на виробництвах, хоча персональний кайдзен теж можливий, адже його принципи працюють і для кожної окремо взятої людини. Для самовдосконалення за даною методикою потрібно зробити наступне:

1. Поставити собі невеликі цілі. (Саме таке гасло використовує компанія Toyota.)
2. Поставити собі маленькі питання, відповідь на які стануть маленькими кроками до поставленої мети.
3. Позбавитись сміття. (Зробити це варто як фізично, так і психологічно.)
4. Ставайте кращими щодня. (Пройти на 10 кроків більше звичайного, вивчити два англійські слова замість одного, прочитати кілька сторінок книги, просидіти в телефоні на 5 хвилин менше, — все це має значення і приведе до гарних результатів.) [3,78]

Таким чином, кайдзен - це технологія безперервного вдосконалення заснована на ідеї постійних невеликих позитивних змін, принципи якої можна застосовувати і в повсякденному житті, і в бізнесі і на виробництві, та під час навчання.

Література:

1. Масаакі Імаї. Кайдзен: ключ до успіху японських компаній. - 1986 // Пер. з англ. М.: «Альпина Бизнес Букс», 2004. – 250 с.
2. Кокорева О. О. Применение философии Кайдзен для современного управления компаниями [Электронный ресурс] . О. О. Кокорева, В. М. Сасиев. Молодой ученый. – 2016. – №26. – С. 312-315. – URL: <https://moluch.ru/archive/130/36195>.
3. Коленсо, М. Стратегия кайдзен для успешных организационных перемен / М. Коленсо. — М.: ИНФРА-М, 2002. — 175 с.

Жарких Володимир Юрійович – доктор філософських наук, професор, зав. кафедри філософії, історії та політології Національного університету «Одеська політехніка»

ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ ФІЛОСОФІЇ

В потоці глобальних змін і перетворень сучасного світу філософія як інтелектуальна основа світогляду втрачає свої позиції, що виявляється, зокрема, в скороченні університетських курсів і програм. Цей процес зв'язаний серед багатьох інших причин також і з тим, що в масовій свідомості філософія представляється даремною наукою. Це уявлення, як вважав ще Ф.К.С. Шиллер, ґрунтується на тому, що значення філософії в житті людини завжди невірно розуміли і ще неправильно тлумачили і викладали.

На перший погляд, дійсно, здається, що філософія не виконує, як інші сфери людського знання, ніяких суспільно значущих функцій. Протягом довгого часу «Старенька Барбара» – Old Barbara – як у Оксфорді охрестили філософію, отримувала розвиток в роздумах філософів-теоретиків. Вони обговорювали відвернуті теми, винаходивши мало

зрозумілу термінологію, але не створювали нових життєздатних ідей, які могли б вплинути на позитивний розвиток практичного життя і безпосереднього повсякденного життєвого досвіду.

Філософія незмінно і традиційно і в нашій, технологічно просунутій реальності залишається умоглядною дисципліною, із-за чого катастрофічно знижується суть її місії і значення в розвитку людського пізнання і орієнтуру в практичному досвіді. Але як це не дивно, головні філософські питання з дивовижною завзятістю, як і колись, встають перед людиною, не отримуючи однозначної відповіді. Не втрачаючи своєї актуальності, вони примушують її задуматися про те, як жити далі, як визначити найоптимальніший вибір серед безлічі наукових/життєвих альтернатив.

Ще на початку минулого століття прагматисти-класики зробили спробу повернути філософії її відвічне, генетично закладене в ній призначення. В. Джеймс закликав світову інтелектуальну спільноту повернути філософські рефлексії лицем до людини, до реалій і практики її життя, потреб і очікувань. Його концепція виходила з постулату про те, що в своїй практичній діяльності людина завжди керується міркуваннями і думками, ведучими до поліпшення її життєвої ситуації, але не завжди отримує бажаний/очікуваний результат.

У цьому процесі найбільш надійним засобом, підставою або інструментом в пошуку способу ослаблення/поліпшення економічних, соціальних або інших труднощів служить знання філософії. Не слід вважати, що філософія дасть пряму відповідь на нерозв'язні життєві питання. Але філософія може запропонувати можливі альтернативи їх вирішення. Основна місія філософії, як вважав Ф.К.С. Шиллер, повинна полягати в тому, щоб показати, що в житті немає тупикових ситуацій. З будь-якого утруднення завжди можна знайти вихід, якщо проаналізувати його першопричину і подивитися на неї з іншого боку.

Як предмет навчання філософія вимагає не тільки особливої уваги до програми масової вищої освіти. Глибокого переосмислення потребує контент університетських курсів. Їх месидж повинен ґрунтуватися на головному постулаті прагматизму – практичній корисності і необхідності. Виходячи з цього постулату студент навчиться шукати і знаходити альтернативні шляхи вирішення завдань.

Для цього філософія повинна звільнитися від педантизму і академізму, а самим філософам треба звернутися до життєво важливих, гострих, пекучих проблем, які заслуговують на яскраве пояснення, що запам'ятовується. При цьому курс філософії повинен бути пов'язаний як з реальністю історичного моменту, так і з іншими науками, оскільки тільки філософія може зіставити результати різних наук і оцінити їх в світлі безпосереднього людського життєвого досвіду.

Закопайло Дар'я Сергіївна – здобувачка першого (бакалаврським) рівня вищої освіти за спеціальністю 035 «Філологія» (перша – китайська, друга – англійська), 4 рік навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Науковий керівник: Петінова Оксана Борисівна – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ОСВІТНІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ДУХОВНОЇ ТА СВІТОГЛЯДНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Освіта відіграє важливу роль у житті кожної людини, призначена, дає новому поколінню початкові знання культури, формує поведінку у дорослому житті і допомагає у виборі можливої ролі в суспільстві. У широкому сенсі слова, освіта — процес або продукт "...формування розуму, характеру або фізичних здібностей особистості..." [4].

Отже освіта не може і не повинна нав'язувати особистості якусь визначену ідентичність. Вона може тільки сформувати в особистості відповідні ресурси, які б дозволили їй здійснювати процес ідентифікації та самоідентифікації у світі, що глобалізується. Одним із визначальних таких ресурсів і є світоглядна культура особистості, формування якої і має бути провідним завданням освіти у добу глобалізації. Водночас, при формуванні світоглядної культури, освіта, безумовно, має враховувати і ті нові механізми та складності процесів ідентифікації та самоідентифікації, що виникають у добу глобалізації [3, 22].

Вчені І.О. Мартинюк і Н.І. Соболева пропонують наступне визначення: «Світоглядна культура – це вінець, що завершує формування цілісного світогляду особистості, спосіб внутрішнього впорядкування взаємозв'язків індивідуального та соціального суб'єктів. Вона передбачає системну організацію внутрішнього світу особистості, орієнтацій людини в природному і соціальному середовищі, майбутні зміни на основі розкриття об'єктивних законів буття. Світоглядна культура містить в себе такі складові, як комплекс знань про природу, суспільство і людину, метод мислення, що ґрунтується на використанні цих знань, світоглядні цінності і світоглядну активність особистості. Спираючись на потяг особистості до самостійного пошуку істини, на її навички розв'язання суперечностей у внутрішньому світі, на здатність до теоретичного мислення і логічного аналізу, світоглядна культура обдаровує людину «привілеєм богів» – свободою» [1, 126].

Наразі суспільство знаходиться у добі глобалізації, у результаті чого виникає потреба у формуванні світоглядної культури нової якості, вирішення цього є розробка і застосування такого теоретичного конструкту як «світоглядна культура у добу глобалізації» [3, 31].

С.Ф. Клепко Визначає пріоритетне значення «інтегративної освіти», бо саме вона сприяє розгерметизації освіти «на основі принципу її відкритості, тобто її здатності забезпечити відкритий простір для розвитку особистості, для освоєння нею відкритого світу культури, вільного від ідеологічних догм і купюр, від ефемізмів і недомовок, культури, що вміщує у собі все загальнолюдське, всі досягнення світової цивілізації» [2, 332].

Пріоритетність інтегративної освіти для формування світоглядної культури полягає також і в тому, що в ній «учень споруджує власну організацію знання, яка найбільш ефективна для його повсякденного життя, вибудовує як теорію життєтворчості своєї особистості, так і теорію світу» [2, 334].

Отже, освіта – важливий аспект у формуванні світоглядної картини людини, яка допомагає людині здобувати свою індивідуальність та співіснувати у суспільстві крізь призму знань, моральних понять добра і зла, структури суспільства тощо. Саме при формуванні індивідуальності та її світогляду дуже важливим є вираження її думок та ідей, і тут у пріоритеті стає саме інтегративна освіта. Також однією з напрямів сучасної освіти став розвиток «інтегральної школи», яка налаштована на виховування у дитині індивідуальність зі своєю точкою зору та своїм унікальним мисленням.

Список використаних джерел:

1. Еліас Н. Про німців, Пер. з нім. О. Кислюка. К. : «Юніверс», 2010, 432 с.
2. «Знання, настояні на совісті». Інтерв'ю з Сергієм Борисовичем Кримським, Новий Акрополь. URI: <http://www.newacropolis.org.ua/ua/culture/interview/?DETAIL=5464>
3. Корж Г.В., Васильченко Р. В. *Світоглядна культура: традиції та сучасність*: Монографія, Харків: ФОП Панов А.М., 2020. С. 22-31
URI:<https://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/4027/1/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%B6%20%D0%93.%20%D0%92.%20pdf>
4. Чепан М.-Л. А. Психологічна експертиза освіти. Проблеми загальної та педагогічної психології : збірка наукових праць. Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. К., 2010, С. 337–341.

Іванова Оксана Станіславівна – кандидат філософських наук, професор кафедри філософії, психології та педагогіки Державного університету інтелектуальних технологій і зв'язку

Вербовецька В. В. – студентка III курсу Архітектурно-художнього Інституту Одеської державної академії будівництва та архітектури

ЗАВДАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В РОЗВИТКУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА УКРАЇНИ НА ЗАСАДАХ ОЩАДЛИВОГО ВИРОБНИЦТВА

У сучасних умовах ринку, що постійно змінюється, багато підприємств співпрацюють з вищими навчальними закладами з метою підвищення ефективності своєї діяльності за рахунок різних інструментів та методів організації виробництва. Однією з найбільш популярних і ефективних на даний момент методик є «бережливе виробництво». Ця філософія передбачає зменшення втрат підприємствами різних галузей до мінімуму, що дозволяє скорочувати витрати, збільшуючи тим самим обсяги прибутку.

Бережливе виробництво стає актуальним та затребуваним інструментом управління підприємством, оскільки направлено на підвищення конкурентоспроможності підприємства і є найбільш ефективним способом розвитку підприємства та підвищення якості продукції чи послуг.

Основоположником ощадливого виробництва вважається японський інженер Тайіті Оно, який узагальнив досвід Генрі Форда, який запустив перше серійне виробництво автомобілів, і в середині 1950-х років створив нову стратегію випуску автомобілів "Шлях Toyota" або Lean manufacturing [1, с. 32].

Lean manufacturing - це унікальна філософія бізнесу, що просуває виховання, навчання та розвиток корпоративних цінностей у персоналу. Тут відображені філософія та методи управління компаній, вимоги до постачальників та навіть способи спілкування з покупцями. [1, с.32]. Разом з тим концепція ощадливого виробництва спирається на принципи навчання персоналу на виробництві через дію так звану систему TWI (Training Within Industry), розроблену США під час Другої світової війни.

Загалом мета концепції — скоротити до мінімуму трудовитрати та терміни виробництва без шкоди для якості продукції. Підходить компаніям, які прагнуть випускати товари високої якості точно вчасно з мінімальними витратами.

Ощадливе виробництво, як концепція управління для оптимізації бізнес-процесів, що максимально орієнтовані на ринок і враховують мотивацію кожного співробітника допомагає: 1)мінімізувати втрати; 2)оптимізувати бізнес-процеси; 3)знизити витрати; 4)скоротити життєвий цикл товару; 5)використовувати інноваційні методи підвищення цінності продукту.

До того ж бережливе виробництво — це не просто перелік інструментів, а ціла концепція, основу якої зміна мислення. Кожен працівник компанії повинен дотримуватись шести принципів ощадливого виробництва.

1. Розуміти цінності клієнтів. потрібне місце, тоді бізнес буде успішним, а клієнти стануть амбасадорами.

2. Дбати про співробітників.

3. Робити лише те, що потрібно. Для цього доведеться вивчити всі виробничі процеси, проаналізувати, які з них справді необхідні, та усунути усі етапи, на яких відбуваються втрати.

4. Змінювати одразу кілька сфер. Замість поодиноких змін поставити трансформацію бізнесу на потік. Кожна операція повинна логічно і послідовно змінювати один одного, підвищуючи цінність продукту для покупця.

5. Точно вимірювати кількість.

6. Постійно вдосконалюватись. Бережливе виробництво — це безперервний процес, який може закінчитися. Як тільки впровадьте всі плановані поліпшення, приступайте до наступного етапу - аналізуйте і підвищуйте ефективність компанії з урахуванням ринкових умов, що змінюються [2, с.12].

Існує понад 50 різних інструментів, які можуть допомогти у впровадженні ошадливого виробництва [3,23]. Серед них найпопулярніші:

Канбан - це метод ошадливого виробництва, який використовують для планування та управління робочими процесами. Канбан допомагає керувати завданнями «точно вчасно», контролювати запаси та рівномірно розподіляти навантаження між співробітниками.

5S - це ошадливий метод оптимізації робочого простору, що складається з п'яти послідовних кроків: сортування, дотримання порядку, утримання в чистоті, стандартизації та вдосконаленні.

Кайдзен – це концепція ошадливого виробництва, спрямоване постійне вдосконалення всіх функцій у бізнесі. У перекладі з японської "кайдзен" означає "дія з поліпшення поганих моментів". Щоб впровадити кайдзен, доведеться навчитися діяти за принципом «Плануй → Роби → Перевірйай → Дій»

Value Stream Mapping (або систематизація потоку цінності) - це карта потоку створення цінностей. Враховує матеріальні та інформаційні ресурси, а також час.

Виробництво "точно вчасно" (JT, Just-In-Time) - це інструмент ошадливого виробництва для інвентаризації товарів або послуг. Він допомагає випускати товари тоді, коли на них є попит.

Total Productive Maintenance (комплексний догляд за обладнанням) – це інструмент для відстеження ефективності роботи обладнання та запобігання простоям через його несправність.

Total Quality Management (комплексне управління якістю) - це загальноорганізаційний підхід, спрямований на покращення якості продуктів та послуг у всіх напрямках. Компанія, яка дотримується принципів ошадливого виробництва, постійно вдосконалює та налаштовує процеси, щоб гарантувати, що продукти та послуги мають найвищу якість. Лише після цього вони потрапляють до споживача.

Хейдзунка (Heijunka) - це ошадна концепція «вирівняного» виробництва, необхідна встановлення стабільності.

Кожна система управління має свої недоліки, ошадливе виробництво не виняток. Серед плюсів можна зазначити: Компанія знижує чи усуває втрати; Підвищує екологічність – цьому сприяє зниження відходів та відмова від надвиробництва; Знижує трудовитрати; Заощаджує виробничі площі за рахунок більш розумної організації простору; Контролює якість готової продукції — менше шлюбу, вища якість. Економить гроші; Підвищує рівень задоволеності клієнтів. Залучає співробітників до процесу поліпшень.

Таким чином ошадливе виробництво — це бізнес-філософія, що довела свою високу ефективність, оскільки вона дозволяє знизити витрати, усунути відходи, підвищити продуктивність, підтримувати високий рівень якості та, таким чином, значно збільшити прибуток.

Література:

1. Детмер У. Теорія обмежень Голдратта: Системний підхід до безперервного вдосконалення.-М: Альпіна Бізнес Букс.-2007.-444с.
2. Ротер М., Шук Дж. Вчіться бачити бізнес-процеси. Практика побудови карток потоків створення цінності. - М: Альпіна Бізнес Букс: CBSD, Центр розвитку ділових навичок,, 2005. - 144 с.
3. Топ-25 інструментів ошадливого виробництва -URL: <https://worksection.com/blog/top-25-lean-tools.html> (дата звернення: 01.09.2022).

Кірсанов Микола Володимирович – аспірант кафедри теплогазозабезпечення та вентиляції Одеської державної академії будівництва та архітектури

Науковий керівник: Кадієвська Ірина Аркадійвна – доктор філософських наук, професор, завідувача кафедри філософії, політології, психології та права Одеської державної академії будівництва та архітектури

МОРАЛЬНИЙ ВИБІР ОСОБИСТОСТІ ЯК ОДНА ІЗ АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОГО СВІТУ

Кризові явища, воєнна ситуація та різкі зміни соціально-економічних умов в Україні призводять до поглиблення стресового стану, що є причиною зростання у громадян тривоги, розгубленості, та переоцінки цінностей. В цих умовах особливої актуальності набуває проблема морального вибору особистості. Потреба в осмисленні загальнолюдських моральних норм, їхньої природи, обґрунтування та інтерпретацій нині є цілком очевидною. Моральний вибір — це віддача переваг індивіда певному типу поведінки щодо загальних або своїх моральних правил. Вибір походить від завдань що виникають у суспільстві чи житті людини. Цілі обрані індивідом, часто не мають морального спрямування, але в є наявними ті чи інші моральні аспекти. У цьому зіштовхуються найрізноманітніші системи моральних норм: групові, соціокультурні, національні, політичні, релігійні та інших. У результаті неминуче виникають гострі протиріччя. Найважливішою основою моральної та будь-якої іншої діяльності людини — є її воля, самовизначення. Якщо не так, тоді мораль можна і не чіпляти як важливий момент укладання людських стосунків. Однак як ми бачимо, людину з усіх боків оточує неймовірна кількість потреб, вона підлягає законам місцевості в якій проживає, її етикету, нормам, законам, певним правилам та належним ритуалам, стороною не обійти й економіку.

Кожна епоха породжує свій моральний ідеал, пред'являє то одні, то інші вимоги, які можуть враховуватись чи не враховуватись особистістю. Життя традиційних суспільств та попередніх поколінь очевидно було більш чітко регламентованим, сучасні ж реалії висувають до людей нові вимоги. Кожна людина, що вивчає різноманіття світових культур, розуміє багатоманіття етичних та естетичних відмінностей, що існують у різних народів світу. Одяг, який ми носимо, будинки, в яких живемо, уявлення про справедливість, сімейні взаємини і т. д., як правило, формуються тією культурою, в якій ми живемо. Як же у такому разі визначити правильність чи неправильність наших уявлень, що робить наші дії вірними чи невірними?

Сучасні світові процеси є досить складними та суперечливими, вони амбівалентно впливають на нашу свідомість, духовний світ та моральний вибір. Усі культури використовують три основні потреби кожної людини: потреба у спільності, структурованості та значущості для оточуючих. На відміну від інститутів держави і суспільства, лідери сект приділяють велику увагу тому, щоб прихильники, що звертаються, могли задовольнити ці потреби. Ми знаємо, яку величезну роль цьому процесі осягнення сенсів грає позитивний чи негативний приклад дорослого оточення (батьків, родичів, знайомих, вчителів, книжкових, мультиплікаційних чи кіногероїв). Якщо дитина з дитинства живе в атмосфері ненависті та жорстокості, вона, на жаль, засвоює ці приклади і починає поводитися так само. Звичайно, будь-якої миті на нього можуть вплинути добрі люди, і тоді дитина вчиться любити, шкодувати, дбати і т.д. Оцінення моральних вчинків буде позитивне, при правильному виборі, але втіленню вибору зашкодили умови які не передбачила людина. Заслужують на негативне оцінення помилки у виборі, виражені некомпетентним прийняттям рішення. При виборі поведіння, головну роль грає мотивація: чому саме цьому вчинку надається перевага? За яких умов був викликаний певний вибір? Вибір завжди існує в межах добра чи зла. Духовно-моральне виховання в сучасних умовах полягає в освоєнні в процесі навчання та виховання світоглядних знань та формуванні відповідних моральних якостей. Особливу роль у цьому процесі має відігравати розвиток критичного ставлення до навколишньої

дійсності, завдяки якому моральній людині буде легше протистояти маніпуляціям суспільної свідомості. Духовно-моральне виховання освіти має бути варіативним і добровільним, передбачати можливість світоглядного вибору.

Косташ Любов Михайлівна – аспірантка кафедри загальної та диференціальної психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ХАРАКТЕРИСТИКА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ

Проблеми соціалізації (індивідуалізації) активно аналізуються в роботах Е.Кузьміна, І. Кона, Б. Паригіна, Л. Спірідінова та інших авторів. Незважаючи на деякі нюанси в тлумаченні цих понять, їх провідні функції простежуються досить чітко: найбільш спільне завдання, яке вирішується в ході соціалізації - відтворення суспільства, суспільних відносин, а індивідуалізації відтворення, реалізація та відстоювання індивідуалізації особистості.

Одна з найбільш важких проблем психології - це проблема механізмів соціалізації-індивідуалізації. У роботах Ж. Піаже, А. Леонтєва, Л. Виготського, П. Гальперіна та інших авторів як такого механізму розглядається інтеріоризація.

У дослідженнях К. Абульханової-Славської механізми соціалізації-індивідуалізації розкривається через аналіз рішення суб'єктом суспільних завдань, які до нього пред'являються. «Громадська завдання, - зазначає К. Абульханова-Славська, - це форма специфічного включення індивіда в дійсність, це форма організації, обмеження і одночасно актуалізації його активності, форма її визначення та відновлення ... Завдання є тією формою включення особистості в соціальну діяльність, яку досліджує саме психологія. з одного боку, зміст завдання включає соціально-типові умови і вимоги суспільно-необхідної діяльності, адресовані саме особистості, з іншого - особистість так чи інакше проноситься до задачі, і саме це відношення визначає спосіб її включення у вирішення завдання, а потім спосіб здійснення і регулювання» [1].

Цікавий підхід до дослідження механізмів соціалізації та індивідуалізації розробляється в працях В. Петровського і А. Петровського. Вони запропонували трифазну модель розвитку особистості в групі, яку з успіхом можна використовувати і для опису механізмів соціалізації в цілому. На їхню думку, індивід в процесі свого становлення як особистості (громадський індивід) проходить фазу адаптації, індивідуалізації та інтеграції. Перша фаза становлення особистості передбачає засвоєння діючих у спільності норм і оволодіння відповідними формами і засобами діяльності, тому ця фаза названа адаптацією. Суб'єкт не може здійснити потреба проявити себе як особистість раніше, ніж освоїть діючі в групі норми (моральні, навчальні, виробничі) і опанує тими прийомами і засобами діяльності, якими володіють інші члени групи.

Друга фаза, фаза індивідуалізації, породжується загострюються протиріччя між досягнутим результатом адаптації - тим, що він став таким ж як все в групі, - і не задовольняється на першому етапі потребою індивіда в максимальній персоналізації. Ця фаза характеризується пошуком засобів і способів для позначення своєї індивідуальності.

Третя фаза детермінується протиріччями між сформованими на попередній фазі прагненням суб'єкта бути ідеально представленим своїми особливостями і значимими для нього відзнаками в спільності і потребою спільності схвалювати і культивувати лише ті особливості, які їй імпонують, відповідають її цінностям, сприяють успіху спільної діяльності і т.д.

Цю останню фазу прийняття спільністю тільки соціально - значущих індивідуальних якостей особистості автори концепції називають інтеграцією.

У міру розвитку індивіда в суспільстві змінюються і конкретні соціальні та вимоги, пред'явлені до нього. У зв'язку з цим в літературі піднімається питання про стадії соціалізації, які відповідають змісту змінюються громадських завдань, сформульованих для

конкретних груп індивідів суспільством. Разом з тим, необхідно відзначити, що в рамках соціалізації фіксуються лише соціально значущі етапи розвитку індивіда і абстрагуються від усього різноманіття індивідуально неповторних шляхів, засобів, форм прояву індивідуальності. Говорячи іншими словами, не дивлячись на стандартні рівні і етапи соціалізації, життя людини, етапи його життєвого шляху завжди неповторні й унікальні, як унікальна і неповторна сама людина.

Тісно з питанням про стадіях пов'язане питання про інститути соціалізації, під якими розуміється «система спеціально створених або природно сформованих установ і органів, функціонування яких спрямоване на розвиток індивідів, насамперед шляхом освіти і виховання». До них відносять сім'ю, дитячі установи, школи, інститути, підприємства і т.д.

Немає необхідності доводити, що відмічені «інститути соціалізації» одночасно є і «інститутами індивідуалізації» особистості, якщо, звичайно, в рамках спільної діяльності застосовується спеціальна тактика і стратегія виховання (індивідуальний підхід).

Для регуляції процесів соціалізації як форми відтворення суспільства широко використовується різні засоби, включаючи зразки (соціально - схвалювані моделі особистості і поведінки) і соціальні норми. До групи еталонних утворень відноситься, наприклад, система соціальних ролей, характерна для даного суспільства. «Під роллю, пише І. Кон, розуміється функція, нормативно схвалений спосіб поведінки, очікуваний від кожного, що займає цю позицію ... Ці очікування, що визначають загальні контури соціальної ролі, не залежать від свідомості і поведінки конкретного індивіда, вони даються йому як щось зовнішнє більш-менш обов'язкове; їх суб'єктом є не індивід, а суспільство або якась конкретна соціальна група [2].

Е. Клімов визначає соціальні норми як «вимоги організаційної спільності людей до її членам, виражені в якій-небудь загальноприйнятій формі і що задають деякі варіанти їхнього способу життя, діяльності, поведінки» [3]. Е. Клімов виділяє за ознакою ведучого змісту наступного різновиду норм: ідейно-політичні, філософсько-методологічні, наукові; моральні; правові; діяльнісні.

Системі нормативних вимог в якійсь мірі протистоїть система індивідуальних вимог людини до життя, діяльності, до себе, до партнерів. Цей феномен проявляється в розмаїтті та індивідуальності смаків, думок, відносин, в вибірковості сприйняття, в спрямованості, в «суб'єктивізмі» в найширшому сенсі цього слова.

Як комплексний критерій рівня соціалізованості особистості розглядається її соціальна зрілість. «Найзагальнішими (хоча ще й не достатніми) ознаками соціальної зрілості особистості, - зазначає Л.Коган, - можна вважати: відповідність даної особистості основним істотним характеристикам історичного типу особистості ..., а також відповідність її індивідуального способу життя її класу (суспільства) ... Про соціальної зрілості ми судимо по практичних дій особистості, за ступенем узгодженості особистого та суспільного життя, суспільних і особистих інтересів [4].

В роботі Л. Спірідонова пропонується дві групи кількісних критеріїв, які можна використовувати для вимірювання ступеня відповідності особистості і суспільства: екстенсивні та інтенсивні. Екстенсивні критерії дозволяють судити про ступінь соціалізованості: людини за наявністю у нього соціально-значущих якостей: чим їх більше, тим рівень соціалізації вище і навпаки. Інтенсивні критерії використовуються для оцінки ступеня «поглощенности» людини цими якостями, рівнем прийняття їх як особистісного значущих регуляторів [5].

Проблема критеріїв індивідуалізації особистості опрацьована в літературі значно слабкіше. Однак можна запропонувати, що до них слід віднести суб'єктивні і об'єктивні показники ступеня реалізованості індивідуальності особистості в ході діяльності і життєдіяльності.

Література:

1. Абульханова-Славская К.А. Деятельность и психология личности. М.,1980.

2. Кон И.С. Социология личности. М., 1967. 383с.
3. Климов Е.А. Общая психология. Общеобразовательный курс. М. ЮНИТИ-ДАНА, 2001. 511 с.
4. Коган Л.Н. Всестороннее развитие личности и культура. М.: Знание, 1981. 63 с.
5. Спиридонов Л.И. Социализация индивида как функция общества Человек И общество / Под общ. Ред. Б.Г. Ананьева. Л.: Изд-во ЛГУ 1971. С. 3-43.

Пальчик Сергій Сергійович – аспірант кафедри теплогазозабезпечення та вентиляції Одеської державної академії будівництва та архітектури

Науковий керівник: Кадієвська Ірина Аркадійвна – доктор філософських наук, професор, завідувача кафедри філософії, політології, психології та права Одеської державної академії будівництва та архітектури

КЛЮЧОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

В Україні система освіти, що має досить динамічну структуру переживає зараз радикальні зміни, що зачіпають усі її складові компоненти. Поряд із державними навчальними закладами виникають альтернативні, зокрема приватні. Розширюються можливості вибору варіативних форм освіти. Перехід на дистанційне навчання у зв'язку з пандемією COVID-19 спричинив появу цілої низки нових проблем освіти, які потребують термінового вирішення. Ефективність самостійного навчання, більше, ніж інших форм освіти, залежить від способів надання навчальних матеріалів, контролювання роботи і контактування з викладачем. Тому, насамперед, розвиток цієї форми навчання був зумовлений упровадженням новітніх інформаційних технологій і засобів комунікації. Еволюція в цьому напрямку зумовила те, що в сучасному розумінні дистанційне навчання – це сучасна форма освіти, в якій інтегровані елементи всіх видів навчання (очного, вечірнього, заочного) на основі використання новітніх комп'ютерних і телекомунікаційних технологій. Досконаліша форма дистанційного навчання – це навчання на основі використання всесвітніх і локальних комп'ютерних мереж (Internet). Вона використовує переваги, що притаманні традиційним формам навчання, звільняючись від їхніх недоліків. Дистанційне навчання через Інтернет забезпечує постійний контакт та інтенсивний обмін інформацією між слухачем та викладачем, хоча фізично їх можуть розділяти тисячі кілометрів. Інша перевага такої форми навчання – гнучкість, що дає змогу слухачеві самостійно планувати заняття, не відриваючись від роботи або ж не залишаючи свого місця проживання.

Кардинальні зміни відбуваються також і у самому змісті навчання, його методах. Цілком обґрунтованим є відстоювання та просування курсу на гуманітаризацію та гуманізацію освіти. У зв'язку з цим у майбутньому має змінитись на краще роль та зміст дисциплін соціально-гуманітарного циклу. Освіта є єдиною спеціалізованою соціальною підсистемою, цільова функція якої збігається з метою сталого розвитку суспільства. У той час як різні галузі виробляють певні матеріальні та духовні цінності, система освіти готує кваліфіковані кадри для всіх сфер життя. Це визначає провідну соціальну функцію освіти - гуманістичну. Гуманізація виступає об'єктивною потребою у

Гуманізм у його класичному, антропоцентристському розумінні за сучасних умов обмежений і недостатній. Він відповідає вимогам концепції сталого розвитку, виживання людства у тих глобальних проблемах сучасності. Сьогодні у філософському дискурсі людина сприймається як відкрита система з позицій провідної ідеї коеволюції. У цьому сенсі першому плані виходить концепція неогуманізму.

Якщо звернутися до різних ланкам системи освіти, то з найбільшою повнотою неогуманістична функція покликана реалізовуватись у системі вищої освіти. Саме тут закладаються основи світоглядного, інтелектуального та морального потенціалу у розвитку особистості. Людина є не тільки самоціллю, а й умовою розвитку суспільства, виступаючи як

головна продуктивна сила. І що вищого рівня досягає суспільство, то більші вимоги пред'являє воно до якості освіти. Через систему освіти ведеться підготовка кваліфікованих спеціалістів. Універсальні знання та навички формують здатність включатись у новий професійний світ. Дуже важливо, щоб система освіти готувала людей, які здатні до безперервного вдосконалення.

Паскалова Марина Ігнатівна – кандидат філософських наук, доцент кафедри гуманітарних та соціально-економічних дисциплін Військової академії (м. Одеса)

Сахно Богдан – молодший сержант Військової академії (м. Одеса)

ФОРМУВАННЯ ВІЙСЬКОВОГО ЛІДЕРА ЯК ПРІОРИТЕТНА МЕТА СУЧАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ

Для успішного відбиття агресії з боку Російської Федерації потрібні військові фахівці, які спроможні компетентно виконувати завдання із захисту держави. Успішність виконання завдань залежить від характеру та професіоналізму, які ж, звісно, є результатом наполегливого саморозвитку військовослужбовців, однак, важливе місце у професійному становленні військового спеціаліста займає вищій військовий навчальний заклад, основне завдання якого полягає саме у забезпеченні професійного розвитку військових фахівців. Сьогодні перед ВНЗ стоїть не проста ціль – випускати не тільки добре навченого, всебічно розвинуеного офіцера, а офіцера-лідера. Для кожного військовослужбовця – прояв лідерства, захищаючи Україну в бойовій обстановці – це головна місія і найважливіша проблема, яку він вирішує. Лідерство залишається ключовим компонентом забезпечення професійної діяльності як окремих військовослужбовців різних категорій, так і органів військового управління, військових частин (підрозділів) під час виконання завдань за призначенням, не дивлячись на різноманіття визначень та методів реалізації.

В класичних гуманітарних науках лідерство визначається як певний вид соціального впливу в групі із розрахунком на досягнення загальних цілей. Якщо накласти це визначення на реалії військового колективу, то приходимо до усвідомлення, що це цілеспрямований вплив військовослужбовців різних категорій на особовий склад з метою виконання поставлених перед військовим колективом завдань.

Загалом військове середовище характеризується ризикованими і загрозливими для життя умовами, для виживання в них і для збереження життя та здоров'я підлеглих офіцер-лідер має поєднувати у собі як професійні навички, так і вольові зусилля.

Спробуємо виокремити базові риси якими має володіти офіцер-лідер.

По-перше, здатність до прийняття відповідальних та складних рішень, готовність нести за них належну відповідальність. Умови несення служби іноді складаються таким чином, що рішення які приймаються командиром можуть мати дуже серйозні наслідки, а досвідчених осіб, із якими можна було б порадитися й передбачити різні ризики, поруч не виявиться. У таких обставинах військовому лідеру має вистачати не тільки професіоналізму, а й сили духу для прийняття рішення і бути готовим, у разі чого, повністю понести відповідальність за можливі наслідки.

По-друге, офіцер-лідер має турбуватися про благо та інтереси підлеглих. Справа в тому, що найцінніший ресурс у військовому середовищі – це особовий склад, навчений та злагоджений колектив. Зберегти особовий склад при виконанні відповідальних завдань – це не лише показник професіоналізму командира, а й справа його честі. Виявляючи турботу до підлеглих, офіцер-лідер створює сприятливий мікроклімат у колективі, який характеризується в першу чергу довірою, а вона суттєво підвищує шанси на успіх особового складу у бойовій обстановці.

По-третє, офіцер-лідер має володіти силою впливу й змогою вести за собою підлеглих не тільки за приказом, а й на добровільних засадах. Для досягнення цієї мети офіцер-лідер

сам має бути взірцем, виконувати завдання на рівні із підлеглими, бути старанним та вимогливим до себе. Лише гідний офіцер зможе повести за собою особовий склад.

Для того, щоб перераховані риси були яскраво виражені у офіцера-лідера його особистість має ґрунтуватися на таких характеристиках як: дисциплінованість, цілеспрямованість, ініціативність, витримка, наполегливість, самовладання, відповідальність, сміливість, висока вимогливість у поєднанні із турботою, справедливістю та повагою до особистості інших. Також, безсумнівно, офіцер-лідер має володіти високим рівнем професійної підготовленості, глибокими знаннями військової справи, виявляти любов до своєї професії і прагнення до самовдосконалення.

І якщо риси характеру, які є підґрунтям для формування лідера, формуються переважно за бажанням та прагненням особистості, то професійна навченість та любов до професії мають виховуватися та прищеплюватися у військовому виші. Військовий виш надає знання та формує навички професійної діяльності, якість такого навчання підвищується за рахунок великої кількості практичних навчань, та завдяки викладанню особами які мають реальний бойовий досвід. Любов до професії у військовому виші формується разом із патріотичним вихованням, з наданням усвідомлення важливості й потреби обраної професії.

Висновок. Для виконання бойових і службових завдань військовий керівник окрім професійних якостей має в обов'язковому порядку володіти і лідерськими якостями. Оскільки це не тільки прикрашає образ українського офіцера, а й є ключовою вимогою до сучасного військового командира. Сучасне ведення війни вимагає навидь від самих молодших офіцерів, у разі чого, бути готовими до прийняття на себе зобов'язань лідера. Тому вже з інститутських лав має формуватися майбутній офіцер-лідер. Багато якостей характеру, які притаманні лідеру, майбутній офіцер має виховувати у себе самостійно, однак, мотивація для такого самовдосконалення, а також професійна складова має забезпечуватися освітньою програмою військового вишу.

Література:

1. Доктрина розвитку військового лідерства Збройних Силах України : затв. Наказом Начальника Генерального штабу Збройних Сил України від 01.12.2020 ВКП 7-00(03).01.

Самчук Лариса Сергіївна – кандидат філософських наук, викладач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Данильчук Крістіна Віталіївна – студентка 3 року навчання спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», соціально-гуманітарного факультету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ-СИРИТ І ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

Соціальна безпека як основа соціальної політики – це не лише запобігання небезпекам загалом, а такий стан держави, суспільства та особистості, який дозволяє нарощувати творчий потенціал окремої людини та суспільства загалом, при якому з'являється впевненість у майбутньому та соціальна стабільність. Якісне зростання людського потенціалу є основним чинником сталого економічного та соціального розвитку України.

Сучасна європейська інтеграція України передбачає перегляд основних засад державної політики з метою створення умов для задоволення потреб та інтересів дітей-сиріт і дітей, позбавленого батьківського піклування, реалізації їх прав. Зокрема, основним вектором у цій сфері є зосередження уваги на вихованні дитини в сімейному оточенні, підтримка сім'ї; як альтернатива, у разі відсутності батьківського піклування – створення

умов для розвитку дитини, що максимально наближені до сімейних. Ця орієнтація вимагає змін у соціальному забезпеченні дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування [1].

Соціальний захист є однією з основних функцій держави, головним завданням якої є соціальний захист дітей, тобто створення належних умов для фізичного, інтелектуального й духовного розвитку дитини й підготовка до самостійного життя.

Загалом, проблематика соціального захисту населення в Україні залишається вкрай актуальною, тому є нагальна потреба визначення пріоритетних напрямків, ефективних дій та заходів щодо профілактичної роботи серед населення та забезпечення якомога ширшого кола державних зобов'язань щодо повного забезпечення дітей-сиріт, дітей позбавлених батьківського піклування.

В Україні заходами забезпечення охорони дитинства передбачене належне виконання батьками своїх обов'язків, щодо виховання та розвитку дітей. Сім'я є основним та необхідним середовищем для виховання дитини та її розвитку, оскільки саме тут формуються цінності, їх цілісна система, норми поведінки, розуміння відповідальності людини як особистості та громадянина своєї держави [4, с. 125].

Сьогодні серед багатьох сімей існують проблеми, які умовно можна окреслити як «складні життєві обставини». Багато дітей страждають в прямому розумінні цього слова, адже родини, які опиняються в таких складних життєвих обставинах (складності з житлом або його відсутність; безробіття; негативні звички батьків або одного з них; залежність тощо), просто не приділяють увагу своїм дітям, тим самим зникає їх вклад в розвиток дитини, формування маленької особистості у суспільстві.

Є. Р. Борінштейн у своїй роботі «Соціально-дезадаптована сім'я як об'єкт соціально-філософського дослідження» тлумачить термін соціально-дезадаптованої сім'ї як соціального об'єднання, що ґрунтоване на шлюбі або кровній спорідненості, пов'язане спільністю побуту, взаємною відповідальністю й характеризується процесом втрати соціально значущих якостей, що перешкоджають успішному пристосуванню до умов соціального середовища, що трансформується [2, с. 23]. Це пов'язано з наведеним вище поняттям – складні життєві обставини. Безвідповідальна поведінка батьків щодо своїх дітей. Невиконання обов'язків у деяких сім'ях, жорстоке поводження з дітьми, виникають проблеми у розвитку дітей та їх адаптації в суспільстві. Як слушно зазначає Ірина Орленко, під час вивчення дезадаптованої сім'ї не можливо не торкнутися типології цих сімей. Одним із варіантів типологізації сімей, які потребують соціальної підтримки, є характеристика їх рівня соціальної адаптації. Такий підхід є дуже показовим з точки зору оцінки спроможності сім'ї виконувати свої соціальні функції [3, с. 81]. Особливо складний і проблематичний процес виховання особистості в тих сім'ях, де батьки ведуть асоціальний спосіб життя, адже сім'я є для дитини групою співвіднесення, вона ідентифікується з нею, створює й зберігає прийняті в ній погляди, установки, звичаї, зразки поведінки й спілкування.

Отже, якщо взяти до уваги наявний у державі механізм захисту дітей, то можна сміливо сказати про те, що проблеми соціального захисту в Україні залишаться на порядку денному. Тому важливо визначити напрямки, заходи та дії з профілактичної роботи серед населення і якнайширшого залучення максимально широкого кола зобов'язань держави щодо повноцінного утримання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Література:

1. Albul I. Соціальне забезпечення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: українські інновації. *Економічні горизонти*. 2019. № (2(9)), с. 41-48. [https://doi.org/10.31499/2616-5236.2\(9\).2019.195658](https://doi.org/10.31499/2616-5236.2(9).2019.195658)
2. Боринштейн Е. Р. Социально-дезадаптированная семья как объект социально-философского исследования. *Наукове пізнання: методологія та технологія*. 2011. Вип. 1 (26). С. 22-28.

3. Орленко І. М. Сучасна типізація соціально-дезадаптованої сім'ї у філософському вимірі. *Наукове пізнання: методологія та технологія*. 2017. № 2 (39). с. 76-83.
4. Стан та перспективи соціальної безпеки в Україні: експертні оцінки : монографія / О. Ф. Новікова, О. Г. Сидорчук, О. В. Панькова. Львівський регіональний інститут державного управління НАДУ; НАН України. Інститут економіки промисловості. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. 184 с.

Секція 5 ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

*Деркач Юлія Олександрівна – аспірантка кафедри філософії, історії, політології
Національного університету «Одеська політехніка»*

ЗДОБУТКИ ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ВІТЧИЗНЯНИХ ВЧЕНИХ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ: ІСТОРИКО-СОЦІОЛОГІЧНИЙ РАКУРС

Сучасні тенденції, все більше спонукають науковців, звертати увагу на питання освіти в українському суспільстві, оскільки знання – це рушійна сила для прогресу. За останні роки, система освіти пройшла різноманітні трансформаційні процеси, що спонукають усіх учасників навчального процесу адаптуватися під нові умови життя. Незмінним залишаються здобутки наукової сфери, які віддзеркалюють філософські, історичні, соціологічні знання, через публіцистичні твори великих вчених. Для розуміння освітньо - наукових надбань, ознайомимося з певними яскравими фундаторами української соціологічної думки у минулому, а саме М. Грушевським, М. Шаповалом, Б. Кістяківським, В. Липинським, В. Старосольським та їх працями. Зазначені особи виступають громадсько - політичними діячами, які популяризували передові історико - соціологічні погляди та теорії європейських мислителів, серед української інтелігенції [5, с. 74].

Просвітницька діяльність М. Грушевського наповнена потенційно важливими науковими дослідженнями, з якими ми можемо ознайомитися в його публікаціях, а саме «Початки громадянства (генетична соціологія)», «На порозі нової України». Мислитель шукає причини та чинники створення соціальних зв'язків у суспільстві. У своїх роботах, вчений особливу увагу приділяє питанням трансформаційним процесам у суспільстві, при цьому опираючись на історичні події в Україні. Стратегічно мисливши діяч розумів, що саме людський фактор, є головним чинником змін у соціально - освітньому процесі. Виокремив, що індивідуальна та колективна тенденції домінують одна над одною в певний соціокультурний період розвитку науки [1, с. 17].

Історик - соціолог аналізуючи роботи західноєвропейських мислителів, намагався створити та популяризувати політичну соціологію. Так, у Відні в 1919 р. був заснований Український соціологічний університет, який очолив М. Грушевський. У навчальному закладі обговорювали проблематику законів еволюції суспільства, тож соціологічна освіта розвивалася не тільки на теренах України, а й за кордоном. Наполегливість наших вітчизняних науковців, надихає сучасників на розвиток освіти та дає змогу оцінити власні наукові надбання за останні роки розвитку суспільства.

Активним діячем виступає М. Шаповал, який очолив в Празі Український університет громадознавства, діяльність якого направлена на розвиток та удосконалення соціологічної освіти. У роботі «Соціологія українського відродження», велику увагу присвячено культурно - історичним подіям, що впливали на розвиток освітньої сфери [2, с. 89].

Вважається, що «Загальна соціологія» є першим підручником з української соціології. У книзі визначенні та розкриті поняття соціального акту, структуру та ієрархію суспільства, а також охарактеризовано класифікацію скупчень. Автор зазначає, як тільки люди збагнуть

природу організації суспільства й винесуть його предметом вивчення соціології, тільки тоді відбудеться розвиток соціологічної освіти [3, с. 57]. Зокрема, критикує авторитарних лідерів за безграмотність простого люду, яке призводить до деструктивних процесів в соціально - громадській сфері. Професор звертає увагу, на основні чинники та компоненти, що утворюють суспільні процеси, а саме умови та фактори, які впливають на поведінку людства, а й паралельно на історичні події.

Микита Юхимович намагався допомогти та розвивати різноманітні навчальні заклади, аби молодь була освітньо - підкована. Саме це підштовхувало колектив громадознавства до написання теоретико - соціологічних напрацювань та популяризації її серед молодих учених, оскільки необхідно розуміти перспективи розвитку людського потенціалу.

Напрацювання Б. Кістяківського є багатовимірною теоретичною базою для розвитку соціологічної освіти. Публіцист звертав увагу на нерівність класової ієрархії, що відображалася у таких напрацюваннях як «Ідея рівності з соціологічної точки зору», «Право як соціальне явище» «Сутність державної влади». Розуміючи важливість освітніх надбань у соціологічній сфері, співпрацював з В. Вернадським та М. Василенком. Соціолог популяризував новий напрямок просвітницької діяльності – соціологію права, як результат з'являється монографія «Право як соціальне явище», в якій розкривається сутність правового суспільства.

Актуальність соціології права не згасає, а навпаки стає нагальною темою для обговорення в суспільстві. Все більше з'являється наукових робіт, статей, конференцій, семінарів на яких все глибше поринають у зміст проблематики соціології права. Політичні та громадські діячі, звертають увагу на доктрини соціальної політики, яка в майбутньому буде займати вагомим місце в освітньому просторі України, адже будь - які історичні події потребують пояснень в соціальному форматі. Б. Кістяківський однозначно є важливою постаттю розвитку української соціологічної освіти, оскільки його науковий доробок займає почесне місце при вивченні історико – соціальних напрямлень.

Вагомий внесок у розвиток соціологічної думки привніс В. Липинський – історик, філософ і публіцист, ідеолог українського консерватизму. Проаналізувавши наукові праці, а саме «Релігія і церква в історії України», «Листи до братів-хліборобів» в яких розкривається головна ідея українського монархізму, тобто гетьманату, підтримуються ідеї соціальної класової ієрархії. Вбачає, що на організацію суспільних груп впливає такий чинник, як патріотизм та релігійна обізнаність. Являвся прибічником класократичної теорії, намагався популяризувати ідею, що необхідно об'єднати усі версти населення, аби вони працювали на благо української держави. Важливе місце у просвітницькій діяльності В. Липинського займали питання державотворення, тому співпрацював з М. Грушевським, незважаючи на те що їх соціологічні погляди на побудову міцної країни, часто відрізнялися. Сучасні історики, філософи, соціологи, політологи у повному об'ємі застосовують ідеї прибічника монархії.

Активним громадсько - політичним діячем виступає В. Старосольський у соціолого - історичних кулуарах. В його внутрішніх переконаннях, червоною смугою виокремлюються ідеї, щодо пріоритетності освіти в будь-якому прошарку населення. В парадигмі думок виокремлюється, що інтелігенція повинна бути обізнана у соціально – політичних тематиках, та орієнтуватися на європейські стандарти, задля розвитку українського суспільства. Проаналізувавши велику матеріальну базу, адвокат систематизував інформацію у монографії та публіцистичні доробки. Найвідомішими вважаються «Держава і політичне право», «Теорія нації», в яких автор розмірковує про процес формування нації та умови, що сприяють зміцненню соціальних зв'язків у соціумі. [4, с. 43]. На думку вчених ХХІ століття феномен нації є недостатньо досліджений, тому спостерігаємо активну зацікавленість серед співробітників різноманітних організацій, діяльність яких направлена на розуміння формування національної ідентичності народу. Перераховані вище наукові надбання є вагомим компонентом розвитку історії соціологічної освіти, які впливають на сучасних здобувачів освіти та науково-педагогічний колектив.

Отже, на сьогодні історико-соціологічні наукові здобутки минулого мають неопосередкований вплив на історію розвитку освіти в Україні. Крізь парадигму просвітницької діяльності М. Грушевського, М. Шаповала, Б. Кістяківського, В. Липинського, В. Старосольського, можемо прослідкувати систему становлення соціологічної освіти на теренах сучасної України. Поява нової методологічної бази, поглядів, ідей, досліджень спонукає удосконалити освітній процес, бо освіта є стратегічним ресурсом аби задовольнити національні інтереси та підтримувати конкурентоспроможність серед спеціалістів. Необхідно зазначити, що останнім часом спостерігаємо проблеми у фінансуванні освітньої сфери та старіння науково - викладацьких кадрів.

Література:

1. Грушевський М. С. Початки громадянства (генетична соціологія). Прага : Український соціологічний інститут. 1921. 328 с.
2. Шаповал М. Ю. Соціологія українського відродження. Прага : Український Соціологічний Інститут в Празі, 1937. 47 с.
3. Шаповал М.Ю. Загальна соціологія. Київ : Український центр духовної культури, 1996. 368 с.
4. Старосольський В.Й. Теорія нації. Київ : Вища школа, 1998. 157 с.
5. Соціологічна думка України: навч. посібник / М.В.Захарченко та ін. Київ, 1996. 424 с.

Ковтун Світлана Владиленивна – здобувачка першого (бакалаврським) рівня вищої освіти за спеціальністю 035 «Філологія» (перша – китайська, друга – англійська), 4 рік навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Науковий керівник: Петінова Оксана Борисівна – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В УКРАЇНИ: ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Державна політика в галузі освіти та науки відіграє вирішальну роль у забезпеченні розвитку людського капіталу та економічних вигод у формі сталого зростання та конкурентоспроможної економіки, що означає соціальний та індивідуальний добробут, майбутнє процвітання та якість життя. Для досягнення цих цілей потрібна координація, політичні ініціативи, ефективні управлінські рішення та довгострокові інвестиції. Із включенням України до світового освітнього та наукового простору, докорінним чином змінюються вимоги щодо освіти в цілому і вищої освіти. Система освіти потребує суттєвих реформ з метою виходу на передові рубежі освіти і науки [3].

Історичні виклики, новизни та масштаби ХХІ століття зумовлюють необхідність прогнозування розвитку інновацій у вищій освіті, забезпечення фундаментальних змін змісту, технологій та менеджменту, спрямованих на розвиток конкурентоспроможної, соціально мобільної та компетентної особистості. Тільки через освіту ми можемо розвинути людину, яка може творити, сприймати інновації та зміни. Для цього необхідно реформувати освіту, щоб вона стала інноваційною.

Вища освіта покликана за своєю професійною метою започаткувати інноваційні, новаторські, евристичні підходи для вирішення поточних викликів і узгодження з майбутніми перспективами [2].

Досвід модернізації української системи освіти показує, що якість вищої освіти в основному залежить від якості освіти та стандартів професійної підготовки, внутрішньої та зовнішньої екологічної інфраструктури, рівня управління навчальними закладами.

Реформування та розвиток вищої освіти базується на розвитку та застосуванні інновацій навчального процесу, оволодінні навчальними дисциплінами сучасною системою наукових знань, наповненні освітніх програм вітчизняними та зарубіжними науково-технічними досягненнями. Результати навчання, а також широке впровадження наукових досліджень і науково-дослідних розробок у навчальний процес [1].

Розвиток вищої освіти ґрунтується на використанні досвіду світової і національної освітніх систем, на послідовності розвитку науки і новітніх технологій. Засвоєння зарубіжного досвіду збагачує національну модель розвитку вищої освіти української держави.

Бібліографічний список містить найновішу та найповнішу інформацію про організацію вищої освіти в Україні, зарубіжний досвід, навчання студентів, методіку викладання фундаментальних і професійних наук [4].

Створення наскрізних навчальних програм і програм безперервної освіти від дитячого садка до магістратури з комплексним науково-методичним супроводом, включаючи освітні стандарти за новітніми технологіями, є актуальною потребою сьогодення.

Сфери освіти та науки мають стати важелями рівності та згуртованості українського суспільства, економічного розвитку та конкурентоспроможності [3].

Література:

1. Васюк А. Наукові підходи до аналізу освітніх реформ / А. Васюк // Вища освіта України. – 2013. – № 2. – С. 20–25.
2. Вітренко Ю. Взаємозв'язок освіти та зайнятості населення України в умовах ринкової економіки: пошук узгодженості / Ю. Вітренко // Вища школа. – 2013. – № 3. – С. 7–18.
3. Козієвська О. Вища освіта в Україні: уроки реформування / О. Козієвська // Вища школа. – 2013. – № 6. – С. 49–62.
4. Кремень В. Г. Інноваційні аспекти освітньої діяльності [Електронний ресурс] / В. Г. Кремень // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2013. – № 1. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Tipuss/2013_1/Krem.pdf. – Назва з екрану. – Дата звернення: 15.11.2013

Мельник Олег Віталійович – кандидат історичних наук, доцент кафедри філософії, історії та політології Національного університету «Одеська політехніка»

МІСЦЕ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПІД ЧАС ТОТАЛЬНОЇ ВІЙНИ З РОСІЄЮ: ПАТРІОТИЗМ ТА ВИХОВНА РОБОТА У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Актуальність проблеми виховання молоді в Україні з 1991 року постійно була пов'язана з процесом національного-культурного та історичного розвитку країни. В більшості своїх кафедри історії України складались з фахівців історичного профілю які за традицією ВНЗ ще з радянських часів, як правило прив'язували до виховної роботи зі студентами, як то проведення публічних лекцій, круглих столів на історичні та історико-культурні теми.

Поступово керівництво вищих навчальних закладів почало переглядати свої позиції орієнтуючись нібито на процеси реформування освіти за Європейським зразком, так почався процес стагнації гуманітарних дисциплін, які постійно скорочували та об'єднували, так з двох дисциплін "Історія України"(90 годин) та "Історія української культури"(90 годин) в технічних закладах створили курс "Історія України та української культури" (90 годин).

Все більше студентів просто не могли засвоїти такий курс, тому довелось збільшувати кількість консультацій, які часто не враховувались в навчальне навантаження і поза навчальну роботу, як то лекції у музеях міста, у гуртожитках.

З початком гібридної війни Російської федерації проти України питання національно-патріотичного виховання все більше починають підніматись громадськістю і вже на державному рівні 18 травня 2019 року було прийнято "Стратегію національно-патріотичного виховання", яка повинна була посилити роль національно-патріотичного виховання в тому числі і у навчальних закладах. Вже в пункті 5 му вказано, - "Національно-патріотичне виховання охоплює усі сфери життєдіяльності суспільства, насамперед освіту і науку, молодь та сім'ю, культуру і мистецтво, рекламу, профорієнтацію на військові спеціальності, відновлення та збереження національної пам'яті, краєзнавство, туризм, охорону довкілля, фізкультуру і спорт, цивільну оборону, безпеку і оборону України, зв'язки із закордонним українством"[1].

Однак, не зважаючи на такі орієнтири вища освіта все більше втрачала гуманітарних дисциплін без яких неможливо говорити про всебічний розвиток особистості. З кожним роком кількість викладачів вищої освіти, що викладають гуманітарні предмети в тому числі Історію України скорочувалась аж до ліквідації кафедр та об'єднання в єдині кафедри гуманітарних дисциплін. Таким чином, ефективність патріотичного виховання постійно знижувалась, через гонитву Міністерства освіти та науки та керівництва ВНЗ за зменшенням фінансування вищої школи. Постійні скорочення, під прапором вдосконалення та інтенсифікації, призвели до все більшого завантаження викладачів паперовою документацією та відсторонення їх від живого спілкування зі студентською молоддю.

В технічних закладах постійна боротьба між "фізиками та ліриками" у вищій школі майже завершилася перемогою фізиків., хоча й не остаточною. Кожна спеціалізована кафедра, намагаючись збільшити власне навантаження, скорочувала навантаження гуманітарне, в тому числі і загальноосвітніх курсів. До мрій об'єднати всі гуманітарні загальні курси в один під приблизною назвою " Філософсько-історичні, політологічні та етичні засади громадянина України" вони ще не підішли, хоча й намагалися.

З початок гібридної війни плани на поступову дегуманізацію вищої технічної освіти та скорочення гуманітарної складової ще якимось просувались, але з 24 лютого 2022 року ситуація почала змінюватись кардинально. Без національно-патріотичного виховання в тому числі у ВНЗ наша перемога в цій війні сумнівна. Тому, національне агентство НАЗЯВО з якості першим піднімає цю тему рекомендованим листом від 12 червня поставило питання до повернення повного загальноосвітнього курсу з історії України та збільшення кількості годин.[2] Враховуючи тотальну війну та бойові дії лише один університет - Запорізький виконав цю рекомендацію.[3] Чому ж інші виші продовжують політику, що заважає патріотичному вихованню молоді? Причини банально прості, ці питання необхідно вирішувати на рівні державних органів, а не рекомендацій, які можна проігнорувати.

Найбільшу увагу зараз необхідно зосередити по-перше на відродженні повного курсу "Історії України", тобто посилення ролі історії у національно-виховній роботі, а також внесенню в навчальний процес таких елементів, як "історична аналітика" та "критичне мислення", як окремих курсів, чи як розділів необхідних для розвитку особистості.

В межах власної діяльності за 25 років викладання Історії України, часто стикався з різним рівнем вступників та своїх студентів, значна кількість яких вчила чомусь історію України за радянськими поглядами вчителів середньої школи, свою частку у їх виховання вкладали й близькі родичі, що оспівували СРСР та радянську систему. З ними було важче за все вони просто вірили і не хотіли шукати інші аргументи. Лише застосування в середовищі студентів стенфордською моделі проведення лекцій сприяло їх поступовому прогресу та посиленню патріотизму. Коли частина студентів готуються, як до лекцій так і до практичних занять і під час лекцій та практики триває наукова дискусія, тоді процес засвоєння матеріалу та розуміння основних історичних процесів значно посилюється. За цією системою... "Навчання не буває пасивним - воно або активне, або не є навчанням. Лекції, у класичному сенсі цього слова, тут намагаються мінімізувати. Лекція з активним включенням студентів в обговорення краща. А ще краще час від часу переривати лекцію, щоб студенти могли розбитися на групи і обговорити кейс. Але ідеально не просто слухати чи обговорювати, а

навчатися діючи. Тому майже обов'язковою частиною кожної дисципліни є практичний проект. Чи відразу кілька, що робляться агресивними спринтами" [4].

Певні тестування знань на жаль не дають повної картини того, що студенти-першокурсники не засвоїли у школі. Можна завчити відповіді на тести, але повне розуміння історії можливо лише через проблемно-історичний метод. Якщо студент стикається з необхідністю відстояти власну думку, під час дискусії, тоді він вже є не просто "ботаном-зубрьожником", а стає молодим науковцем. На превеликий жаль, в сучасних технічних університетах, на відміну від середньовічних, не викладаються такі необхідні курси, як "риторика", "дидактика", що надто важко позначається на можливостях науково-дослідної роботи студентів та випускників, що не вміють захищати власні висновки в своїх роботах. Як зазначає Г.С. Онуфрієнко "Набувши перспектив відродження у ХХ ст., риторика повернулася із фактичного забуття в незалежній Україні, відновивши свій авторитет у комунікативному просторі завдяки новій ціннісній орієнтації та новим гуманістичним категоріям нового часу. З 90-х років розпочинається період яскравого розквіту й переосмислення риторики, перевідкриття самої себе через набуття українською літературною мовою нових функцій у суспільстві в умовах активних процесів інформатизації..." [5].

На кафедрі історії та етнографії України ОНПУ ми практикували захист предметних реферативних робіт, тобто фактичну репетицію захисту курсових та дипломних. Це давало можливість застосувати певні навички науково-дослідницької роботи і відстояти свою власну думку. Що позитивно позначається на подальшому навчання та участі в Науково-дослідній роботі, про що свідчить значна кількість учасників та конкурсу робіт та олімпіад з історії. Добрим додатком до національно-патріотичного виховання також є діяльність в поза навчальний час одеських бібліотек, що проводять онлайн - лекції та презентації. При застосування ж методики поза-навчальної роботи це дозволяє більше використовувати такі важливі моменти національно-патріотичного виховання в Інтернет формі дискусії з проблемних тем історії України, що вже робиться в Одесі на базі багатьох бібліотек [6].

Таким чином, ми приходимо до певних висновків, в умовах тотальної війни необхідно в першу чергу збільшити кількість годин та насичення курсу "Історія України" новими методами навчання (стенфордським, науково-дослідним та дискусійним), а також необхідно застосовувати або нові пропедевтичні курси або додати їх до основного курсу: "Критичне мислення", "Риторика" та "Історична аналітика." Це позитивно позначиться, як на рівнім підготовки студентів так і на виховній роботі.

Література:

1. Указ Президента України Про Стратегію національно-патріотичного виховання. Стратегія національно-патріотичного виховання.//Верховна Рада України Про Стратегію національно-патріотичного виховання 18 травня 2019 року № 286/2019 – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text>(дата звернення: 04.09.2022).

2. Рішення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти від 21 червня 2022 р. про історико-культурну складову освітнього процесу. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. URL: <https://naqa.gov.ua/2022/08/31>(дата звернення: 11.09.2022).

3. Наказ про викладання дисципліни «Історія України». Запорізький національний університет – ZNU. URL: <https://www.facebook.com/official.znu/photos/a.1988746521154731/5916371025058908/> (дата звернення: 14.09.2022).

4. І. Примаченко: корисні методи Стенфорду// Освіта .UA/ Блоги: Середа, 28 вересня 08.05.2019 – URL: <https://osvita.ua/blogs/64493/> (дата звернення: 12.09.2022).

5. Онуфрієнко Г. С. Термін комунікація в поняттєвому вимірі й лінгвістичному контексті // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». — Видавництво Львівської політехніки, 2010. — Вип. 675: Проблеми української термінології.— С.7-12.

6. Онлайн лекції та презентації: Одеська обласна універсальна наукова бібліотека ім. М. Грушевського – URL: <https://www.facebook.com/odessa.ounb>(дата звернення: 16.09.2022).

Федорова Алла Іванівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри філософії, історії та політології Національного університету «Одеська політехніка»

ІСТОРІЯ – «НА ЧАСІ»: ВАЖЛИВІСТЬ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ УКРАЇНИ» В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ

В умовах російсько-української війни дуже важливим є виховання патріотизму, поваги та пошани до свого минулого, формування національної ідентичності серед молодого покоління. Цього не можна досягти без потужної історико-культурної складової, а саме – належного викладання історії та культури України. Сьогодні освіта є нашою зброєю, і це прекрасно розуміє агресор, цілеспрямовано знищуючи освітні заклади, культурні об'єкти в Україні, на окупованих територіях силоміць змушуючи переходити на російські програми викладання тощо.

В останні роки йшла тенденція до зменшення кількості годин на викладання історії або взагалі знищення такого предмета як «Історія України» у вищих навчальних закладах на неісторичних спеціальностях. Звісно, що це є неприпустимим, враховуючи, що війна точиться з 2014 р. і російська пропаганда не одне десятиліття (навіть сторіччя) використовувала найрізноманітніші методи для нав'язування власної ідеології, власного бачення історії Росії як «старшого брата».

Під час повномасштабної війни росії проти України ситуація з викладанням історії здебільшого не змінилася. Хоча є виключення. Це Запорізький національний університет, який наказом №180 від 03.08.2022 «Про викладання «Історії України» збільшив кількість аудиторних годин для викладання вказаної дисципліни до 4-х годин на тиждень. Це зроблено, як вказано в наказі, з «огляду на необхідність формування у здобувачів освіти національної ідентичності, громадської позиції, історичної пам'яті, що в умовах війни російської федерації проти України становить питання національної безпеки, з метою протидії історичним фальсифікаціям та ворожим ідеологічним впливам...» [1]. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти підтримало це починання ЗНУ та закликала в черговий раз заклади вищої освіти долучитися до збільшення історико-культурної складової освітнього процесу. Зазначимо, що подібну ініціативу вони рекомендували ще 21 червня 2022 р. [2]. Але, наразі навчальні плани на 2022-2023 р. у вишах вже затверджені, тому, не думаю, що в цьому навчальному році будуть вноситися будь-які зміни.

В соціальних мережах рішення про викладання історії України викликало чимало обговорень: є як прихильники, так і противники. Противники здебільшого нівелюють до того, що, по-перше, здобувачі вивчали курс історії України в школі, чимало з них складали ЗНО з цього предмету, тому нема сенсу повторювати, по-друге, у виші слід вивчати виключно фахові предмети. З цього приводу зазначу, що курс у вишах викладається для більш дорослої людини, яка по-іншому сприймає ті чи інші події, яка вже краще може розпізнавати ідеологічні маніпуляції. Можу погодитися з думкою А. Печерського, що «доцільно було б відмовитися від загальноприйнятої практики викладання історії України на першому курсі... Між шкільним й університетським курсом має пролягти щонайменше років зо два соціалізації та новонабутого життєвого досвіду» [3].

Викладання історії у школі й у виші відрізняється. У вищій школі вона подається більше в проблемно-дискусійному ракурсі, змушує здобувачів до критичного мислення, врешті формує національну ідентичність та історичну пам'ять (вірю, що так відбувається в більшості навчальних закладів).

І ще хотілося відзначити суттєву відмінність навчання в інститутах/університетах. Тут готуються не лише фахівці, а інтелігенти, з чіткою громадянською позицією, патріоти своєї держави, особи, які вміють виокремити фальсифікації, маніпуляції тощо.

Лариса Якубова справедливо стверджує, що національна історія в стані війни є не лише нашою зброєю, а й «символом національного суверенітету, як територія, гімн, стяг, герб, Конституція. Відвернутися від неї – означає втратити частину суверенітету й суб'єктності.» [4]. А власне обговорення щодо необхідності вивчати історію дуже влучно Ігор Стамбол порівняв з обґрунтуванням необхідності води для риби [4].

За цей рік я почула неодноразове «дякую» за курс, коли здобувачі проводили певні паралелі між минулим і сьогоднішнім, коли вони з подивом розповідали про пошуки давно померлого Степана Бандери, коли вони не могли зрозуміти відсутності небезпеки для окупантів в «Рудому лісі» тощо. Наведу деякі уривки з висловлювань здобувачів після прослуховування курсу «Історія України та української культури»:

- *«Як би прикро не було зізнаватись, але у шкільні часи (до класу 10) я не мала ніякої зацікавленості в історії України. Спочатку прийшло розуміння важливості, потім жалкування, що не вчила. І тільки під час війни, яка як раз, на жаль, співпала з початком нашого курсу, прийшло найглибше усвідомлення про фундаментальну важливість знання історії своєї країни»;*
- *«Після цього курсу я стала справжньою патріоткою своєї країни, хоч я і не українка, а болгарка»;*
- *«Історія грає серйозну роль у сучасності. Вона дає нам цінні уроки і допомагає зрозуміти причини явищ нашого часу»;*
- *«Історія – це не просто наука, яку треба зубрити, а ще й наука в яку хочеться занурюватись».*

Певні висловлювання здобувачів перетинаються з думкою Тетяни Водотики: «Історія потрібна, щоб знати, навіщо воювати, страждати, радіти та взагалі бути. Жити не заради героїв минулого, але спиратися на їхні плечі. Жити не в музеях запліюжених звитяг та речей, а надихатися ними. Не страждати від почуття вторинності, а визнати важливість для світу – свою та свого народу. Не мати історію за нудний та беззмістовний перелік дат, місць і облич, а черпати натхнення з історій успіху, рішень, емоцій, перемог, виживання» [4].

Звісно, що викладачі мають переглянути викладання курсу історії в вишах. Це не мають бути сухі цифри та факти, події на українських землях мають розглядатися в загальноєвропейському, світовому контексті. Юрій Латиш пропонує базувати викладення минулого України «не на нудних підручниках, а на популярних книгах українських та зарубіжних істориків: Ярослава Грицака, Сергія Плохія, Наталі Яковенко, Нормана Дейвіса, Еріка Гобсбаума, Тімоті Снайдера, Тоні Джадта, Ювала Ноя Харарі та інших» [5]. З чим не можна не погодитися. Історики мають усіма способами та методами зацікавити здобувачів вивчати та знати історію та культуру рідної країни, пишатися нею, її героями, а не бути манкуртами та не піддаватися різноманітним шовіністичним та імперським ідеологічним настановам, слід навчати здобувачів працювати з історичними джерелами, критично аналізувати їх, самостійно визначати закономірності та аналізувати суспільні процеси, що відбувалися у минулому та відбуваються нині, зрозуміти їх зв'язки тощо. Необхідно звертати увагу здобувачів і на усну історію, передусім історію своєї родини, щоб проводити певні паралелі, аналізувати як ті чи інші події проживали різні люди.

Вважаю, що обов'язковість викладання історії України для здобувачів усіх спеціальностей, збільшення аудиторного навантаження «на часі». Це питання має чітко регламентувати держава. Таку думку висловив Ю. Терещенко: «сьогодні викладання історії України у вищій школі потребує серйозного протекціонізму з боку держави і, насамперед, встановлення *сталих і обов'язкових для всіх вишів регламентацій, зокрема чіткого визначення кількості аудиторних занять, припинення неадекватного збільшення лекційних потоків та інших деструкцій* [курсів мій. – А.Ф.]» [4]. Вирішити питання рекомендаціями НАЗЯВО не вдасться, необхідні чіткі регламентації на законодавчому рівні.

Отже, без знання минулого сучасні події мало що прояснюють та позбавлені сенсу. Вивчення історії власної держави «на часі» як ніколи раніше. Це наша зброя в боротьбі з

різноманітними маніпуляціями, ідеологічними настановами тощо. Сподіваємось, що держава візьме це питання під свій контроль.

Література:

1. Наказ про викладання дисципліни «Історія України». *Запорізький національний університет* – *ZNU*. URL: <https://www.facebook.com/official.znu/photos/a.1988746521154731/5916371025058908/> (дата звернення: 01.09.2022).
2. Згідно з наказом із 2022/2023 навчального року у Запорізькому національному університеті буде збільшена кількість аудиторних годин для викладання дисципліни «Історія України». *Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти*. URL: <https://naqa.gov.ua/2022/08/31> (дата звернення: 01.09.2022).
3. Антон Печерський. Історія — зброя, або Чому Україна захищає своє минуле. *АрміяINFORM*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/06/14/istoriya-zbroya-abo-chomu-ukrayina-zahyshhaye-svoje-mynule/> (дата звернення: 02.09.2022).
4. Ольга Петренко-Цеунова. Чому історія — на часі? Пояснюють науковці. *Український тиждень*. URL: <https://tyzhden.ua/History/255360> (дата звернення: 02.09.2022).
5. Ю. Латиш: час повернути історію України до вишів. URL: <https://osvita.ua/blogs/86714/> (дата звернення: 03.09.2022).

Федорова Алла Іванівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри філософії, історії та політології Національного університету «Одеська політехніка»

Кокул Яна Олександрівна – здобувач вищої освіти II курсу, гр. ОВ-211, Національний університет «Одеська політехніка»

БАНДЕРОФОБИЯ В РОСІЙСЬКІЙ СВДОМОСТІ

Степан Бандера – ярий поборник незалежності України, одна з найбільш контроверсійних постатей в модерній українській історії. Таких історичних образів дуже мало у будь-якого народу і байдужим до нього не можна залишатися. Відношення до цієї особистості в Україні та рф різняться. Навіть в пам'яті усередненого українця образ Бандери донедавна це здебільшого міфічний образ борця з Москвою усіма можливими засобами. Політичні погляди і реальні, невігадані вчинки С. Бандери мають мало спільного зі створеними навколо цього образу міфами.

Антибандерівські, тобто по суті антиукраїнські стереотипи, насаджені у пам'ять населення України компартійним світоглядом, продовжували функціонувати та мати великий вплив і після проголошення незалежної Української держави. Ці отруйні психологічні стереотипи розколювали суспільство на «західняків» та «східняків», і відкривали ворота для влади над ним. Під час сьогоденної війни «кадірівці» – військо під проводом очільника Чечні Рамзана Кадірова – активно розшукували українського націоналіста Степана Бандеру, який за словами російської пропаганди обстрілює та бомбить наші будинки. Рамзан Кадіров закликав полювати на голову Бандери – головного ворога росіян. Наші полонені піддавалися тортурам, коли у них намагалися дізнатися де ховається С. Бандера.

Дорога подолання цієї недуги – поширення правди про Степана Бандеру, його погляди. Мета даної роботи: показати, що Степан Бандера – один з найбільших борців за незалежність України; визначити ставлення до цієї особистості в Україні та рф. Життя Степана Бандери як українського політичного діяча розглядали такі автори як Мазепа І.П., Частій Р.В., Гордасевич Г.Л., Веденєєв Д.В., Лисенко О.Є. та ін. На явище «бандерофобії» в російській свідомості звернув увагу Лосєв І. ще у 2001 р. [1]. В наш час актуальність образу Бандери, який він сам формував, який формували учасники українського визвольного руху, який частково формувала, як не дивно, російська пропаганда, є важливим і досі резонує в

душі українців. В біографії Степана Бандери немає нічого такого, за що Україні мало б бути соромно. Ми спостерігаємо досить помітну динаміку в зміні ставлення до цієї особистості серед українців: 2010 р. – 20% позитивно ставилися до Бандери; 2020 р. – 36%. Найцікавіше, що суттєво змінилося негативне ставлення: з 60% до 34%. У 2022 р. С. Бандера став резонансною персоною, тому дехто прагне перетворити його на привід для хайпу [2].

Ім'я Степана Бандери, убитого агентами радянської розвідки в Західній Німеччині понад 60 років тому, стало символом задовго до війни, яку Росія веде проти України. Для частини українського суспільства Бандера є героєм і взірцем для наслідування [3, с.128]. Невідомо, чи Степан Бандера був би вповнину таким сумно відомим у Росії, якби не російська пропаганда, яка ставить його в центрі уваги в кожному матеріалі, пов'язаному з Україною. На батьківщині Бандеру здебільшого сприймають як історичну постать і борця за свободу.

Термін «бандерівці», який ми зараз так часто чуємо, негативного відтінку отримав після Другої світової війни, коли ним стали означати всі форми українського націоналізму, незалежно від його ідеологічної асоціації з Бандерою чи відсутності такої. Цим словом називали «антирадянських» українців, яких радянська пропаганда зображувала як фундаментально налаштованих ультранаціоналістичних, екстремістських та буржуазних елементів. Термін «бандерівці» був відроджений у 2010 р., коли тодішній президент України В. Ющенко посмертно визнав С. Бандеру «Героєм України». Премія була офіційно анульована в січні 2011 року з приходом до влади В. Януковича [4].

За словами доктора Рорі Фінніна, старшого викладача україністики та завідувача кафедри славистики Кембриджського університету, С. Бандера історично слугував тотемом, на який різні політичні актори проєктували різноманітні страхи, ідеї та прагнення [5]. Українські націоналісти схильні розглядати його як безкомпромісного, непохитного агітатора за незалежність. Російські націоналісти, як і Путін, бачать у ньому фашистського колабораціоніста з нацистською Німеччиною. Саме розбіжність історичної постаті надає терміну «бандерівець» актуальність у нинішньому конфлікті [6].

У підсвідомому уявленні пересічного росіянина «бандерівець» – це «антиідеал» України, живе втілення «поганої України», що відрізняється від ідеалу «хорошої України», чи Малоросії, яка знаходиться під повним політичним і ментальним контролем Москви, незалежно від того, чи це російська провінція, чи протекторат, чи «самоврядна» країна (рівень незалежності якої визначає Москва). Це взірець найгірших рис українця в уявленні російської свідомості. За своєю суттю він є антиросійським саме через свій українізм, вияв надзвичайно гострого і суворого українства у формі, яка за своєю природою порівнянна з «русизмом» росіян як представників панівного народу. Однак росіяни вважають таку поведінку українців, яка фактично тотожна поведінці поляків, німців чи угорців як носіїв національної самосвідомості та самосвідомості, зухвалістю та агресією чи принаймні потенційною загрозою відповідно до «норми», встановленої щодо українців. Це, своєю чергою, породжує агресію носія російської свідомості, яку носій вважає провокацією – породженою лише існуванням такого «аномального» типу українця. Власна національна агресивність екстраполюється на чужу, що посилює відчуття загрози та вразливості. Це дуже незвичайний тип мазохістської агресивності, – зазначає Г. Гордасевич, – у випадку якого джерело агресії відчуває себе жертвою, яка потребує захисту та співчуття, а агресивність спричинена штучно викликаним страхом і величезним жалем до себе, не виправданими реальними обставинами [7, с.91]. Багато росіян вважають «бандерівця» метафізичною, майже маніхейською загрозою, за якою стоять сили темряви. Роль власне бандерівців у виникненні тих образів була досить скромною; головний внесок зробила сама російська свідомість зі своїми специфічними особливостями, породженими конкретною історією.

Не можемо не погодитися з тезою І. Лосева, що «бандерофобія» – явище, що належить до фундаментальних і новаторських структур мислення, які виявляються в менталітеті людей, що проживають у Росії, та їхньому ставленні до України та українців. «Бандеровщина» у російській свідомості та бандерівщина як реальне явище в історії

України, як кажуть в Одесі, - «дві великі різниці». Ставлення до українського національного руху в колах навіть освічених і ліберальних російських інтелігентів залишається на рівні суто пропагандистському, що нагадує часи радянського Агітпропа з його «об'єктивним» і «науковим» «дослідженням» поглядів ідейних противників. «Великим поступом в осмисленні цього явища російською свідомістю було б забуття бодай істерично-звинувачувального тону, що панує практично в усіх російських текстах, навіть тих, котрі мають претензію на академічність. У цій свідомості, а ще більше підсвідомості, історична реальність перетворилася на символ, що живе своїм автономним від істини життям. Цей символ надзвичайно активно використовується у багатьох публікаціях, що мають за мету створювати негативний імідж України, окремих її регіонів та політичних сил» [1].

Російська пропаганда зображує Степана Бандеру виключно як ворога, проти прихильників якого вони борються десятиліттями. Російські військові розцінюють використання його імені як своєрідну зачіпку для буквального полювання на українців на окупованих територіях. Українські ЗМІ переповнені розповідями очевидців про те, як росіяни переслідували прихильників Бандери серед українських військовополонених і мирного населення. Кожному, кого визнають прихильником С. Бандери, загрожують тортури або смерть. Коли президент рф В. Путін у своїй промові 9 травня 2022 р. в Москві виправдовував війну проти України, він говорив про неминуче протистояння з «неонацистами, бандерівцями». Російські пропагандисти продовжують плекати міф про Степана Бандеру як завзятого нациста. Однією з найпопулярніших візуальних репрезентацій Бандери в російському кіберпросторі є фотографія генерал-лейтенанта Вермахту Рейнхарда Гелена, яка використовується як доказ того, що Бандера носив «фашистську форму» і навіть був нагороджений «німецьким хрестом». Гелен і Бандера мало схожі, але аудиторію російських соціальних мереж, здається, це не хвилює [2].

Отже, погляди на особистість Степана Бандери вирізняються крайньою полярністю: жителі рф під дією пропаганди до нього ставляться негативно, звинувачуючи в радикальному націоналізмі, тероризмі; для українців він – символ боротьби за національну державу. Бандера є дуже болючий докір ворогам, бо слабкі духом ніколи не підтримають сильних, хіба що підло заздритимуть. Степан Бандера – ідеолог, борець, що пройшов через польські та німецькі тюрми, і, врешті, московське вбивство; він водночас тактик і стратег на весь час оновлюваної перспективи побудови Української Держави. Відзначимо, що в сьогоденнішніх реаліях превалює позитивне ставлення до ідеолога українського націоналізму навіть в південно-східних регіонах, та серед тих, хто в побуті спілкується виключно російською мовою.

Література:

1. Лосев І. Явище «бандерофобії» в російській свідомості. *Сучасність*. 2001. №4. URL: <http://memorial.kiev.ua/statti/738-javyshe-qbanderofobijiq-v-rosijskij-svidomosti.html>
2. Володимир В'ятрович: Росія дискредитує не тільки Бандеру, а й увесь український визвольний рух. *Історична правда*. – 2022. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2022/01/5/160744/>.
3. Частій Р. Степан Бандера. – Тернопіль: Фоліо, 2015. – 128 с.
4. Степан Бандера: невідомі штрихи. *На скрижлях*. URL: http://naskryzhalyah.blogspot.com/2016/03/blog-post_51.html.
5. The Success of Russia's Propaganda: Ukraine's 'Banderovtsy'. Cambridge Globalist. URL: <https://cambridgeglobalist.org/2015/01/29/success-russias-propaganda-ukraines-banderovtsy/>
6. Robert Horvath. Putin's Fascists: Russkii Obraz and the Politics of Managed Nationalism. – London: Routledge, 2022. – 300 p.
7. Гордасевич Г. Л. Степан Бандера. Людина і міф. – Тернопіль: Центр навчальної літератури (ЦУЛ), 2019. – 91 с.

Секція 6 ІННОВАЦІЇ ПРАВОВОЇ ОСВІТИ

Єрмакова Світлана Станіславівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри філософії, політології, психології і права Одеської державної академії будівництва та архітектури

Банковський М.І. – аспірант I курсу, спец. 192 Одеської державної академії будівництва та архітектури

ОЩАДЛИВЕ ВИРОБНИЦТВО ЯК ПРОВІДНИЙ ЕЛЕМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОПЕРАТОРА ГАЗОРОЗПОДІЛЬНИХ МЕРЕЖ ЩОДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ АВАРІЙНИХ ОБСТАВИН ЗА РАХУНОК ВПРОВАДЖЕННЯ ПЛАНУ ЛОКАЛІЗАЦІЇ ТА УСУНЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ ОБСТАВИН

Для успішного функціонування, кожне підприємство прагне підвищити ефективність виробництва та конкурентоспроможності виробленої продукції.

Вирішенням цієї задачі є впровадження управлінської інновації ощадливого виробництва, яке забезпечує реалізацію інноваційного потенціалу підприємств, зниження втрат, у тому числі прихованих, оптимізацію структури управління та виробничих процесів, підвищення продуктивності праці.

Ощадливе виробництво - це інноваційний підхід до менеджменту та управління якістю, який включає оптимізацію виробничих процесів, орієнтовану на вимоги споживача, покращення якості продукції та скорочення витрат. Ощадливе виробництво передбачає залучення до процесу оптимізації бізнесу кожного співробітника та максимальну орієнтацію на споживача.

У науковій літературі існують різні підходи до визначення ощадливого виробництва, так на думку Джеймса П. Вумека ощадливе виробництво - революційна технологія менеджменту. Мета його – позбутися всіх видів втрат і домогтися максимальної ефективності використання ресурсів. В останні роки багато компаній пішли шляхом ощадливої трансформації.

Деталізуючи погляд Д. Манна вбачаємо, що ощадливе виробництво (leanproduction) – сучасний набір управлінських технологій, що базується на принципах менеджменту компанії "Тойота".

Така філософія управління виробничим підприємством, заснована на дотриманні трьох найважливіших принципів:

- усунення всіх видів втрат в процесі експлуатації системи газопостачання;
- постійне поліпшення організації виробничих процесів;
- залучення всього персоналу до підвищення якості виконуваних робіт.

Для досягнення цілей впровадження ощадливого виробництва з дотриманням узагальнених принципів, підприємство може застосовувати специфічні методи та інструменти системи ощадливого виробництва. З огляду на складність проблеми можна застосовувати паралельно велику кількість методів та інструментів.

Як один із факторів впровадження ощадливого виробництва у операторів ГРМ є впровадження плану локалізації і усунення наслідків аварій (ПЛНА) розроблений за результатами проведеного аналізу загроз, можливих аварій і їх наслідків пов'язаних з експлуатацією системи газопостачання, обладнання та споруд оператора ГРМ.

Об'єктом обстеження на предмет визначення загроз, можливих аварій і їх наслідків, а також розробки оперативної частини ПЛНА, яка поліпшує дії персоналу, посадових осіб і спецпідрозділів в аварійних ситуаціях, є система газопостачання, що експлуатується оператором ГРМ, обладнання та виробничі споруди об'єкту.

Метою плану локалізації та усунення аварійних ситуацій і аварій, пов'язаних з експлуатацією систем газопостачання, обладнання та споруд оператора ГРМ, є планування дій (взаємодії) персоналу об'єкту, підприємства, державних органів, населення і керівників інших підприємств та організацій в районі можливого впливу уражаючих факторів можливих аварій на об'єкті.

Складовими частинами ПЛНА є аналітична частина, яка містить:

- нормативні посилання та джерела інформації;
- характеристику об'єкта обстеження;
- аналіз загроз об'єкта обстеження;
- відомості про аварії на об'єкті та аналогічних об'єктах;
- аналіз загрози природного газу;
- аналіз загрози параметрів технологічного процесу;
- аналіз загроз обладнання та технологічних блоків об'єкта обстеження. Опис використаних методів аналізу і розрахунку.

Та оперативна частина, яка містить:

- організація оповіщення про аварію;
- перелік інструментів, матеріалів, засобів індивідуального захисту та пожежогасіння;
- порядок організації управління роботами по локалізації та усунення аварії рівнів «А», «Б»;
- обов'язки відповідального керівника робіт по локалізації та усунення аварій рівня «А», «Б»;
- обов'язки посадових осіб і персоналу оператора ГРМ.

Після ведення у виробничій процес ПЛНА, як складової частини ошадливого виробництва у 2018 році кількість аварійних обставин у оператора ГРМ почала зменшуватись: у 2018 році - 4919; у 2019 році - 4636; у 2020 році - 4329; у 2021 році - 4127.

Зменшення кількості аварійних обставин у процентному співвідношенні становить: 1) 2019р - 5,8%; 2.) 2020р - 12%; 3) 2021р – 16,1%.

Отже, введення ПЛНА, як частину ошадливого виробництва, у оператора ГРМ потрібно вважати обґрунтованими та необхідно рекомендувати для впровадження з метою підвищення ефективності діяльності підприємства у сучасних економічних умовах іншим операторам ГРМ.

Література:

1. Вумек Дж., Джонс Д, Ошадливе виробництво.- «Фабула», 2018 – 448 с.
2. David Mann, Creating a Lean Culture: Tools to Sustain Lean Conversions. 3rd Edition.- Productivity Press, 2017 – 408 p.
3. Кодекс газорозподільних систем (ГРС), 4-те видання. Редакція від 24 грудня 2021 р. – «Індустрія», 2022 – 316 с.

Єрмакова Світлана Станіславівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри філософії, політології, психології і права Одеської державної академії будівництва та архітектури

Данильчук С. В. – аспірант I курсу, спеціальності 191 Архітектура та містобудування Одеської державної академії будівництва та архітектури

РЕНОВАЦІЯ ПОЛІГОНІВ ТА ЇХ ВПЛИВ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

Епоха постіндустріального суспільства, що виникла у розвинених країнах, окреслила спектр важливих проблем по всьому світу. Аналогічна проблема гостро постала й перед Україною. Так, однією з найактуальніших проблем людства, а особливо у теперішній час – є сміття. Ми стикаємося зі сміттям постійно вдома, на роботі, йдучи по вулиці, прогулюючись

парком одним словом скрізь. Це все дуже сильно впливає на нас, впливає не лише на фізичному плані, погіршуючи його, а й на психологічному також. Особливо це актуально для великих міст. ...Все це невід'ємна частина нашого життя, і люди навіть навчилися з цією проблемою боротися. Але не все так просто, як може здатися на перший погляд.

Проте нам видається важливим з актуалізувати, що проблема не у самому смітті, а у тому як люди до нього ставляться. Наприклад розглянемо таке явище як “Звалища відходів” або “Сміттеві полігони”, які на сьогоднішній день викликають неабияке занепокоєння. В першу чергу це негативний вплив на екологію, а саме йде забруднення ґрунту навколо полігону, забруднення ґрунтових вод, що несе за собою проблему з прісною водою. Ще одним з важливих аспектів є забруднення повітря та неприємний запах який може розповсюджуватися на багато кілометрів. Значна частина населення стверджує, що всі проблеми з відходами можна вирішити за допомогою переробки. Незважаючи на це, сміттєзвалища продовжують представляти собою найбільш поширений варіант утилізації відходів у всьому світі. Існує також поширена думка, що сміттєзвалище є економним засобом утилізації відходів. Так, безумовно це найдешевший та найпростіший спосіб утилізувати відходи, але чи варта така економія, тих екологічних проблем які виникнуть у майбутньому...

Реновація — це адаптація об'єкту, що існує шляхом зміни функціонального призначення будівлі, споруди, комплексу для подальшого його використання [1].

На сьогоднішній день реновація полігонів ТПВ в Україні майже не розглядається. На це впливає дуже багато факторів, один з них, це фінансова складова цього питання. Але не все так погано як може здатися, завжди можна залучити інвесторів. Адже у першу чергу це має бути вигідний та перспективний проект. А після того, як будуть залучені інвестори, можна починати реновацію території, для подальшого перетворення її з депресивної зони на зону з економічним потенціалом, яка буде працювати на місто, і приносити людям радість. І якщо таким чином перетворювати всі звалища наприклад на парки, то уявіть наскільки кращим стане місто. Покращиться якість повітря, концентрація важких металів знизиться в десятки разів, з'явиться більше місць для прогулянок, відпочинку з сім'єю. Одним словом це покращить рівень життя. Проблема смітників стоїть перед людством, мабуть, з того самого часу, як воно з'явилося на землі, і чимдалі, тим вона стає серйознішою. Ця проблема настільки нагальна не тільки в Україні, а й у всьому світі [2].

Усього в країні під сміттям різного виду і походження зайнято 160 тисяч гектарів земельних угідь (це близько 700 смітників, що існують в кожному місті або селі). Виникла навіть наука про смітники – техногенна геологія. Модуль техногенного навантаження на одиницю площі нашої країни становить 41391 тону на квадратний кілометр, відповідно на одного жителя – 480 тонн. Це позамежні цифри. Україна – одна з найбільш забруднених і екологічно напружених країн світу. Якщо не за рівнем життя, то принаймні за кількістю побутових відходів Україна не відстає від середньоєвропейського показника. Замість того, щоб приносити прибуток і без того небагатій країні, мільйони тонн відходів отруюють землю, воду, повітря. За прогнозами як закордонних, так і вітчизняних фахівців, екологічна ситуація в Україні, без перебільшення, наближається до критичної, адже переробкою відходів у нас займаються на дуже низькому рівні [3].

Останні 3 роки Верховна Рада України намагається запровадити зміни до законодавства щодо віднесення побутових відходів до альтернативних джерел енергії та встановлення для суб'єктів господарювання, які виробляють електроенергію внаслідок спалювання побутових відходів зеленого тарифу з 01.01.2017 по 31.12.2029 шляхом застосування коефіцієнту від 3,0 (початковий період) до 2,6 (кінцевий період) [4].

Слід зазначити, що запропоновані правки не відповідають, як вимогам ЄС щодо політики відходів та відновлюваної енергетики, які Україна має транспонувати до вітчизняного законодавства, так і не сприятимуть створенню належного механізму поводження з відходами в Україні за принципом циркулярної економіки — зазначалося у зверненні Європейського екологічного бюро до українського парламенту [5, 6].

Отже, державна політика щодо проблеми побутових відходів в першу чергу - це ліквідація існуючих та запобігання утворенню нових звалищ, як досить значних і небезпечних джерел забруднення і зараження навколишнього середовища. По-друге, при вирішенні проблеми відходів має бути дотримано «науково обґрунтоване поєднання екологічних і економічних інтересів суспільства». І третє, найголовніше, - поводження з відходами має переслідувати головну мету – «охорону здоров'я людини, підтримку або відновлення сприятливого стану навколишнього природного середовища і збереження біологічного різноманіття».

Література:

1. Кальченко, В.С. (2017) Ландшафтна архітектура. In: Матеріали X Всеукраїнської студентської науково-технічної конференції «Сталий розвиток міст» (82-а студентська науково-технічна конференція ХНУМГ ім. О.М. Бекетова) , 25-27 квітня 2017 р., Харків.
2. Екологічні проблеми забруднення в Україні [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу: <https://osvita.ua/vnz/reports/ecology/21417/>
3. Смітники – екологічні забруднення в Україні [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу: <https://dpssmk.gov.ua/smitnyky-ekolohichni-zabrudnennia-v-ukraini/>
4. [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62379
5. [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу: http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/Zvernennya-YEEB_6.pdf
6. Управління та впровадження з відходами [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу: https://www.researchgate.net/publication/276830967_Upravlinna_ta_povodzenna_z_vidhodami_C_3_Poligoni_tverdih_pobutovih_vidhodiv

ЗМІСТ

ВІТАЛЬНІ СЛОВА	4
ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ	
<i>Ковров Анатолій Володимирович, Менеїлюк Олександр Іванович Лукашенко Лариса Едуардівна</i>	6
МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ПРИКЛАДНИХ ДИСЦИПЛІН З ВИКОРИСТАННЯМ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	
<i>Халапсіс Олексій Владиславович</i>	7
РОЛЬ ФІЛОСОФІЇ У ПІДГОТОВЦІ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ	
<i>Кримець Людмила Володимирівна, Коломієць Ганна</i>	8
THE IMPORTANCE OF GENDER POLICY FOR ARMED FORCES OF UKRAINE AND MILITARY EDUCATION	
<i>Секундант Сергій Григорович</i>	11
РЕФОРМА ОСВІТИ: ЄВРОПЕЙСЬКЕ МАЙБУТНЄ ЧИ ГЕНОЦИД УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ?	
<i>Кадієвська Ірина Аркадійвна</i>	13
ПОШИРЕННЯ СЕВ СЕРЕД ПЕДАГОГІВ	
<i>Петінова Оксана Борисівна</i>	15
АПОКАЛІПСИС ХХІ СТОЛІТТЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ	
<i>Лугова Тетяна Анатоліївна</i>	16
ІГРОВІ КАТЕГОРІЇ «БАЛАНС» ТА «МЕЖА» В АРТЖУРНАЛІСТИЦІ	
<i>Рибка Наталія Миколаївна, Виноградов Євген Дмитрович</i>	20
ЗНАЧЕННЯ ВИВЧЕННЯ ФІЛОСОФІЇ У СТАНОВЛЕННІ ТА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ	
<i>Афанасьєв Олександр Іванович, Василенко Ірина Леонідівна</i>	21
МЕТАМОДЕРН ТА МЕТАНАРАТИВИ	
СЕКЦІЯ 1	
ОСВІТА У ВИМІРІ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗРУШЕНЬ	
<i>Врайт Галина Яківна, Гавриш Ніколь Євгенівна</i>	22
ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ІСПАНІЇ	
<i>Гладченко Світлана Володимирівна</i>	25
ВПРОВАДЖЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ В ГАЛУЗІ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	
<i>Дубініна Наталя Василівна</i>	26
ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ – ЯК ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ	
<i>Єрмакова Світлана Станіславівна, Бабенцова А.</i>	29
ЗАСТОСУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ОЩАДЛИВОГО ВИРОБНИЦТВА ЯК ІНСТРУМЕНТУ УПРАВЛІННЯ БУДІВЕЛЬНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ	
<i>Кадієвська Ірина Аркадійвна, Бойко Сусанна Олександрівна</i>	31
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МОЛОДІ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	
<i>Коренблат Олена</i>	32
ФЕНОМЕНОЛОГІЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ	
<i>Нікорчук Дарія Дмитрівна</i>	34
<i>Науковий керівник: Петінова Оксана Борисівна</i>	
ОСВІТА У ВИМІРІ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗРУШЕНЬ	
<i>Шоу Біньбінь</i>	35
МІЖЕТНІЧНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	
<i>Щербина Олег Сергійович</i>	37
<i>Науковий керівник: Кадієвська Ірина Аркадійвна</i>	

НОВІ ГОРИЗОНТИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ

СЕКЦІЯ 2

ВИЩА ОСВІТА: НОВІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ

<i>Brednyova Vira Petrivna</i>	38
RESEARCH OF APPROACHES TO IMPROVING THE DEVELOPMENT OF THE CREATIVE POTENTIAL OF FIRST YEAR STUDENTS OF ARCHITECTURE AND ART SPECIALTIES	
<i>Вітченко Андрій Олександрович</i>	39
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ІННОВАТИЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ВІД НАСЛІДУВАННЯ ДО ПРОБЛЕМАТИЗАЦІЇ	
<i>Доценко Юлія Валеріївна, Сидорова Наталія Валеріївна</i>	41
ВИКЛАДАННЯ ГРАФІЧНИХ ДИСЦИПЛІН З ВИКОРИСТАННЯМ ГРАФІЧНОГО РЕДАКТОРУ ARCHICAD	
<i>Дружкова Ірина</i>	43
NFT МОЖЛИВОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	
<i>Іванова Оксана Станіславівна, Ягольницька О. М.</i>	46
"HARD SKILLS" ТА "SOFT SKILLS", ЯК НЕВІД'ЄМНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ	
<i>Кадієвська Ірина Аркадіївна</i>	48
ЗНАЧЕННЯ ТА РОЛЬ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ	
<i>Каранфілова Олена Володимирівна</i>	49
ПОСТМОДЕРНІЗМ У ФІЛОСОФІЇ ЯК СВІТОГЛЯДНИЙ ПІДСТАВ СУЧАСНОЇ НЕЛІНЕЙНОЇ АРХІТЕКТУРИ	
<i>Кисельов Володимир Миколайович, Кисельова Ганна Володимирівна</i>	49
АРХІТЕКТУРНЕ МАКЕТУВАННЯ – ОСНОВА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ АРХІТЕКТОРІВ	
<i>Кириченко Дар'я Олександрівна. Науковий керівник: Петінова Оксана Борисівна</i>	51
ВИЩА ОСВІТА: НОВІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ	
<i>Коншина Олена Михайлівна</i>	52
ПОЛІГРАФІЧНИЙ ДИЗАЙН, ЯК ОСОБЛИВА ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ	
<i>Назаренко Олег Аскольдович, Васильєва Наталія Семенівна, Шпінарева Ірина Михайлівна</i>	54
ПРИНЦИПИ ПОБУДУВАННЯ ТА МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМ ПРИСКОРЕНОГО КОНТРОЛЮ ЗАСВОЄННЯ ЗНАТЬ «ТРУД» З ТЕСТОВИМ ПРИКЛАДОМ	
<i>Пальчик Сергій Сергійович</i>	57
КЛЮЧОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ	
<i>Сидорова Наталія Валеріївна, Доценко Юлія Валеріївна</i>	58
ТЕНДЕНЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ ВИЩОЇ ШКОЛИ	
<i>Сторожук Світлана Сергіївна, Лисаченко Максим Григорович</i>	59
ОСОБЛИВОСТІ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ АРХІТЕКТОРІВ ТА ЇХ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	
<i>Церковняк-Городецька Олена Георгіївна</i>	61
ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД У СФЕРІ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ ЗСУ УКРАЇНИ	
<i>Янушевич Ірина Анатоліївна</i>	63
ФІЛОСОФСЬКІ СПЕЦКУРСИ НА ІНОЗЕМНІЙ МОВІ І ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМ РЕФОРМУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ	

<i>Янушевич Ірина Анатоліївна, Величко Поліна Вадимівна</i>	66
ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЯК ОСНОВИ ЗАГАЛЬНОПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ	
<i>Янушевич Ірина Анатоліївна, Салагор Ігор Вікторович</i>	68
ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА РОЗВИТОК ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ	
СЕКЦІЯ 3	
ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ	
<i>Аліханаді Олесь. Науковий керівник: Петінова Оксана Борисівна</i>	69
ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ	
<i>Бикова Світлана Валентинівна, Погибльов Олександр, Найдьонова Уляна</i>	72
ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ	
<i>Бикова Світлана Валентинівна, Яремчук Олександр, Фютак Олександр</i>	74
ІНТЕРНЕТ ЗАЛЕЖНІСТЬ: ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОЛОДІ	
<i>Бикова Тетяна Валеріївна. Науковий керівник: Петінова Оксана Борисівна</i>	76
ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ПРІОРИТЕТНЕ ЗАВДАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	
<i>Вукоч Світлана, Lungu Viorelia, Bezverhni Vasilii</i>	78
TO THE QUESTION OF THE PSYCHOLOGY OF DECISION-MAKING: NEEDS OF THE TIME	
<i>Войтенко Н. С., Семененко Т. І.</i>	80
МОТИВАЦІЙНИЙ БІОХАКІНГ: ПРОВІДНА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧА ОСВІТНЯ ТЕХНОЛОГІЯ	
<i>Іванова Оксана Станіславівна, Єфімова А. Г.</i>	81
ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ УПРОВАДЖЕННЯ БІОЕТИКИ В ОСВІТНЮ ПРАКТИКУ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ	
СЕКЦІЯ 4	
ОСВІТНІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ДУХОВНОЇ ТА СВІТОГЛЯДНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	
<i>Атаманюк Зоя Миколаївна</i>	83
СУЧАСНА ОСВІТА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЦІННОСТЕЙ СВОБОДИ	
<i>Бабчук Микита Ігорович</i>	84
ВІДОБРАЖЕННЯ ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ У ЗОВНІШНОСТІ ОСОБИСТОСТІ	
<i>Борініштейн Євгеній Русланович, Бондаренко А. Р.</i>	86
СОЦІАЛЬНІ ЛІФТИ ЯК МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ	
<i>Гавриш Ніколь Євгенівна. Науковий керівник: Самчук Лариса Сергіївна</i>	88
СТАН ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ПРОЄКТІВ ДЛЯ СІМЕЙ В УКРАЇНІ	
<i>Горицька О. В., Курілович К. В.</i>	90
ТЕХНОЛОГІЯ КАЙДЗЕН ЯК ОСВІТНЯ СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ДУХОВНОЇ ТА СВІТОГЛЯДНОЇ КУЛЬТУРИ	
<i>Жарких Володимир Юрійович</i>	91
ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ ФІЛОСОФІЇ	
<i>Закопайло Дар'я Сергіївна. Науковий керівник: Петінова Оксана Борисівна</i>	92
ОСВІТНІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ДУХОВНОЇ ТА СВІТОГЛЯДНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	
<i>Іванова Оксана Станіславівна, Вербовацька В. В.</i>	94
ЗАВДАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В РОЗВИТКУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА УКРАЇНИ	

НА ЗАСАДАХ ОЩАДЛИВОГО ВИРОБНИЦТВА <i>Кірсанов Микола Володимирович. Науковий керівник: Кадієвська Ірина Аркадійівна</i>	96
МОРАЛЬНИЙ ВИБІР ОСОБИСТОСТІ ЯК ОДНА ІЗ АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОГО СВІТУ <i>Косташ Любов Михайлівна</i>	97
ХАРАКТЕРИСТИКА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ <i>Пальчик Сергій Сергійович. Науковий керівник: Кадієвська Ірина Аркадійівна</i>	99
КЛЮЧОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ <i>Паскалова Марина Ігнатівна, Сахно Богдан</i>	100
ФОРМУВАННЯ ВІЙСЬКОВОГО ЛІДЕРА ЯК ПРІОРИТЕТНА МЕТА СУЧАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ <i>Самчук Лариса Сергіївна, Данильчук Крістіна Віталіївна</i>	101
МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ-СИРИТ І ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ СЕКЦІЯ 5	
ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В УКРАЇНІ:ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ <i>Деркач Юлія Олександрівна</i>	103
ЗДОБУТКИ ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ВІТЧИЗНЯНИХ ВЧЕНИХ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ: ІСТОРІКО-СОЦІОЛОГІЧНИЙ РАКУРС <i>Ковтун Світлана Владиленівна. Науковий керівник: Петінова Оксана Борисівна</i>	105
ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ <i>Мельник Олег Віталійович</i>	106
МІСЦЕ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПІД ЧАС ТОТАЛЬНОЇ ВІЙНИ З РОСІЄЮ: ПАТРІОТИЗМ ТА ВИХОВНА РОБОТА У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ <i>Федорова Алла Іванівна</i>	109
ІСТОРІЯ – «НА ЧАСІ»: ВАЖЛИВІСТЬ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ УКРАЇНИ» В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ <i>Федорова Алла Іванівна, Кокул Яна Олександрівна</i>	111
БАНДЕРОФОБІЯ В РОСІЙСЬКІЙ СВІДОМОСТІ СЕКЦІЯ 6	
ІННОВАЦІЇ ПРАВОВОЇ ОСВІТИ <i>Єрмакова Світлана Станіславівна, Банковський М. І.</i>	114
ОЩАДЛИВЕ ВИРОБНИЦТВО ЯК ПРОВІДНИЙ ЕЛЕМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОПЕРАТОРА ГАЗОРОЗПОДІЛЬНИХ МЕРЕЖ ЩОДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ АВАРІЙНИХ ОБСТАВИН ЗА РАХУНОК ВПРОВАДЖЕННЯ ПЛАНУ ЛОКАЛІЗАЦІЇ ТА УСУНЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ ОБСТАВИН <i>Єрмакова Світлана Станіславівна, Данильчук С. В.</i>	115
РЕНОВАЦІЯ ПОЛІГОНІВ ТА ЇХ ВПЛИВ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ	

Збірник матеріалів

Всеукраїнської науково-практичної конференції
«ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ: СУТНІСТЬ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ»

(Одеса, 27-28 жовтня 2022 року)

(українською та англійською мовами)